20

SIMONE DE BEAUVOIR / yıkılmış kadın /



SIMONE DE BEAUVOIR

yıkılmış kadın

doğan yayınevi

DOĞAN YAYINLARI : 20

Birinci Basım
Nisan 1973



DOĞAN YAYINEVİ
Cemal Gürsel Caddesi 51/B
p.k. 120
Cebeci - Ankara
Telefon 19 27 72

SIMONE DE BEAUVOIR

YIKILMIŞ KADIN

(La Femme Rompue)

Türkçesi Harika S. Şeren

Fransızca aslından tam metin olarak çevrilmiştir.

Türkiye'de Yayın Hakkı
Doğan Yayınevince ONK.
Ajansından satın alınmıştır

Editions Gallimard 1968

Kapak düzeni: fahri karagözoğlu

Sevinç matbaası-Ankara - 1973
Tel: 25 03 53

SAYGINLIK ÇAĞI

Saatim durmuş mu? Hayır. Ama akreple yelkovan hareket etmiyor gibi. Onlara bakmamalı. Başka bir şey, herhangi bir şey düşünmeli: bekleyişin verdiği huzursuzluğa karşın, geride bıraktığım sakin, alışılagelmiş günü düşünmeli.

Uyanmanın verdiği gevşeklik. Gözlerinde uyku maskesi, yatakta büzülmüş uyuyan André, uykunun karmaşıklığında, bir elini çocuksu bir jestle, dünyanın sağlamlığını duymak istercesine duvara dayamıştı. Yatağın kenarına oturup, elimi omzuna koydum. Gözündeki maskeyi itti ve ürkmüş yüzünde bir gülümseme belirdi.

— Saat sekiz.

Kahvaltı tepsisini kitaplığa koydum. Elime, dün gelen ve şöyle bir karıştırdığım kitabı aldım. Düşündüğünü iletememek konusunda tekrar tekrar yazılan bu şeyler ne can sıkıcı! Eğer insan gerçekten bağlantı kurmak istiyorsa, iyi kötü başarabiliyor bunu, ama herkesle değil, ancak iki üç kişi ile. Bazen benim de André'ye sıkıntılarımı, üzüntülerimi, kimi kez ufak tefek dertlerimi söylemediğim oluyor; kuşkusuz onun da kendine sakladığı şeyler var, ama genellikle birbirimiz konusunda her şeyi biliyoruz.

Çok koyu ve sıcak Çin çayını fincanlara koydum. Gelen mektuplara göz atarken içtik; temmuz güneşi odaya doluyordu. Bu küçük masada, çok sıcak ve koyu çay fincanları önümüzde, kaç kez karşı karşıya oturmuştuk? Ve yeniden yarın, bir yıl, on yıl sonra da... Bu an, bir anının hoşluğunu, bir sözün kıvancını taşıyordu. Otuz yaşında mıydık, yoksa altmışında mı? André'nin saçları çok erken ağarmıştı. Mat teninin gençliğini belirten bu kar beyazı saçlar eskiden bir özenti gibi duruyordu. Hâlâ da öyle duruyor. Eski bir kösele gibi, derisi sertleşti ve çatladı ama gözlerinin ve dudaklarının gülümsemesi aydınlığını yitirmedi. Fotoğraf albümlerinin yalanlamalarına karşın gençliği yerini bugünkü yüzüne bırakıyordu. Ben kendisine yaş veremiyorum. Kahkahalarla, göz yaşlarıyla, öfkelerle, kucaklaşmalarla, itiraflarla, susmalarla, atılımlarla dolu uzun bir yaşantı; kimi kez zaman akıp gitmemiş gibi geliyor insana. Gelecek, sonsuzluğa değin uzanıp gidiyor. Ayağa kalktı.

— İyi işler, dedi.

— Sana da iyi işler.

Cevap vermedi. Bu tür araştırmalarda insanın ister istemez yerinde saydığı oluyor; buna eskiden olduğundan daha güç katlanıyor.

Pencereyi açtım. Boğucu yaz sıcağına gömülmüş Paris, asfalt ve fırtına kokuyordu. Gözlerimle Andre'yi izledim. Belki de onun uzaklaştığını gördüğüm bu anlarda, o benim için baş döndürücü bir gerçeklikle va oluyor. O uzun siluet, her adımda, geri dönüş yolunu çizerek küçülüyor, kayboluyor, yol sanki bomboş; aslında bu kuvvetler alanı onu bana, doğal yerine dönercesine, geri getirecek; bu kesinlik beni onun varlığından daha da çok heyecanlandırıyor.

Uzun bir süre balkonda kaldım. Bulunduğum altıncı kattan Paris'in büyük bir bölümünü yeniden keşfediyorum; arduaz damların üzerinde uçuşan güvercinler, her biri yalancı çiçek saksıları olan bacalar. Kırmızı ya da sarı vinçler —beş, dokuz, on, on tane kadar sayıyorum— demir kollarıyla göğü sarıyorlar; sağda, üzerine küçük delikler açılmış bir yüksek duvar gözüme çarpıyor: yeni bir yapı; ayrıca prizma biçiminde kuleler de görüyorum, yeni yapılmış gökdelenler bunlar. Ne zamandan beri Edgar-Quinet bulvarındaki açıklık park yeri oldu? Bu görünümün yeniliği açıkça gözüme çarpıyor: ama gene de onu bir başka türlü gördüğümü nımsamıyorum. Önceki ve sonraki iki klişeyi yanyana görmeyi ve aralarındaki değişikliğe şaşmayı isterdim, ama olmuyor. Dünya gözlerimin önünde sonsuz bir süreklilikle yaratılmakta; bu görüntülere öylesine çabuk alışıyorum ki, hiç değişmiş gibi gelmiyor.

Masamın üzerindeki fişler ve beyaz kağıt beni çalışmaya çağırıyor ama kafamın içinde dans eden kelimeler dikkatimi toplamama engel oluyordu. «Philippe bu akşam burada olacak.» Hemen hemen bir aylık bir yokluk. Hâlâ sağda solda kâğıtların, kitapların, bir köşede eski gri bir kazağın, mor bir pijamanın bulunduğu odasına girdim. Bu odayı hale yola koymaya bir türlü karar veremiyorum, çünkü bunun için param ve vaktim yok ve çünkü artık Philippe'in bana ait olmadığına inanmak istemiyorum. Taze kopmuş büyük gül demetinin mis gibi koktuğu kitaplığa döndüm. Bu dairenin şimdiye değin gözüme hiç bomboş gözükmemiş olması beni şaşırtıyordu. Hiç bir şey eksik değildi. Bakışlarım divanın üzerine serpiştirilmiş parlak ve yumuşak renkli yastıklar üzerinde dolaştı; Polonya bebekleri, Çek haydutları, Portekiz horozları uslu

uslu yerlerinde duruyorlardı. «Philippe bu akşam burada olacak...» Ne yapacağımı bilemeden kala-kaldım. Üzüntüye ağlanılabilir. Ama sevincin verdiği sabırsızlığı geçiştirmek kolay olmuyor. Çıkıp biraz yaz havası almaya karar verdim. Başında gri bir şapka, sırtında parlak mavi bir yağmurluk, iri bir zenci umursamazlık içinde kaldırımı süpürüyordu: daha önceleri duvar renginde bir Cezayirli yapardı bu işi. Bulvar Edgar-Quinet'de kadınlar sürüsüne karıştım. Artık sabahları hemen hemen hiç dışarı çıkmadığım için çarşı bana çok değişik göründü. (Nice sabahlar, nice alışverişler...) Saçları arkaya toplanmış, ufak tefek yaşlı kadın, elindeki boş zembilin sapını kavramış, bir tezgâhtan diğerine, seke seke koşturup duruyordu. Eskiden yaşlılara pek aldırmazdım. Onlara, bacakları yürümeye devam eden ölüler diye bakardım; şimdi görüyorum onları: benden biraz daha yaşlı erkekler, kadınlar. Bu yaşlı kadını ilk kez kedileri için et artığı istediği gün, kasapta görmüştüm. Kasap, o çıktıktan sonra «Kedileri içinmiş! Kedisi yok ki onun, kendine yaptığı o uydurma yemeklerden birini yapacak gene!» dedi. Kasap bunu gülünç buluyordu. Birazdan, koca zenci gelip her yeri süpürüp çöpleri dereye atmadan, tezgâh altındaki artıkları toplayacak. Ayda yüz seksen frank ile yaşamaya çabalamak: bu durumda olan bir milyondan fazla insan var ve bir diğer üç milyon da bundan biraz hallice.

Meyve aldım, çiçek aldım ve dolandım. Emekli olmak, bu kelime tüylerimi ürpertiyordu; değersiz bir eşya gibi bir köşeye atılmış olmaya benziyor. Keyfim için ayırdığım zamanların çokluğu beni ürkütüyor. Yanılıyordum. Biraz fazlaca zamanım var, ama bunu da gerektiği gibi değerlendiriyorum. Her şeyi istediğin zaman, gönlünce yapabilmek ne

hoş! Kimi kez gene de şaşkınlaşıyorum. İlk işimi, ilk sınıfımı ve ayaklarımın altında hışırdayan yaprakla rla, taşra sonbaharını anımsıyorum. Oysa, geçirdiğim yaşantıdan iki kez daha uzun bir zaman sonra gelecek emeklilik günü, ölüm gibi gerçek dışı geliyordu bana. Ama başıma geleli bir yıl olmuştu bile. Bundan daha karışık dönemler geçirdim. Ama bu bir demir perde gibi önümde.

Eve döndüm, masamın başına oturdum. Bu güzel sabah bile, eğer işsiz olsaydım, bana çok yavan gelecekti. Saat on üçe doğru, mutfakta sofrayı hazırlamak için, işime ara verdim: tıpkı büyükannemin Milly'deki mutfağı gibi —Milly'yi yeniden görmek isterdim— çiftlik masası, sıraları, bakırları, tavanda görünen kirişleri. Yalnız burada döküm fırın yerine gaz fırını ve bir de buzdolabı var. (Fransa'da buzdolapları hangi yılda ortaya çıktı? Benim kendiminkini alalı on yıl oluyor ama ben aldığımda çoktan almış yürümüştü. Ne zamandan beri? Savaştan önce mi, yoksa hemen sonra mı? işte gene anımsayamadığım şeylerden biri.)

André geç geldi, haber vermişti; laboratuvardan çıkışta, vurucu kuvvetler konusunda yapılan bir toplantıya katılmıştı.

— İyi geçti mi? diye sordum.

— Yeni bir bildiri hazırladık, ama bundan pek bir şeyler ummuyorum. Diğerlerinden daha fazla bir yankı yapmayacak. Fransızların aldırdığı yok, vurucu kuvvetmiş, atom bombasıymış. Genellikle hiç bir şeyi umursadıkları yok zaten. Kimi kez her şeyi bir yana bırakıp çekip gitmek istiyorum başka bir yere: Küba'ya, Mali'ye. Yok cidden düşünüyorum bunu. Belki orada insan daha yararlı olabilir.

— Bir daha çalışamazsın artık.

— Bu da büyük bir yıkım olmaz ya!

Masaya salatayı, jambonu, peyniri ve meyveleri koydum.

— Bu kadar mı umutsuzluğa düştün? Dönüp dolaşıp aynı yere varmanız ilk kez başınıza gelmiyor.

— Hayır.

— Eee, öyleyse?

— Anlamak istemiyorsun.

Bana sık sık bütün yeni fikirlerin iş arkadaşlarından geldiğini, kendisinin yeni bir şey yaratmak için çok yaşlı olduğunu söyler durur: inanmıyorum ona.

— A!... Ne düşündüğünü anlıyorum, dedim. İnanmıyorum buna.

— Yanılıyorsun. Son yeni fikrimi ortaya atalı on beş yıl oldu.

On beş yıl. Şimdiye değin geçirdiği boş dönemlerin hiç biri bu denli uzun sürmedi. Ama vardığı bu noktada, yeni bir esin gelmesi için, kuşkusuz böyle bir araya ihtiyacı vardı. Valéry'nin dizelerini düşünüyorum.

Sessizliğin her zerresi
Olgun bir meyveye şans tanır.

Böyle uzun süren bir gebelikten umulmayan meyveler elde edilecek. İlgiyle, merakla katıldığım bu serüven henüz bitmedi: kuşku, başarısızlık, boş yere çabalamanın sıkıntısı, sonra görünür gibi olan bir ışık, umut, doğruluğu kesinleşen bir varsayım; haftalar, aylar süren kuşkuyla, korkuyla dolu bir sabrın sonunda, başarının sarhoşluğu... André'nin çalışmalarından pek bir şey anladığım yoktu ama benim inatçı güvenim onun da kendine olan güvenini güçlendiriyordu. Bu güven gene vardı. Niçin artık ona iletemiyorum bu güveni? Her yeni bu-

luşundan sonra gözlerinde parladığını gördüğüm o ateşli sevinci bir daha hiç göremiyeceğimi kabul etmek istemiyorum.

— İçinde yeni bir esin kaynağı doğmayacağını kim söyleyebilir, dedim.

— Hayır. İnsan benim yaşımda yaratıcılığı engelleyen düşünce alışkanlıkları kazanıyor. Yıldan yıla daha da bilgisizleşiyorum.

— Bu konuyu on yıl sonra görüşürüz. Kimbilir belki de en büyük bulgunu yetmişinde yapacaksın.

— Bu senin aşırı iyimserliğin. Seni temin ederim ki böyle bir şey olmayacak.

— Bu da senin aşırı kötümserliğin!

Gülüştük. Oysa gülünecek bir şey yoktu ortada. André'nin kendine güvenmeme duygusu, yerleşmiş bir duygu değildi. İlk kez kendisini böylesine bırakıyor. Evet, Freud mektuplarında, insanın belirli bir yaşa gelince artık yeni bir şey bulamadığını ve bunun üzücü olduğunu yazmıştı. Ama kendisi o zamanlar André'den çok daha yaşlı idi. Gene de doğruluğu kesinleşmemiş bu can sıkıcı söz beni üzüyordu. André yenilgiyi böylesine kabul ediyorsa, bu genel olarak bir bunalım içinde bulunmasındandı. Bu tutumuna şaşıyorum, çünkü altmışını geçtiğini de kabul etmek istemiyor. Beni eğlendiren bir çok şey var, onu ise eğlendiren hiç bir şey yok. Eskiden her şey ile ilgiliydi. Şimdi ise onu bir filme, sergiye ya da arkadaş toplantısına götürmek başlı başına bir iş oluyor.

— Ne yazık, artık dışarı çıkıp dolaşmaktan hoşlanmıyorsun, dedim. Havalar o kadar güzel ki! Az önce Milly'yi ve Fontainebleu ormanını yeniden görmeyi ne kadar çok istediğimi düşündüm.

— Beni şaşırtıyorsun, dedi gülümseyerek. Bütün

Avrupa'yı bildiğin halde, hâlâ Paris çevresini görmek istiyorsun.

— Niçin istemeyeyim? Akropol'a çıktım diye Champeaux manastırı güzelliğinden bir şey yitirmedi her halde.

— Peki öyleyse. Dört beş gün sonra, laboratuvar kapanır kapanmaz arabayla büyük bir gezinti yapacağımıza söz veriyorum sana.

Ağustos başına dek Paris'te kalacağımız için bir değil, bir çok gezinti yapacak zamanımız vardı. Ama canı ister miydi?

— Yarın pazar. Boş değil misin? diye sordum.

— Ne yazık ki hayır. Bildiğin gibi yarın akşam ırk ayırımı konusunda bir basın toplantısı var. Bir yığın belge getirdiler, henüz bakmadım bile.

İspanyol siyasal mahkûmlarına, Portekizli tutuklulara, İran'da eziyet görenlere, Kongolu, Angolalı, Kamerunlu asilere, Venezüellalı, Kolombiyalı ve Perulu çetecilere her zaman, gücünün yettiği ölçüde, yardım etmeğe hazırdır. Toplantılar, gösteri yürüyüşleri, mitingler, bildiriler, heyetler, hiç biri yıldırmıyor onu.

— Gereğinden fazlasını yapıyorsun.

— Niçin fazla olsun? Ne var başka yapacak?

Dünyanın tadı kaçmışsa, ne yapılır başka? Zaman öldürmekten başka yapacak hiç bir şey kalmıyor. On yıl önce ben de böyle berbat bir dönem geçirdim. Vücudumdan iğreniyordum, Philippe çocukluktan çıkmıştı ve ben Rousseau konusunda yazdığım kitabın başarısından sonra kendimi boşalmış hissediyordum. Yaşlanmak beni çok korkutuyordu. Sonra Montesquieu konusunda bir inceleme yapmaya başladım, Philippe'in olgunluk sınavını vermesini ve bir tez hazırlamaya başlamasını sağladım.

Daha sonra bana Sorbonne'de ders verdirmeye başladılar, bu da yüksek okulda verdiğim derslerden çok daha ilginç geldi bana. Artık vücuduma aldırdığım yoktu. Hattâ yeniden canlanıyormuşum gibi geliyordu. Eğer bugün André yaşı konusunda bu denli kesin bir fikre sahip olmasaydı, ben de benimkini kolaylıkla unutabilirdim.

Gene gitti ve ben gene balkonda uzun bir süre kaldım. Göğün maviliğinde dönüp duran kırmızı bir vince baktım. Gözlerimle gökte geniş, köpük köpük, donmuş bir iz bırakan siyah böceği izledim. Dünyanın sürekli genç kalması beni de dinç tutuyordu. Sevdiğim şeyler kayboldular. Onların yerine başka bir çok şey verildi. Dün akşam Raspail Bulvar'ından yukarı çıkıyordum ve gök koyu kırmızı idi; otların mor, toprağın mavi olması gereken bir gezegende yürüyormuşum gibi geldi. Ağaçlar neonla aydınlatılmış bir reklam tabelasının kırmızı ışıklarını saklıyorlardı. Andersen altmış yaşındayken bütün İsveç'i yirmi dört saatten az bir zaman içinde dolaştığında, hayran olmuştu buna. Oysa gençliğinde aynı yolculuk bir hafta sürüyordu. Buna benzer şeyleri ben de tattım: Paris'ten Moskova üç buçuk saat!

Bir taksiye binip, Martine'le buluşacağım Montsouris parkına gittim. Bahçeye girince biçilmiş ot kokusu yüreğimi sızlattı: sırtımda çanta, André'yle üzerinde yürüdüğümüz dağ otları ve çocukluğumun kırlarının kokusunu yeniden yaşamak ne duygulandırıcı. Sonsuza giden yansımalar, yankılar... Arkamda bıraktığım uzun yılların ne denli hoş olduğunu şimdi anlıyorum. Geçmişimi oturup da kendime anlatacak zamanım yok, ama sık sık, beklenmedik bir anda, onu, yaşadığım anın saydamlığında görüyorum. Kayaların ya da kumların, denizin pırıltısında yansımaları gibi, o da, bu ana

renk ve ışık katıyor. Eskiden tasarılar, umutlar içerisinde yüzüyordum; şimdi ise günlerin gölgesi, bütün heyecanlarımı, zevklerimi kalın bir örtü gibi örtüyor.

— Merhaba.

Kahvenin terasında, Martine limon suyu içiyordu. Gür siyah saçlar, mavi gözler, turuncu sarı çizgili, biraz morlu, kısa bir elbise giymiş, güzel bir genç kadın. Kırk yaş. Ben otuz yaşındayken André'nin babası, kırkında bir kadın için "güzel genç kadın" dediği zaman gülmüştüm; Martine için de aynı kelimeler benim aklıma geliyor. Şimdi hemen hemen herkes bana genç gözüküyor. Gülümsedi:

— Kitabınızı getirdiniz mi?

— Pek tabiî.

Kitabı imzalarken kendisi için yazdığım bir kaç kelimeye baktı:

— Teşekkür ederim, dedi heyecanlı bir sesle. Sonra: — Onu bir an önce okumak için sabırsızlanıyorum ama bu öğretim yılı sonu çok yüklü. 14 temmuza değin beklemem gerekecek, diye ekledi.

— Sizin düşüncenizi öğrenmeyi çok isterim.

Onun düşüncelerine büyük güvenim var: zaten hemen hemen her zaman ikimiz de aynı düşüncedeydik. Kendisi de öğretmen, evli ve çocuk anası olmasına karşın, bana hâlâ bir öğrencinin öğretmenine duyduğu saygıyı beslemeseydi, kendimi onunla aynı düzeyde hissedecektim.

— Bugünlerde edebiyat öğretmek gerçekten çok güç. Sizin kitaplarınız olmadan bu işin içinden nasıl çıkardım bilmiyorum. Çekinerek: — Bu kitabınızdan memnun musunuz? diye sordu.

Gülümsedim.

— Açıkça söylemek gerekirse, evet.

Henüz nasıl soracağını bilemediği bir soruyu ben gözlerinden okuyordum. Ondan önce davrandım. Onun susması bana, aptalca sorulmuş sorulardan daha fazla konuşma cesareti veriyordu:

— Bakın, yapmak istediğim şey şu: Savaştan bu yana çıkmış olan eleştiri yazıları konusunda söylenmiş bir sözden hareket ederek, yazarın yapıtının derinliğine, şimdiye dek yapılmamış bir doğrulukla, yeni bir yöntem kullanarak inmeyi önerdim. Umarım başardım.

Bu umuttan da öte bir şeydi: bir inanç... Bu inanç yüreğimi ferahlatıyordu. Bu güzel günde ağaçları, çimenleri ve arkadaşlarla, dostlarla bir çok kez dolaştığım bu küçük yolları seviyordum. Bu arkadaşlardan bazıları öldü diğerleriyle de yaşantılarımız bizi birbirimizden ayırdı. Neyse ki, artık hiç kimseyle konuşup görüşmeyen André gibi değildim. Öğrencilerim ve genç iş arkadaşlarımla ilişkilerimi sürdürüyordum. Onları kendi yaşımdaki kadınlara yeğliyordum. Onların merakı, benimkini de uyandırıyordu. Beni mezarımdan öteye, kendi geleceklerine doğru sürüklüyorlar.

Martine avucunun içiyle kitabı okşadı.

— Gene de hemen bu akşam bir göz atacağım. Daha önce başka birisi okudu mu?

— Yalnız André okudu. Ama onun, edebiyatla başı pek hoş değildir.

Artık hiç bir şeye ilgi duymuyor. Kendisi için olduğu kadar, benim için de yenilgiyi kabul etmiş durumda. Bana söylemiyor ama, benim bundan sonra yapacaklarımın ünüme bir şey katmayacağı inancında. Bu benim keyfimi kaçırmıyor, çünkü biliyorum ki yanılıyor. En iyi kitabımı yeni yazdım

ve ikinci cilt daha da başarılı olacak.

— Ya oğlunuz?

— Ona baskı denemelerinden bir tomar vermiştim, düşüncelerini söyleyecek: bu akşam geliyor.

Philippe'ten, onun tezinden ve edebiyattan söz ettik. O da benim gibi kelimeleri ve onları kullanmasını bilenleri seviyor. Ama işi ve evi uğruna kendisini harcıyor. Küçük Austin'i ile beni eve kadar getirdi.

— Yakında Paris'e dönecek misiniz?

— Sanmıyorum. Nancy'den, dinlenmek için doğruca Yonne'a geçeceğim.

— Tatil süresince biraz çalışacak mısınız?

— İsterdim. Ama pek zamanım olmuyor. Ayrıca sizdeki enerji de bende yok.

Ondan ayrılırken kendi kendime: bu bir enerji işi değil, dedim. Yazmadan yaşayamam. Niçin? André, Philippe'in başka yönlere yönelmesine ses çıkarmazken, ben onu niçin büyük bir inatla aydın kişi yapmaya uğraştım? Çocukluğumda, genç kızlığımda kitaplar beni umutsuzluktan kurtardı. Bu da beni kültürün değerlerin en yükseği olduğuna inandırdı. Bu inanca eleştirici gözle bakamıyorum bile.

Mutfakta, Marie-Jeanne akşam yemeğini hazırlamak için uğraşıp duruyordu. Yemek olarak Philippe'in beğendiği şeyler vardı. Hazırlığın nasıl gittiğine baktım, gazeteleri okudum ve üç çeyrek saatimi alan zor bulmacayı yaptım. Ara sıra, gerçekte var olan, ama görünmeyen kelimelerle dolu karelere eğilip uzun zaman uğraşmak hoşuma gidiyor. Onları meydana çıkarmak için de, beynimi bir açınlayıcı gibi kullanıyorum. Saklandıkları kâğıdın

kalınlığından onları çekip çıkarıyormuşum gibi geliyor.

Son kareyi de doldurunca, giysi dolabımdan en güzel gri-pembe fular giysimi seçtim. Elli yaşımdayken giysilerim bana ya çok karamsar ya da çok canlı gelirdi; şimdi ise giyebileceğim ve giyemeyeceğim şeyleri çok iyi bildiğimden hiç sıkıntı çekmeden giyinebiliyorum. Zevk de almıyorum ayrıca. Eskiden giysilerime karşı olan o yakın ve içten ilgim kayboldu artık. Gene de vücudumu beğenerek seyrettim. Philippe bir gün «Sen bayağı tombullaşıyorsun.» demişti. (Eski ölçülerime kavuştuğumun hiç farkında bile değildi.) Bir tartı aygıtı aldım ve perhize başladım. Eskiden kilomdan ötürü tasalanacağım aklımın ucundan bile geçmezdi. Ama oluyor işte! Vücudum tanınmaz hale geldikçe, onunla daha fazla ilgilenmek zorunluluğunu duyuyorum. O benim sorumluluğum altında ve ona, tıpkı gözden düşen, ama bana ihtiyacı olan bir dosta bakarcasına, can sıkıcı bir bağlılıkla bakıyorum. André'nin getirdiği Mumm şişesini buzdolabına koydum. Biraz çene çaldık ve annesine telefon etti. Sık sık eder. Annesinin eli ayağı tutuyor ve hâlâ da komünist partisinin saflarında hırsla savaşıyor. Ama seksen dört yaşında ve Villeneuve-lès-Avignon'daki evinde yalnız başına yaşıyor. André onu hep merak eder. Telefonda güldüğünü, sesini yükselttiğini, itiraz ettiğini duyuyordum ama hemencecik susuyordu. Manette fırsat eline geçtiğinde çok konuşur.

— Neler anlattı?

— Günün birinde elli milyon Çinlinin Rus sınırını aşacağına iyice inanmış. Ya da salt bir dünya savaşı çıkarmak zevki için dünyanın herhangi bir yerine bomba sallayacaklarmış. Beni onların tarafını tutmakla suçluyor. Böyle olmadığına onu

inandırmak olanaksız.

— İyi mi? Canı sıkılmıyor muymuş?

— Bizi görmekten çok memnun olacakmış, can sıkıntısının ne olduğunu bilmiyor bile.

Öğretmenlik ve üç çocuktan sonra, emeklilik onun için henüz tüketemediği bir mutluluk kaynağı oldu. Annesinden ve herkes gibi haklarında çok az bilgi sahibi olduğumuz Çinliler'den söz ettik. André eline bir dergi aldı. Ben de gene hiç dönmüyor gibi gözüken saatin akrep ve yelkovanına bakmaya başladım.

★

Ansızın çıkageldi; her seferinde olduğu gibi gene yüzünde annemin ve André'nin birbirine hiç benzemeyen yüz hatlarının çok güzel bir karışımını görmek beni şaşırtıyor. Tatlı kelimeler söyleyerek beni kuvvetle sıktı. Kendimi, yanaklarıma dokunan flanel ceketinin yumuşaklığına bıraktım. İrène'i sarılıp öpmek için geri çekildim. Bana öyle soğuk soğuk gülümsüyordu ki, yanaklarının tatlılığını ve sıcaklığını dudaklarımda hissetmek beni şaşırttı. İrène. Onu hep unuturum; o da her zaman karşımdadır. Sarışın, gri-mavi gözler, etli bir dudak, sivri çene ve geniş alnında belirsiz ve inatçı bir anlam .. Hemen zihnimden sildim onu. Her sabah alnını okşayarak uyandırdığım zamanlardaki gibi, gene yalnızdım Philippe'le.

— Birazcık viski bile içmez misiniz? diye sordu André.

— Hayır teşekkür ederim. Bir bardak meyve suyu içerim.

Ne kadar da aklı başında! Giyinişi, saçının biçimi pek ölçülü; düz bir saç, büyük alnını örten bir perçem, sade bir makyaj ve basit bir tayyör. Kadın dergileri karıştırırken sık sık «A!... İşte İrène» dedi-

ğim olur. Kimi kez de onu gördüğümde tanımakta güçlük çekiyorum. «Güzel kız» der André. Bazı günler ben de aynı fikirdeyim: kulaklarının ve burun kanatlarının inceliği, koyu renk kirpiklerinin meydana çıkardığı sedefimsi teni... Ama başını biraz kımıldattığı zaman dudaktan ve çeneden başka bir şey görünmez oluyor. İrène. Niçin? Niçin Philippe hep şık, kendini ağıra satan, züppe kadınlara yakınlık duydu? Kuşkusuz bu tür kadınları da baştan çıkarabileceğini kendi kendine kanıtlamak için. Onlara bağlanmazdı. Eğer onlara bağlanmış olsaydı diyordum..... Hiç bağlanmayacak sanıyordum ve bir akşam, bayram günü çok oynamış, gülmüş ve bağırmış bir çocuğun heyecanlı haliyle, «Sana çok güzel, önemli bir haberim var» dedi. Göğsüme bir balyoz indi, yanaklarım kızardı ve dudaklarımın titremesine engel olmak için bütün gücümü topladım. Bir kış akşamı perdeler örtülmüş, renk renk yastıkların üstüne düşen ışık ve ansızın aramıza giren bu derin uçurum. «Hoşlanacaksın ondan: çalışan bir kadın.» Arada sırada rejisör yanında sekreter olarak çalışan bir kız. Bilirim bu şimdiki zaman genç kadınlarını. Şöyle böyle bir meslekleri vardır, sözde kültür sahibidirler, spor yaparlar, iyi giyinirler, evleri derli topludur, çocuklarını kusursuz yetiştirirler, rahat hayat sürerler, kısacası iddiaları her alanda başarılı olmaktır. Aslında hiç bir şeye gerçekten değer vermezler. Günahım kadar sevmem onları.

Haziran başında, fakülte kapılarını kapattığı gün, Sardunya adasına gitmişlerdi. Philippe'e (haydi çorbanı bitir; biraz daha et al; derse gitmeden bir şeyler ye) diyerek yemek yedirdiğim bu masada akşam yemeğimizi yerken, yaptıkları yolculuktan söz ettik: maddî olanakları geniş olan İrène'in annesi

ve babası tarafından düğün armağanı olarak sağlanan bir yolculuk. Uygun anı bekleyip, geldiğinde, kurnazca ve hattâ biraz beklenmedik bir biçimde düşüncesini söylemesini bilen zeki bir kadın gibi çok susuyordu; arada sırada da, basitliğinden ya da budalalığından, —benim görüşüme göre tabiî— ağzından hiç de kendisinden beklenmeyen bir cümle kaçıveriyordu.

Kitaplığa geldik. Philippe masama bir göz attı.

— İyi çalışabildin mi?

— İyi gidiyor. Denemelerimi okumaya vaktin olmadı mı?

— Doğrusunu istersen, hayır. Üzgünüm.

— Kitabı okursun. Senin için bir tane ayırdım.

Savsaklamış olması beni biraz üzmüştü, ama hiç bir şey belli etmedim.

— Ya sen, artık ciddî olarak tezinle uğraşacak mısın? diye sordum.

Cevap vermedi. İrène'le tuhaf tuhaf bakıştılar.

— Ne var? Gene yolculuğa mı çıkıyorsunuz?

— Hayır. Yeniden bir sessizlik. Ve şaka edercesine devam etti:

— Ah! Kızacaksın, her ikiniz de beni kınayacaksınız ama bu geçtiğimiz ay bir şeye karar verdim. Hem asistanlığı, hem de tezi bir arada yürütmek çok zor, tez olmadan da üniversite bana pek ilginç bir gelecek sağlamaz. Bırakacağım üniversiteyi.

— Ne diyorsun?..

— Üniversiteden ayrılacağım. Yaşantıma yeni bir yön verecek kadar gencim.

— Ama bu olamaz. Bir yere kadar geldin, her şeyi bırakıp gidemezsin, dedim öfkeyle.

— Beni anla. Eskiden profesörlük herkesin gözü olduğu bir meslekti. Hem öğrencilerle uğraşıp, hem de kendim için çalışmamın olanaksız olduğunu düşünen bir tek ben değilim: çok fazla öğrenci var.

— Bu gerçekten doğru, dedi André. Otuz öğrenci, otuz kere bir öğrenci demek. Elli tanesi ise karmakarışık bir güruh. Ama kuşkusuz, gene de sana tezini bitirmen için daha fazla zaman bırakacak bir yol bulunabilir.

— Hayır, dedi İrène, kesinlikle. Öğretim ve araştırma çok az para getiren şeyler. Kimyager bir kuzenim var. Ulusal Araştırma Merkezinde ayda sekiz yüz frank kazanıyordu. Şimdi bir boya fabrikasında çalışıyor ve ayda eline üç bin geçiyor.

— Yalnızca bir para sorunu değil, dedi Philippe.

— Öyle tabiî, önemli olan bir de toplumla ilişki kurabilmek.

Kısa, ölçülü cümlelerle bizim hakkımızda ne düşündüğünü dolaylı olarak ne güzel de anlattı. Hem de ne incelikle yaptı bunu: ta uzaklardan sezilen bir incelikle. (Sizi hiç kırmak istemem, bunun için bana hiç kızmayın, yoksa haksızlık etmiş olursunuz ama sizlere söylenmesi gereken şeyler var ve ben kendimi tutmasam bundan daha fazlasını da söyleyeceğim). André'nin büyük bir bilgin olduğu gerçek, ben de bir kadın olarak oldukça başarılı sayılırım. Ama her ikimiz de, laboratuvarlarda, kitaplıklarda, dünya ile ilişkilerimizi kesmiş yaşıyoruz. Genç aydınlar kuşağı toplumla doğrudan doğruya ilişki kurmak istiyor. Philippe bu dinamikliğiyle bizim sürdüğümüz yaşantıyı yaşamak için yaratılmış değil; kendini çok daha iyi göste-

rebileceği başka alanlar var.

— Tez, eskidendi o, diye bitirdi söyleyeceklerini. Niçin kimi kez böyle büyük büyük konuşur bu kız?

O derecede aptal değil İrène. İréne de var, onu da hesaba katmak gerek, Philippe'e karşın, Philippe için kazandığım zaferi yok ediverdi. Zaman zaman benim için çok zor olan uzun bir uğraş. «Bu ödevi yapamıyorum bir türlü, başım da ağrıyor, hasta olduğumu belirten bir kaç satır bir şey yazıp versene bana. —Hayır.» O sevimli genç yüzü buruşuyor, kırışıyor yeşil gözleri canımı alacakmış gibi bakıyordu: «Aşkolsun» André araya giriyordu. «Bu seferlik ver...— Hayır.» Philippe'i Paris'te bırakıp Hollanda'da geçirdiğimiz Paskalya tatili süresince ne de çok üzülmüştüm. «Üstünkörü bir çalışmayla diploma almanı istemiyorum.» Bunun üzerine hırsla bağırmıştı «Götürmezseniz, götürmeyin, umuruma gelmez, bir satır bile yazmayacağım.» Sonra başarıları ve uzlaşmamız. İrène'in bozmakta olduğu uzlaşmamız. İkinci kez onu benden çekip alıyor. İrène'in önünde patlamak istemiyordum onun için kendimi tuttum.

— O halde ne yapmağa niyetin var?

İrène cevap verecekti ama Philippe sözünü kesti.

— İrène'in babasının düşündüğü çeşitli şeyler var.

— Ne gibi şeyler, tecim mi?

— Henüz pek belli değil.

— Onunla yolculuğa çıkmadan konuştun demek. Neden bize hiç bir şey söylemedin?

— Düşünmek istiyordum.

Öfkeyle yerimden sıçradım. Kafasında üniversiteyi bırakma fikri filizlenmeye başladığı zaman gelip bana danışmamış olması akıl almaz bir şeydi.

— Pek tabiî beni kınıyorsunuz, dedi Philippe kızgın bir tavırla.

Gözlerinin yeşili, o çok iyi bildiğim fırtına rengini almaya başladı.

— Hayır, dedi André. İnsan canı ne istiyorsa onu yapmalı.

— Ya sen, kınıyor musun beni?

— Para kazanmak benim için ilginç bir amaç değil. Çok şaşırdım.

— Sana sorunun yalnızca para olmadığını söyledim.

— Nedir öyleyse? Açıkla.

—Anlatamam. Yeniden kayınpederimle konuşmam gerek. İlgimi çekmedikçe bana önereceği işlerden hiç birini kabul etmem.

Kendisine eski çalışmalarını, denemelerini anımsatarak, tezinin çok iyi hazırlanmış bir tez olduğuna ikna etmeye uğraştım ve bir süre daha elimden geldiği kadar sakin bir şekilde tartıştım. Terbiyeli terbiyeli cevaplandırıyordu ama, sözlerim bir kulağından girip öbür kulağından çıkıyordu. Hayır, artık bana ait değildi o, hiç bir şekilde. Dış görünüşü bile değişmişti: değişik bir saç kesimi, XVI'ncı bölge tarzı, son modaya uygun bir giyim. Onun yaşantısını biçimlendiren bendim. Şimdi onun yaşantısına uzaktan tanık oluyorum. Bu bütün anaların ortak yazgısı: ama şimdiye değin kim, bu hepimizin ortak yazgısı diyerek kendini avutmuş?

André onlarla birlikte asansörü bekledi, bense kendimi divanın üzerine atıverdim. Yeniden o boş-

luk... Bu günün güzel yanı, boş kalbimi dolduran şey, Philippe'in bir kaç saatliğine burada olacağını bilmemdi. Onu sanki gelip hiç gitmeyecekmiş gibi beklemiştim; oysa o, hep gelip gidecekti. Aramızdaki bağlar düşündüğümden daha kesin bir şekilde kopmuştu. Artık bundan sonra onun çalışmalarına katılmayacağım, aynı şeylere ilgi duymayacağız. Acaba para onun için bu denli önemli mi? Ya da yalnızca İrène'in sözünü mü dinliyor? Bu derece seviyor mu onu? Gecelerini bilmek gerek. Kuşkusuz gururunu, hem de vücudunu tatmin etmesini biliyor. Kibar dış görünüşü altında onun nasıl kendini kapıp koyuverdiğini görebiliyorum. Fiziksel mutluluğun bir çift arasında oluşturduğu bağın önemine pek değer vermemek gibi bir eğilimim var. Benim için cinsel yaşam yok artık. Bu ilgisizliği huzur olarak nitelendiriyordum; birdenbire başka türlü düşünmeye başladım: bu bir sakatlık, bir duyunun kayboluvermesiydi, ama ona sahip olanların ihtiyaçlarını, acılarını, sevinçlerini anlamaktan, görmekten yoksun kılıyor beni. Philippe hakkında artık hiç bir şey bilmiyorum gibi geliyor. Kesin bir şey varsa o da, onun yokluğunu ne kadar çok duyacağımdır! Belki de onun sayesinde yaşıma karşı pek fazla tepki göstermiyordum. Beni kendi gençliğine sürüklüyordu; Mans'ın yirmi dört saatine, *pop-art* sergilerine ve hattâ bir akşam, bir *happening*'e götürmüştü. Hareketliliği ve canlılığıyla evi dolduruyordu. Bu sessizliğe, beklenmedik bir olayın bile yönünü değiştirmeyeceği günlerin bu sakin akışına kendimi alıştırabilecek miyim?

— Niçin Philippe'i yola getirmek için bana yardım etmedin? Hemencecik pes ettin. İkimiz birlikte belki onu ikna edebilirdik, dedim André'ye.

— İnsanları serbest bırakmak gerek. Hiç bir

zaman profesörlüğe fazlaca bir hevesi olmadı.

— Ama tezi ilgilendiriyordu onu.

— Belki bir noktaya kadar, o da belki. Onu anlıyorum.

— Sen herkesi anlarsın.

Eskiden André başkaları için de, kendi için de verdiği kararlardan dönmeyen biriydi. Şimdi siyasal tutumunda kimseye ödünlemiyorsa da, özel yaşantısında yalnızca kendisine sert davranıyor; herkesi anlıyor, affedebiliyor ve kabul edebiliyor. Beni çileden çıkaracak kadar iyi oluyor. Yeniden sordum:

— Para kazanmanın yaşantıda yeterli bir amaç olduğunu mu düşünüyorsun?

— Ne amaçlarımızın ne olduğunu, ne de yeterli olup olmadıklarını pek bilmiyorum.

Gerçekten söylediği şeyleri düşünüyor mu, yoksa eğlenmek için beni kışkırtıyor muydu? Kanılarımı ve ilkelerimi inatla savunduğumda, ara sıra böyle yapar. Genellikle hiç sesimi çıkarmadan istediği gibi takılmasına göz yumar, oyunu sürdürürüm. Ama bu kez şaka edecek halim yoktu. Sesimin tonu yükseldi.

— Başka türlü yaşamanın daha iyi olacağını düşünüyorduysan niçin şimdiye değin bu şekilde yaşadık?

— Çünkü *biz* başka türlü yaşayamazdık.

— Yaşayamazdık, çünkü bizim için geçerli olan yaşantı tarzı buydu.

— Hayır. Benim için öğrenmek, keşfetmek, başkasından hiç bir manevî karşılık beklemeden, bir tuhaf merak, tutku hattâ bir çeşit nevrozdu. Hiç

bir zaman herkesin beni taklit etmesi gerektiğini düşünmedim.

— Ben aslında herkesin bizi taklit etmesi gerektiğine inanıyor ama bu konuda tartışmak istemiyordum.

— Söz konusu olan herkes değil, Philippe. Haris bir iş adamı olma yolunda, ben onu bunun için yetiştirmedim, dedim.

André düşünüyordu:

— Bir genç erkek için, ana ve babasının çok başarılı kişiler olması, rahatsız edici bir şey. Onların izinden giderek, onların düzeyine erişebileceğini düşünemiyor. Şansını başka alanda denemeyi yeğliyor.

— Philippe çok iyi bir başlangıç yapmıştı.

— Ona sen yardım ediyordun, senin kanatlarının altındaydı. Açıkcası sen olmadan pek ilerleyemeyecekti ve bunun farkında olacak kadar da anlayışlı.

Philippe konusunda ikimiz arasında hep bu anlaşmazlık süregelmişti. Belki de André, Philippe'in olumlu bilimleri değil de edebiyatı seçtiğinden dolayı küskündü; belki de bu yalnızca klasik baba-oğul yarışmasıydı: Philippe'i daima bir yetersiz olarak görmüştü, bu da onu yetersizliğe yöneltmenin bir yolu idi.

— Biliyorum, dedim. Ona hiç bir zaman güvenmedin. Eğer kendinden emin değilse, bu kendini senin gözlerinle gördüğündendir.

— Belki, dedi André kabul edercesine.

— Her ne olursa olsun, büyük sorumlu, İrène. Philippe'i o yöne iten o. Kocasının çok para kazan-

masını istiyor. Ve onu benden uzaklaştırabildiğinden dolayı çok memnun.

— Hadi canım kaynanalık yapma şimdi. Ha İrène, ha başkası, ne değişir ki?

— Hangi başkası? Boyundan büyük sözler etti.

— Ara sıra böyle konuşuyor. Ama kimi kez de çok kurnazca davranıyor. Bu bir zekâ eksikliğinden çok, bir sevgi dengesizliği belirtisi. Ayrıca, yalnız paraya önem vermiş olsaydı, zengin olmayan Philippe'le evlenmezdi.

— Zengin olabileceğini anladı.

— Şu gerçek ki, herhangi küçük bir züppe yerine Philippe'i seçti.

— Onu beğeniyorsan, ne âlâ.

—Eğer insan birine çok düşkünse, onun sevdiği kimselere de, biraz daha anlayışlı davranmalı.

— Doğru, dedim. Ama İrène gözümü korkutuyor.

— İçinden çıktığı çevreyi göz önüne almak gerek.

— Ne yazık ki, henüz pek içinden çıkmış da değil.

Bu para içinde yüzen, itibarlı, önemli, büyük burjuvalar, gençliğimin isyan ettiği o boş, amaçsız çevreden daha iğrenç geliyor bana.

Bir süre ikimiz de sustuk. Camın ötesinde reklamın neon ışıkları kırmızıdan yeşile atlıyor ve büyük duvarın gözleri parıldıyordu. Güzel bir gece. Philippe'le şimdi dışarı çıkıp bir bardak bir şey içebilirdik. André'ye çıkıp şöyle bir dolaşmak istediğimi söylemek boşuna, uykusu gelmeye başladı bile.

— Philippe'in onunla niçin evlendiğini merak ediyorum, dedim.

— Bilirsin ki, dışardan bakınca pek anlaşılmaz bu gibi şeyler.

İlgisizce cevaplandırmıştı. Yüzü çökmüş ve yorgundu, parmağıyla yanağının üstünden diş etlerini bastırıyordu: bir süredir edindiği bir tikti bu.

— Dişlerin mi ağrıyor?

— Hayır.

— O halde niçin diş etlerinle oynayıp duruyorsun?

— Ağrıyıp ağrımadığına bakıyordum.

Geçen yıl on dakikada bir nabzına bakıyordu. Evet, yüksek tansiyonu olduğu doğruydu, ama yapılan tedavi sonunda 17 de kalmıştı ki, bu da bizim yaşımızdakiler için çok iyiydi. Hâlâ parmağı yanağına dayalı, gözleri bomboş, yaşlı bir adam havasındaydı, galiba eninde sonunda da beni yaşlı olduğuna inandıracaktı. Bir an dehşet içinde düşündüm: «Philippe gitti ve ben günlerimi bir yaşlı ile tüketeceğim!» İçimden bağırmak geldi «Yeter, dur artık!» Sanki beni işitmiş gibi gülümsedi ve her zamanki André oluverdi, sonra da yatmaya gittik.

Hâlâ uyuyor; onu uyandıracağım ve koyu Çin çayı içeceğiz. Ama bu sabah dünküne benzemiyor hiç. Artık Philippe'i yitirdiğimi bilmem gerek. Çoktan bilmem gerekirdi. Bana evleneceğini söylediği anda benden ayrılmıştı, daha doğumunda bir çocuk bakıcısı benim yerimi alabilirdi. Ben ne sanmıştım? Her konuda titiz olduğu için, kendimin onun için vazgeçilmez olduğuna inanmıştım. Kolayca etkilendiğinden onu kendi görüşüme göre yarat-

tığıma inanmıştım. Bu yıl onu İrène ya da ailesiyle gördüğümde, benim tanıdığım Philippe'ten çok farklıydı, sanki bir oyuna hazırlanıyordu: ama onun aslını elinde tutan bendim. O ise benden uzaklaşmayı, aramızdaki bağları koparmayı ve nice çabalar sonucu kendisine hazırladığım yaşamı reddetmeyi yeğledi. Bir yabancı olacaktı. Hadi canım, ben ki André tarafından hep körü körüne iyimser olmakla suçlanırım, belki de ortada hiç bir şey yokken kendimi üzüyorum. Herhalde üniversiteden başka çıkar yol olmadığını ve tez hazırlamadan hiç bir şey yapılamayacağını düşünmüyorum. Philippe ancak ilgisini çeken bir işi kabul edeceğini söyledi... Ama İrène'in babasının sağlayabileceği olanaklara pek güvenim yok. Philippe'e de güvenim yok. Sık sık benden bazı şeyleri sakladığı ve yalan söylediği oluyordu, kusurlarını bilirdim ve alışmıştım bu kusurlarına ama genede böyle davranması yüreğimi sızlatıyordu. Bu kez bana tasarılarından söz etmediği için gücendirdi beni. Gücendirilmiş ve üzgün. Şimdiye dek beni her üzüşünden sonra gelip gönlümü almasını bilirdi. Bu kez bunu başaracağından pek emin değilim.

✱

André niçin geç kalmıştı? Aralıksız dört saat çalışmış kafam kazan gibi olmuştu, divanın üzerine uzandım. Üç gündür Philippe'ten ses seda çıkmamıştı; böyle davranmazdı. Beni kırmış olduğunu sandığında daha sık telefon eder ve gönlümü almaya çalışırdı, bu nedenle sessizliği beni büsbütün şaşırtıyordu. Anlayamıyordum, kalbim daralıyor, üzüntüm yavaş yavaş büyüyor ve dünyamı karanlığa boğuyordu. André. Günden güne daha somurtkan oluyordu. İlişkisini kesmediği tek arka-

daşı Vatrin'di, onu da yemeğe çağırdım diye kızdı: «Canımı sıkıyor.» Herkes onun canını sıkıyordu. Ya ben? Çok, çok uzun zaman önce şöyle söylemişti bana: «Sen benim oldukça, mutsuz olacağımı düşünemem.» Ve pek mutlu gözükmüyordu. Beni eskiden sevdiği gibi sevmiyordu. Bugün sevmek onun için nedir ki? Eski bir alışkanlık gibi bana bağlıydı ama artık onun için bir mutluluk kaynağı değildim. Belki hakkım yok ama bu yüzden kızıyorum ona; o ise bu ilgisizliğe göz yumup kabulleniyordu.

Anahtarla kapı açıldı, beni öptü, çok düşünceli bir hali vardı.

— Geç kaldım.

— Biraz.

— Çünkü Philippe gelip beni okuldan aldı. Birlikte çıkıp bir bardak bir şey içtik.

— Niçin onu buraya getirmedin?

— Benimle özel olarak konuşmak ve bize söyleyeceklerini benim sana iletmemi istiyordu.

— Ne ola ki?

(Çok uzaklara, yabancı bir ülkeye mi gidiyordu uzun zaman için?)

— Pek hoşuna gitmeyecek. Geçen akşam bize söylemeye cesaret edemedi ama olmuş bitmiş bir şey. Kayınpederi ona bir iş bulmuş. Kültür Bakanlığına yerleştirecekmiş onu. Yaşına göre çok çok iyi bir iş olduğunu anlattı bana. Ne demek olduğunu anlayabiliyor musun bunun?

— Olur şey değil Philippe!

Bu olamazdı. Bizim fikirlerimizi paylaşıyordu. Cezayir savaşı sırasında büyük tehlikeleri göze almıştı. Bizi kırıp geçiren bu savaş, şimdi sanki hiç olmamış gibiydi; De Gaulle'e karşı yapılan gösteri-

lerde coplanmıştı; son seçimlerde oyunu bizim gibi kullanmıştı...

— Olgunlaştığını söylüyor. Fransız solunun olumsuzluğunun bir sonuç vermediğini, Fransız solunun hapı yuttuğunu anlamış ve süregiden dünya yarışına o da bir şeyler yaparak, bir şeyler meydana getirerek katılacakmış.

— Sanki konuşan İrène.

— Ama konuşan Philippe'ti, dedi André sert bir sesle. Birdenbire işin farkına vardım ve yeniden öfkelendim.

— Ne yani? Ne pahasına olursa olsun başarı kazanmak isteyen biri mi oldu? Ceketini ters yüz ettirip mi giyiyor şimdi? Umarım ki, bağırdın çağırdın biraz?

— Onunla aynı düşüncede olmadığımı söyledim.

— Düşüncesini değiştirmesi için uğraşmadın mı?

— Uğraşmaz olur muyum, tartıştık.

— Tartışmak! Onu korkutmak gerekirdi, onu bir daha görmeyeceğimizi söylemeliydin. Seni bilirim, gene yumuşak davranmışsındır.

Zihnimin bir köşesinde sıkışıp kalan endişeler, kuşkular bir çığ gibi üstüme yıkılıverdi. Niçin şimdiye dek hep iyi giyinen, zengin ve züppe kadınlarla çıkmıştı? Niçin İréne ve kiliseden yapılan o gösterişli evlenme töreni? Niçin İrène'in ailesiyle böylesine çabuk içli dışlı olmuştu? Bu yadırgamadığı ortamda gelişiyordu. Bu konuda hiç düşünmek istememiştim, André, Philippe'i olur olmaz eleştirmeye kalktığında onu korurdum. Bütün bu sonsuz güvenim hınca dönüşüyordu. Bir çırpıda Philippe'in tutumu değişivermişti. Para canlısı bir dalavereci.

— Ben konuşurum onunla.

Telefona doğru yürüdüm. André yolumu kesti:

— İlkönce bir sakinleş. Kıyameti koparmak hiç bir şeyi düzeltmez.

— İçimi dökerim.

— Rica ederim.

— Bırak beni.

Philippe'in telefon numarasını çevirdim.

— Şimdi babandan öğrendiğime göre, Kültür Bakanlığı özel kalemine girmişsin. Tebrikler.

— A, lütfen böyle konuşma, dedi.

— Nasıl konuşacakmışım? Kendinden o kadar utanıyorsun ki, gelip benle yüz yüze konuşmaya cesaret edemiyorsun, buna sevineyim mi istiyorsun?

— Hiç de utandığım yok. İnsan pekâlâ düşüncelerini yeniden gözden geçirebilir.

— Gözden geçirmek! Altı ay önce hükümetin izlediği kültür politikasına kesinlikle karşı çıkıyordun.

— İyi ya işte! Ben de bunu değiştirmeye çalışacağım.

— Hadi canım! Bunu yapacak güçte olmadığını sen de biliyorsun. Kendini bu çarka kaptırıp güzel güzel mevkiler elde edeceksin. Seni bu işe iten hırstan başka bir şey değil...

Artık ne söylediğimi hiç bilmiyordum ve o bağırıyordu: «Sus, sus.» Ben devam ediyordum, o da sözümü kesiyordu; sesinde kin seziliyordu, sonunda bana hırsla:

— Sizlerin bunakça direnmelerinizi doğru bulmuyoruz diye insan namussuz olmaz ya, dedi.

— Yeter. Ömrüm boyunca bir daha yüzüne bakmayacağım!

Telefonu kapattım. Kan ter içinde, titreyerek, bacaklarım tutmaz halde koltuğa oturdum. Bundan önce de pek çok kez birbirimize girmiştik ama, bu sonuncu çok ciddiydi: artık bir daha yüzüne bakmayacağım onun. Bu yaptığı geri dönüşle beni tiksindirmişti, kelimeleri kalbimi kırmıştı, çünkü kırıcı olmalarını istemişti.

— Bize hakaret etti. Bizim bunakça direnmelerimizden söz etti. Bir daha onun suratına bakmayacağım, senin de onu görmeni istemiyorum.

— Sen de çok sert davrandın. Onun inandığı şeylere bu denli karışmaman gerekirdi.

— Niçin karışmayacak mışım? O bizim duygularımızı hiçe saydı; mesleğini bize yeğleyip, aramızdaki bağları koparmayı bile göze alıyor...

— O bağları koparmayı falan düşünmedi. Zaten böyle bir şey de olmayacak, ben buna karşıyım.

— Benim yönümden her şey tamam: Philippe'le benim aramda her şey bitti.

Sustum; hırsımdan titremeye devam ediyordum.

— Bir süreden beri Philippe'in tutumu bir garipleşmişti, dedi André. Sen bu değişikliği kabul etmek istemiyordun, ama ben pekâlâ farkındaydım. Gene de işin bu noktaya varacağı aklımdan geçmezdi.

— Pis harisin biri.

— Evet, dedi André dalgın dalgın. Ama niçin?

— Nasıl niçin?

— Geçen akşam bunu konuşuyorduk: kuşkusuz olan şu ki, bizim de bunda sorumluluk payımız var. Duraksadı — Onu haris olması için kışkırtan

sensin; oysa kendisi umursamazın biriydi. Ben de onda uğraş kavramını geliştirdim.

— Bütün suç İréne'in, dedim haykırarak. Eğer onunla evlenmemiş, bu çevreye girmemiş olsaydı, bu işiyle bağdaşamazdı.

— Ama onunla evlendi, bir bakıma çevre onu buna zorladı. Çoktan beri de onun değerleriyle, bizimkiler aynı değildi. Nedenlerini de görür gibiyim...

— Onu savunacak değilsin her halde.

— Onu anlamaya çalışıyorum.

— Ne kadar anlamaya çalışırsan çalış, hiç bir şey benim düşüncemi değiştiremez. Onun bir daha yüzüne bakmayacağım. Senin de görmeni istemiyorum.

— Yanlış anlama beni. Onu kınıyorum. Hem de pek çok kınıyorum. Ama onu gene göreceğim, sen de göreceksin.

— Hayır. Eğer bana telefonda bütün bu söylediklerinden sonra, benden yana olmazsan, sana şimdiye dek hiç gücenmediğim gibi gücenirim. Bana artık ondan söz etme.

Ama konuşacak başka bir şeyimiz de yoktu. Hemen hemen hiç konuşmadan çabucak yemeğimizi yedik ve her ikimiz de elimize birer kitap aldık. İréne'e, André'ye ve herkese kızıyordum. «Kuşkusuz olan şu ki, bizim de bunda sorumluluk payımız var.» Ah, ah! Özür bulmak, nedenlerini aramak boşunaydı. «Bunakça direnmeleriniz», böyle haykırmıştı bana. Bize, bana olan sevgisinden ne kadar da emindim; gerçekte onun gözünde fazla bir değerim yoktu. Onun için bir hiç, eskiciye verilecek bir eşya idim; benim de onu defterden silmekten başka yapacak bir şeyim yoktu. Bütün gece

boyunca kinden yandım, tutuştum. Sabah André gider gitmez, Philippe'in odasına girdim eski gazete ve kağıtları yırttım, attım; kitaplarını bir valize doldurdum, bir başka valize de pijamasını, kazağını, dolapta kalan neyi var, neyi yoksa hepsini tıktım. Boş raflara bakınca gözlerim yaşardı. Beni üzen, duygulandıran tatlı, acı anıların hepsi, gözümde canlanıyordu. Onları boğmak istiyorum. O beni bırakmış, gülünç duruma düşürmüş, bana hakaret ve ihanet etmişti. Onu bu yaptıklarından dolayı hiç bir zaman bağışlamayacağım.

İki gün hiç Philippe'in sözünü etmedik. Üçüncü günün sabahı, gelen mektuplara bakarken, André'ye:

— Philippe'den bir mektup var, dedim.

— Umarım özür diliyordur.

— Boşuna vaktini yitiriyor, okumayacağım.

— Aman, bir bak hiç olmazsa. Onun için ilk adımı atmanın ne denli güç olduğunu bilirsin. Ona bir şans tanı.

— Yok öyle şey.

Mektubu bir zarfa koyup, üstüne Philippe'in adresini yazdım.

— Postaya atıver lütfen.

Her zaman onun güzel sözlerine, gülümsemesine pek kolayca kanmıştım. Bu kez yüz vermeyeceğim.

İki gün geçti, üçüncü gün öğleden sonra İréne kapıyı çaldı.

— Sizinle beş dakika görüşmek istiyordum.

Sırtında çok sade bir giysi, çıplak kolları, uçuşan saçlarıyla utangaç bir genç kız havasındaydı. Şimdiye dek onu hiç bu rolde görmemiştim. İçeri

aldım. Philippe'i savunmaya geldiği belliydi. Mektubunun geri gönderilmesi onu çok üzmüştü. Telefonda söyledikleri için özür diliyor, söylediklerinin bir kelimesini bile düşünmüyordu. Ama ben onun huyunu biliyordum; çabuk sinirlenir, ağzına geleni söyler sonra da bütün söylediklerini unutur giderdi. Her ne pahasına olursa olsun, benimle konuşup, anlaşmak istiyordu.

— Niçin kendi gelmedi?

— Kapıyı yüzüne çarpacağınızdan korkuyordu.

— Gerçekte de yapacağım oydu. Onu bir daha görmek istemiyorum. Nokta. Son sözüm bu.

O ısrar ediyordu. Philippe kendisine darılmış olmama dayanamıyordu. Olanları da bu derece ciddiye alacağını düşünmemişti.

— O halde iyice salaklaşmış. Cehenneme kadar yolu var!

— Ama siz babamın ona bu işi bulmak için neler yaptığını bilmiyorsunuz; onun yaşında böylesine önemli bir yerde çalışabilmek pek olağan bir şey değil. Ondan, sizin için geleceğini feda etmesini isteyemezsiniz.

— Onun kendine özgü, düşüncelerine uygun bir geleceği vardı.

— Özür dilerim: onun değil, sizin düşüncelerinize uygun. Bu onun için bir çeşit evrim.

— Evet evrim, bilinen terane; kanılarını, düşüncelerini çıkarlarıyla bağdaştıracak. Şimdilik bocalama döneminde, yalnız başarılı olmak istiyor. Kendini yadsıyor ve bunu da biliyor, çirkin olan da bu işte, dedim hırsla.

İrène yüzüme baktı:

— Öyle sanıyorum ki, sizin yaşamınız, kusursuz bir yaşamdı; bu da size başkalarını hep yukardan bakarak eleştirme olanağını sağlıyor.

Kasıldım:

— Dürüst olmaya çalıştım. Philippe'in de öyle olmasını isterdim. Ne yazık ki, siz onu bu yoldan döndürdünüz.

Gülmeye başladı:

— Duyan da soyguncu ya da kalpazan oldu sanacak.

— Düşüncelerini bildiğim için seçtiği yolu onurlu bulmuyorum.

İrène ayağa kalktı:

— Doğrusu böylesine sert davranmanız çok garip, dedi yavaşça. Sizden daha kesin ve belirli siyasal düşüncelere sahip olan babası, Philippe'le ilişkisini kesmedi. Ama siz...

Sözünü kestim:

— İlişkisini kesmedi mi? Yani görüştüklerini mi söylemek istiyorsunuz?

— Bilmiyorum, dedi sertçe. Philippe kararını ona bildirdiği zaman hiç ilişki falan kesmekten söz etmemişti.

— O telefon konuşmasından önceydi. Ama ondan bu yana?

— Bilmiyorum.

— Philippe'in kimi görüp, kimi görmediğini bilmiyor musunuz?

İnatlaşırcasına:

— Hayır, dedi.

— Peki öyle olsun. Önemi yok, dedim.

Kapıya kadar uğurladım onu. Aklımdan son

cümlelerimizi geçirdim. Beceriksizliğinden mi, yoksa hınzırlığından mı kesti konuşmayı? Her ne olursa olsun, hemen hemen kesin bir kanıya sahip olmuştum. Ama bu hırsımı yenmek için yetersiz, üzüntüden kahrolmam için yeterliydi.

André gelir gelmez atıldım:

— Bana Philippe'i gördüğünü neden söylemedin?

— Kim söyledi bunu sana?

— İrène. Senin onu gördüğün halde, benim niçin görmek istemediğimi sormaya geldi.

— Sana, onu görmeye devam edeceğimi önceden söylemiştim.

— Ben de sana, onu görürsen ölünceye dek seninle küskün kalacağımı söylemiştim. Onu bana mektup yazmaya sen ikna ettin.

— Yok canım.

— Pek tabiî ki, öyle. Benimle iyi alay ettin. «Onun için ilk adımı atmanın ne denli güç olduğunu bilirsin.» Ve bu ilk adımı sen attın! Gizlice.

— Gene de ilk adımı sen değil, o attı.

— Senin zorunla. Benden habersiz işler çevirdiniz. Beni bir çocuk, bir hasta yerine koydunuz. Bunu yapmaya hakkın yoktu.

Ansızın, başımın içini kırmızı dumanlar kapladı, gözlerimin önünde kırmızı sisler belirdi ve gırtlağımdan kırmızı bir şey haykırmaya başladı. Philippe'e duyduğum kızgınlıklar olağan şeylerdi. Alışıktım bu kızgınlıklara. Ama André'ye binde bir kızdığımda, bu beni ondan ve benden kilometrelerce öteye, yakıcı ve dondurucu bir yalnızlığa savuran bir kasırgaya dönüşüyordu.

— Sen bana hiç yalan söylememiştin! İlk kez söylüyorsun.

— Diyelim ki, suçluyum.

— Philippe'i görmen, onunla ve İréne'le bana karşı işbirliği yapman, beni aldatman, bana yalan söylemen, bunların hepsi suç, hem de çok büyük suç.

— Bak dinle... Beni sakin sakin dinler misin?

— Hayır. Seninle konuşmak, seni görmek istemiyorum. Yalnız kalmaya ihtiyacım var, çıkıp biraz hava alacağım.

— Git hava al ve sakinleşmeye çalış, dedi soğuk soğuk.

Sokağa çıktım, çoğu kez yaptığım gibi korkuyu, hırsı geçiştirmek ve zihnimdekileri dağıtmak için yürüdüm. Yalnız artık ne yirmi, ne de elli yaşındayım, hemen yoruluverdim. Bir kahveye girdim, bir bardak şarap içtim, Gözlerim neonun çiğ ışığından yorulmuştu. Philippe yoktu artık. Evlenmiş, karşı cepheye geçmişti. Sahip olmadığım André'den başka kimsem yoktu. Birbirimizi saydammış gibi gördüğümüzü, yapışık kardeşler gibi bağlı ve kaynaşmış olduğumuzu sanırdım. Ama benden kopmuş, bana yalan söylemişti: şu oturduğum yerde yapayalnız hissediyordum kendimi. Her saniye onun yüzünü, sesini anımsadıkça, beni yiyip, tüketen kinim körükleniyordu. Bu tıpkı nefes alırken insanın ciğerlerinin parçalandığı hastalıklar gibiydi; ciğeriniz parçalanır, ama yine de nefes almak zorundasınızdır ve istemeyerek de olsa kendinize acı çektirirsiniz.

Yeniden yola koyuldum ve yürümeye başladım. Ne yani? diye sordum kendi kendime, şaşkın

şaşkın. Ayrılacak değildik ya. Yalnız, ama yan yana yaşamaya devam edecektik. Öyleyse, unutmak istemediğim yakınmalarımı, sızlanmalarımı gömüp, unutacaktım. Günün birinde öfkemin geçeceğini düşünmek, beni çileden çıkartıyordu.

Eve döndüğümde masada bir yazı buldum: «Sinemaya gittim.» Odamızın kapısını ittim. Yatağın üstünde André'nin pijaması, yerde terlik yerine giydiği mokasenleri, gece masanın üzerinde piposu, bir paket tütün ve yüksek tansiyon için ilâçları duruyordu. Bir an için, hastalıktan ötürü benden uzaklaştırılmış ya da sürgüne gönderilmiş de onu bu terk edilmiş eşyalarında bulmuşum gibi, varlığını çok kuvvetle hissettim. Gözlerim yaşla doldu. Bir uyku ilâcı aldım ve yattım.

Sabah uyandığımda, büzüşmüş, eli duvara dayalı uyuyordu. Gözlerimi çevirdim. Ona hiç bir yakınlık göstermeyeceğim. Kalbim, en ufak bir kandilin bile ışıldamadığı harap bir kilise gibi soğuk ve neşesizdi. Terlikler de, pipo da beni duygulandırmıyordu artık; yanımda olmayan aziz bir varlığı anımsatmıyorlardı bana; onlar, benimle aynı çatıyı paylaşan yabancının bir devamıydılar. Aşktan doğan ve aşkı öldüren öfkenin acı çelişkisi.

Onunla konuşmadım; o kitaplığında çayını içerken ben odamdaydım. Evden çıkmadan önce, seslendi ve sordu:

— Konuşup anlaşmamızı istemiyor musun?

— Hayır

Konuşup anlaşacak bir şey yoktu. Bu öfke, bu acı, kalbimin bu katılığı karşısında kelimeler bir işe yaramazdı.

Bütün gün André'yi düşündüm. Zaman za-

man başımın içinde bir şeyler sallanır gibi oluyordu. Bu tıpkı insanın başına indirilen bir yumruktan ötürü, görüşünün bulanması ve her şeyi çift, altını, üstünü ayırdedemeyecek şekilde görmesi gibiydi. André'nin geçmişteki ve şimdiki görüntüsü çakışmıyordu. Bir yerde bir yanlışlık vardı. Bu an yalancı bir andı; ne André André, ne de ben bendim; bu olay başka bir yerde geçiyordu. Ya da geride kalan günler sanki birer yalgındı: André hakkında yanılmıştım. Yeniden, sağlam kafayla düşündüğümde, ne şu, ne de bu, diyordum; gerçek şu ki, André değişmişti. Yaşlanmıştı. Olayları eskisi kadar önemsemiyordu. Eskiden olsaydı, Philippe'in davranışları onu çileden çıkarırdı: şimdi ise onun bu davranışını kınamakla yetiniyordu. Benim arkamdan böyle dolaplar çevirmez, bana yalan söylemezdi. Duygusallığı ve ilkeleri körelmişti. Böyle yokuş aşağı inmeye devam edecek miydi? Günden güne daha da umursamaz oluyor... İstemiyorum. Kalbin bu duygusuzluğunu, olgunluk, hoşgörürlük olarak niteliyorlar: ama bu içinize yavaş yavaş yerleşen ölümdür. Bunun için çok erken.

Aynı gün gazetelerde kitabımın ilk eleştirisi çıktı. Lantier beni hep aynı şeyleri yazmakla suçluyordu. Benden nefret eden yaşlı bunağın biri o: yazdıklarını bu kadar önemsememeliydim; heyheylerim üstümde olduğu için sinirlendim. André'yle bu konuda konuşmak isterdim ama ilkönce onunla barışmak gerekiyordu; bunu da istemiyordum.

— Laboratuvarı kapattım, dedi akşam, tatlı tatlı gülümseyerek. İstediğin gün İtalya'ya, Villeneuve'e hareket edebiliriz.

— Bu ayı Paris'te geçirmeye karar vermiştik, dedim soğuk bir sesle.

— Düşünceni değiştirmiş olabilirsin.

— Değiştirmedim.

André yüzünü astı:

— Somurtmaya daha uzun süre devam edecek misin?

— Korkarım ki, evet.

— İyi ama doğru değil bu yaptığın.! Olan biteni büyütüyorsun.

— Herkes istediği gibi değerlendirir.

— Sen de çok abartıyorsun. Hep aynısın. Gerçeği iyimserliğinden, ya da görmek istemediğinden görmüyorsun ama, ondan kaçamayınca da yıkılıyor, çöküyor ve çevrene ateş püskürüyorsun. Seni çileden çıkaran Philippe'e gereğinden fazla önem vermen ve bu arada ben de öfkenden payımı alıyorum.

— Sen hiç bir zaman beğenmedin onu.

— Hayır. Yalnızca onun kişiliği ve yetenekleri konusunda fazla iyimser olmadım. Gene de fazla önem vermişim ona.

— Çocuk yetiştirmek, laboratuvarda yapılan bir deney değildir. O anası babası nasıl yetiştirirse öyle olur. Sen yenilgiyi baştan kabul etmiştin, bunun da ona hiç bir yararı olmadı.

— Sen her zaman kazanacağından eminsin. Bu senin bileceğin iş. Ama yenilgiye uğradığın zaman da hazmetmesini bilmelisin. Oysa bilmiyorsun. Hep kaçamak yollar arıyor, en ufak şeyden sinirleniyor, onu bunu suçluyor, sözün kısası, özrünü kabul etmemek için her şeye baş vuruyorsun.

— Birine güvenmek bir yanılgı değildir!

— Sen ne zaman yanıldığını kabul edersin ki!

Biliyorum. Gençliğimde beni hep haksız buldular. Haklı olduğumu göstermek bana çok pahalıya mal olduğu için kendimi kusurlu görmek ürkütüyor beni. Ama bunları kabul edecek durumda değildim. Viski şişesini kaptım.

— İnanılmaz şey doğrusu! Sen beni yargılıyorsun ha!

Bir bardak viski doldurdum ve bir dikişte içtim. André'nin yüzü ve sesi; hep sevdiğim ama şimdi nefret ettiğim yüzü... Bu çelişki bütün vücudumu kaplıyordu; sinirlerim ve kaslarım bir çeşit tetanoz hummasına tutulmuş gibi zangır zangır titriyordu.

— Başından beri sakin sakin tartışmaya yanaşmadın. Onun yerine sinirden çırpınıp duruyorsun... Şimdi de kafayı mı çekeceksin? Gülünç doğrusu, dedi ben ikinci bardağı yuvarlarken.

— Canım isterse kafayı da çekerim, seni ilgilendirmez. Rahat bırak beni.

Şişeyi odama götürdüm. Bir casusluk romanı alıp yatağa girdim ama okuyamıyordum. Philippe. Onun görüntüsü hafiften gölgelenmişti, çünkü André'ye duyduğum öfke benliğimi kaplamıştı. Ansızın, içkinin buğulandırdığı gözlerimin önünde, Philippe karşımda dayanılmaz bir sevimlilikle gülümsüyordu. Ona olduğundan daha fazla mı değer vermiştim? Hayır. Onu bütün zayıf yönleriyle sevmiştim; daha az kaprisli, daha az umursamaz olsaydı, bana daha az ihtiyacı olacaktı. Affettirecek hiç bir şeyi olmasaydı böylesine cana yakın olmazdı. Darılıp, barışmalarımız, onun gözyaşları, öpücüklerimiz. Ama o zaman aramızda geçen şeyler ufak tefek şeylerdi. Oysa bugün durum büsbütün değişik. Bir dolu bardak viskiyi içiverdim, duvarlar dönmeye başladı, yığılıp kalmışım.

Işık gözkapaklarımdan içeri süzüldü. Yumdum gözlerimi. Başımda bir ağırlık vardı, üzüntüden ölecek gibiydim. Düşlerimi anımsamıyordum. Yoğun karanlıklara gömülmüştüm; bu mazot gibi sulu ve boğucu bir şeydi ve sabah zar zor başımı dışarı çıkartabiliyordum. Gözlerimi açtım. André yatağın ucundaki bir koltuğa oturmuş, bana gülümseyerek bakıyordu:

— Tatlım, böyle devam edecek değiliz her halde.

Bu tam anlamıyla oydu; geçmişte, şu anda hep aynı. O eski André'ydi karşımdaki. Ama göğsüme çöken kurşun gibi ağırlık yerindeydi. Dudaklarım titriyordu. Daha fazla kasılmak; tepe üstü dibe gitmek, yalnızlık ve gece karanlığı içinde boğulmak demekti bu. Ya da bana uzanan bir eli yakalamak... Hoşuma giden, sakin ve yatıştırıcı sesiyle konuşuyordu. Kusurlarını kabul ediyordu, ama, Philippe'le konuşması benim iyiliğim içindi. Her ikimizin de çok üzgün olduğunu görmüş ve aramızdaki dargınlık daha çok yerleşmeden aramızı bulma gereğini duymuştu.

— Her zaman neşeli olan senin kendi kendini yiyip bitirdiğini görmek beni ne denli üzüyor farkında değilsin. Bir an bana çok kızmış olmanı anlıyorum. Ama birbirimiz için ne demek olduğumuzu unutma, sonsuza dek bana bu kini beslemeyeceksin sanırım.

Hafifçe gülümsedim, yaklaştı, kolunu omuzuma attı, ona yaslandım ve sessizce ağladım. Yanaklarımdan kayarak akan sıcak gözyaşlarımın tadı. Ne gevşeme! İnsanın sevdiği bir insandan nefret etmesi çok üzücü.

— Sana niçin yalan söylediğimi biliyorum, dedi az sonra. Çünkü yaşlanıyorum. Sana gerçeği söy-

ıersem, bunun büyük bir gürültü koparacağını biliyorum. Önceleri bu beni durduracak bir neden değildi; şimdi ise tartışma düşüncesi bile yoruyor beni. Onun için kestirmeden gittim.

— O halde git gide bana daha çok yalan söyleyeceksin.

— Hayır, sana söz veriyorum. Öte yandan Philippe'i de pek öyle sık görmeyeceğim, artık birbirimize söyleyecek fazla bir şeyimiz yok.

— Tartışmalar seni yoruyor demek; ama gene de dün akşam bana iyi bağırdın.

— Bana surat asmana dayanamıyorum; kavga etmemiz daha iyi.Ona gülümsedim:

— Belki de haklısın. Bu böyle devam edemezdi.

Beni omuzlarımdan tuttu.

— Bitti değil mi, gerçekten bitti? Artık olanlar için bana kızmıyorsun değil mi?

— Hayır kızmıyorum artık. Bitti,bitti.

Bitmişti; barışmıştık. Ama acaba birbirimize söylememiz gereken her şeyi söylemiş miydik? Onu bilmem ama, ben her şeyi söylememiştim. İçimde kalan bir şey vardı: Andrè'nin yaşlılığa özenip kendini koyuvermesi. Ama ona bundan söz etmek istemiyordum şimdilik, kara bulutların aramızdan tümüyle kalkması gerekirdi. Ya o? Acaba onun art düşünceleri var mıydı? Gönüllü iyimserliğim diye adlandırdığı şeyden dolayı acaba bana gerçekten kızıyor muydu? Bu fırtına ikimiz arasında bir şeyler değiştirecek kadar uzun sürmemişti; ama bu bir süreden beri —ne zamandan beri?— aramızda farkına varmadığımız bir şeylerin değiştiğinin belirtisi değil miydi?

Bir şeyler değişti diyordum, kendi kendime,

ekpres yolda saatte yüz kırk kilometre hızla yol alırken. Andre'nin yanında oturuyordum, gözlerimiz aynı yolu, aynı gökyüzünü görüyordu ama ikimiz arasında elle tutulmaz, gözle görülmez yalıtkan bir tabaka vardı sanki. Farkında mıydı acaba? Evet kuşkusuz. Eğer bu gezintiyi apmayı önerdi ise, bunun geçmişte yaptığımız gezilerin anılarını canlandıracağını ve onların da bizi birbirimize yakınlaştıracağını umduğu içindi; bu gezi diğerlerine benzemiyordu, çünkü o bundan zevk almayacağını biliyordu. Onun bu ince düşüncesinden dolayı hoşnut olmam gerekiyordu; ama hayır, onun bu kayıtsızlığından ötürü üzüntü duyuyordum. Bunu öyle iyi anlamıştım ki, az daha bu gezintiyi yapmayı kabul etmeyecektim; ama reddetseydim, bunu benim kötü niyetimin bir kanıtı olarak nitelendirecekti. Ne oluyor bize? Yaşamımız boyunca bir çok tartışmalarımız olmuştu ama her zaman ciddî bir nedeni vardı bu tartışmaların. Örneğin, Philippe'in öğrenimi. Bunlar birbirimize sertçe giriştiğimiz, ama çabuk ve kesin olarak sonuçlandırdığımız çatışmalardı. Bu kez yoğun bir sis bastırmış gibiydi, nedeni olmayan bir sis; öyle yoğundu ki, aradan iki gün geçtiği halde tam olarak dağılmamıştı. Geçmişte, yatakta ateşli barışmalarımızın olduğu da bir gerçek; arzu, sarhoşluk ve zevk içinde boş yakınmalarımız eriyip gider, birbirimizi yeniden, dipdiri, sevinç içinde buluverirdik. Şimdi ise bundan yoksunduk.

Yolda Milly yazısını görünce gözlerim faltaşı gibi açıldı.

— Ne, Milly mi? Ne çabuk? Yola çıkalı yalnız yirmi dakika oldu.

— Bayağı hızlı sürdüm, dedi Andre

Milly. Annem bizi buraya büyükannemi gör-

meye getirirdi; aman ne büyük serüvendi o! Çevresinden gelincik topladığımız engin altın renkli buğday tarlalarıydı burası. Şimdi bu uzak köy Paris'e, Balzac zamanının Neuilly ya da Auteuil'inden çok daha yakındı. André arabayı zorlukla park edebildi; pazar kurulma günü idi: birbiri içine geçmiş yayalar ve arabalar. Pazar yerinin eski barakalarını, Lion d'Or otelini, solmuş renkli kiremitleriyle evleri anımsadım hemen. Ama alandaki *Monoprix*, *İnnc* gibi mağazaların dışarıya kurdukları tezgâhlar görünüşü değiştirmişti: plastik kaplar, oyuncaklar, tuhafiye, konserve kutuları, parfümler, süs eşyaları köyün eski pazarlarını anımsatmıyorlardı. Parlak kapaklı dergi ve kitaplarla dolu, her yanı camdan yapılmış bir kitabevi pırıl pırıl parlıyordu. Eskiden kentin biraz dışında kalan büyükannemin evinin, şimdi kent içi olan yerinde beş katlı bir yapı yükseliyordu.

— Bir şey içmek ister misin?

— Aman! Hayır, dedim. Burasının benim Milly, me benzer yanı yok.

Artık hiç bir şey aynı değildi: ne Milly,ne Philippe, ne de André. Ya ben?

— Milly'ye yirmi dakikada gelmek, bu inanılmaz bir şey, dedim arabaya binerken. Yalnız, Milly Milly değil artık.

— Böyle işte. Dünyanın değişmesini görmek hem şaşırtıcı, hem de üzücü.

Düşündüm.

— Gene benim iyimserliğimle alay edeceksin: ama benim için bu özellikle şaşırtıcı.

— Benim için de öyle Yaşlanmanın üzücü yanı insanın çevresinde değil, kendi içinde.

— Ben öyle düşünmüyorum. Yaşlılıkta bazı şeyler kazanılır, bazı şeyler de yitirilir.

— İnsan kazandığından daha çok yitirir. Doğrusunu söylemek gerekirse, ne kazanıldığını da göremiyorum. Neymiş o kazanılan, söyleyebilir misin bana?

— İnsanın uzun bir geçmişi olması hoş bir şey.

— Buna sahip olduğunu sanıyor musun? Ben benimkine sahip olduğumu hiç sanmıyorum. Söyle bakalım neymiş o geçmişin.

— Onun var olduğunu biliyorum. Yaşadığım şu anda o varlığını duyuruyor.

— Öyle olsun. Daha başka?

— Düşünür olarak insan sorunları daha iyi kavrayabiliyor; çok unutuluyor, kabul ediyorum bunu, ama unutulan bile bir başka biçimde bizim yararımıza oluyor.

— Belki senin dalında. Ben benim konum dışında kalan şeylerde git gide bilgisizleşiyorum. Fizikteki yeni gelişmeleri öğrenebilmem için, basit bir öğrenci gibi üniversiteye dönmem gerekiyor.

— Bunu yapmana engel olan hiç bir şey yok.

— Belki de yapacağım bunu.

— Garip, dedim. Her noktada anlaşıyoruz; yalnız bu noktada değil: anlamıyorum yaşlanmakla ne yitirir insan.

Gülümsedi:

— Gençliğini.

— Yalnızca gençliğin pek fazla bir anlamı yok.

— Gençliğe İtalyanlar güzel bir ad bulmuşlar: *stamina*. Yaratmaya, sevmeye yarayan ateş ve etkinlik. Bunu yitirdiğin zaman, her şeyini yitirdin demektir.

Bunu öyle bir biçimde söyledi ki, onu içtensizlikle suçlayamıyordum. Benim bilmediğim bir şey onu yiyip, kemiriyordu. Bu beni korkutuyor, bilmek de istemiyordum. Belki de bizi ayıran buydu.

— Artık yaratma gücünden yoksun olduğuna asla inanamam, dedim.

— Bachelard şöyle demişti: «Büyük bilginler yaşamlarının ilk yarısında bilime yararlı, ikinci yarısında ise zararlı olurlar.» Beni hâlâ bir bilgin olarak kabul ediyorlar. O halde yapabileceğim tek şey, çok zararlı olmamaya çalışmaktır.

Hiç bir şey söylemedim. Doğru, ya da yalnış, söylediğine inanıyordu: aksini söylemek boş olacaktı. Benim iyimserliğimin onu niçin bu denli rahatsız ettiğini anlıyordum: bu da sorunlarından sıyrılmanın bir yoluydu. Ama ne yapayım? Onun yerine ben, bütün bunlara karşı çıkamazdım. En iyisi ses çıkarmamaktı. Champaux'ya kadar hiç konuşmadan yol aldık.

— Orta bölümü gerçekten çok güzel, dedi André kiliseye girerken. Sens kilisesini anımsatıyor. Ama bölümler arasındaki orantı burada çok daha güzel.

— Evet, çok güzel. Sens kilisesininkini hiç anımsamıyorum.

— Tek kalın sütunlar ve çift ince sütunların dizilişleri tümüyle aynı.

— Amma belleğin var!

Orta bölümü, koro yerini ve yan duvarları dikkatle inceledik. Akropol'a çıktım diye bu kilise güzelliğinden bir şey yitirmemişti. Artık Ile-de-France'ı en ufak ayrıntısına dek incelemek için sürekli olarak bizim külüstür arabayla oraya gidip geldiğimiz günlerin havasında değilim. Her ikimiz de değiliz zaten. Artık ne oymalı sütun başlıklarıyla, ne de eskiden o

denli ilgimizi çeken sıra arkalıklarıyla gerçekten ilgilenmiyordum.

Kiliseden çıkarken:

— Acaba *La Truite d'Or* hâlâ yerinde midir dersin? diye sordu André.

— Gidip bakalım.

Orası eskiden sık sık geldiğimiz gözde yerlerimizden biriydi. Suyun kıyısındaki bu küçük kır evinde, basit ama lezzetli yemekler yerdik. Yirmi beşinci evlilik yıldönümümüzü orada kutlamış ve o günden beri de uğramamıştık bir daha. Sessiz, küçük taşlı yollarıyla bu köy hiç değişmemişti. Ana yolda bir aşağı, bir yukarı gidip geldik: *La Truite d'Or* yok olmuştu. Yolda, orman kenarında mola verdiğimiz lokanta hoşumuza gitmedi: kimbilir belki de onu eski anılarımızla karşılaştırıyorduk.

— E!... Şimdi ne yapıyoruz? dedim.

Vaux şatosundan, Blandy kulelerinden söz etmiştik.

— Gerçekten canın oraya gitmek istiyor mu?

— Niçin olmasın?

Gerçekte benim gibi onun da umurunda değildi oraya gidip gitmemek, ama ne o, ne de ben bunu açıkça söylemeye cesaret edemiyorduk Kurumuş yaprak kokan küçük yollardan geçerken ne düşünüyordu acaba? Bomboş bir çöl gibi önünde uzanan geleceğini mi? Ben onu izleyemezdim. Yanımda, onu yalnız hissediyordum. Ben de yalnızdım. Philippe bir çok kez bana telefon edip konuşmayı denemişti. Her kez sesini alır almaz kapattım. Kendi kendime soruyordum. Ondan çok fazla şeyler mi beklemiştim? Acaba André de çok küçümseyici bir hoşgörürlük içinde miydi? Bu uyumsuzluk mu onu durgunlaştırmıştı? Bunu

André'yle tartışmak isterdim ama yeniden kavgayı alevlendirmekten çekiniyordum.

Vaux şatosu, Blandy kuleleri: programı eksiksiz uyguladık. «Anımsıyorum, anımsamıyorum, bu kuleler çok güzel...», diyorduk. Bir bakıma, ona buna bakmak boş, anlamsız. Sizi onlara bağlayacak bir tasarının, bir sorunun olması gerekir. Birbiri üzerine yığılmış taşlardan başka bir şey çarpmıyordu gözüme. Bu koca gün bizi birbirimize yakınlaştırmamıştı. Paris'e dönerken hayal kırıklığına uğradığımızı, birbirimizden çok uzaklaşmış olduğumuzu hissediyordum. Artık birbirimizle konuşamayacakmışız gibi geliyordu. İnsanların birbirleriyle bağlantı kuramamaları doğru mu öyleyse? Onu bir an öfkeli gördüm diye kendimizi yalnızlığa, sessizliğe mi adamıştık? Hep böyle olmuştum da, o inatçı iyimserliğimle hep bunun tersini mi savunmuştum? «Biraz çaba göstermek gerek.» dedim, kendi kendime yatarken. «Yarın konuşuruz Konuları enine boyuna tartışırız.» Eğer kavgamız tam olarak bitmemişse, bu kopacak büyük bir fırtınanın ilk belirtisi olmasındandı. Her şeyi yeni baştan, temelinden ele almak gerekiyordu. Özellikle Philippe'ten söz etmekten çekinmemeliydik. Yasaklanan bir tek konu vardı ve o da bütün diğer konuları konuşmamızı engelliyordu.

Çayları koyup, konuya girmek için kelimelerimi ararken, André:

— Biliyor musun canım ne istiyor? Hemen Villeneuve'e gitmek. Orada Paris'te dinleneceğimden daha iyi dinlenirim, dedi.

İşte, demek o başarısız günden sonra vardığı sonuç buydu: bir yakınlaşma arayacağına, kaçıyordu! Anasına olan sevgisinden ötürü ara sıra bensiz onunla bir kaç gün geçirdiği olurdu. Ama bu kez,

baş başa kalmamızdan kurtulmanın yoluydu bu. Çok dokunmuştu bana.

— Çok güzel fikir, dedim soğukça. Annen çok hoşlanacak bundan. Hiç durma git.

Yarım ağızla sordu:

— Sen gelmek istemiyor musun?

— Sen de biliyorsun ki, Paris'ten pek öyle erken ayrılmayı canım istemiyor. Kararlaştırdığım günde geleceğim.

— Nasıl istersen.

Ne olursa olsun zaten burada kalacaktım; çalışmak, kitabım için neler düşünüldüğünü görmek ve bu konuda arkadaşlarla konuşmak istiyordum. Ama gene de daha fazla ısrar etmemesi beni şaşırttı. Soğuk bir sesle sordum:

— Ne zaman gitmeyi düşünüyorsun?

— Bilmiyorum; yakında. Burada yapacak bir halt yok.

— Yakında, ne demek yani: yarın mı? Öbürgün mü?

— Yarın sabah olabilir.

Demek on beş gün ayrı kalacaktık: kongreler dışında beni hiç üç dört günden fazla yalnız bırakmamıştı. Onun için bu denli can sıkıcı mı olmuştum? Kaçacağına oturup benimle tartışması gerekirdi. Böylesine kaçmak onun huyu değildi. Bence bunun yalnızca bir tek nedeni vardı: yaşlanıyordu. «Gitsin yaşlılık günlerini nerede geçirirse geçirsin.» diye düşündüm sinirlenerek. Onu burada tutmak için en ufak bir çaba bile göstermeyecektim.

Arabayı almasını kararlaştırmıştık. Gününü arabanın bakımıyla, alışveriş yapmak ve sağa sola telefon etmekle geçirdi; çalışma arkadaşlarına allahaısmar-

ladık dedi. Yüzünü hemen hemen hiç görmedim. Ertesi gün arabaya bindiğinde, sarılıp öpüştük ve birbirimize gülümsedik. Ürkmüş, şaşkın, kendimi kitaplıkta buldum. André beni burada yüzüstü bırakıp gitmekle sanki cezalandırıyordu. Hayır; yalnızca benden kurtulmak istemişti, o kadar.

İlk şaşkınlığım geçtikten sonra kendimi hafiflemiş hissettim. İkili yaşam bazı kararlar almaya zorlar insanları: «Saat kaçta yemek yenecek? Canın ne yemek istiyor?» Ve böylece yapılacak işler önceden tasarlanıyor. İnsan yalnızken her şey önceden düşünülmeden yapılıyor ve böylesi de çok dinlendirici oluyor. Geç kalkıyor, ılık çarşaflara dolanıp uçup giden bölük pörçük düşlerimi yakalamaya çalışıyordum. Çayımı içerken gazetemi okuyor ve şarkı mırıldanıyordum: «Oluyor. Oluyor. Pekâlâ sensiz de oluyor.» İş saatleri dışında da sağda solda dolaşıyordum.

Bu sultanlık üç gün sürdü. Dördüncü gün, öğleden sonra, hızlı hızlı kapı çalındı. Yalnızca bir kişi böyle kapı çalardı. Kalbim küt küt atmaya başladı. Kapıyı açmadan seslendim:

— Kim o?

— Aç, diye bağırdı Philippe. Yoksa kapıyı açıncaya dek zile basarım.

Açtım. Hemencecik kollarını boynuma doladı, başını da omuzuma dayadı.

— Canım, bir tanem, yalvarırım benden nefret etme. Seninle dargın yaşayamıyorum. Ne olursun. Seni öyle seviyorum ki!

Pek çok kez, bu yalvaran ses kinimi eritip, yok etmişti! Onu kitaplığa aldım. Beni seviyordu, bundan kuşkum yoktu. Bundan daha önemli başka bir şey var mıydı? Dilimin ucuna eskiden ona söyledik-

lerim geldi: «Benim küçücük oğlum» ama sustum. O artık küçük bir çocuk değildi.

— Beni yumuşatmaya çalışma, çok geç artık. Her şeyi berbat ettin.

— Bak dinle, belki kusur ettim, yalnış davrandım, bilemiyorum ama gözüme de uyku girmiyor. Seni yitirmek istemiyorum, acı bana, beni öyle çok üzüyorsun ki!

Gözlerinde çocuksu göz yaşları parlıyordu. Ama artık bir çocuk değildi. Bir erkek, İrène'in kocası, bir küçük beydi o.

— Öylesine kolay olsaydı, dedim. Aramızda bir uçurum yaratacağını bile bile, yapacağını yapıyorsun. Benim de bunu hoş karşılamamı, her şeyin de eskisi gibi devam etmesini istiyorsun! Hayır, yine hayır.

— Gerçekten katı ve kalpsizsin. Aynı siyasal kanılara sahip olmayan, ama gene de birbirlerini seven çocuklar ve ana babalar var.

—Düşünce ayrılığı değil yalnızca. Sen gözün yükseklerde olduğundan, aşırı hırstan karşı cepheye geçiyorsun. Çirkin olan da bu işte.

— Hayır asla. Düşüncelerim değişti! Belki kolay etkilenen biriyim ama olaylara değişik açıdan bakmaya başladığım da bir gerçek. Yemin ederim ki, doğru bu!

— O halde bunu bana daha önceden haber vermeliydin. Arkamdan dolap çevirip sonra beni olup bittiyle karşı karşıya bırakmayacaktın. Bunu hiç affetmeyeceğim.

— Cesaret edemedin. Bana öyle bir bakışın var ki, beni korkutuyor.

— Hep söylersin bunu: ama hiç bir zaman özür

olmamıştır bu.

— Yine de beni affederdin. Bu kez de beni affet. Yalvarırım. Seninle dargın olmaya dayanamıyorum.

— Elimden hiç bir şey gelmez. Öyle bir davranışta bulundun ki, bundan böyle artık gözümde değerin yok.

Gözlerinde şimşekler çaktı: böyle olması daha iyiydi. Onun öfkesi benimkini de devam ettirecekti.

— Beni can evimden vuran sözler söylüyorsun. Benim gözümde senin değerinin ne olduğunu hiç düşünmedim. Ahlâksızlık da yapsan, seni sevdiğimden daha az sevecek değilim. Senin için, sevginin hak edilmesi gerek. Kendimden neler vermedim bunu hak etmek için. Bütün isteklerime —pilot, otomobil yarışcısı yada gazeteci, olmak, eylem, serüven— hepsine kapris diyordun. Bütün bunları seni hoşnut etmek için gözden çıkardım. İlk kez sana boyun eğmiyorum ve benimle bozuşuyorsun.

Sözünü kestim:

— İşi kestirip atacağına oyalıyorsun. Davranışın beni tiksindiriyor, bunun için de seni görmek istemiyorum artık.

— Davranışım senin tasarılarınla uyuşmadığı için seni tiksindiriyor. Bütün yaşamım boyunca sana boyun eğecek değilim. Pek, hem de pek çok zorbasın. Aslında kalbsizsin yalnızca güçlü olma iraden var. Sesi hırçın ve ağlamaklıydı: —Pekâlâ! Elveda, lânet edebildiğin kadar et. Sen de bana vız gelirsin.

Kapıya doğru yürüdü ve çarptı çıktı. Olduğum yerde, yeniden geri gelecek, diye düşünerek kalakaldım. Her zaman geri dönerdi. Döndüğünde, karşı koyacak gücüm kalmayacak, onunla birlikte ağlayacaktım. Beş dakika sonra kitaplığa geçtim, oturdum ve tek başıma ağladım. «Benim küçücük oğlum...»

Yetişkin nedir? Yaşı büyük bir çocuk. Yaşını bir tarafa atıp, onu on iki yaşındaki haliyle görüyorum. Ona gücenilip, küsülmez. Ama hayır, o bir erkekti. Başkasını yargılarken göstermeyeceğim hoşgörürlüğü ona göstermen için bir neden yok, Çok mu katı yürekliyim? Değer vermeden sevebilen insanlar da var mı? Değer nerede başlar, nerede biter? Ya sevgi? Üniversitede başarısızlığa uğrasaydı ve yaşamını şöyle böyle sürdürseydi, ona olan sevgim hiç eksilmezdi: çünkü bana ihtiyacı olacaktı. Benim ona gereksiz olduğum, ama öğündüğüm bir yaşamı olsaydı, onu gene güzel güzel sevmeye devam ederdim. Ama hem o benden kaçıyordu, hem de ben onun için kesin bir yargıya varmıştım. Ne yapayım artık onu?

Bir üzüntüdür çökmüştü üzerime ve kurtulamıyordum bu üzüntüden. Artık sabahları yataktan geç kalkıyordum, çünkü yaşamımı ve çevremi, bir yardım olmaksızın, uyandırmakta güçlük çekiyordum. Tek başıma günün yavanlığına dalmaktan çekiniyordum.

Ayağa kalkınca kimi kez yeniden yatağa girip akşama dek yatmak geliyordu içimden. Kendimi işe veriyor, saatlerce aralıksız masamın başında oturup çalışıyor, meyve suyu ile besleniyordum. Akşam üzeri çalışmamı bitirdiğimde başım ateş gibi yanıyor, kemiklerim sızlıyordu. Divanda öylesine derin uykuya daldığım oluyordu ki, sıkıcı, bunaltıcı bir şaşkınlık içinde uyanıyordum: sanki gecenin derinliğinde başıboş dolaşan bilincim yeniden bedenime girmekten çekiniyor gibiydi. Ya da çok iyi bildiğim çevreme bir yabancı gözüyle bakıyordum. Içine gömüldüğüm aldatıcı, göz alıcı bir çevrenin öteki yüzüydü bu gördüğüm. Gözüm, Avrupa'nın dört bucağından getirmiş olduğum şeylere şaşkın şaşkın takılıp kalıyordu.

Evrende yolculuklarımın en ufak bir izi bile kalmamıştı, belleğim de onları anımsamaya yanaşmıyordu: ama bebekler, vazolar, biblolar işte orada duruyorlar. En küçük bir şey, beni büyülüyor, aklımı başımdan alıyordu. Mor yastığın üzerinde kırmızı bir atkı: en son ne zaman görmüştüm kardinal ve piskopos giysilerini andıran, ince organlı küpe çiceklerini? Ya ışıklı çan çiçeğini? Gösterişsiz yaban gülünü? Salkım saçak hanımelini? Beyazlıkları içinde kocaman şaşkın gözlerini açmış nergisleri ne zaman görmüştüm? Bunların kökü kurumuş olsa bile, benim haberim olmayabilirdi. Ne küçük göllerdeki nilüferleri, ne de tarlalardaki kara buğdayları görmemiştim ne zamandan beri. Yeryüzü, çevremde artık görüp denetleyemediğim engin bir varsayım gibiydi.

Bu yoğun sisin içinden kendimi zorla çekip çıkarıyor, sokağa çıkıp göğe, üstünkörü badanalanmış evlere bakıyordum. Hiç bir şey beni etkilemiyordu. Mehtaplar, güneş batışları, ıslak ilkbahar ve sıcak katran kokusu, mevsimler, ışıyan günler: tertemiz, pırlanta parlaklığında bu anları tattım ve yaşadım; ama bütün bunlar ben istemeden olageldi. Beklenmedik bir söz, umulmadık bir uzlaşma gibi zorunlu uğraşılarımın arasından çıkıverirlerdi. Lise çıkışı, ya da metro girişinde, ders arası dinlenmek için balkona çıktığımda, ya da André'yle buluşmak için bulvarda koşuştururken, bunları bir çırpıda görür, tadar, yaşardım. Şimdi ise, Paris'te serbestçe, dikkatimi vererek, aynı zamanda katı bir ilgisizlikle yürüyordum. Gereğinden fazla boş zamanımın olması dünyayı görmemi sağlayacağı yerde, onu görmemi engelliyordu. Böylece, sıcak öğleden sonraları, kapalı pancurların arasından süzülüp sızan güneş, bana yazın tüm güzelliğini pırıl pırıl yansıtıyordu. Eğer onun çiğ yakıcılığıyla karşı karşıya kalırsam, gözlerimi kamaştırıp kör

ediyordu.

Eve dönüyor, André'ye telefon ediyordum, ya da o beni arıyordu. Annesi şimdiye dek böylesine kavgacı olmamıştı. André eski arkadaşlarıyla buluşuyor, dolaşıyor ve bahçeyle uğraşıyordu. Bana gösterdiği candan yakınlık sinirlendiriyordu beni. İkimizde birbirimizi bıraktığımız yerde, aramızda bu sessizlik duvarıyla bulacağız, diyordum kendi kendime. Telefon kişileri yakınlaştırmıyor, aksine aradaki uzaklığı doğruluyor. İnsan birbirini görmediği için karşılıklı iki kişinin konuşması gibi olmuyor. Biriyle konuşurken insana ne kendinden söz etme olanağını ne de gerçeği arayıp bulma olanağını sağlayan kağıt kalemin verdiği yalnızlığı vermiyor. İçimden yazmak geldi ona: ama ne yazacaktım? Can sıkıntıma bir de kaygı ekleniyordu. Denememi gönderdiğim dostlarımdan hiç biri bana yazıp, ne düşündüklerini söylememişlerdi, hattâ Martine bile. André'nin gidişini izleyen hafta, peş peşe kitabım konusunda bir sürü yazı çıktı. Pazartesi günküler beni umut kırıklığına uğrattılar, çarşambanınkiler öfkelendirdi, perşembeninkiler de şaşkına çevirdiler. En sert eleştiriciler hep aynı şeyleri yazdığımı, en iyi niyetlileri de ilginç bir düzenleme yaptığımı söylüyorlardı. Çalışmamın özgünlüğü hepsinin gözünden kaçmıştı. Yoksa onu gerektiği biçimde belirtememiş miydim? Martine'e telefon ettim. Eleştirilerin saçma olduğunu, üzerinde durmamam gerektiğini söyledi. Kendi görüşünü bana, kitabı bitirdikten sonra söylemeyi istiyordu, hemen bu gece bitirip düşünecek, ertesi gün de Paris'e gelecekti. Telefonu kapatırken ağzımın içi zehir gibi acıydı. Martine benimle konuşmak istememişti, öyleyse yargısı olumsuzdu. Anlayamıyordum. Genellikle yaptığım şeylerde pek aldanmam.

Montsouris parkında buluşmamızdan bu yana

üç hafta geçmişti —yaşamımın en kötü üç haftası—. Aslında Martine'i yeniden göreceğim için memnun olmam gerekiyordu. Ama sınav sonuçlarını beklerken bile bu denli bunalmamıştım. Çabucak hal hatır sorup konuya girdim:

— Evet, ne düşünüyorsunuz kitabım konusunda?

Bana özenle hazırlandığı belli ustaca cevaplar verdi. Bu deneme, yapıtımın getirmiş olduğu yeniliği yararlı olarak aydınlatan, bazı karanlık noktaları açıklığa kavuşturan çok başarılı bir bireşimdi.

— Ama denemenin kendisi okuyucuya bir şey veriyor mu?

— Amacı o değil.

— Benim amacım oydu.

Şaşırdı. Onu usandırana dek ısrarla sordum. Ona göre, öne sürdüğüm yöntemleri eski incelemelerimde uygulamıştım; hattâ pek çok yerinde de onları açıkça anlatmıştım. Hayır, yeni bir şey getirmiyordum. Daha çok Pélissier'in de dediği gibi, şimdiye dek yazdıklarımın sağlam bir derlemesiydi.

— Bambaşka bir şey yapmak istemiştim.

İnsan çok kötü bir haber aldığında nasıl beyninden vurulmuşa döner, inanamazsa, ben de öyleydim. Kararın oy çokluğuyla verilmiş olması yıkıcıydı. Ama gene de: «Bu derece yanılmış olamam.» diyordum.

Paris dışında bir bahçede yemek yerken, üzüntümü belli etmemek için büyük çaba harcadım. En sonunda:

— Merak ediyorum, acaba altmışından sonra insan kendini tekrar etmekten başka bir şey yapamaz mı? diye sordum.

— Yok daha neler!

— Yaşlılıklarında kendini aşmış olan ressamlar, müzikçiler, hattâ düşünürler pek çoktur; ama bir tane yazar gösterebilir misiniz bana?

— Victor Hugo.

— Tamam. Ya başka? Montesquieu elli dokuz yaşında çok uzun yıllardan beri tasarladığı *Yasaların Ruhu*'nu yazdı ve durakladı sayılır.

— Başka örnekler de vardır.

— Ama hiç biri aklınıza gelmiyor.

— Hadi canım, bunun için cesaretiniz kırılacak değil her halde, dedi Martine sitem edercesine. Tüm yapıtlarda bir iniş, bir çıkış görülebilir. Bu kez tam anlamıyla istediğinizi elde edemediniz: ikinci kitabınızda acısını çıkarırsınız.

— Genellikle başarısızlıklarım beni kamçılar, ama bu kez durum değişik.

— Nedenini göremiyorum.

— Yaşımdan ötürü. André, bilim adamlarının işi, ellisinden epey önce biter, der. Edebiyatta da kuşkusuz, öyle bir an geliyor ki, insan olduğu yerde saymaktan başka bir şey yapamıyor.

— Edebiyat alanında eminim ki, bu böyle değil, dedi Martine.

— Ya bilim alanı için ne dersin?

— O konuda yetkili değilim.

André'nin yüzü gözümün önüne geldi. O da benim duyduğum umut kırıklığını mı duymuştu? O bunu bir kez mi, yoksa bir çok kez mi yaşamıştı?

— Dostlarınız arasında bilim adamları da var, André için ne düşünüyorlar?

— Onun büyük bir bilim adamı olduğunu.

— Peki ama şu anda yaptıkları için ne düşünüyorlar?

— İyi bir çalışma ekibi varmış ve çok önemli araştırmalar yapıyorlarmış.

— Oda tüm yeni fikirlerin çalışma arkadaşlarından geldiğini söylüyor,

— Bu olabilir. Dendiğine göre, bilim adamlarının verimlilikleri yaşlarıyla orantılı. Bilim dallarında Nobel ödüllerinin hemen hemen hepsini gençler kazanıyor.

Göğüs geçirdim.

— Öyleyse André haklı: artık yeni bir şey bulamayacak.

— Gelecek için ön yargıda bulunmaya hakkımız yok, dedi Martine, ansızın sesinin tonunu değiştirerek. Hem zaten özel durumlar da var, genellemeler hiç bir şeyi doğrulamaz.

— İnanmak isterdim, dedim ve konuyu değiştirdim.

Martine benden ayrılırken çekingen, çekingen:

— Kitabınızı yeniden okuyacağım, çok çabuk okudum.

— Onu iyice okudunuz ve o başarısız bir kitap. Ama sizin de dediğiniz gibi bu o denli önemli değil.

— Pek tabiî hiç önemli değil, daha bir çok iyi kitaplar yazacağınızdan eminim.

Ben de bunun tam tersinden emindim ama ona düşündüğümü söylemedim.

— Öyle gençsiniz ki! dedi.

Bunu bana çok sık söylerler ve benim de pek hoşuma gider. Ama ansızın bu kelime canımı sıktı. Bu bir yersiz övgüydü ve acı gelecekleri haber veriyordu. İnsanın genç kalması canlılığını, neşesini, aklını yi-

tirmemesi demekti. Öyleyse yaşlılıkta payımıza tekdüzelik, hırçınlık, bunaklık düşüyordu. Genç değil, bakımlıyım, bu ikisi birbirinden çok ayrı şeyler. Bakımlıyım ama belki de işim bitmiş. Uyku hapları aldım ve yatağa girdim.

Uyandığımda bir garip haldeydim: kaygıdan çok bir heyecan vardı içimde. Telefonu evde bulunmayan aboneler servisine bağlattım, *Rousseau* ve *Montesquieu*'mü yeniden okumaya koyuldum. Ancak iki katı yumurta ve bir dilim jambon yemek için ara verip, on saat hiç durmaksızın okudum. Garip deney: kalemimden çıkmış bu yazıları canlandırmak, ondan sonra da unutmak. Zaman zaman ilgimi çekiyor, sanki bir başkası yazmış gibi beni şaşırtıyordu; bununla birlikte bana özgü kelime dağarcığını, cümle kesikliklerini, çıkışları, üksiltileri ve tikleşmiş alışkanlıkları tanıyıveriyordum. Bu sahifeler benimle dopdoluydu: bu tıpkı insanın uzun bir süre kapalı odada kaldığında odaya sinen iğrenç kokusuyla arasındaki yakınlık gibiydi. Kendimi hava almaya, yemek yemek için yandaki lokantaya gitmeye zorladım; eve dönünce fincan fincan koyu kahve içtim, son denememi açtım önüme. Zaten aklımdaydı ve bu karşılaştırmanın sonucunun da ne olacağını önceden biliyordum. Söylemek istediğim her şey iki monografimde de söylenmişti. Onlara konu olan fikirleri bir başka biçimde tekrardan öte gidemiyordum. İlerleme yaptığımı sandığım da yanılmışım. Hattâ yöntemlerim, onları uyguladığım değişik özden ayrıldıklarında, esneklik ve inceliklerini yitiriyorlardı. Ortaya yeni hiç bir şey koyamamıştım, hiç bir şey. İkinci cildin de, bu yerinde saymayı uzatmaktan başka bir işe yaramayacağını biliyordum. İşte, işe yaramaz bir kitap yazmak için üç yıl geçirmiştim. Bu başarısız olan diğer bazı yapıtlarım gibi de değildi, onlarda beceriksizce de olsa

yeni bir şeyler getiriyordum. İşe yaramaz. At gitsin ateşe.

Gelecek için ön yargıda bulunmamak, demesi kolay... Geleceği görüyorum. Önümde, göz alabildiğine dümdüz, çıplak uzanıp gidiyor. Ne bir tasarı, ne de bir istek var. Bundan böyle yazmayacağım. Peki, o zaman ne yapacağım? İçimde, çevremde ne denli bir boşluk olacak. Yararsız. Yunanlılar yaşlılarına eşekarısı derlerdi. «İşe yaramaz eşekarası», der Hécube kendi için *Truvalılar* yapıtında. İşte o benim. Çarpılmıştım. Kendi kendime, insan kendinden artık bir şey ummazsa gene de nasıl yaşamaya devam edebilir, diye soruyordum.

Benliğime dokunduğu için daha erken yola çıkmak istemedim ve telefonda da André'ye hiç bir şeyden söz etmedim. Ama bunu izleyen üç gün öylesine bitmez tükenmez ve uzun geldi ki! Ne tahta raflar üzerindeki cilt cilt kitaplar, ne müzik, ne de cümleler bana yararlı olamazlardı. Eskiden onlardan ya bir dürtü, ya da bir erinç beklerdim. Artık onlar benim için iğrenç, amaçsız bir eğlenceden öte bir şey değillerdi. Bir sergiye, ya da yeniden Louvre'a mı gitmeli? Gezecek zamanım yokken, ne denli çok isterdim orayı gezebilmeyi. Eğer on gün önce, kiliseler ve şatolarda yalnızca taş yığınları görebildiysem, bugün benim için daha da anlamsız olacaklardı. Tablolar gözüme anlamsız görünecekler onlarda tüpten fışkırmış ve fırçayla rasgele ya yılmış renklerden başka bir şey göremeyecektim. Sokağa çıkıp dolaşmak da canımı sıkıyordu. Dostlarım tatildeydi, hem zaten ne içtenliklerini, ne de yalanlarını istemiyordum onların. Philippe. Onun yokluğu öyle acıydı ki! Gözümün önünden görüntüsünü uzaklaştırırken, gözüm yaşla doluyordu.

Bunun üzerine evde kaldım ve düşünmeye baş-

ladım. Hava çok sıcaktı, perdeleri kapattığım halde boğuluyordum. Zaman durmuştu. Zamanın hem çok çabuk, hem çok yavaş geçebilmesi korkunçtu; içimden bu haksızlık demek geliyor. Bourg Lisesinden içeri girerken öğrencilerim kadar gençtim, saçları ağarmış yaşlı öğretmenlere acıyarak bakardım. Ve hooop! Ben de yaşlı öğretmen oldum, okulun kapısı bana da kapandı. Yıllar boyu derse gittiğim sınıflar, yaşımda bir ilerleme olmadığı kanısını verdiler bana: her ders yılında onları gencecik buluyor ve bu değişmezliği benimsiyordum. Zaman okyanusunda hep yenilenen dalgalarla dövülen, ama yerinden kıpırdamayan ve yıpranmayan bir kaya gibiydim. Ve ansızın kabaran deniz beni aldı götürdü, ölümün kucağına düşene dek de götürecek. Yaşamım, acı bir şekilde paldır küldür göçüyor. Ama bununla birlikte, şu anda dakika dakika, saat saat damlarcasına ağır akıyor. Her zaman şekerin erimesini, anının silinmesini, yaranın kabuk bağlamasını, güneşin batışını ve bunalımın geçmesini beklemek gerek. Ne garip bir kesinti var bu iki düzen arasında. Günlerim benden koşarcasına uzaklaşıp gidiyor ve ben de onların her birinde ağır ağır eriyip yok oluyorum.

Tek bir umut kalıyordu: André. Ama acaba bendeki bu boşluğu doldurabilecek miydi, işin neresine gelmiştik? Ve her şeyden önce ortak yaşam denen bu uzun yıllar boyunca birbirimize ne verebilmiştik? Kendimi aldatmadan bu konuda bir karara varmak istiyordum. Bunun için de öykümüzü baştan ele almak gerekiyordu. Bunu yapacağıma söz vermişimdir hep kendi kendime. Deneyeceğim. Bir koltuğa gömülüp gözlerim tavanda, ilk buluşmalarımızı, evliliğimizi, Philippe'in doğumunu düşünmeye başladım. Eskiden bildiklerimin dışında yeni bir şey öğrenmiyordum. Ne yoksunluk! «Geçmişin çölü» de-

mişti Chateaubriand. Ne yazık ki hakkı var! Arkamda bıraktığım yaşamımın, içinde gönlümce dolaşıp, yavaş yavaş en gizli yerlerini, dönemeçlerini bulup ortaya çıkarabileceğim bir görünüm olduğunu sanmıştım. Hayır. Kendine yabancı olan bir konuda dersini iyice öğrenmiş ve güzelce anlatan bir öğrenci gibi ben de tarihleri ve isimleri söyleyebiliyordum. Ara sıra, eski Fransa tarihi bilgim gibi soyut, solmuş, bölük pörçük görüntüler canlanıyor ve gönüllerince beyaz bir zemin üzerinde beliriyorlardı. Bu anımsamaların ötesinde André'nin yüzü hiç değişmiyordu. Durdum. Yapılacak şey düşünmekti. Onu sevdiğim gibi, o da beni sevmiş miydi? Başlangıçta, öyle sanıyorum ki, evet; böyle bir sorun ikimiz için de söz konusu olamazdı, çünkü öylesine iyi anlaşıyorduk ki! Ama işi onu tatmin etmez olunca, aşkımızın ona yetmediğini mi sandı acaba? Bu onda umut kırıklığı mı yarattı? Öyle sanıyorum ki o beni, yitirdiği zaman çok üzüleceği bir değişmez olarak kabul ediyor, ama alın yazısını değiştirmek için de elinden hiç bir şey gelmeyeceğini düşünüyordu. Öyleyse anlayışlı olmam bile bir yarar sağlamayacaktı. Bir başka kadın ona daha fazlasını vermeyi başarabilir miydi acaba? Aramızdaki bu duvarı kim çekmişti? O mu? ben mi? ikimiz de mi? Bunu yıkmak için bir fırsat daha ele geçirebilecek miydik? Kendi kendime sorular sormaktan yorulmuştum. Kelimeler kafamın içinde parçalara ayrılıyorlardı: aşk, anlaşma uyuşmazlık bunların hepsi anlamsız uğultulardı. Eskiden anlamlı mıydılar? Bir öğleden sonra, *Mistral*'e bindiğimde, beni bekleyen şeylerin neler olduğunu hiç mi hiç bilmiyordum.

★

Garda beni bekliyordu. Bunca görüntüler, kelimeler ve uzaklardan gelen sesinden sonra, bütün ger-

çekliğiyle karşıma çıkması. Güneşten yanmış, incelmiş, şaçlarını yeni kestirmişti; keten pantalon ve kısa kollu gömlekle bıraktığım André'den değişikti ama oydu. Duyduğum kıvanç gerçekti ve bir anda sönüp gidemezdi. Ama belki de... Villeneuve'e doğru yol alırken beni rahat ettirmek için elinden geleni yapıyor ve tatlı tatlı gülümsüyordu. Ama birbirimizle güzel güzel konuşmaya öylesine alışıktık ki, ne davranışların, ne de gülümsemelerin fazla bir anlamı yoktu. Beni yeniden gördüğü için acaba gerçekten memnun muydu?

Manette sıska elini omzuma koydu ve alnımdan öpüverdi: «Hoşgeldin yavrum.» O öldükten sonra artık bana kimse yavrum demeyecekti. Onu ilk kez gördüğümde kırk beş yaşındaydı ve bugünkü gibi yaşlı gözükmüştü bana. Şimdi onun o zamanki halinden on beş yaş daha yaşlı olduğumu düşünmek ne acı.

Bahçede André'yle oturdum. Güneşten kavrulmuş güller keskin keskin kokuyordu. Ona:

— Gençleşmişsin, dedim.

— Kır havası! Sende ne var, ne yok?

— Sağlığım iyi. Ama çıkan eleştirileri gördün mü?

— Bazılarını.

— Bana kitabımın beş para etmez olduğunu neden söylemedin?

— İşi büyütüyorsun. Senin düşündüğün gibi öteki kitaplarından pek farklı değil. Ama ilginç şeylerle dolu.

— Senin de pek öyle ilgini çekmedi her halde.

— Ooo! Artık benim aklımda hiç bir şey kalmıyor Benden daha kötü bir okuyucu yoktur.

— Martine bile hiç iyi şeyler düşünmüyor, sırası gelmişken söyleyeyim: ben de.

— Çok zor bir şey yapmaya çalıştın ve biraz bocaladın. Ama sanıyorum ki, şimdi ne yapacağını daha iyi biliyorsun; ikinci ciltte daha başarılı olursun.

— Ne yazık ki, hayır! Çünkü kitabın temel düşüncesi sakat. İkinci cilt de birincisi kadar kötü olacak, yazmayacağım.

— Çok erken verilmiş bir karar. Yazdıklarını ver de okuyayım.

— Getirmedim. Kötü olduğunu *biliyorum*, inan bana.

Şaşkın şaşkın yüzüme baktı. Öyle kolayına cesaretimi yitirmediğimi bilirdi.

— O halde ne yapacaksın?

— Hiç. Dağarcığımda daha iki yıl idare edecek bir şeyler var sanıyordum. Meğer ansızın boşalıvermiş.

Elini elime koydu:

— Canının sıkılmış olmasını anlıyorum. Ama bunun için böylesine üzülme. Şimdilik ister istemez bir boşluk olacak ve günün birinde aklına bir fikir geliverecek.

— Bak görüyor musun, insan başkasına gelince, nasıl da iyimser oluyor?

Düşüncesinde ısrar etti, bu onun göreviydi. Başka, ilginç olabilecek, yazarlar saydı. Ama Rousseau'yu Montesquieu'yü yeniden ele almak neye yarardı? Bir başka görüş açısı bulmak istemiştim. Bulamayacaktım. André'nin bana eskiden söylediklerini anımsıyordum. Bana söz ettiği o direnişleri kendimde buluyordum. Sorunlara eğilişim, düşünce alışkanlıklarım, ön varsayımlarım ve perspektiflerimle ben benim ve bunları değiştireceğimi de sanmıyorum.

Yapıtım durmuş, bitmişti. Benliğim incinmemişti. Eğer bu gece öleceksem, yaşamımı başarılı kabul edebilirim. Ama ölüm gelinceye dek bu çölde sürüklenmekten korkuyorum. Yemek süresince güler yüz göstermekte pek zorluk çektim. Allahtan, Manette ve André, Rus-Çin ilişkileri konusunda hararetle tartıştılar. Erkenden yukarı çıkıp yattım. Odam lavanta, kekik ve çam kokuyordu: sanki dün gece de buradaymışım gibi geldi. oysa bir yıl oldu. Her yıl, bir öncekinden daha çabuk geçip gidiyor. Sonsuz uykuya yatmak için pek fazla beklemeyeceğim. Bununla birlikte saatlerin nasıl ağır ağır ilerlediklerini biliyorum. Ama yaşamı hâlâ öyle çok seviyorum ki, ölüm düşüncesi beni avutmuyor. Neyse ki, kır sessizliğinde derin bir uykuya daldım.

Ertesi sabah André:

—Gezinmek ister misin? diye sordu.

— Tabiî.

— Sana yeni bulduğum güzel bir yeri göstereceğim. Gard kıyısında, mayonu da al.

— Mayo getirmedim.

— Manette'den alırsın. Göreceksin bak hoşuna gidecek, suya girmek isteyeceksin.

Arabayla dar, tozlu yollardan, meşelerin arasından geçtik. André durmadan konuşuyordu. Yıllardan beri burada böylesine uzun süre kalmamıştı. Çevreyi yeniden tanımak, çocukluk arkadaşlarını görmek için yeterince zamanı olmuştu: bunun için de Paris'tekinden daha neşeli ve genç görünüyordu. Benim eksikliğimi hiç duymadığı açıkça belliydi. Daha ne kadar bensiz böyle güzel günler geçirebilirdi?

Arabayı durdurdu:

— Aşağıdaki şu yeşilligi görüyor musun? İşte

orası Gard. Tam orada sanki bir havuz meydana getiriyor, yüzmek için bulunmaz yer ve çevre de çok çok güzel.

— Bana bak, az yol değil, sonra bir de yukarı çıkmak var.

— Yorucu değil, çok indim çıktım ben.

Dik patikadan, emin adımlarla, çabuk çabuk inmeye başladı. Onu uzaktan duraklayarak, sendeleyerek izliyordum:bu yaşta düşmem ve bir tarafımı kırmam pek hoş olmazdı her halde. Çıkmaya çabuk çıkardım da, hiç bir zaman inmeyi beceremedim doğru dürüst

— Ne güzel değil mi?

— Çok güzel

Bir kayanın gölgesinde oturdum. Yüzme deyince, ben yokum. İyi yüzemem. Hem André'ye bile, mayoyla gözükmek iğrenç geliyordu bana. O suda çırpınırken, yaşlı bir erkeğin vücudu, yaşlı bir kadınınkinden daha güzel diye düşündüm. Yeşil su, mavi gök ve maki kokusu: burada Paris'tekinden daha rahat edebilirdim. Eğer ısrar etmiş olsaydı, daha önce gelirdim:iyi ama, o da zaten bunu istemiyordu.

Yanıma, çakılların üzerine geldi, oturdu.

— Girmemekle iyi etmedin, su çok güzeldi!

— Burası pek iyi geldi.

— Annemi nasıl buldun, insanı şaşırtıyor değil mi?

— Şaşılacak şey, bütün gün ne yapıyor?

— Çok okuyor, radyo dinliyor. Ona bir televizyon alalım dedim, kabul etmedi: «Evime olur olmaz kimseleri sokmam.» dedi. Bahçeyle uğraşıyor, derneğin toplantılarına gidiyor. Kendi söylediğine göre hiç canı sıkılmıyor.

– Aslında, yaşamının en iyi dönemi.

— Her halde. Başkaları tarafından yıllarca tüketilip, güç bir yaşam sürdükten sonra, yaşlılık mutlu bir dönem oluyor.

Yukarı çıkmaya başladığımızda sıcak basmıştı; yol André'nin söylediğinden daha uzun ve yorucuydu. O büyük adımlarla yürüyordu; eskiden çok iyi tırmanan ben, şimdi ondan epeyi uzakta ayağımı sürüyordum. Can sıkıcı bir durumdu bu. Güneş şakaklarımı zonklatıyor, âşık ağustos böceklerinin tiz ötüşleri kulaklarımı deliyordu; soluk soluğaydım.

— Çok çabuk yürüyorsun, dedim.

— Acele etme, seni yukarıda bekliyorum.

Kan ter içinde durdum. Yeniden yola koyuldum. Kalbime ve soluğuma sahip olamıyordum; bacaklarım da neredeyse duraca[1] gibiydi. Işık gözlerimi acıtıyor, ağustos böceklerinin inatla söyledikleri tekdüzen aşk ve ölüm şarkıları sinirlerimi bozuyordu. Arabaya geldiğimde yüzüm, başım alev alev yanıyordu. Hastalığın eşiğindeydim neredeyse.

— Öldüm.

— Daha yavaş çıkabilirdin.

— Alacağın olsun. Amma da kolaymış yukarı çıkmak.

Konuşmadan eve döndük. Bu önemsiz şeye sinirlenmekte haksızdım. Her zaman çabucak öfkelenirim. Gittikçe daha da hırçınlaşacak mıyım acaba? Dikkat etmem gerekiyordu. Ama öfkemin önüne de geçemiyordum. Kendimi hiç iyi hissetmiyor, güneş çarpmasından korkuyordum. İki domates yiyip, beyaz çarşafların, taş döşemenin ve gölgenin yalancı bir serinlik verdiği odaya, dinlenmeye çıktım. Gözlerimi kapatıp, sessizlikte saat sarkacının tik taklarını dinledim. André'ye: «Yaşlanmakla insan ne yitirir an-

layamıyorum.» demiştim. Eh! şimdi anlıyordum... Yaşamı hiç bir zaman, Fitzgerald'ın düşündüğü gibi bir «çöküntü süreci» olarak düşünmemiştim. André'yle olan ilişkimize hiç gölge düşmeyeceğini, yapıtlarımın git gide zenginleşeceğini ve Philippe'in her gün, biraz daha, yaratmak istediğim kişiye benzeyeceğini düşünmüştüm. Vücudumdan yana korkum yoktu. Hattâ sessizliğin bile meyveler verebileceğine inanmıştım. Ne düşünce! Sainte Beuve'ün sözü Valéry'ninkinden daha gerçek: «İnsan yer yer katılaşır, yer yer çürür, ama asla olgunlaşmaz.» Vücudum beni bırakıyordu. Artık yazamıyordum; Philippe tüm umutlarımı boşa çıkarmıştı ama André'yle aramızın açılması beni her şeyden çok üzüyordu. Tepe takla olma zamanı gelmişken, bu yükselme, ilerleme sarhoşluğuna kapılmakla ne aldatmışım kendimi! Bu çok önceden belliydi. Şimdi bu gidiş hem çok çabuk, hem de çok yavaş olacaktı: kocayıp gidecektik.

İndiğimde sıcaklık azalmıştı. Manette bahçeye bakan pencerenin önünde oturmuş, okuyordu. Yaş görünüşte ondan bir şeyler eksiltmemişti ama iç dünyasında neler olup bitiyordu? Ölümü yazgıya boyun eğerek mi, yoksa korku içinde mi düşünüyordu? Ona bunu sormaya cesaret edemiyordum.

— André oyun oynamaya gitti, neredeyse gelir.

Karşısına geçtim, oturdum. Bildiğim bir şey varsa, seksen yaşıma erişirsem ona benzemeyeceğimdi. Kendimi, yalnızlığına özgürlük diyen ve her geçen andan rahat rahat yararlanan biri olarak göremiyorum. Yaşam bana verdiğini yavaş yavaş geri alacaktı, almaya başlamıştı bile.

— Philippe üniversiteyi bıraktı, öyle mi?Pek iyi olmadı bu onun için. Cebi şişkin bir bey olmak istiyor galiba.

— Ne yazık ki, öyle.

— Bu gençliğin hiç bir şeye inancı yok. Şunu da Söylemek gerekir ki, sizin ikinizin de pek fazla bir şeye inandığınız yok.

—André'yle ben mi? Nasıl inanmıyormuşuz?

— André herşeye karşıdır. Kusuru bu. Onun için Philippe de yolunu şaşırdı. Ne olursa olsun bir şeye inanmak gerek.

André'nin partiye üye olmamasını asla kabul edemedi. Onunla oturup bunu tartışmayı canım istemedi. Sabahki gezintiyi anlattım ve:

— Resimleri nereye kaldırdınız? diye sordum.

Her yıl eski albüme bakmayı alışkanlık haline getirmiştim, ama hiç bir zaman aynı yere kaldırmazdı.

Albümü ve bir diğer kutuyu masanın üzerine koydu. Aralarında çok az eski fotoğraf vardı. Manette'in evlendiği gün çekilmiş, uzun elbiseli resmi. Bir grup: Manette ve kocası, erkek ve kız kardeşleri; bir bütün kuşak, aralarında sağ olan yalnız oydu. André'nin çocukluğu: kararlı, inatçı bir yüz. İki kardeşi arasında yirmi yaşındaki Renée. Ölümünü hiç unutmayacağız sanmıştık. Yirmi dört yaşındaydı ve yaşamdan daha pek şey bekliyordu. Ne bulacaktı yaşasaydı? Yaşlılığını nasıl karşılayacaktı? Ölümle ilk karşılaşmamdı ve ne çok ağlamıştım. Sonra gittikçe daha az ağlamaya başladım: annem, babam, kayınbiraderim, kayınpederim ve dostlarım. Bir bakıma yaşlanmak işte buydu. Geçmişte bıraktığımız ağlanmış, unutulmuş ne kadar çok ölü vardı. Çoğu kez gazete okuduğumda yeni bir ölüm haberiyle karşılaşırdım: sevilen bir yazar, birlikte olduğumuz arkadaşlar, gözden kaybolmuş bir dost. İnsan Manette gibi, ortadan kalkmış bir çevrenin tek tanığı olarak ka-

lırsa, kendini bir garip hissetmeli her halde.

— Resimlere mi bakıyorsun?

André omzumun üzerinden eğilmişti. Albümü şöyle bir karıştırdı ve bana sınıf arkadaşlarıyla çekilmiş on bir yaşındaki resmini gösterdi.

— Yarısından çoğu öldü, dedi. Şu Pierre, onu gördüm, şunu da. Resimde gözükmeyen Paul'le en az yirmi yıl var ki, karşılaşmamıştık. Hepsini zorlukla tanıdım. Onların benim yaşıtım olduğu söylenemez. Hepsi yaşlı yaşlı adamlar olmuşlar. Manette'den daha buruşuk, kırışıklar. Bir tuhaf oldum.

— Sürdükleri yaşamdan belki de.

— Buralarda köylü olmak, insanı yıpratıyor.

— Onlara oranla kendini genç mi hissettin?

— Hayır genç değil. Çirkincesine ayrıcalıklı buldum kendimi. Albümü kapattı:

— Seni hafif bir şey içmeye, Villeneuve'e götüreyim.

— Olur.

Arabada, kazandığı oyunu ve geldiğinden beri de epey ilerleme gösterdiğini anlattı. Keyfinin yerinde olduğunu, benim üzüntülerimin onu etkilemediğini içim burkularak anladım. Arabayı mavi, turuncu güneşliklerin altında pastis içen insanların oturduğu bir yerde durdurdu; anason kokusu sarmıştı havayı. Biz de istedik. Uzun bir süre konuşmadık.

— Pek şirin bir yer burası, dedi.

— Pek şirin.

— Pek keyifsiz söyledin, Paris'i arıyor musun?

—Yoo, hayır! Şu arada nerede olduğum hiç önemli değil.

— Bana öyle geliyor ki, kiminle olduğuna da aldırmıyorsun.

— Bunu nereden çıkardın?

— Hiç ağzını açıp konuşmuyorsun.

— Özür dilerim: pek berbatım, sabah çok güneşte kaldım.

— Genellikle dayanıklısındır.

— Yaşlandım.

Hiç de hoş olmayan bir şekilde söylemiştim bunu. André'den ne umut etmiştim? Bir tansık mı? Büyülü bir değnekle kitabımı düzeltip, eleştirileri benden yana mı yapacaktı? Yoksa onun yanında uğradığım bu başarısızlığı umursamayacağımı mı sanmıştım? O benim için pek çok ufak tansıklar yaratmıştı. Geleceğe yönelmiş olarak çalıştığı zamanki o büyük isteği benimkini de kamçılıyordu. Bana bir şeyler, güven kazandırıyordu. Bu yeteneğini yitirdi. Kendi öz geleceği için inancını yitirmemiş bile olsa, bu benimkinin güvenliğini korumaya yeterli olamazdı. Cebinden bir mektup çıkardı:

— Philippe bana yazmış.

— Burada olduğunu nasıl biliyor?

— Gideceğim gün allahaısmarladık demek için telefon etmiştim. Senin onu kapı dışarı ettiğini yazıyor.

— Evet, hiç de pişman değilim. Değer vermediğim bir kimseyi sevemem.

André yüzüme baktı:

— Bilmem pek doğru hareket ediyor musun?

— Nasıl yani?

— Her şeyden önce sevgi yönünden aldatıldığını hissettiğin halde işi töresel yönünden ele aldın.

— Yoo, her iki yönden ele aldım.

Evet aldatılmış, yüz üstü bırakılmıştım; öyle ka-

nayan bir yaraydı ki, ondan söz etmeye bile dayanamıyordum. Yeniden sustuk. Bu sessizlik temelli yerleşecek miydi aramıza? Bir işe başlamış ve başka çıkar yol olmadığı için başladığı işi sürdüren bir çift: bu duruma mı düşmek üzereydik? Daha on beş, yirmi yıl aramızda belirli bir dırıltı, bir düşmanlık olmadan ama her birimizin kendi kabuğuna çekilip, kendi sorununa sıkı sıkı bağlandığı, kendi başarısızlığını hiç durmadan kurup düşündüğü, her sözün boşuna söylenmiş olduğu bir süre mi geçirecektik? Davranışlarımız birbirine uymamaya başlamıştı. Paris'te ben neşeliyken o durgundu. Şimdi ise ben durgundum ve onun neşeli olmasına kızıyordum. Kendimi toparlalayıp:

— Üç gün sonra İtalya'da olacağız, hoşuna gidiyor mu? diye sordum.

— Senin hoşuna gidiyorsa, ne iyi.

— Senin hoşuna giderse, benim de hoşuma gider.

— Hani sen neresi olursa olsun pek aldırmıyordun da?

— Çoğu kez sen de aldırmazsın.

Hiç bir şey söylemedi. Konuşmamızı zorlaştıran bir şey vardı: her ikimiz de birbirimizin söylediğini ters anlıyorduk. Bu işin içinden çıkabilecek miydik? Bu düğümü niçin yarın değil de bugün, niçin Roma'da değil de burada çözmeyelim?

— Eh! Artık dönelim, dedim bir süre sonra.

Geceyi Manette'le kağıt oynayarak geçirdik.

Ertesi gün güneşe ve ağustos böceklerinin cır cır ötmelerine katlanamayacağımı söyledim. Gidip de ne olacaktı? Şatoya ve Gard köprüsüne de, Champaux'daki gibi ilgisiz bakacaktım. Evde kalmak için

bir baş ağrısı uydurdum. André on tane kadar yeni kitap getirmişti, onlardan birini okumaya daldı. Ben hepsini çok önceden okumuştum. Manette'in kitaplığını inceledim. Garnier'in klasikleri, bizim ona armağan ettiğimiz birkaç Pléiade vardı. Epey zamandan beri bu kitapların çoğuna göz atmamış ve unutmuştum. Ama yeniden okumaya da üşeniyordum. Okudukça insan anımsıyor, ya da anımsadığını sanıyor. Ama ilk okumanın verdiği zevki de vermiyordu. Artık bir daha hiç değişmeyecek beni ben yapmış olan bu yazarlar, bana ne vermişlerdi? Birkaç cildi açtım ve karıştırdım. Hemen hemen hepsi, benim öz kitaplarım kadar iğrençti: toz kokuyorlardı. Manette başını, gazetesinden kaldırdı:

— Ayda dolaşan insanları gözlerimle göreceğime inanmaya başlıyorum.

— Gözlerinle mi, oraya mı gideceksin? diye, şakacı bir sesle sordu André.

— Ne demek istediğimi pekâlâ anlıyorsun, oraya gittiklerini bileceğim. Hem de Ruslar gidecek yavrum. Senin Amerikalılar arı oksijenleriyle hava alacaklar.

— Evet anacığım, ayda Ruslar'ı göreceksin, dedi André, tatlı bir sesle

— Düşün ki, insanlar mağaralarda yalnızca şu gördüğün on parmakla işe başladılar. Ve şimdiki düzeye geldi insanlık: doğrusu çok umut verici.

— İnsanlığın öyküsünün çok güzel olduğu doğru, dedi André. Ne yazık ki, insanlarınki çok acı.

— Bu böyle sürüp gitmeyecek. Eğer senin Çinliler dünyayı havaya uçurmazlarsa, torunlarımız sosyalizmin ne olduğunu görecekler. Bunu görmek için elli yıl daha yaşardım.

— Aman ne güzel! Duyuyor musun elli yıl daha

yaşamaya niyeti var, dedi bana dönerek André.

— Senin niyetin yok mu oğlum?

— Hayır anacığım, açıkça hayır. İnsanlık öyle garip dönemler geçiriyor ki, neredeyse olup biteni izleyemiyor, işin sonuna geldiğimi hissediyorum, bir de elli yıl sonrası...

— Biliyorum: artık hiç bir şeye inanmıyorsun, dedi Manette kınarcasına.

— Bu hiç de doğru değil.

— Neye inanıyorsun?

— İnsanların çektiği korkunç acıya. Bunu önlemek için gereken her şey yapılmalı. Doğrusunu istersen, bundan başka hiç bir şeyde benim için önemli değil.

— Öyleyse niçin bir bombayla her şeyi yok etmeyelim? diye sordum. Hepsini havaya uçursunlar, olsun bitsin.

— Kimi kez bunu da isteyecek gibi oluyor insan. Ama acısız, üzüntüsüz bir yaşam kurulabileceğini düşlemeyi yeğliyorum.

— Bir şeyler yapmak gerek yaşamda, yıkmak değil, dedi Manette çıkışırcasına.

André'nin ses tonu dikkatimi çekmişti; göründüğü kadar umursamaz değildi. «Ne yazık ki, insanlarınki çok acı.» Nasıl duyarak söylemişti bunu! Dönüp ona baktım, atılıp boynuna sarılmak geldi içimden, öylesine emindim ki ondan artık. Hiç bir zaman iki yabancı olmayacaktık. Yakında, belki yarın birbirimize yeniden kavuşacaktık, kalbim ona şimdiden kavuşmuştu bile. Yemekten sonra dışarı çıkmayı önerdim. Saint-André kalesine doğru ağır ağır çıktık.

— Gerçekten insanların çektiği acıyı dindirmekten başka bir şey düşünmüyor musun? diye sordum.

— Başka ne düşünebilirim ki?

— Pek iç açıcı değil.

— Evet öyle. Hele bir de bunu nasıl yapacağımızı bilmiyorsak. Bir an sustu: — Annem hiç bir şeye inanmadığımızı söylerken, yanılıyor. Aslına bakarsan, hiç bir dava tam anlamıyla bizim davamız değil: biz ne Rusya ve onun sorumsuzluklarından, ne de Çin'den yanayız; Fransa'da ise ne hükümeti, ne de muhalefet partilerinden birini tutuyoruz.

— Rahatsız edici bir tutum, dedim.

— Bu, biraz olsun, Philippe'in davranışını açıklıyor: otuz yaşında her şeye karşı olmak, insanda hiç bir çoşku bırakmaz.

— Altmışında da öyle. Ama bu insanın kanılarını yadsıması için bir neden değil.

— Acaba gerçekten *onun* kanıları mıydı?

— Ne demek istiyorsun?

— Evet, büyük haksızlıklar, kirli işler isyan ettiriyor onu, ama hiç bir zaman pek öyle belli siyasal düşünceleri olmadı. Bizim kanılarımızı benimsedi, çünkü başka çıkar yol yoktu. Dünyayı bizim gözlerimizle görüyordu: ama ne derece buna inanmıştı?

— Ya Cezayir savaşı sırasında atıldığı tehlikeler?

— İçtenlikle nefret ediyordu bu savaştan. Hem sonra gösteriler, onun için bir eylem, bir serüvendi. Bu da onun iyice solcu olduğunu kanıtlamaz.

— Philippe'i savunmak için garip bir yol: onu batırıyorsun.

— Hayır onu batırmıyorum. Düşündükçe onun affedilmesini gerektiren pek çok şey buluyorum. Onu ne denli baskı altında tuttuğumuzu düşünüyorum; her ne pahasına olursa olsun, sonunda kendini bize

kabul ettirmek gereğini duydu. Hem Cezayir'den söz ediyorsun: pek kötü bir umut kırıklığına uğradı o işte; uğurlarına kendini tehlikeye attığı adamlarından bir tanesi bile arayıp sormadı onu ve onlar için en büyük adam De Gaulle'dür.

Kalenin dibinde çimenlerin üzerine oturduk. André'nin sakin ve inandırıcı sesini dinliyordum; yeniden birbirimizle konuşabiliyorduk, içimden bir şeylerin çözüldüğünü hissettim. İlk kez, öfkelenmeden, Philippe'i düşünebiliyordum. Hoşnut da değildim ama sakin sakin konuşabiliyordum. Belki de André'ye yakınlık duymaya başladığım için Philippe'in görüntüsü gölgelenmişti.

— Evet, onu baskı altında tuttuk, dedim içtenlikle. Onu yeniden görmem gerektiğine inanıyor musun? diye sordum.

— Eğer onunla dargın kalırsan, çok çok üzülecek. Bu neyi çözümler ki?

— Onun üzülmesini istemiyorum. Ona olan sevgim yok oldu, hepsi bu.

— Tabiî, bizimle arası hiç bir zaman eskisi gibi olmayacak.

André'ye baktım. Onunla benim aramdaki her şey düzelmiş gibi geliyordu, Ay ve onu izleyen sadık yıldızı pırıldıyordu; büyük bir rahatlık duydum içimde: «*Yıldızcık görüyorum seni-Ayın kendine çektiği*» Yazıldıkları şekilde dilimin ucuna gelen o eski kelimeler. Yıldızların tıpkı bugünkü gibi parıldadığı eski yüzyıllara götürüyorlardı beni. Ve bu yeniden doğuş, bu sürerlik bende sonsuzluk duygusu yaratıyordu. Toprak ilkçağlardaki gibi taptaze görünüyordu ve bu an yetiyordu insana. Ve ben burada, ayaklarımızın dibinde, ay ışığıyla yıkanan kiremit damlara

yalnızca zevk aldığım için bakıyordum. Bu kayıtsızlığın tatlı bir dokunaklılığı vardı.

— İşte edebiyatın ayrıcalığı, dedim. Görüntüler şekilsizleşiyor, soluyorlar; ama insan kelimeleri beraberinde taşıyor.

— Bunu nereden çıkardın? diye sordu, André.

Ona Aucassin ve Nicolette'in iki dizesini okudum.

— Burada geceler ne denli güzel! dedim, üzgün üzgün.

— Evet, ne yazık ki daha önce gelemedin.

Yerimden sıçradım:

— Çok yazıkmış! Ama gelmemi istemiyordun!

— Ben mi? Daha neler! Sen istemedin. Sana: «Niye hemen Villeneuve'e gitmeyelim?» dediğimde, bana: «İyi fikir hadi git.» diye cevap verdindi.

— Konuşma böyle geçmedi. Kelimesi kelimesine aklımda: «Canım Villeneuve'e gitmek istiyor.» dedin. Benden usanmıştın ve bütün istediğinde çekip gitmekti.

— Sen delisin! Ben Villeneuve'e gitmek istiyorum derken, Villeneuve'e gidelim demek istiyordum. Sen de bana soğuk soğuk, hadi git dedin. Gene de ısrar ettim.

— Ooo! Yarım ağızla, benim kabul etmeyeceğimi de biliyordun.

— Asla.

Ama öylesine içten söylüyordu ki, kendimden kuşkulanmaya başladım. Yanılmış mıydım? Ama o an zihnimde donmuş kalmıştı, değiştiremiyordum. Yalan söylemediğinden de emindim.

— Ne aptallık. Bensiz gitmeye karar verdiğini görünce, öylesine beynimden vurulmuşa döndüm ki.

— Aptallık ya, dedi André. Bunu nereden çıkardın, anlayamıyorum!

Düşündüm:

— Senden kuşkulanıyordum.

— Sana yalan söylediğim için mi?

— Bana bir süredir değişmişsin gibi geliyordu.

— Ne gibi?

— Yaşlı rolü yapıyordun.

— Bu rol değil. Dün sen kendin de: «Yaşlandım.» dedin.

— Ama kendini koyuverdin, bir çok şeyde.

— Örneğin?

— Tikler edinmiştin; diş etlerini durmadan eliyordun.

— Ha, o mu?

— Ne, o mu?

— Diş etimin orasında iltihap vardı, daha da kötüleşirse, köprü tutmayacak ve takma diş kullanmam gerekecekti. Düşünebiliyor musun!

Tabiî, anlıyordum. Düşümde kimi kez bütün dişlerimin ağzıma döküldüğünü görür ve ansızın üzerime yaşlı, tirit olmuş bir kadın hali çökerdi. Takma diş...

— Bana niye söylemedin?

— İnsanın kimseye söylemediği, kendine sakladığı can sıkıcı şeyler vardır.

— Bu doğru değil. İşte böyle anlaşmazlıklara yol açıyor.

— Belki. Ayağa kalktı: -Gel gidelim, üşüyeceğiz.

Ben de kalktım. Bayırdan aşağı, ağır ağır indik.

— Gene de rol yaptığımı söylerken, biraz olsun hakkın vardı, dedi André. Evet, o kılığa girmeye

başlamıştım. Benden daha yaşlıların olayları olduğu gibi kabul ettiklerini ve kendilerine bir sorun yapmadıklarını görünce, kendi kendime kızdım. Kendimi bırakmamaya, direnmeye karar verdim.

— Ha, demek öyle! Ben de yokluğum senin keyfini yerine getirdi sanmıştım.

— Amma yaptın! Tam tersine, bunu başarmayı daha çok senin için istedim. Can sıkıcı yaşlının biri olmak istemiyordum. Yaşlı olmak tek başına bir dert zaten, ama bir de can sıkıcı olmak çekilmez.

Koluna girdim ve sıkı sıkı sarıldım. Hiç bir zaman yitirmediğim ve yitirmeyeceğim André'yi yeniden bulmuştum. Bahçeye girip, selvinin altındaki sıraya oturduk. Ay ve yıldızcığı evin üzerinde pırıldıyordu.

— Gene de yaşlılığın var olduğu bir gerçek, dedim. İnsanın işinin bittiğini söylemesi de pek hoş değil.

Elini, elimin üzerine koydu.

— Sen böyle söyleme. Bu denemeyi neden başaramadığını galiba biliyorum. Yararsız bir hırsla işe başladın: kendi kendini aşmak, yenilemek istiyordun. Bu hiç bir zaman iyi sonuç vermez. Rousseau'yu, Montesquieu'yü anlamak ve anlatmak, somut bir tasarıydı, bu da başarısızlığa yol açtı. Bununla birlikte yeniden bu konuya eğilirsen ortaya iyi bir çalışma koyabilirsin.

— Gene de yapıtım neyse, o kalacak: ulaşabileceğim yere ulaştım.

— Övgü yönünden büyük bir kazancın olmayacak, bu doğru. Ama hâlâ okuyucunun ilgisini çekebilecek, onun kültürüne katkıda bulunacak ve onu düşündürecek şeyler verebilirsin.

— Öyle diyelim, öyle olsun.

— Ben kararımı verdim: bir yıl daha çalışıp, her şeyi bırakıyorum. Okuyup eksiklerimi tamamlayıp, şimdiye dek yapmak isteyip de yapamadığım şeyleri yapacağım.

— Bunları yaptıktan sonra daha verimli mi olacağını sanıyorsun?

— Hayır. Bilmediğim, öğrenmek istediğim şeyler var: yalnızca öğrenmek istiyorum.

— Bu sana yetecek mi?

— Hiç olmazsa bir süre için. Daha ilerisini düşünmeyelim.

— Haklısın.

Hep geleceği düşündük. Günü gününe yaşamasını mı öğrenmeli, ne yapmalı? Selvi acı acı kokuyor ve biz el ele vermiş yıldızların altında oturuyorduk. Bir an zaman durdu. Birazdan yeniden akıp gidecekti. Gene çalışabilecek miydim? Evet mi, hayır mı? Philippe'e duyduğum kin azalacak mıydı? Yeniden yaşlılık korkusuna kapılacak mıydım? İleriye bakmamalı. İleride ölümün, sonsuz ayrılığın korkunçluğu vardı. Gelecekte takma dişler, siyatik, sakatlık, bunaklık ve bize yabancı, artık anlayamayacağımız, bizsiz akışına devam edecek bir dünya vardı. Bu çevrene bakmamayı başarabilecek miydim? Ya da, bütün bunları korkuya kapılmadan karşılayabilecek miydim? Birlikteyiz ve bunun için şanslıyız. Dönüşü olmayan bu son serüveni yaşamak için birbirimize yardım edeceğiz. Birlikte olmamız onu daha anlayışla karşılamamızı sağlayacak mı? Bilmiyorum. Umalım. Hem başka çıkar yol yok ki....

MONOLOG

"Öcünü monologla alıyor."

FLAUBERT

Salaklar! Perdeleri çektim. Noel ağaçlarının, fenerlerin budalaca ışıkları içeri girmiyor ama gürültü duvarları delip geçiyor. Motor, fren sesleri, şimdi de klakson çalmaya başladılar; aile tipi 404'lerinin, her tarafı dökülen Dauphine'lerinin, sözde spor, küçücük beyaz arabalarının direksiyonuna geçmiş kendilerini bir şey sanıyorlardı. Beyaz bir spor araba, içinde siyah döşeme, amma kıyak, burnumun üzerine indirdiğim gözlüklerim ve başımda Hermès eşarbımla geçerken herifler ıslık çalıp leş gibi külüstür arabaları ve böğüren klaksonlarıyla beni kendilerine hayran bırakacaklarını umuyorlardı. Tam penceremin altında bir birbirlerine girseler, o zaman sevineceğim işte. Namussuzlar kulağımın zarını patlatacaklar, kulak tıkaçlarım da yok, son ikisini telefonun ziline taktım, zaten hapı yutmuşlardı hem de kulaklarımın sağır olması, telefonun çalmasını beklemekten daha iyi. Durdurun bu gürültüyü, bu sessizliği: uyumak. Gözümü kırpmayacağım, dün de hiç kırpmadım. Çünkü dün, bugünün bir gün öncesiydi ve korku içindeydim. O kadar çok uyku ilâcı aldım ki, artık etkilemiyor, hem doktor da sadistin biri; verdiği ilâçlar hep fitil şeklinde, top arabasına mermi koyar gibi tıkamam ya bunları içime. Dinlen-

meliyim, gerekli bu, yarın Tristan'la kozumu paylaşacağım; göz yaşı. bağırma çağırma yok. «Bu durum normal değil. Mangır yönünden de ne israf. Bir çocuğun anasına ihtiyacı vardır.» Gene uykusuz bir gece geçirip sinirlerimi bozacağım ve de işi berbat edeceğim. Namussuzlar! Kafamın içinde cirit atıyorlar, onları görüyor duyuyorum. Albert, Bayan Manard, Etiennette, piçleri ve anam berbat karaciğer ezmesi, yanmış hindi tıkınıp sonra da yalanıyorlar. Öz kardeşimin, öz anamın beni eski kocama yeğlemeleri doğaya aykırı bir şey. Onların canı cehenneme ama beni bıraksalar da uyusam. Z vanadan çıkarıp tımarhanelik yapıyorlar insanı, yalan doğru ne varsa söyletiyorlar adama, takmıyorum onları, güçlüyüm, tongaya bastıramayacaklar beni.

Ne boktan eğlenceleri var; zaten diğer günler yeterince berbat! Her zaman Noel, Paskalya ve 14 Temmuz'dan nefret ettim. Babam Nanard'ı şenlik fişeklerini görsün diye omzuna çıkartır, ben büyük çocuk kalabalığın arasında, sıcakta pis pis kokan cinsel uzuvlarının hizasında sıkışıp kalırdım ve annem «işte yine zırlıyor» der, elime bir dondurma verirlerdi, neme gerekti benim, fırlatıp atardım, hırslarından solurlar ama tokat atmazlardı, 14 Temmuz gecesi tokat atılmazdı. Babam bana vurmazdı, beni severdi: «Sevimli karıcık.» derdi. Ama geberdikten sonra anam korkusuzca, yüzüklü elleriyle ağzıma burnuma vurmaya başladı. Sylvie'yi bir kerecik bile tokatlamadım. Nanard evde kraldı. Anam sabahları onu yatağına alırdı, birbirlerini gıdıkladıklarını duyardım, o yalan derdi, benim aşağılık olduğumu söylerdi, tabiî itiraf edecek değildi, hiç biri itiraf etmez, belki de unutmuş olmak için unuttu, ne kurnazdır onlar, bana uyuz oluyorlar, çünkü ben unutmadım; odadan çok geneleve benzeyen odasında, yarı çıp-

lak, sırtında kirli, sigarayla delinmiş sabahlığı dolaşırdı. Nanard baldırlarına sarılırdı, analar küçük herifleriyle mide bulandırırlar, benim demi onlara benzemem gerekirdi, yok hayır! Ben iyi temiz çocuklar istiyordum. Francis'nin Nanard gibi puştun biri olmasını istemem. Nanard beş çocuğuyla puşt, gene de puşt, bana yutturamazlar, Allah kahretsin bu şişkoyla evlenen karıları.

Bir türlü kesmediler gürültüyü. Kaç kişiler ki? Paris sokaklarında yüzlerce, binlerce var. Yeryüzünün her köşesinde, her kentinde üç milyar, git gide daha da çoğalacak, açlar yetmedi sanki,artmaya devam ediyorlar; gökyüzünü de batırdılar, yakında, yolda olduğu gibi uzayda da birbirlerine girecekler, ya ay; insan ona bakarken bir takım salakların orada çene yarıştırdıklarını düşünmeden edemeyecek. Ayı severdim bana benzerdi; her şeyi kirlettikleri gibi onu da kirlettiler, ne korkunçtu o resimler; önüne gelenin çiğneyebileceği, gri, tozlu, zavallı bir şey.

Temizdim, arıydım, tükürdüğümü yalamazdım. Yalan dolanı çocukluğumdan beri bilmezdim. Sırtındaki buruşuk giysisiyle, o acayip karıyı görüyorum, annem bana hiç iyi bakmazdı ve o mırıldanan karı: «Küçük kardeşini seviyor musun bakalım?» Sakin sakin cevap verdim: «Ondan nefret ediyorum.» Buz gibi hava; anamın gözleri. Onu ne denli kıskanmıştım, ama bu doğal, bütün kitaplar yazıyor bunu; şaştığım ve hoşuma giden şey, onun aramıza katılışına tepki göstermemiş olmam. Ne ağlayıp zırlama, ne de naz: kendimi o küçük sevimli karıcık olarak görüyorum. Temizim, doğruyum, numara yapmıyorum; bu onları zıvanadan çıkarır, kendilerinin ne oldukları anlaşılsın istemezler, güzel sözlerine inanılsın, ya da inanılmış gözükülsün isterler.

İşte maskaralıklarından biri, merdivenlerde koşuşmalar, gülüşmeler, şuh sesler. Takvim değiştiriliyor diye belirli tarihte, belirli saatte tepinip çılgınlık yapmak niye? Bütün yaşamım boyunca bu tür isterik davranışlardan iğrendim. Anlatmalıyım yaşantımı. Pek çok kadın bunu yapıyor, yazılarını basıyor, onlardan söz ediyorlar, onlar da hindi gibi kabarıyorlar, hem benim kitabım onların zırvalarından daha ilgi çekici olur; yaşantımın içine ettim ama yalansız dolansız yaşadım; resmimi, ismimi kitapçılarda görünce ne homurdanacaklar ve herkes de gerçeği, gerçek olanı öğrenmiş olacak. Bir sürü herifi peşimden koştururdum, ne züppedir onlar, isim yapmış olsun da, isterse dünyanın en çirkin kadını olsun, üstüne saldırırlar. Belki aralarında beni sevecek birine rast gelirdim.

Babam severdi beni. Başka hiç kimse sevmedi. Ne olduysa bundan oldu zaten. Albert çekip gitmekten başka bir şey düşünmezdi, onu deli gibi seviyordum, zavallı deli. El değmemiş bir genç kız gibiydim, ne acı çektim gençliğimde! İnsan ister istemez aptallıklar yapıyor o zaman; belki de danışıklı dövüştü, onun Olivier'yi tanımadığını kim iddia edebilir, iğrenç bir oyundu, yıkılmış kalmıştım.

Olacağı buydu zaten, tepemde dans ediyorlar. Gece piç oldu, gene yarın her tarafım dökülecek, Tristan'la konuşabilmem için doping yapmalıyım, yoksa bu iş yatacak. Yatmamalı bu iş! Elimde kalan tek şey uyku. Namussuzlar. Bugün gürültüden kulaklarımı patlatmaya, tepemde tepinmeye hakları var tabiî. «Aşağıdaki boklu karı dır dır edemez, bugün yılbaşı.» Gülün bakalım, sizi elbet bir gün elime geçiririm, boklu karı ağzınıza yapmasını bilir o zaman, hiç kimse çiğneyemedi beni. Albert pısırığın te-

kiydi: «Kıyameti koparmanın âlemi yok!» Aksine kıyamet koparmak gerek! Albert Nina'yla iç içe girmiş, dans ediyordu, o da koca göğüslerini açmış, bir taraftan leş gibi parfüm, bir taraftan da leş gibi sidik kokuyordu. Dans eden Albert aşka gelmiş, zevklenmişti. Şimdiye dek bir çok kez tepem attı. «Ondan nefret ediyorum.» diyen açık sözlü, gözü pek, doğru yoldan ayrılmayan o sevimli karıcık kaldım.

Tavanı çökertip tepemden aşağı paldır küldür inecekler. Onları görür gibi oluyorum, yaptıklar. çok iğrenç, birbirlerine yapışmış sürtünüyorlar, herifler zevklenmiş, karılar hoşnut. Her biri de en yakın, en sevgili arkadaşını boynuzlamaya hazırlanıyor; hem de hemen bu gece, yatağa bile girmeyecekler yalnızca karılar banyoda eteklerini kaldırıverecek, diğerleri çişlerini yapmaya geldiklerinde üstlerine basıp geçecekler, benim Rose'da kıyameti kopardığım gece gibi. Yukarısı iğrenç bir seks partisine dönüşmüştür bile, yukarda oturanlar ellilik, daha hâlâ bir halt yiyebilmeleri için iğrenç yollara baş vurmalılar. Albert'le karısının da bu tür seks partilerine katıldığına eminim, Christine her naneyi yiyebilecek karı, Albert de rahatça istediği haltı yiyordur onunla. Ben yirmi yaşımdayken zavallı utangaç bir kızcağızdım. Bilgisizliğim içler acısıydı. Sevilmeyi çok hak etmiştim. Ah! Ne aptalca aldatıldım, alın yazım bana hiç de güzel şeyler h zırlamamış.

Allah kahretsin, susuzluktan yanıyorum, acıktım da ama koltuktan kalkıp mutfağa kadar gitmek öldürüyor beni. Bu avuç içi kadar yerde donuyor insan, eğer radyatörü açarsam hava kupkuru oluyor, dilim damağıma yapışıyor ve genzim yanıyor. Uygarlıklarını da Allah kahretsin. Ayı kirletmesini beceriyorlar da, bir evi ısıtmasını beceremiyorlar. Eğer biraz akıllı olsalardı, bana istediğim zaman meyve

suyu getirebilecek robotlar yaratırlardı, onlarda çene çalmadan, onları pohpohlamamı beklemeden evin işini görürlerdi.

Mariette yarın gelmiyor, aman ne iyi, yaşlı babasının kanserini dinlemekten bıktım. Gene bunu hizaya getirdim, haddini biliyor, öyleleri var ki, bulaşık yıkamak için kauçuk eldiven giyiyor ve evin hanımı pozlarını takınıyor, işte buna dayanamıyorum. Pasaklı olmalarını da istemem, ne salatadan saç çıkmalı, ne de kapılarda parmak izi kalmalı. Tristan salağın teki. Hizmetçilere iyi davranırım. Ama işlerini temiz yapmalarını ve kendi dertlerini bana anlatmamalarını isterim. Bunun için de onları terbiye etmek gerek, tıpkı işe yarar adam olmalarını istediğimiz çocukları terbiye eder gibi.

Tristan Francis'yi terbiye edemedi; namussuz Mariette beni yüz üstü bıraktı; onlar gelip gittikten sonra salon batmış olacak. Âdet yerini bulsun diye bir pasta alıp gelecekler, sarılıp öpüşeceğiz kuru pastalar tutacağım onlara ve Francis babasının ezberlettiği şeyleri söyleyecek bana, bir büyük gibi yalan söylüyor. Ben onu iyi bir çocuk olarak yetiştirirdim. Tristan'a şunu söyleyeceğim: annesinden uzaklaştırılmış bir çocuk, eninde sonunda kötü yola sapar, ya serseri, ya da ibne olur. Bunu istemezsin her halde? Bu sakin çıkan sesim iğrendiriyor beni; bağırıp çağırmam gerekecek: bir çocuğu anasından ayırmak doğaya aykırı! Ama iş gene de onda bitiyor. «Boşanmayla korkut onu» derdi Dédé. Güldü. Erkekler birbirlerini öylesine tutuyorlar ki, onun da bir çok tanıdığı var, yasalar tek taraflı ve boşanma benim zararıma sonuçlanabilir. Francis'yi kendi alacak, ne para ne pul, daire de hikâye! Bu iğrenç şantaja karşı yapacak bir şey yok: Francis karşılığında, daire ve nafaka. Onun acımasına kaldım. Mangırsız insan ken-

dini savunamaz, bir hiç bile olamaz, sıfır kere sıfır. Ne salak, ne aptalmışım parayı önemsemezken! Enayileri yeterince yolmadım. Eğer Florent'la yaşamaya devam etseydim, yükümü iyi tutardım. Tristan beni delice sevdiğini söyleyerek kandırmış. ben de ona acımıştım. İşte sonuç! Burnu kaf dağında, kendini Napolyon sanan salağın biriydi, isterik olmadığım, önünde diz çöküp yalvarmadığım için beni ekti gitti. Ona gösteririm ben. Ona, küçüğe bütün gerçeği anlatacağımı söyleyeceğim: hasta değilim, yalnız yaşıyorum, çünkü senin namussuz baban yüz üstü bıraktı beni, önce kandırdı, sonra eziyet etti, tokatlamaya bile kalktı. Küçüğün önünde bir sinir krizi tutturabilir, damarlarımı kesmeye kalkabilirim, bu ya da bunun gibi bir şey; silâhlarım var ve yararlanacağım onlardan, bana geri dönecek, bu kulübede tepemde tepinenler, sabah radyolarını açıp beni uyandıranlarla oturup, karnım acıktığı zaman yanımda bana tıkınacak bir şey verecek bir kimse bulamadan gebermek istemiyorum. Bütün bu pasaklı, şişko karıların onları koruyacak erkekleri ve işlerini görecek çocukları var, benimse hiç kimsem yok: bu böyle devam edemez. İşte on beş gündür muslukçu beni atlatıp duruyor, yalnız bir kadını her kötülüğü hak etmiş görüyorlar, insanlar öyle alçak ki, sizi yerde gördümü ezip geçiyorlar. Direniyorum, kafa tutuyorum, ama yalnız bir kadın olduğum için yüzüme tükürüp geçiyorlar. Kapıcı gülüp, saat onda radyo çalmak *yasaya aykırı* değildir diyor: beni bu büyük laflarla alt edeceğini sanıyor galiba. Dört gece üst üste telefon ederek ben de onlardan öcümü aldım, benim olduğumu biliyorlardı ama kıstıramadılar, iyi yaptım numaramı; çareyi evde olmayan aboneler servisine yazılmakta buldular, ben de başka bir şey bulurum elbet. Ne yani? Gece uyur, gündüz çalışır, pazar dolaşır, bu herife söz geçiremiyecek miyiz?

Evimde bir erkek olsa. Muslukçu gelir, kapıcı daha nazikçe selâm verir, komşular daha az tepinirlerdi. Allah kahretsin be! Beni saysınlar istiyorum, herkes gibi kocam, oğlum, yuvam olsun istiyorum.

On bir yaşındaki küçük bir oğlan çocuğunu elinden tutup sirke, hayvanat bahçesine götürmek ne güzel olurdu. Onu çabuk adam ederdim. O Sylvie'den daha uysaldır. Sümsük Albert gibi, o da bana kök söktürdü. Ah, ah! Zavallı yavrucağa kızamıyorum, hepsi bana karşıydı, o da kız çocuklarının analarından nefret ettiği bir yaştaydı, buna kızların analarını kendilerine rakip gördükleri dönem derlerdi, ama bu yalnızca onlara kin besledikleri bir dönemdir İşte onları çileden çıkaran gerçeklerden biri daha. Etiennette'e, Claudine'in hatıra defterine bak dediğim zaman, hırsından kudurmuştu. Ama bakmak da işine gelmemişti, tıpkı kanser olduklarını duymaktan çekinip doktora gitmeyen kadınlar gibi. Bunun için de, cici bir kızın cici anası oluyorlardı. Sylvie cici bir kız değildi, hatıra defterini okuduğum zaman anlamıştım bunu: ama ben olayları olduğu gibi karşılarım. Gene de pek fazla dövünmedim, beklememin yeteceğini ve bir gün onun da her şeyi anlayacağını, onlara karşın bana hak vereceğini biliyordum. Sabırlıydım ve ona hiç bir zaman elimi kaldırmadım. Kendimi savunuyordum pek tabiî. Ona: «Beni gebertemeyeceksin.» dedim. Keçi gibi inatçıydı, bir kapris için günlerce, saatlerce inler dururdu, Tristan'ı görmesi için hiç bir neden yoktu. Bir genç kızın babaya ihtiyacı vardır, bunu biliyordum; ama hiç kimse iki baba gerektiğini söyleyemezdi. Albert yeterince kafa ağrıtıyor, yasaların ona verdiğini, hattâ daha fazlasını alıyordu, savaşmam gerekiyordu onunla, eğer ben uğraşmasaydım batağa düşürecekti Sylvie'yi de. Ona aldığı giysiler çok açık saçık şeylerdi. Kızı-

mın anam gibi orospu olmasını istemiyordum. Yetmişinde etekleri dizinin üstünde, yüzü de boya küpü gibiydi! Geçen gün yolda karşılaşınca kaldırım değiştirdim. Bu durumda benimle barışmaya kalksa ne halt ederdim? Eminim evi hâlâ darmadağınık, pislik içindedir, berbere döktüğü parayla bir hizmetçi tutabilir kendine.

Artık klakson sesi kalmadı, o patırdı gürültü bulvardan gelen uğultudan daha iyiydi. Araba kapıları çarpılıyor, bağrışıyor, gülüşüyorlar, şarkı söyleyenleri de var, şimdiden kafayı bulmuşlar bile, yukarda da hâlâ kıyamet kopuyor. Beni hasta ediyorlar, ağzım zamk gibi, kalçamdaki iki küçük sivilce de canımı sıkıyor. Yediğime dikkat ediyor, perhiz yapıyorum ama gene de şöyle böyle temiz elleriyle elliyorlar yiyecekleri, yeryüzünde temizlik diye bir şey kalmadı, hava yalnızca ekzos ve fabrika bacaları dumanıyla kirlenmiyor, sabahtan akşama milyonlarca insan temiz hava alıp leş gibi hava kusuyor; onların pis havasının içinde yüzdüğümü düşündükçe, çölün en uzak yerine kaçmak geliyor içimden; böylesine iğrenç bir dünyada, insan nasıl olur da vücudunu temiz tutabilir? Derinin her bir gözeneğinden mikroplar giriyor, oysa ben sağlıklı ve temizdim beni mikroplamalarını, kirletmelerini istemiyorum. Eğer yatağa düşersem bana bakmak, beni iyi etmek için bir tanesi bile yerinden kıpırdamaz. Bu yorgun kalbimle geberip gitsem kimsenin ruhu bile duymaz, bunu düşündükçe ürperiyorum. Kapının ardında bir leş bulacaklar; kokacağım, altıma işeyeceğim ve fareler burnumu yiyecekler. Tek başına gebermek, tek başına yaşamak, hayır istemiyorum bunu. Bana bir erkek gerek. Tristan'ın geri dönmesini istiyorum, alçak dünya, bağırıyor, gülüyor, eğleniyorlar, ben de burada yalnız başıma kuruyup gidiyorum; Kırk üç yaşında-

yım, çok erken, haksızlık bu, yaşamak istiyorum. Rahat bir yaşam: arabalar, evler, apartmanlar, güzel giysiler ve her şey, her şey için yaratılmıştım. Florent fazla dırlanmadan uçlanırdı parayı -biraz yatakta dırlanırdı- yalnızca benimle yatmak ve beni en şık gece klüplerinde ona buna göstermek isterdi. Güzeldim, en güzel çağımdı, bütün arkadaşlarım kıskançlıktan çatlıyordu. O zamanları düşündükçe fena oluyorum, artık kimse beni alıp bir yere götürmüyor, burada oturup sıkıntıdan patlıyorum. Bıktım bıktım Bıktım bıktım.

Namussuz Tristan, beni lokantaya tiyatroya alsın götürsün istiyorum, tek bildiği şey, buraya yalnız ya da oğlanla gelip yalancıktan gülümseyip bir saat sonra da çekip gitmek. Bu gece bile arayıp sormadı! Namussuz! Sıkıntıdan patlıyorum, böylesine sıkılmam insanlığa yakışmaz. Eğer uyuyabilseydim zaman geçerdi. Ama şu dışardaki gürültü yok mu... Onlar da gülüşüp duruyorlar: «O yapayalnız.» Tristan bana geri dönünce zor gülerler. Geri dönecek, onu buna zorlayacağım. Yeniden terzilere gideceğim, akşam yemekleri ve kokteyller vereceğim, göğüslerim cömertçe meydanda, açık giysili resmim *Vogue*'da çıkacak. «Murielle'in resmini gördün mü?» Kıç üstü oturacaklar ve Francis onlara hayvanat bahçesini, sirki, aynalar sarayını nasıl gezdiğimizi anlatacak;

onun her istediğini yapacağım, bu onların yalanlarını ve bana çaldıkları karaları boşa çıkaracak. Amanın ne kin! Yumuşak, çok yumuşak başlılık bu. Başkaları tarafından fazla anlaşılsınlar istemezler; ben doğruyum, rol yapmam ve insanların yüzlerindeki maskeleri söküp alırım. Bunun için beni affetmezler. Kızını kıskanan bir ana, daha neler göreceğiz bakalım. Benden kurtulmak için beni Albert'in kollarına attı, daha başka nedenler de vardı, hayır hayır inanmak istemiyorum bunlara. Beni bu evliliğe zorlamak ne hayvanlıktı. Ben ateşli, canlı, kıpır kıpır bir kızdım, o ise soğuk, midesine düşkün, yatakta doğru dürüst bir halt edemeyen pis burjuvanın biriydi. Sylvie'ye nasıl bir erkeğin yakışacağını bilebilirdim. Onu biraz sıkıyordum, serttim ama her zaman onunla bir arkadaş gibi candan konuşmaya hazırdım, eğer anam bana böyle davranmış olsaydı onun ellerini öperdim. Ama ne nankör bir yaratıktı o! Öldü. Ne yapalım yani? Ölüler aziz değillerya. Bana hiç bir şey danışmaz, içini açıp sır vermezdi. Yaşantısında bir oğlan, belki de bir kız vardı, bu kuşak öylesine raydan çıktı ki, gel de anla. Ama çok dikkatli davranıyordu. Ne çekmesinde bir mektup, ne de hatıra defterinde son yıllarla ilgili tek bir satır vardı. Yazmaya devam ettiyse bile, öyle iyi saklamış ki, ölümünden sonra da hiç bir şey bulamadım. Yüreğim parçalanıyordu, ama analık görevimi yerine getiriyordum. Ben bencilim ha! Kaçıp gittiğinde, onu babasına bırakmam benim için daha iyiydi. Onsuz, yaşayışımı yeniden düzene sokabilirdim. Onun iyiliği için her şeyi bir tarafa ittim. Christine'in üç tane piçi vardı, on beş yaşındaki bir kız işine gelir, bütün angarya işleri ona yaptırırdı. Zavallı yavrum, bunun farkında değildi, aynasızların önünde nasıl da yalandan sinir krizleri geçirmişti. Evet aynasızlar. Utanıp sıkılacak değildim ya polise

gitmek için, onlar köpekler için çalışmıyor her halde. Ya Sylvie'den vazgeçeyim diye para veren Albert! Hep para, insanlar ne aşağılık, her şeyi satın alabileceklerini sanıyorlar, Tristan'ın bana verdiği mangırın yanında onunki devede kulak kalırdı. Yoksulluk içinde bile kızımı satmazdım. «Bırak gitsin şu şıllığı, aldırma, başına dert olmaktan başka bir şeye yaramıyor.» derdi Dédé. O, ana olmak ne demek bilemez, eğlencesinden başka hiç bir şey düşünmedi. Ama insan her zaman başkasından almaz, vermesini de bilmeli. Sylvie'ye verecek çok şeyim vardı, onu iyi bir kız olarak yetiştirebilir ve ondan hiç bir şey beklemezdim. Onun için her şeyi yapmaya hazırdım. Ah Şu nankörlük! O öğretmenden yardım istememden daha doğal ne olabilirdi? Sylvie'nin tuttuğu hatıra defterine bakılırsa, ona hayrandı, ben de sözde okumuş, o pis karının çenesini tutacağını sanmıştım. Kuşkusuz benim düşündüğümden de daha fazla şeyler vardı ikisinin arasında, öylesine saftım ki, kafam hiç kötülüğe çalışmazdı, hepsinin kafası puştluğa çalışıyor. Sylvie'nin çığlıkları ve sonra da annemin telefonda kızımın arkadaşlıklarına burnumu sokmamam için yaptığı konuşma. Kelimesi kelimesine, *burnunu sokma* dedi. «Sen de bu işlere burnunu sokmazdın, yeniden başlama.» her zamanki gibi soğuktum ve telefonu kapattım. Öz annesi insana böyle davranır mı? Sylvie eninde sonunda anlayacaktı. Mezarlıkta beni yiyip bitiren şeylerden biri de buydu. Kendi kendime: «Az bir zaman sonra o da bana hak verecekti.» diyordum. Korkunç anı; masmavi bir gök, kucak dolusu çiçekler, ağlayan Albert, herkesin önünde insan kendini nasıl tutuyor Tanrım. Ben kendimi tuttum ama yediğim bu silleden ötürü bir daha kendimi toparlayamayacaktım. Gömülen bendim. Gömüldüm. Beni yerin dibine yollamak için hepsi söz birliği et-

mişlerdi. Bu gece bile bir tek kul yok beni arayan. Herkesin güldüğü, tıkındığı, seviştiği bu gecede yalnızların, yaslıların daha kolay canlarına kıydıklarını onlar da bilirler. Ortadan kalkmam işlerine gelir, istedikleri kadar beni aralarından uzaklaştırsınlar, gene de kıçlarına diken gibi batıyordum. A!.. Hayır! Onlara bu zevki tattırmayacağım. Yaşamak, yeniden yaşamak istiyorum. Tristan bana geri dönecek, insanlar bana hak verecek ve bu bok yerden çıkacağım. Onunla şimdi konuşabilsem kendimi daha iyi hisseder, belki de uyuyabilirim. Evinde olmalı, erken yatar, canının kıymetini bilenlerdendir. Sakin, dostça davranıp onu kızdırmamalı, yoksa gecem piç olur.

Cevap vermiyor. Evde yok ya da açmıyor. Fişi çekmiş beni dinlemek istemiyordur. Hepsi beni yargılıyor, suçlu buluyor ama aralarından bir tanesi bile beni dinlemek istemiyor. Sylvie'yi dinlemeden bir kez bile cezalandırmadım ama o içine kapanır, konuşmak istemezdi. Dün ona söyleyeceklerimin dörtte birini bile söylemeden telefonun öbür ucunda uyuklamaya başladı. Çok umut kırıcı. Her şeyi ortaya koyup ne düşündüğümü, ne yapılması gerektiğini söylüyor, açıklıyorum; sabırla, adım adım onları gerçeğe yaklaştırıyorum, beni izlediklerini sanıyorum ve sonra da soruyorum: «Ne dedim şimdi?» Bilmiyorlar. Kulaklarını, beyinlerini tıkıyorlar ve arada bir cümle yakalayacak olurlarsa ipe sapa gelmez cevaplar veriyorlar. Yeniden başlıyor, yeni kanıtlar sürüyorum önlerine: hep aynı oyun oynanıyordu. Bu konuda Albert şampiyondu. Tristan da ondan aşağı kalmazdı. «Beni çocukla birlikte tatile götürmelisin.» Cevap vermez, başka şeylerden söz ederdi. Çocuklar söz dinlemek zorundadırlar ama bir yolunu bulup söyleneni unuturlar. «Ne dedim Sylvie? — Ufak şeylerde düzenli olmayan büyük şeylerde hiç olmaz,

çıkmadan odanı topla, dedin.» Sonra, ertesi gün yine toplamazdı odasını. Tristan kurtulamayıp beni dinlemek zorunda kalınca — Bir oğlan çocuğunun anasına ihtiyacı vardır, bir ana çocuğundan vazgeçemez, bu o denli açık seçiktir ki, en kötü niyetli bir insan bile bunu kabul eder— kapıya koşar, merdivenleri dörder dörder uçarcasına iner, o sırada ben de merdiven boşluğunda bağırırdım, ama komşuların beni kafayı üşütmüş biri sanacaklarından korkarak hemen susardım. Yaptığı çok alçakca bir işti, skandaldan nefret ettiğimi bilirdi. Zaten evde adım iyiye çıkmamıştı, bir de onlar böyle garip, saçma davranınca ister istemez ben de zıvanadan çıkıyordum. Allah kahretsin! Ben toplum içinde konuşmayı, oturup kalkmayı ne iyi bilirdim; Tristan'ın koca sesi, gürültülü gülüşü, utanmazlığı beni yerin dibine sokardı, Sylvie'yle kalabalık içinde dalaşırken gebersin isterdim.

Rüzgâr! Ansızın fırtınaya dönüştü, kasırgalı, tayfunlu bir tufan olup her şeyi ve beni de silip süpürmesi, yok etmesi ne güzel olurdu, beni düşünecek kimse kalmayınca ölüm beni dinlendirirdi; cesedimi, yaşantımı, zavallı yaşantımı onlara bırakmak mı? Hayır! Ama topumuzun birden yok olması çok iyi olacaktı; onlarla uğraşmaktan yoruldum, yalnızken bile bana eziyet ediyorlar, insanı çok tüketen bir şey bu, bitsin artık! Ne yazık! İstediğim tayfun olmayacak, zaten istediğim ne oldu ki şimdiye dek! Hafiften, sıradan bir rüzgâr birkaç kiremit, birkaç baca sökecek kadar kuvvetli, belki yeryüzünde her şey cimri, insanlar gibi dcğa da. Yalnızca büyük düş kuran benim, ama buna son versem daha iyi olacak çünkü her şey, her zaman beni umut kırıklığına uğratıyor.

Belki de zımbırtıları kıçıma tıkıp yatıp uyumam

gerekiyor. Ama hiç de uykum yok, yatarsam sağa sola dönüp dururum yatakta. Eğer onunla telefonda tatlı tatlı konuşabilseydim sakinleşirdim. Bu onun umurunda mı! Beni burada yürek parçalayan anılar yiyip tüketirken, ona telefon ediyorum, cevap bile vermiyor. Haykırmamalı, işe haykırmakla başlamamalı, yoksa her şey allak bullak olacak. Yarından korkuyorum. Saat dörtten önce hazır olmalıyım, gözümü kırpmamış olacağım, aşağı inip Francis'nin halıya döküp ezeceği küçük kuru pastalardan alacağım, biblolarımdan birini daha kıracak, terbiye edilmemiş bu çocuk, her yere kül silken babası gibi sakar, eğer uyuracak olursam Tristan beni yakar yıkar, hiç bir zaman uyarılara kulak vermedi, bu durumda evimi temiz tutabilmem ne büyük şey. Şu anda salon temizlenmiş, parlatılmış, tıpkı geçmiş yılların ayı gibi, el değmemiş. Yarın akşam saat yedide her şey berbat olmuş olacak, büyük bir temizlik yapacağım, ne temizleneceğim ama. Ona a'dan z'ye her şeyi anlatmakla içimdeki pisliği döküp temizleneceğim. Ama ne inatçıdır o. Onun için Florent'ı bırakmam ne sersemlikmiş! Florent'la iyi anlaşıyorduk, o paraları sökülüyor, ben de yan gelip yatıyordum, genellikle başımın etini de yemezdi. Ne aptalca duygusallık, benimle evlenmek istemesi büyük bir sevginin kanıtı gibi gelmişti, hem de işin içinde küçük nankör Sylvie vardı, onun bir yuvası, bir bankacının karısı olan, evli, kusursuz bir anası olmasını istiyordum. Hanımefendicilik oynamak, ciğeri beş para etmez karılarla ahbaplık etmek iyi canımı sıkıyordu. Zaman zaman patlıyorduysam, buna şaşmamak gerekti. «Tristan'a nasıl davranılacağını bilmiyorsun» derdi, Dédé bana. Ve daha sonra da: «Ben sana söylemiştim!» demişti. Başıma buyruk olduğum doğru, onunla bununla yatıyorum ve sonunda ne olacağını düşünmüyorum.

İçime attığım bu kadar şey olmasa belki kendimi toparlayabilirdim. Tristan canımı sıkıyordu ve canımı sıktığını da belli ettim kendisine. İnsanlar gerçeklerin yüzlerine vurulmasından hoşlanmazlar. Kendi güzel sözlerine inanılsın, ya da öyle gözükülsün isterler. Ben her şeyi anlarım, açık sözlüyüm, maskeleri söküp alırım. Ve o mırıldanan karı: «Küçük kardeşini seviyor musun bakalım?» Ben de sakin bir sesle: «Ondan nefret ediyorum.» derdim. Düşündüğünü söyleyen, hile yapmayan o küçük sevimli karıcık kaldım. Onun hindi gibi şişinip kabarması, önünde bir yığın salağın diz çökmesi, beni hasta ediyordu. Tırnaklarımı çıkarıp onların balon gibi kocaman laflarını söndürüveriyordum: ilerleme, bolluk, insanın geleceği, insanlığın mutluluğu, az gelişmiş ülkelere yardım, yeryüzünde barış. Irkçı değilim ama Çinlileri, Rusları, Amerikalıları, Fransızları takmadığım gibi, Arapları, Yahudileri, Zencileri de takmam. İnsanlığı da takmıyorum; bana ne verdi merak ediyorum. Eğer birbirlerini boğazlayacak, bombalayacak, napalmlayacak ve birbirlerinin köklerini kazıyacak kadar enayilerse, ağlayarak onlar için gözlerimi yoramam. Bir milyon çocuğun canına kıyılmış, e sonra? Çocuklar yeryüzüne ekilmiş namussuzluk tohumlarından başka bir şey değillerdir, böylece bizim gezegen biraz hafiflemiş oluyor, kendileri de kabul etmiyorlar mı dünyanın nüfusunun fazla olduğunu, o halde ne dırlanıp duruyorlar? Eğer ben yeryüzü olsaydım, sırtımdaki bu pis haşerattan iğrenir, onları silkeleyiverirdim. Eğer onların hepsi geberecekse, ben de memnuniyetle gebermek isterim. Benim hiç bir şeyim olmayan piç kuruları için oturup üzülecek değilim ya. Benim kendi kızım öldü, oğlumu da çaldılar.

Kızımın yeniden sevgisini kazanıp, onu iyi bir insan olarak yetiştirebilirdim. Ama bunun için zaman

isterdi. Tristan bana hiç yardımcı olmuyordu, pis bencil, tartışmalarımızdan sıkılıyordu: «Rahat bırak onu.» diyordu. İnsanın çocuğu olmamalı, bir bakıma Dédé haklı, çocuk baş belâsından başka bir şey değil. Ama insan çocuk sahibiyse onu doğru dürüst yetiştirmeli. Tristan hep Sylvie'nin tarafını tutardı; kusurlu bile olsam -diyelim ki kusurlarım oldu ana babanın birbirlerini yalanlaması, pedagoji yönünden çok çirkin bir şey. Ben haklı olduğum zaman bile onun tarafını tutardı. Küçük Jeanne'a gelince: onun yalvaran gözleri, yaşlı bakışlarını düşündükçe içim sızlıyor; ne sevimlidir küçük bir kız çocuğu. Üstü başı dökülen, kapıcı anası tarafından durmadan azarlanan, her zaman ağlamaya hazır bu kız çocuğu bana kendimi anımsatıyordu; beni güzel bulur, kürkümü okşar, ufak tefek işlerimi görürdü, ben de gizlice eline birkaç kuruş sıkıştırır, şeker verirdim zavallı yavrucağa. Sylvie'nin yaşındaydı, onunla arkadaş olmasını isterdim, Sylvie beni çok umut kırıklığına uğrattı. «Jeanne'la canım sıkılıyor.» diye homurdanırdı. Ona kalpsiz olduğunu söyler, azarlar, cezalandırırdım. Tristan arkadaşlığın emirle yapılamayacağını ileri sürerek onu savunurdu, bu kavga uzun süre devam etti, Sylvie'nin insanları sevmeyi öğrenmesini istiyordum, en sonunda Jeanne kaçtı gitti.

Yukarısı biraz sakinleşti. Merdivenden ayak sesleri geliyor, araba kapıları çarpılıyor, hâlâ o Allahın belâsı tamtamları devam ediyor ama dans etmiyorlar artık. Görür gibiyim. Şimdi divanların üstünde, yerde, otomobil içinde sevişme saati, hindi ve havyarı kustukları en berbat, en iğrenç saat, çok büyük ahlâksızlık bu, kusmuk kokuyor gibi geliyor her yer bana, biraz günlük yakayım. Uyuyabilseydim, uykum yok, tan yerinin ağarmasına da epey var, iç ezici bir saat ve Sylvie beni anlamadan öldü, yaşadıkça bu

acıyı hep duyacağım. Bu günlük kokusu, cenaze hazırlığının kokusu; mumlar, çiçekler, tabut: ve yitirdiğim umudum. Öldü; olmayacak bir şeydi! Saatler ve saatler boyunca cesedinin yanında onun ölmediğini, uyanacağını, kendimin de uyanacağımı düşünerek oturdum. Ne emek, ne savaş, ne acılar ve ne esirgemezlikler: hepsi boşuna. Yaşantımın yapıtı elimden uçup gitti.Hiç bir şeyi rastlantıya bırakmazdım; ama rastlantının en haincesi yolumun üzerine çıktı. Sylvie öldü. Beş yıl oldu bile. O öldü. Bir daha geri dönmemek üzere gitti. Buna dayanamıyorum. Yetişin çok fena oluyorum, beni buradan çıkarsınlar, bu tepe aşağı gidiş yeniden başlamasın, hayır, yardım edin, dayanamıyorum, beni yalnız bırakmayın...

Kime telefon etmeli? Albert de, Bernard da sözleşmiş gibi kapatırlar telefonu; herkesin önünde ağlayıp zırladı ama o bu gece tıkınıp kahkahalar atarken düşünen, anımsayan, ağlayan benim. Anam; ana yine de anadır, ona hiç bir şey yapmadım, o benim çocukluğumu piç etti, bana hakaret edip, sen orospunun birisin diyebildi, bu söylediğini geri alsın, bu ses kulaklarımda kaldıkça yaşamımı sürdüremeyeceğim, bir kız isterse orospunun en aşağılığı olsun, anası tarafından lânetlenmeye dayanamaz.

«Beni sen mi aradın?... Ben de şaşırdım ama böyle bir gecede benim üzüntülü olabileceğimi, anayla kızın ölüme dek dargın kalamayacaklarını düşünmüş olabilirsin; hele bana takaza edeceğin bir şey yokken ortada. Haykırma öyle.»

Telefonu kapattı, rahat bırakılsın istiyor. Şıllık karı, beni zehirliyor sesini kesmeliyim onun. Ne kin! Hep benden nefret etti. Beni Albert'le evlendirmekle bir taşla iki kuş vurdu: böylece kendi zevkini ve benim mutsuzluğumu sağlama alıyordu. Bunu kabul

etmek istemiyordum, ben temiz, tertemizdim ama yaptığı da kör kör parmağım gözüne. Onu jimnastik salonunda tavladı, o yaşa gelinceye dek öyle çok adamla yattı ki, onları elinden kaçırmamak için öğrenmediği adi numara kalmadı; onu yatakta görür gibi oluyorum, onun yaşında kadınların sevişmeleri çok iğrenç. Ama gene de onu elinde tutmak için çok tiritti, benden yararlandı, arkamdan gülüyorlardı, bunu da itiraf ettiler zaten. Eve habersiz geldiğim gün kıpkırmızıydı. Bu işi kaç yaşında bıraktı? Belki de jigolo tutuyor, söylediği kadar parasız değil, mücevherlerini yavaş yavaş elden çıkarıyor olmalı. Bana kalırsa, insan elli yaşında bu işi bırakmak olgunluğunu göstermeli; ben elliden çok önce, yasımdan ötürü bıraktım bu işi. Artık beni ilgilendirmiyor bunlar, o defteri kapattım, düşünmüyorum, düşümde bile görmüyorum. O mumya gibi karı parfüme batıp çıkardı ama alt tarafı pis pis kokardı, makyaj yapar, pudralanır, yıkanmazdı, Nanard'a kıçını göstermek istediği zaman da, sözde duş yapar yıkanırdı. Oğlu, damadı: insanın kusacağı geliyor. Benim böyle dediğimi duysalardı: «Pislik senin kafanın içinde.» derlerdi. Onlar işlerini bilirler. Eğer onlara bok içinde yüzdüklerini söylerseniz, pislik senin içinde diye haykırırlar. Küçük hanım dostlarımın hepsi Albert'le yatmak için can atardı, kadınların hepsi aşağılık yaratıklar, o da bana: «Çok iğrençsin.» derdi. Kıskançlık iğrenç bir şey değildir, gerçek aşkın kendini koruyacak silâhları vardır. Ben Christine gibi paylaşılmayı, ya da sapıklığı kabulleneceklerden değildim, iyi ve temiz bir çift olalım isterdim. Susmasını bilirim ama bu pısırıklığımdan değildir, gerektiğinde haykırıp kavga etmekten hiç bir zaman korkmadım. Hiç bir zaman kendimi maskara ettirmedim, geçmişime dönebilirim: ne kötü, ne de karanlık bir şey. Ama ben bir Zümrüdü-

ankayım.

Zavallı Zümrüdüanka: yeryüzünde yapayalnız. Çok iyi biri olmam onları çileden çıkarıyor. Beni ortadan kaldırmak için kafese kapattılar. Kapatılmış, hücreye konulmuşum, eninde sonunda sıkıntıdan öleceğim, gerçekten öleceğim. Kimse ilgilenmediği zaman süt bebeklerinin de can sıkıntısından öldüklerini söylerler. Hiç iz bırakmayan, kusursuz bir cinayet. Bu işkence başlayalı tam beş yıl oldu. Salak Tristan bana: yolculuk yap, yeterince paran var, diyor. Yoksulluk içinde bir yolculuk için yeterince para var, Albert'le eskiden yaptığımız gibi: bir daha tongaya basmam. Yoksulluk her zaman kötü bir şey, ama hele yolculukta! Kendini beğenmiş züppenin biri değilim, incilere bürünmüş kadınların, lüks yerlerin süslü püslü kapıcılarının beni şaşkına çevirmediğini Tristan'a gösterdim. Ama ikinci sınıf izbe otellerle lokantalara da yokum! Temiz mi, pis mi belli olmayan çarşaflar, kirli örtüler, başkalarının terinin, yağının, kirinin içinde uyumak, iyi yıkanmamış çatal bıçakla yemek yemek; insan kolayca bitlenir ya da çiçek hastalığına tutulur. O pis kokular da benim midemi bulandırır. Bir de kabızlıktan ölecek gibi oluyorum, çünkü herkesin sıçtığı yere sıçmak beni kabız ediyor; zaten bokla pek başım hoş değildir. Sonra tek başına gezmek neye yarar? Dédé'yle iyi eğleniyorduk, üstü açık arabada saçları rüzgârdan uçuşan iki güzel genç kız; Roma'da, gece Piazza del Popolo'da çevreye iyi poz atıyorduk. Başka arkadaşlarla da gülüp eğlendimdi. Ama yalnız! Benim yaşımda erkeksiz bir kadın plajda, gazinoda ne yapar? Müzeleri, eski eserleri görmek için Tristan'la iyi taban teptim. İsterik değilim, kırık sütunların ya da yıkık dökük barakaların önünde kendimden geçmiyorum. Geçmiş yüzyılların insanları vız gelir bana,

onlar ölmüş yaşayanlara olan tek üstünlükleri de bu, ama zamanında onlar da şimdikiler kadar bombokmuş. Görülecek şeylermiş: karnım tok bunlara, kirli, yağlı, pis çamaşırlara, lâhana köklerinden yapılmış yemeklere hayran olmak için insanın iyi züppe olması gerek! Her zaman, her yerde aynı şey, ister paella kızartması, ister pizza tıkınsınlar, hep aynı soysuzluk, caka satan zenginler, paranıza göz diken fakirler, bunak bunak konuşan yaşlılar, kıkırdayan gençler, böbürlenen erkekler, kalçalarını açıp saçan kadınlar. Bu delikte kalıp saçma sapan da olsa kara dizi romanları okumak daha hoşuma gidiyor. Televizyondakilerin de hepsi birbirinden salak. Bir başka gezegen için yaratılmış, yolumu şaşırmışım.

Tam penceremin dibinde dırdır edecek ne var ki? Orada taka arabalarının yanında durup duruyorlar da, bir şeye karar veremiyorlar. Birbirlerine söyleyecek neleri var ki bu kadar? Bu sümüklü kızların kimi mini etekli, kimi külotlu çoraplı, gebersinler inşallah, anaları yok mu bunların? Ya saçları omuzlarında oğlanlara ne demeli? Bunlara uzaktan bakınca oldukça temiz gözükürler. Ama bu bitlosların hepsi bitlidir; emniyet müdürü biraz güçlü olsaydı hepsini deliğe tıkardı. Ne gençlik, ne gençlik! Esrar çeker, her türlü haltı yer, hiç bir şeye de saygı duymazlar. Başlarından aşağı bir kova su dökeceğim. Kapımı zorla açıp ağzımı burnumu dağıtabilirler, kendimi savunamayacağıma göre pencereyi kapamak daha iyi. Rose'ın kızı da dendiğine göre o biçimmiş, Rose da abla pozlarında, birbirlerine kıçlarından yapışıkmış gibi hiç ayrılmıyorlar. Sözde onun dizginlerini elinde tutuyor, hattâ tokat bile atıyordu; ama onu akıllandırmak için kendini sıkıntıya sokmuyordu, o kaprislinin biriydi ve dediği dedikti; kapristen nefret ederim. Oooo! Rose'un başına daha çok belâ açar

o. Dédé daha şimdiden Danielle'nin karnı burnunda eve döneceğini söylüyor. Ben Sylvie'yi iyi bir genç kız olarak yetiştirecektim. Ona giysiler, incik boncuk alacak, onunla övünecektim, birlikte sokağa çıkacaktık. Adalet diye bir şey yok. Beni de çileden çıkaran bu adaletsizlik işte. Nasıl bir ana olduğumu düşünüyorum da! Tristan bunu takdir etti; takdir etmesi için ben zorladım ama gene de Francis'yi bana bırakmamak için her şeyi yapmaya hazır olduğunu haykırdı. Hepsi de mantıktan yoksunlar, ağızlarına ne gelirse söylüyor ve koşarak kaçıp gidiyorlar. Ben merdiven boşluğundan bağırırken basamakları dörder dörder iniyor. Böyle yapmakla biraz zor gelir benim hakkımdan. Kendi başım üzerine yemin ederim ki, bana hak vermesi için onu zorlayacağım. Yuvamdaki, yeryüzündeki yerimi bana geri verecek. Francis'yi iyi bir çocuk olarak yetiştireceğim, nasıl bir ana olduğumu görsünler bakalım.

Namussuzlar, beni gebertiyorlar. Yarınki çekişme beni kahrediyor. Kazanmak istiyorum. İstiyor istiyor istiyor istiyorum. Bir fal açayım bari. Kötü bir şey çıkarsa, pencereden atarım kendimi, bunu da yapmak istemem, çünkü zevkden dört köşe olurlar. Başka bir şey düşünmeli. Eğlenceli şeyler. O küçük Bordoluyu. Birbirimizden bir şey beklemez, birbirimize soru sormaz, söz vermez, yalnızca sevişirdik. Üç hafta sürmüştü bu, sonra Afrika'ya gitti, arkasından ağladım ağladımdı. Düşündükçe beni dinlendiren bir anı. Böyle şeyleri insan bir kez yaşar. Ne yazık! O günleri yeniden düşündükçe kendi kendime, eğer beni sevmesini bilselerdi, iyiliğin, sevginin ta kendisi olurdum diyordum. Aşağılık yaratıklar canıma okudular, kendilerinden başka kimseyi düşünmezler, herkes deliğinde geberebilir, kocalar karılarını boynuzlar, analar çocuklarını tahrik eder, bun-

ların hepsi görmezlikten gelinir; böylesine korkak ve kanısını söylemek cesaretinden yoksun olmak bana iğrenç geliyor. «Hani erkek kardeşinin eli de pek sıkı» diye Albert dikkatimi çekmişti. Ben böyle şeylerin üzerinde durmayacak kadar soylu biriydim. Bizim yediğimizin üç katını yedikleri ve hesabın yarısını ödedikleri doğruydu ve bunun gibi pek çok şev. Sonra bana: «Bunu ona söylememeliydim.» diye söylenirdi. Kızılca kıyamet plajda koptu. Etiennette pişmanlık duymuş gibi ağlıyordu. «Her şeyi öğrendi, artık düzelir» dedimdi ona. Saftım: düzelebileceklerini, sağduyularına hitap edilerek eğitilebileceklerini sanıyordum. «Bak Sylvie, düşün, bu kaç para biliyor musun, hem kaç kez giyeceksin? Geri verelim onu.» Her kez, aynı şeyler söylenir, yorulup tükenirdim. Nanard ölünceye dek eli sıkı kalacak. Albert git gide içinden pazarlıklı yalancının biri oluyor. Tristan her zamanki gibi kurumlu, kendini beğenmiş havalarda, ben kıçımı boşuna yırtıyorum. Etiennette'e giyinmesini öğrettiğim zaman, Nanard bana: onun yirmi iki yaşında olduğunu unuttuğumu, giyimini değiştirmekle ona yaşlı bir öğretmen görüntüsü verdiğimi söyleyip haykırmıştı. O da çizgili mizgili daracık şeylerin içine sığmaya uğraşıp durdu. Ya bana: «Sen hainsin!» diye bağıran Rose. Onun iyiliği için söylemiştim bunları. Kadınlar arasında dayanışma olmalı. Kim bildi ki değerimi? Faiz istemeden ödünç para verdim onlara, hiç biri hoşnut olmadı, hattâ aralarından bazıları borçlarını ödemelerini istediğim zaman homurdandılar. Armağanlara boğduğum arkadaşlar da beni gösteriş yapmakla suçladılar. Bir çok kez işlerini gördüğüm insanların nasıl sıvıştıklarını görmeliydiniz, Tanrı bilir ya, onları aldatmamıştım. Herkesin her şeyi kendilerine borçlu olduğunu sananlardan de-

ğilim. Marguerite teyze: «Sen yazın yolculuğa çıktığında dairende oturabilir miyiz?» diye sormuştu. A! Bok yemek bu! Oteller köpekler için değil ya, Paris'te kalacak kadar paraları yoksa otursunlar, oturdukları yerde. Benim için ev kutsal bir şeydir, namusum lekelenmiş gibi gelir bana. Dédé'nin «İnsan kendini fazla yoldurmamalı» dediği doğru. Ama fırsatını bulsa kendisi seve seve yolardı beni. «Bana ödünç verecek gece manton var mı? Akşamları hiç çıkmaz mısın?» Hiç çıkmam ama zamanında çıkıyordum; bunlar benim mantolarım, giysilerim, öyle çok anılarım var ki, hayvanın birinin onların içine girip benim yerimi almasını istemem. Hem sonra kokuları siniyor. Eğer ölürsem anam ve Nanard ne güzel paylaşırlar artıklarımı. Hayır, güveler hepsini yiyip bitirene dek yaşamak istiyorum, eğer kanser olursam yok ederim hepsini. Dédé başta olmak üzere, benden iyi yararlandılar. Viskimi içer, arabamda kabara kabara dolaşırdı. Şimdi de iyi kalpli arkadaş rolünde. Bu gece bana Courchevel'den telefon etmek aklına bile gelmedi. Boynuzlu herifi yolculuğa çıktığında canı sıkılır, kıçını sallıya sallıya onu hiç görmek istemediğim zaman çıkıp gelirdi. Ama bugün yılbaşı, yalnızım, içim içimi yiyor. O gülüyor, dans ediyor, bir dakika bile beni düşünmüyor. Beni hiç kimse düşünmedi, sanki hiç yeryüzünde yokmuşum, hiç var olmamışım gibi. Acaba yaşıyor muyum? Of! Öylesine kuvvetli çimdikledim ki çürüyecek.

Ne sessizlik! Sokakta artık ne bir araba, ne bir ayak sesi, ne de en ufak bir gürültü var. Evde ölüm sessizliği.. Ölü evi sessizliği ve onların bakışları, beni dinlemeden, arayıp sormadan mahkûm eden bakışları geziniyor üzerimde. Ah!... Çok kuvvetliler, çok! Vur abalıya deyip, tüm duydukları pişmanlıkları benim omuzlarıma yıktılar, duydukları kin için bir gerekçe gere-

kiyordu elbet. Bütün bu başıma gelenler onu yumuşatmadı. Şeytan olsa acırdı halime.

Bundan böyle tüm yaşamım haziranın salısı ve öğleden sonra saatin ikisi olacak. «Küçük hanım çok derin uykuda, uyandıramam.» Yüreğim ağzıma gelmiş, bağırarak fırlayıp koşmuştum: «Sylvie hasta mısın?» Uyuyor gibiydi ve vücudu hâlâ ılıktı. Doktor, iş işten geçeli epey olmuş, dedi. Haykırdım, odanın içinde deliler gibi döndüm durdum. Sylvie, Sylvie bunu niye yaptın! Yeniden görür gibiyim, o sakin ve rahat, bense deli gibiydim; babasına bıraktığı, ama hiç bir anlamı olmayan birkaç kelimelik yazıyı yırtıp atmıştım; bunun yalnızca bir mizansen olduğundan emindim ve eminim ki— bir ana kızını tanır — ölmek istemedi ama ilâcı fazlaca kaçırdı, ölmüştü, ne korkunç şey! Rasgele Sağdan soldan ellerine geçirdikleri haplarla ölmek ne de kolay; bir hiç için canlarına kıymaya kalkıyor bu çoluk çocuk; Sylvie de modayı izledi: uyanmadı. Hepsi geldiler ve Sylvie'yi kucakladılar ama hiç biri beni sarılıp öpmedi; annem: «Onu öldürdün!» diye bağırdı. Annem, öz annem yaptı bunu. Onu susturdular ama yüzlerindeki o anlam, sessizlikleri ve o sessizliğin ağırlığı yok mu? Evet sabahın yedisinde kalkan analardan olsaydım kurtarılabilirdi, ben başka bir düzen içinde yaşıyorum, bu da suç değil , nasıl bilebilirdim? O okuldan döndüğünde ben hep evdeydim, bunu pek çok ana yapmaz; onunla konuşmaya gevezelik, etmeye hazırdım ama hep ders çalışmalıyım diyerek odasına kapanan oydu. Hiç bir zaman onu yalnız bırakmadım, ya annem bana bakmayan, beni yüz üstü bırakan annem! Bana bir de böyle söyledi! Ne cevap vereceğimi bilemedim, başım kazan gibiydi, düşünemiyordum. «Eğer o gece gidip ona sarılsaydım...» Ama uykusundan uyandırmak istememiştim ve öğ-

leden sonra da bayağı neşeli gözükmüştü. Ne acı günlerdi o günler! Belki yüz kez üzüntüden öleceğimi sandım. Arkadaşları, öğretmenleri tabuta çelenk koyuyor, bana hiç bir şey söylemiyorlardı. Eğer bir kız kendini öldürürse anası suçluydu; kendi analarına duydukları kinden ötürü bunu böyle düşünüyorlardı. Hınçlarını benden alıyorlardı, az daha ben de inanıyordum buna. Cenaze töreninden sonra hastalanıp yatağa düştüm, hep kendi kendime: «Eğer saat yedide kalksaydım... Eğer eve geldiğimde ona sarılsaydım...» diye tekrarlayıp durdum. Annemin haykırmasını herkes duymuş gibi geliyordu bana; evden çıkmaya cesaret edemiyor, duvar diplerinden yürüyerek sıvışıyordum, güneş beni ele güne karşı rezil ediyordu sanki, insanlar bana bakıp fısıldaşıyor, parmakla beni gösteriyorlar gibi geliyordu; yeter, yeter, olduğum yerde ölmek, o günleri yeniden yaşamaktan çok daha iyi. On kilo birden zayıfladımdı. İskeletten farkım yoktu, dengemi kaybediyor, sallanıyordum. Doktor «psikosomatik» demiş. Tristan kliniğe yatmam için para vermişti. Kendi kendime sorduğum sorular öyle saçma sapandı ki, deli olmam işten bile değildi. Yalandan bir intiharla birinin başını yakmak istemişti: kimin? Ona yeterince göz kulak olmamıştım, adım adım onu izletmeli, izlemeli, koğuşturmalı, suçluyu, oğlan ya da kız, belki de o namussuz öğretmeni, ortaya çıkartmalıydım. «Hayır hanımefendi, yaşantısında hiç kimse yoktu.» İki cadaloz da Nuh deyip peygamber demiyorlardı, bakışları beni kahrediyordu, ölünceye dek yalan söylemek için söz birliği etmişlerdi sanki. Ama beni kandıramadılar. Biliyorum. Onun yaşında, bugünkü ahlâk anlayışıyla yaşantısında kimsenin olmaması düşünülemez. Belki gebeydi, belki bir çirkefin ağına düşmüştü, belki de bir takım serseriler şantaj yapıp onu kul-

lanıyorlar ve her şeyi bana anlatacaklarını söyleyip onun gözünü korkutuyorlardı. Ay! Hiç bir şey kurup düşünmek istemiyorum. Sylvie'ciğim, sen bana her şeyi söyleyebilirdin, seni bu pis işten çekip çıkarırdım. Albert'e: «Baba senden özür dilerim ama daha fazla dayanamayacağım.» diye yazdığına göre, bayağı pis bir işti bu. Ne onunla, ne de başkalarıyla konuşabilirdi; onu pohpohlarlardı ama hepsi eldi ona. Yalnızca bana içini açabilirdi.

Onlarsız. Onların kini olmaksızın. Namussuzlar! Az daha beni dize getiriyordunuz ama getiremediniz. Ben sizin şamar oğlanınız değilim; pişmanlıklara gelince, silktim attım onları. Gerçekte ne olduğunuzu yüzünüze haykırdım, herkes payına düşeni aldı, kininizden de korkmuyorum, vız gelir bana. Namussuzlar! Onu öldüren onlardı. Bana çamur atıp onu bana karşı kışkırtıyorlardı; ona zavallı çocuğun biriymiş gibi davranıyorlardı, bu da onun hoşuna gidiyordu, bütün piç kuruları sever zavallı çocuk rolü yapmayı; o bu rolü ciddiye aldı, benden çekindi, hiç bir şey anlatmadı. Zavallı yavrucak. Onun benim desteğime, benim öğütlerime ihtiyacı vardı; onu bunlardan yoksun kılıp sessizliğe mahkûm ettiler, o da işin içinden tek başına çıkamadı ve böyle bir oyun hazırladı, oyununun da kurbanı oldu. Katiller! Sylvie'ciğimi, sevgili küçüğümü öldürdüler. Seni seviyordum. Hiç bir anne daha fazla bağlı olamazdı çocuğuna, yalnızca senin iyiliğini düşünüyordum. Albümü açıyor ve bütün Sylvie'lerin resimlerine bakıyorum, şu yabanıl çocuk yüzü, şu giz dolu yetişkin yüzü. On yedi yaşındaki kızımın gözlerine bakarak söylüyorum: «Analaın en iyisiydim. Bana daha sonra minnet duyacaktın.»

Ağlamak biraz ferahlattı, uykum gelmeye başladı, bu koltukta uyumamalıyım, uyanırsam uykum

piç olur. Fitillerimi koyup yatmalı. Çalar saati öğleye kurmalı, hazırlanacak zamanım kalsın, kazanmalıyım. Evimde erkek, akşamları sarılıp öpeceğim bir çocuğum olsaydı, ama hiç bir işe yaramıyor duyduğum bu sevgi. Eğer onlar bana geri dönselerdi, gene herkesin saygı gösterdiği bir kadın olurdum. Ne oluyorum? Uyukluyor, zırvalıyorum. Tristan sıradan biri değil, onu sayarlar. Benim tarafımı tutmasını istiyorum: o zaman bana hak vermek zorunda kalacaklar. Ona telefon edeyim. Hemen bu gece onu ikna etmeliyim ..

«Beni sen mi aradın. Ha öyle mi! Sen sanmıştım. Uyuyor muydun? Özür dilerim ama sesini duymak beni memnun etti, öyle kötü bir gece ki, bir kul bile aramadı beni, oysa insan böyle acılı günler geçirince bayramları, eğlenceleri içi kaldırmaz, bunu da bilirler, tüm gürültü ve ışıklar bilmem dikkatini çekti mi? Paris bu yılki gibi hiç ışıklandırılmamıştı, her halde harcayacak paraları var, vergileri biraz olsun azaltsalar daha iyi ederler, bunları görmemek için evime kapandım oturuyorum. Uyuyamıyorum, çok üzgünüm, çok yalnızım, kafamda pek çok şey kuruyorum, seninle kavga etmeden dostça tartışmalıyım, iyi dinle beni, sana söyleyeceğim çok önemli, buna bir çözüm yolu bulmadan da gözümü kapayıp uyuyamayacağım. Beni dinliyorsun değil mi? Bütün gece düşündüm, yapacak başka şey de yoktu, hem inan bana, bu durum gerçekten normal değil, böyle devam edemeyiz, üstelik hâlâ da evliyiz, bu iki daireye harcadığın paraya yazık, seninkini en azından yirmi milyona satarsın, seni rahatsız da etmem, karı koca hayatı yaşamamız söz konusu bile değil, artık birbirimize aşkla bağlı değiliz, ben dipteki odaya kapanırım, kesme sözümü, istediğin kadar da karı kız getirebilirsin, hiç merak etme ben ortadan toz olurum ama değil

mi ki arkadaşız, ayrı çatı altında yaşamamız için bir bir neden yok. Hem de bu Francis için gerekli, bırazcık olsun onu düşün, bütün gece ben düşündüm ve içim kan ağladı. Bir yavrunun anne ve babasının birbirinden ayrı yaşaması çok kötü bir şey, böyle durumlar da çocuklar sinsi, kötü huylu, yalancı, kompleksli oluyorlar ve gelişemiyorlar. Francis'nin doğru dürüst yetişmesini istiyorum. Onu gerçek bir yuvadan yoksun etmeye hakkın yok. Yok yok, açalım o konuyu, sen yan çizersin ama bu kez dinlemeni istiyorum. Bir oğlu anasından, bir anayı oğlundan ayırmak çok bencilce, hattâ canavarca bir davranış, hem de ortada bir neden yok. Kötü huylarım yok, içki içmem, esrar içmem, hem sen anaların en fedakârı olduğumu kabul ettin. Daha ne öyleyse? Kesme sözümü. Eğer zamparalığı düşünüyorsan, bak yine söylüyorum, yiyeceğin hiç bir halta engel olmayacağım. Benimle yaşamanın olanaksız olduğunu, seni yiyip tükettiğimi söyleme. Evet biraz geçimsiz biriydim, onunla bununla düşüp kalkma huyum vardı; ama biraz sabırlı olup beni anlamaya çalışsaydın, bana ateş püskürmeseydin, aramız açılmaz, daha da iyi olurdu, hem sen de bir melek değilsin yani; her neyse geçmiş geçmiştir; ben değiştim; sen de bunun farkındasın: acı çektim, olgunlaştım, dayanamadığım şeylere dayanıyorum, bırak da konuşayım, kavga gürültü olur diye hiç çekinme, birlikte tatlı tatlı yaşayacağız, hem küçük de hakkı olan mutluluğa kavuşur, buna karşı çıkacak ne var anlamıyorum. Niye bunlardan söz edecek saat değilmiş? Benim için çok uygun bir saat. Her halde uykunun beş dakikasını bana ayırabilirsin, ben bu işi bir sonuca bağlayana dek gözümü kırpmayacağım, bencil olma, insanları uykusundan etmek en büyük hayvanlıktır, uyuyamazlarsa kafayı üşütürler, bunu da istemiyorum.

Tek başıma lânetlenmiş biri gibi utanç içinde yaşadım, yedi yıldır çevremdeki pis güruh da alay ediyor, bana bir hak tanıman gerek, bırak konuşayım bana çok şey borçlusun, hem biliyorsun ki hiç de dürüst davranmamıştın; bana çılgın aşık numarası yaptın, ben de Florent'ı ektim, arkadaşlarımla ilişkimi kestim, sonra da sen beni yüz üstü bırakınca, bütün dostlarım bana sırt çevirdiler; niye beni seviyormuş gibi numara yaptın? Kimi kez bir danışıklı döğüş olup olmadığını düşünüyorum. Evet danışıklı döğüş: büyük bir aşk ve arkasından yüz üstü bırakıp gitme, öylesine olmayacak bir şey ki. Farkına varmamış mıydın? Neyin? Bana seninle çıkarım olduğu için evlendiğimi söyleyip durma, Florent vardı, daha bir sürü de bulabilirdim, hem bilesin ki sen kendini her ne kadar Napolyon görüyorsan da, Napolyon değilsin, senin karın olmam benim başımı döndürmedi, bana bunu söyleyip durma, yoksa haykırırım, hiç bir şey söylemiyorsun ama ağzında bir şeyler geveledığini duyuyorum, söyleme bütün bunları bana, yalan yalan, bana çılgın aşık numarası yaptın, ben de yuttum. Bana bak Murielle, söylediklerini ezbere biliyorum, yüz kez tekrarladın bunları, bu kadar palavra yeter artık, bu iş yürümez, hem de böyle köpürüp durma telefonun başında, ne halde olduğunu görebiliyorum, deme. Sen Albert'den de kötüydün, onunla evlendiğimde o gençti, sen ise kırk beş yaşındaydın, sorumluluklarını tartabilirdin. Her neyse canım, geçmiş geçmiştir. Senin başına hiç bir şey kakmayacağım, söz veriyorum. Her şeyi unutuyor, sağ adımımı atıp her şeye yeniden başlıyorum, bana hayvanca davranılmazsa sakin ve iyi huylu bir insan olduğumu biliyorsun. Haydi anlaştığımızı, yarın da geri kalan şeyleri görüşeceğimizi söyle...

«Namussuz! Sana sırılsıklam aşık olmadığım

için mi bana işkence ediyorsun? Ama ne mangır, ne senin kasıntı havaların, ne de kocaman lafların beni şaşkına çevirip başımı döndürmez. «Ne olursa olsun bir daha asla» öyle olsun görüşürüz. Savunacağım kendimi. Francis'yle konuşup senin neyin nesi olduğunu söyleyeceğim ona. Ya onun gözleri önünde kendimi öldürsem, onun için güzel bir anı mı olur sanıyorsun bu?. Hayır şantaj yapmıyorum, salak herif, sürdüğüm yaşam da ne ki? öldürürüm kendimi, olur biter. İnsanların sabrını tüketmemeli, yoksa her şeyi yapabilirler, çocuklarıyla birlikte intihar eden analar bile var...»

Namussuz! Alçak! Kapattı. Cevap vermiyor, vermeyecek de. Namussuz. Ah! Kalbim dayanamıyor buna, şimdi geberip gideceğim. Çok, ama çok acı çekiyorum; yavaş yavaş öldürüyorlar beni, dayanamıyorum artık, onun salonunda öldüreceğim kendimi, bilek damarlarımı keseceğim, buraya geldiklerinde her yer kan içinde kalacak, ben de ölmüş olacağım. Ay! Çok kötü çarptım kafamı, yarıldı, onların kafalarını çarpmak gerekirdi. Başımı duvara mı vurmak, hayır hayır, aklımı kaçırmayacağım, canımı alamayacaklar, kendimi savunacağım, bunun için silâh da bulacağım. Hem de ne silâhlar, namussuzlar namussuzlar, boğuluyorum, kalbim duracak gibi oluyor, sakinleşmeleyim...

Tanrım var olduğunu göster! Bir cennetin, bir cehennemin bulunduğunu göster, ben küçük oğlum ve sevgili kızımla cennetin bahçelerinde dolaşacağım ve onların hepsi kıskançlığın alevleri içinde kıvranacaklar, onları cayır cayır yanarken, inlerken seyredeceğim, gülecek, güleceğim; çocuklarım da benimle gülecekler. Tanrım bana bu intikamı borçlusun. Ne olursa olsun bu hakkı bana tanımalısın.

YIKILMIŞ KADIN

Pazartesi 13 Eylül. Les Salines.

Bir kasabanın sınırında unutulmuş ve geçmiş yüzyıllardan hiç etkilenmemiş bu kent taslağı eşsiz, bulunmaz bir görünüm meydana getiriyordu. Çevre anfinin yarısını dolaştım ve orta pavyonun merdivenlerinden çıktım; uzun süre, bu yalın ama görkemli, yararlı erekler için yapılmış ve şimdiye dek hiç bir işe yaramamış yapıtları seyrettim. Sapasağlam yerlerinde duruyorlar; bununla birlikte bir köşede unutulmuş olmaları onlara gerçek dışı bir görünüm havası veriyor: insan kendi kendine neye benzediklerini soruyor. Sonbahar güneşi, kuru yaprakların kokusu ve sıcacık otlar bana bu evrenden uzaklaşmadığımı, yalnızca bir an için iki yüz yıl geriye gittiğimi anımsattılar. Arabaya gidip eşyaları aldım; yere örtüyü yayıp yastıkları, el radyosunu üzerine koydum ve Mozart'ı dinleyerek sigaramı içtim. Tozlanmış iki üç pencerenin ardında belli belirsiz kıpırdanmalar var; iş yerleri olsa gerek. Ağır kapıların birinin önünde bir kamyon durdu, adamlar kapıyı açtılar ve arkasına çuvalları yüklediler. Bu öğleden sonra sessizliğini bundan başka hiç bir şey bozmadı; bir tek

ziyaretçi bile gelmedi. Konser bitti, okumaya başladım. İkili yadırgama: bilinmeyen bir ırmak boyunca çok uzaklara gidiyordum; gözlerimi kaldırıyor, yaşantımdan uzakta, kendimi bu taşların arasında buluyordum.

Şaşılacak şey, benim burada bulunmam ve bundan da hoşlanmam. Paris'e yalnız dönmek beni ürkütüyordu. Şimdiye dek, Maurice bulunmadığı zaman, küçükler her yolculuğumda benimle birlikte olurlardı. Colette'in her şeye ayılıp bayılmasını, Lucienne'in aşırı titizliğini arayacağımı düşünmüştüm. Ama ne var ki, bu yalnızlık bana unuttuğum bir kıvancı tattırdı. Özgürlüğüm beni yirmi yaş gençleştirdi. Öyle ki, kitabı kapar kapamaz tıpkı yirmi yıl önceki gibi kendi kendime yazmaya koyuldum.

Hiç bir zaman Maurice'den gönül rahatlığıyla ayrılmamışımdır. Kongre yalnızca bir hafta sürüyordu ama Mougins'den Nis hava alanına giderken boğazımda bir şeyler düğümlenmişti. O da heyecanlıydı. Hoparlör Roma yolcularını çağırdığı zaman bana sımsıkı sarıldı: «Arabada öleyim deme sakın.—Sen de uçakta öleyim deme.» Gözden kaybolmadan önce başını bir kez daha bana doğru çevirdi; gözlerindeki huzursuzluğu ta uzaktan gördüm. Uçağın kalkışı bana acı geldi. Dört motorlular ağır ağır havalanır ve bu uzun bir allahaısmarladık olur. Jet ise yerden bir veda sertliğiyle koptu gitti.

Ama az sonra fazlasıyla sevinmeye başladım. Hayır, kızlarımın yokluğu beni üzmüyordu, tam tersine seviniyordum. Arabayı istediğim kadar hızlı, istediğim kadar ağır sürebiliyor, istediğim yere gidip aklıma esince de durabiliyordum. Haftayı ay-

lak aylak dolaşarak geçirmeye karar verdim. Gün ışığıyla kalkıyorum. Araba, tıpkı bir sadık hayvan gibi, beni sokakta ya da avluda bekliyor; çiğden nemlenmiş gözlerini silip, neşeyle, yeni güne alenmeye başlayan güne atılıyorum. Yanımda duran beyaz çantanın içinde Michelin haritaları, Guide bleu, kitaplar, bir ceket ve sigaralar var: sessiz, saygılı yol arkadaşları. Otelin sahibine istakozlu tavuğun nasıl yapıldığını sorarken kimse sabırsızlanmıyordu.

Akşam olmak üzere ama hava hâlâ ılık. Yeryüzünün insanlara sunduğu heyecan dolu anlardan biri; bu anda mutsuz olan hiç bir kimse düşünülemez.

Salı 14 Eylül.

Maurice'in hoşuna giden şeylerden biri, «yaşama gösterdiğim özen» diye adlandırdığı şeyin yeğinliğiydi. Bu özen, kendi kendimle baş başa kaldığım şu kısa anda yeniden canlanmıştı. Şimdi Colette evlendiğine, Lucienne de Amerika'ya gittiğine göre, onu geliştirmem için önümde bol bol zamanım vardı. Maurice Mougins'de, «Canın sıkılacak, bir iş bulmalısın», dedi. Israr da etti. Ama hiç olmazsa şu an için çalışmak istemiyorum. Birazcık da kendim için yaşamak istiyorum. Hem de Maurice'le uzun süredir yoksun kaldığımız bu yalnızlıktan yararlanmak istiyordum. Kafamda tasarladığım bir sürü şey var.

Cuma 17 Eylül.

Salı, Colette'e telefon ettim, grip olmuş. Hemen Paris'e döneceğimi söylediğimde, buna gerek olmadığını, Jean-Pierre'in kendisine çok iyi baktığını söyledi. Ama merak ettim ve o gün döndüm. Yatıyordu ve çok zayıflamıştı; her akşam ateşi çıkıyordu.

Daha ağustos ayında, onunla dağa gittiğimde, sağlığı konusunda endişelenmeye başlamıştım. Maurice'in onu bir an önce muayene etmesi ve Talbot'a gidip danışması iyi olacaktı.

İşte korunmasını üstüme aldığım bir kız daha. Çarşamba günü, akşam yemeğinden sonra, Colette'den ayrıldığımda hava öylesine güzeldi ki, Quartier Latin'e kadar arabayla geldim; bir kahvenin terasına oturdum, sigara içtim. Yandaki masada oturan bir piç kurusu Chesterfield paketime gözlerini dikmiş, yiyecekmiş gibi bakıyordu; bir tane istedi. Onunla konuştum; sorularımı cevaplandırmaktan kaçındı ve gitmek için ayağa kalktı. On beş yaşlarında, ne öğrenci, ne de orospuydu, ilgimi çekti. Onu arabamla evine götürmek istedim. Kabul etmedi, bocaladı ve sonunda nerede yatacağını bilmediğini itiraf etti. Sabahleyin, Sosyal Yardım Örgütünün onu yerleştirdiği kurumdan kaçmıştı. İki gün de bende kaldı. Az çok geri zekâlı olan annesi, ondan nefret eden üvey babası, onu reddetmişlerdi. Onunla ilgilenen yargıç, bir yurda gönderip meslek sahibi olmasını sağlayacağına söz vermişti. Ama «geçici olarak», altı aydır, hiç bir iş yapmaksızın kurumda kalıyordu; yalnızca, eğer isterse, pazar ayinine gidiyor, onun dışında hiç bir yere çıkmıyordu. Orada kırk kadar genç kız vardı; yediklerine içtiklerine özen gösteriliyordu ama iç sıkıntısı, umutsuzluk ve bıkkınlıktan ruhça çöküp yıkılıyorlardı. Geceleri her birine uyku ilâcı verilirdi, bunları biriktirip günün birinde hepsini birden yutarlardı. «Bu bir kaçış, bir intihar denemesiydi: yargıcın bizi anımsaması için böyle davranmamız gerekiyordu.» demişti Marguerite. Kaçmak kolaydı ve sık sık da kaçıyorlardı, uzun sürmezse ceza verilmiyordu.

Ona, yeri göğü birbirine katıp bir yurda gön-

derilmesini sağlayacağıma yemin ettim, aklı yattı ve kuruma döndü. O, kapıdan başı önde, ayağını sürüye sürüye çıkarken hırsımdan ne yapacağımı bilemiyordum. Güzel, hiç de aptal olmayan, çok sevimli bir kızdı, yalnızca çalışmak istiyordu; onun ve onun gibi binlercesinin gençliğini öldürüyorlardı. Yarın yargıç Barron'a telefon ederim.

Paris'te yaşamak ne güç! Bu tatlı sonbahar günlerinde bile böylesine tatsızlıklar sıkıntı veriyor bana. Bu akşam belli belirsiz bir çöküntü hissediyorum kendimde. Çocukların odasını, bekleme salonu ve Maurice'in muayene odasından daha sevimli bir oturma odası haline koymak için planlar yaptım. Lucienne'in de bundan böyle burada oturmayacağını biliyordum. Ev sakin ama pek bomboş olacaktı. Hele Colette için çok üzülüyordum. Neyse ki Maurice yarın dönüyor.

Çarşamba 22 Eylül.

İşte bağlanmak istememenin belli başlı nedenlerinden biri; bana ihtiyacı olan insanlara kendimi tam olarak veremezsem, bu beni üzer. Günlerimi hemen hemen hep Colette'in başucunda geçiriyorum. Ateşi düşmüyor. «Önemli bir şey değil» dedi Maurice. Ama Talbot bazı tahliller istedi. Aklıma korkunç şeyler geliyor.

Yargıç Barron beni bu sabah kabul etti. Çok yakınlık gösterdi. Marguerite Drin'in durumunu çok üzücü buldu; onun gibi daha binlerce vardı. İşin kötüsü, ne çocukları yerleştirecek bir yer, ne de onlarla gerektiği gibi ilgilenecek personel vardı. Hükümet bir şey yapmıyordu bu konuda; çocuk yargıçlarının, sosyal yardım görevlilerinin çabaları da boşa gidiyordu. Marguerite'in bulunduğu kurum geçici bir yerdi; üç dört gün içinde başka bir yere

gönderilmesi gerekiyordu. Ama nereye? İşte bunun cevabı yoktu. Bu küçük kızları oyalayacak, boş zamanlarını değerlendirecek hiç bir şey öngörülmemişti; orada öylece yaşamaya devam ediyorlardı. Gene de, Marguerite'i yerleştirmek için sağda solda bir yer bulmaya çalışacaktı. Kurum görevlilerine de onu görmem için bana kolaylık göstermelerini söyleyecekti. Anası ve babası çocukları üzerindeki tüm haklardan kesinlikle vazgeçtiklerini bildiren kağıdı imzalamamışlardı ama onu geri almaları da söz konusu değildi; onu istemiyorlardı; eğer isteselerdi, bu onun için olabileceğin en kötüsü olurdu. Adliye sarayından çıkarken içinde bulunduğumuz düzenin savsaklayıcılığı, boş vericiliği beni sinirlendirmişti. Suçlu gençlerin sayısı gün geçtikçe artıyor, çare olarak da sertliği arttırmaktan başka bir şey yapmıyorlar.

Kendimi Sainte-Chapelle'in kapısı önünde buluverdim. İçeri girip sarmal merdivenden yukarı çıktım. Yabancı turistler ve el ele tutuşmuş, vitraylara bakan bir çift vardı. Ben pek iyi bakamadım. Yeniden Colette'i düşünüp üzülmeye başlamıştım.

Hâlâ da üzülüyorum. Hiç bir şey okuyamıyorum. Beni rahatlatacak tek şey Maurice'le konuşmak olacak: o da gece yarısından önce burada olmaz ki. Roma'dan döndüğünden beri bütün gecelerini Talbot ve Couturier ile laboratuvarda geçiriyor. Sonuca varmak üzere olduklarını söylüyor. Onun, her şeyi araştırmalarına feda etmesini anlayışla karşılarım. Ama yaşantımda ilk kez onun paylaşmadığı büyük bir dertle karşı karşıyayım.

Cumartesi 25 Eylül.

Pencerede ışık yoktu. Bunu bekliyordum. Ön-

celeri —neyin önceleri— kırk yılda bir Maurice'siz dışarı çıktığımda, döndüğüm zaman kırmızı perdelerin ardından dışarı ince bir ışık sızardı. İki katı koşarak çıkar, acelemden anahtarları aramadan zili çalardım. Yukarı koşmadan çıktım, anahtarla kapıyı açtım. Ev ne bomboştu! Ne bomboş! Çünkü evde kimse yoktu. Ama hayır, Maurice olmasa bile, ben her zaman evde onun varlığını duyardım. Bu akşam kapılar bomboş odalara açılıyor. Saat on-bir. Yarın tahlillerin sonucu alınacak; korkuyorum. Korkuyorum ve Maurice de burada değil. Biliyorum, araştırmalarını sonuçlandırması gerekiyor. Gene de ona kızıyorum. «Benim sana ihtiyacım var ve sen yanımda değilsin.» diye bir kağıda yazmak ve yatmadan önce hole bırakmak geliyor içimden. Yoksa dünkü, önceki günkü gibi susup oturacağım. Ona ihtiyacım olduğu her zaman, benim yanımda olmuştu.

Çiçekleri suladım. Kitapları yerleştirmeye başladım ve birden durdum kaldım. Bu oturma odasını yerleştirmekten söz ettiğimde, gösterdiği ilgisizlik beni çok şaşırtmıştı. Gerçeği itiraf etmeliyim; her zaman gerçeği bilmek istedim, eğer bildiysem bilmeyi istemişimdir. O halde! Maurice değişti. Mesleğinin kendisini yok edip tüketmesine göz yumdu. Artık hiç okumuyor. Hiç müzik dinlemiyor. (Montoverdi ya da Charlie Parker'ı dinlerkenki sessizliğimiz, onun dikkatli hali ne çok hoşuma giderdi.) Ne Paris'te, ne de Paris çevresinde birlikte dolaşmıyoruz artık. Hemen hemen doğru dürüst bir konuşma da geçmiyor aramızda. O da yalnızca kariyer yapan, para kazanan, makinalaşmış iş arkadaşlarına benzemeye başladı. Haksızlık ediyorum. Para, toplumda başarılı biri olmak, onun umurunda bile değil. Ama istemememe karşın uzman olmaya karar verdi

ve on yıldır da kuruyup gitmekte; benim en korktuğum şey de buydu. Bu yıl Mougins'de bile sanki benden uzaklaşmış gibi geldi: kliniğe ve laboratuvara dönmek için can atıyordu; dalgın, hattâ somurtkandı. Biraz daha gayret! Gerçeği sonuna dek söylemeliyim. Nis havaalanında canımın sıkılmış olması, geride bıraktığımız o sevimsiz tatil yüzündendi. Ve eğer, unutulmuş o eski tuzlalarda öylesine güçlü bir mutluluk tattıysam, bu yüzlerce kilometre ötedeki Maurice'i kendime yakın hissetmiş olmamdandı. (Günlük ne tuhaf şey: oraya yazılmayan yazılandan daha önemli.) Özel yaşantısı onu ilgilendirmiyor gibi. Geçen bahar Alsace'a yapacağımız yolculuktan ne kolayca caymıştı. Bununla birlikte canımın sıkılmasına üzülmüştü. Ona tatlı tatlı: «Löseminin tedavisi bazı fedakârlıklar gerektirir!» demiştim. Ama eskiden Maurice için hekimlik, iyileştirilmesi gereken kemikten ve etten insanlardı. (Cochin'de stajımı yaparken, o büyük patronların ilgisizliği, öğrencilerin vurdumduymazlığı karşısında üzülmüş, yıkılmıştım. O genç doktorun siyah güzel gözlerinde, benimkine benzer bir yıkılmışlık, bir kızgınlık bulmuştum. Öyle sanıyorum ki, onu o dakika sevmiştim.) Şimdi, hastalarının onun için salt birer olgu olmalarından korkuyorum. Hastadan çok hastalıkla ilgileniyor. Hattâ yakınlarıyla olan ilişkilerinde bile soyutlaşıyor. Oysa, kırk beş yaşındayken hâlâ ona rastladığım zamanki kadar genç, canlı ve neşeliydi. Evet, bir şeyler değişti, değişti çünkü kendimden, ondan söz ediyorum ve bütün bunları onun arkasından yazıyorum. Eğer o bunları yapsaydı, bana ihanet etmiş gibi gelirdi. Birbirimizin içini dışını bilirdik. Gizlimiz saklımız yoktu.

Hâlâ da öyleyiz; bizi birbirimizden ayıran

benim öfkemdi: onu çarçabuk yatıştırmasını bilirdi. Biraz sabırlı olmamı isteyecek; yüklü çalışma dönemlerinden sonra uzun sürmese bile, bir dinlenme dönemi gelir. Geçen yıl da sık sık geceleri çalışırdı. Evet ama Lucienne de benimleydi. Ve hem de canımı sıkan, beni üzen hiç bir şey yoktu. Ama şimdi, korktuğum için okuyamadığımı, plak dinleyemediğimi biliyor. Yazı yazıp hole bırakmayacağım ama onunla konuşacağım. Yirmi, yirmi iki yıllık evlilikten sonra pek çok şeyi susup geçiyoruz; bu da tehlikeli. Öyle sanıyorum ki, bu son yıllarda küçüklerle çok ilgilendim: Colette çok bağlı, Lucienne ise huysuz bir çocuktu. Maurice'e, isteyebileceği kadar ayıracak zamanım yoktu. Kendini işine vereceğine, daha başından beni uyarabilirdi. Oysa şimdi işi bizi birbirimizden ayırıyor. Oturup konuşmalıyız.

Gece yarısı. Onu yeniden bulmak, içimde homurdanan öfkeyi bastırmak için öylesine sabırsızlanıyorum ki, gözümü saatten ayırmıyorum. Saat ilerlemiyor, sinirleniyorum. Maurice'in görüntüsü silinip dağılıyor; insan karısına böyle düşüncesizce davrandıktan sonra, hastalığa, acıya karşı savaşmanın ne anlamı var? Bu ilgisizliktir. Bu katılıktır. Kızıp kudurmak yersiz. Yeter. Eğer Colette'in tahlilleri iyi çıkmazsa yarın çok soğukkanlı olmam gerekecek. Öyleyse uyumaya çalışmalıyım,.

Pazar 26 Eylül.

İşte, düşündüğüm oldu, korktuğum başıma geldi.

Pazartesi 27 Eylül.

Evet, işte başıma geldi! Olağan. Kendimi bunun olağan olduğuna inandırmalı ve dün bütün gün boyunca beni deliye çeviren öfkemi bastırmalı-

yım. Evet, Maurice bana yalan söyledi; bu da olağan. Benimle oturup konuşacağına, eskisi gibi devam edebilirdi. Geç olsa bile, açık sözlü davrandığı için ona borçluyum.

Sonunda uyuyabildim, cumartesi: zaman zaman yanımdaki yatağa elimi uzatıyordum, çarşaf dümdüzdü. (O çalışma odasında çalışırken uyumayı severdim. Düşlerimin ardından, suyun sesini işitirdim, burnuma hafiften bir kolonya kokusu gelirdi. Elimi uzatır, battaniyenin altındaki vücudunu hisseder ve mutluluğa gömülür, derin bir uykuya dalardım.) Sokak kapısı hızla çarpıldı. «Maurice!» diye seslendim. Sabahın üçüydü. Saat üçe dek çalışmamışlar, içip gevezelik etmişlerdi. Yatakta doğruldum ve:

— Saat kaçta eve geliyorsun? Neredeydin?

Koltuğun birine oturdu, elinde bir bardak viski vardı.

— Biliyorum, saat üç.

— Colette hasta, ben meraktan ölüyorum ve sen de saat üçte eve geliyorsun. Üçe dek çalışmadınız her halde.

— Colette'in durumu daha mı kötüleşti?

— Daha iyi de değil. Umurunda değil senin! Tabiî, tüm insanlığın sağlık sorumluluğunu yüklenen bir insan için hasta bir kızın ne önemi var ki!

— Düşmanca konuşma.

Bakışları üzgün ve ciddiydi. Bu içten ve sıcak bakışları karşısında, her zaman olduğu gibi, yumuşayıverdim. Tatlı tatlı sordum:

— Niye bu kadar geciktin, söyler misin?

Hiç cevap vermedi.

— İçki mi içtiniz? Poker mi oynadınız? Dışarı çıkıp gezdiniz mi? Saati mi unuttun?

Bardağı parmakları arasında döndürüyor ve ısrarla susmaya devam ediyordu. Onu zıvanadan çıkarıp bir şeyler öğrenebilmek için rasgele, saçma sapan sorular sordum:

— Ne oluyor? Yaşantında bir kadın mı var?

Gözlerini benden ayırmadan:

— Evet Monique, yaşantımda bir kadın var, dedi.

(Yer, gök, her taraf masmaviydi. Boğazın öbür tarafı Afrika kıyısıydı. Bana sıkıca sarılmıştı. «Eğer beni aldatırsan kendimi öldürürüm — Eğer sen beni aldatırsan kendimi öldürmeye gerek kalmaz, üzüntümden ölürüm.» On beş yıl oldu. Oldu mu o kadar? On beş yıl ne ki? İki kere iki dört. Seni seviyorum, yalnızca seni. Gerçek yok edilemez. Zaman hiç bir şeyi değiştirmeyecek.)

— Kim?

— Noellie Guérard.

— Noellie! Niye?

Omuzunu silkti. Cevap apaçık ortadaydı, biliyordum: güzel, gösterişli, çekiciydi. Erkeği pohpohlamasını bilen bir serüven kadınıydı. pohpohlanmaya ihtiyacı var mıydı acaba?

Gülümsedi:

— Bana soru sorduğun için memnunum. Sana yalan söylemekten nefret ederim.

— Ne zamandan beri yalan söylüyorsun bana?

Bir an durakladı.

— Sana Mougins'de yalan söylemeye başladım ve döndüğümden beri de söylemeye devam ediyorum.

Beş hafta olmuştu. Mougins'de onu mu düşünüyordu?

— Paris'te yalnız kaldığın zaman onunla yattın mı?

— Evet.

— Onu sık sık görüyor musun?

— Yoo! Hayır! Çalıştığımı biliyorsun.

İşin içyüzünü öğrenmek için bazı sorular sordum. İki akşam ve bir öğleden sonra görüşmüşler döndüğünden beri; demek ki, sık sık görüşmüşler.

— Bana niye hemen haber vermedin?

Yüzüme çekinerek baktı ve pişmanlık sezilen bir sesle:

— Bana üzüntüden ölürüm derdin, dedi.

— Söylenir öyle şeyler.

Ansızın ağlamak geldi içimden: üzüntüden ölmeyecektim, işin en acı yanı da buydu. Buharlaşan mavi denizin ötesinde, uzakta görünen Afrika'ya bakıyorduk ve söylediğimiz kelimeler yalnızca kelimeydiler. Yatağa bırakıverdim kendimi. Yediğim darbe aptallaştırmıştı beni. Şaşkınlıktan başımın içi bomboştu. Başıma gelenleri anlamam için belirli bir süre gerekiyordu. «Uyuyalım», dedim.

Öfkemden sabahın erken saatinde uyandım. Uykudan dinlenmiş yüzüne dökülen karmakarışık saçlarıyla öylesine saf bir hali vardı ki. (Ağustos ayında ben yokken Noëllie onun yanında uyanmıştı sabahları: bir türlü inanamıyordum! Niye Colette'le dağa gittim ki? O gelmemi istememiş ama ben ısrar etmiştim.) Beş hafta boyunca bana yalan söylemişti! «Bu akşam önemli bir adım daha attık.» Ama Noëllie'nin evinden geliyordu. İçimde

sarsmak, ona hakaret edip bağırmak geldi. Kendimi tuttum. Yastığımın üstüne iki kelime yazıp bıraktım: «Akşam görüşürüz», yokluğumun ona, yapılacak herhangi bir çıkışmadan daha etkili olacağından emindim; yokluğa verilecek hiç bir cevap yoktur. Sokaklarda başıboş, «bana yalan söyledi» diye tekrarlayarak yürüdüm. Gözümün önünden görüntüler gelip geçiyordu: Maurice'in Noëllie'ye bakışı, gülümseyişi. Onları uzaklaştırdım zihnimden. Ona bana baktığı gibi bakmıyor. Acı çekmek istemiyordum ve çekmiyordum da, ama içimde kabaran kin soluğumu kesiyordu: «Bana yalan söyledi! Üzüntüden ölürüm» diyordum; evet ama bunu bana o söyletiyordu. Evlilik anlaşmamızı yaparken benden daha cömert davranmıştı: aramıza üçüncü bir kişi girmeyecekti ve bunu asla hoşgörürlükle karşılamayacaktık. Arabayla, Saint -Bertrand-de-Comminges'in dar yolunda ilerliyorduk ve bana sımsıkı sarılmıştı: «Sana her zaman yetecek miyim?» Yeterince candan cevap vermediğim için bana kızmıştı. (Ama açık penceresinden hanımeli kokusu dolan eski han odasında ne güzel barışmıştık! Yirmi yıl önce; dün gibi). Bana yetti, yalnızca onun için yaşadım. Ama o, bir kapris uğruna yeminlerimizden döndü! Kendi kendime, hemen ilişkisini kesmesini isteyeceğim, diyordum. Colette'e gittim; bütün gün onunla ilgilendim ama için için kaynıyordum. Eve bitkin döndüm. «Ondan ayrılmasını ısrarla isteyeceğim.» Ama karşılıklı anlayış ve aşk içinde geçmiş bütün bir yaşam sonunda «ısrarla istemek» bir anlam taşır mı? Şimdiye dek istediğim her şeyi kendim için olduğu kadar onun için de istemiştim.

Biraz şaşkın bir hali vardı. Beni kollarının arasına aldı. Colette'e pek çok kez telefon etmiş,

kimse cevap vermemişti. (Rahatsız olmasın diye telefonun fişini çekmiştim). Meraktan deliye dönmüştü.

— Canıma kıyacağımı düşünmedin her halde.

— Her şey geldi aklıma.

Meraklanmış olması bana pek dokundu. Onu hiç kızmadan dinledim. Yalan söylemekle tabiî ki yanlış davranmıştı, ama onu anlamalıydım; ilk anlarda insan şaşırır ne yapacağını bilemez: itiraf etmeye cesaret edemez çünkü yalan söylediğini de itiraf etmesi gerekir. Bizler gibi açık sözlülüğe çok önem veren kişiler için engel daha da güç aşılabilirdi. (Ona hak veriyorum; bir yalanı belli etmemek için ne yalanlar söylerdim kimbilir.) Ona yalan söylemedim. Lucienne ve Colette'in ilk yalanları beni yıktıydı. Tüm çocukların annelerine yalan söylemelerinin doğal olduğunu pek zor kabul edebildimdi. Bana söylenemezdi.! Yalan söylenecek kadınlardan, analardan değilim. Aptalca gurur. Tüm kadınlar kendilerini farklı sanırlar; hepsi bazı şeylerin kendi başlarına gelemeyeceğini düşünür ve hepsi de yanılırlar.

Bugün çok düşündüm. (Lucienne'in Amerika'da olması iyi bir rastlantı. Yoksa ona rol yapmam gerekecekti. Beni rahat bırakmazdı.) Ve İsabelle'le konuşmaya gittim. Her zamanki gibi bana yardım etti. Beni yanlış anlamasından korkuyordum. Çünkü Charles'la o, özgürlük üzerine kurmuşlardı bağlarını, Maurice'le benimki gibi bağlılık üzerine değil. Ama bunun kocasına kızmasına, kendini tehlikede görmesine engel olmadığını söyledi; beş yıl önce onun bırakıp gideceğini sanmıştı. Bana sabırlı olmamı öğütledi. Maurice'i çok sayar, sever. Bir serüven yaşamak istemesini doğal buldu; başlangıçta saklaması da bağışlanabilirdi: ama ça-

buk bıkacağı da kuşkusuzdu. Bu tür işlere tat tuz veren yenilikti; zaman Noëllie'ye karşı çalışıyordu, Maurice'in gözündeki önemini yitirecekti. Yalnız, sevgimizin bu sınavdan hiç zarar görmeden kurtulabilmesi için ne zavallı, ne de cadaloz tavırları takınmam gerekirdi. «Anlayışlı, neşeli ol. Her şeyden önce de dost ol. » dedi bana. Kendi de Charles'ı yeniden böyle elde etmişti. Sabır belli başlı erdemlerimden değildir. Ama değil mi ki iş böyle, kendimi sabırlı olmaya zorlayacağım. Bunu taktik gereği değil, görevim olduğu için yapacağım. Dilediğim gibi bir yaşantım oldu; bu ayrıcalığa lâyık olmalıyım. Eğer daha ilk zorlukta pes edersem, hakkımda düşündüğüm her şeyde yanılmış olacağım. Babam gibi uzlaşmayı bilmeyen biriyim. Maurice de bu huyumu sever; ama gene de başkasını anlamak, ona uymak isterim. Yirmi yıl evlilikten sonra adamın bir serüveni olmuş, garip değil; İsabelle haklı. Bunu kabul etmezsem garip, çocuksu davranmış olacağım.

Isabelle'den ayrıldıktan sonra canım gidip Marguerite'i görmek istemedi; ama bana dokunaklı bir mektup yazmıştı, onu umut kırıklığına uğratmak da istemedim. O konuşma odasındaki üzücü hava, ezilmiş kızların yüzündeki acı insana ne çok dokunuyordu. Bana oldukça iyi yapılmış resimler gösterdi. İç mimarî öğrenimi yapmak istediğini söyledi; hiç olmazsa vitrin dekoratörlüğü yapmak istiyordu. Kısacası, istediği çalışmaktı. Ona yargıcın verdiği sözleri tekrar ettim. Onunla pazarları çıkabilmek için nelere baş vurduğumu anlattım. Bana güveniyor, beni seviyor, sabırlı da olacak; ama bir yere kadar.

Bu akşam Maurice'le dışarı çıkacağız. Isabelle'in ve gazetenin dert ortağı köşesinin öğütleri:

kocanızı yeniden elde etmek için neşeli, zarif olun. Baş başa yemeğe çıkın. Onu yeniden elde edecek değilim, çünkü yitirmedim. Ama ona soracak daha daha pek çok sorum var. Dışarda yemek yersek konuşmamız daha rahat olur. Ama bu yapacağımız konuşmanın bir gözdağı olmasını istemiyorum.

Aptalca bir şey aklımı kurcalayıp duruyor: elinde niye bir bardak viski vardı acaba? Maurice diye seslendim. Gecenin üçünde uyandığıma göre kendisini sorguya çekeceğimi sezmişti. Genellikle sokak kapısını hızlı kapamaz.

Salı 28 Eylül.

Çok içtim, ama Maurice gülüyor ve bana çok sevimli olduğumu söylüyordu. Garip: gençlik gecelerimizi yeniden yaşamamız için birbirimizi aldatmamız gerekiyormuş. Tekdüzenlikten daha kötü bir şey olamaz, ancak şoklar uyandırıyor insanı. 46 dan bu yana Saint-Germain-des-Près değişmiş, gelen insanlar farklı. «Zaman, başka zaman» dedi Maurice, üzgün bir sesle. On beş yıldır gece kulübüne adım atmamıştım, her şey çok hoşuma gitti. Dans ettik. Bir ara beni kendine sıkıca çekerek: «Aramızda değişen hiç bir şey yok.» dedi. Kesik kesik konuşmamıza devam ettik, ama kafam dumanlanmıştı. Hemen hemen ne söylediğini unuttum. Kaba taslak benim de tahmin ettiğimdi; Noëllie, gözünü hırs bürümüş, parlak bir avukattı. Boşanmış, kızıyla oturuyor, çok serbest yaşıyordu: benim tam tersim. Maurice bu tür kadınların kendinden hoşlanıp hoşlanmayacaklarını öğrenmek istemişti. «Eğer ben de istesem.» : Quillan'la flört ederken ben de bu soruyu soruyordum kendi kendime. Yaşantımın tek flörtüydü ve hemen kestirip atmıştım. Maurice'in de içinde, diğer pek çok er-

kekler gibi, kendinden hiç emin olmayan bir delikanlı yatıyordu. Noëllie onu kendinden emin kıldı. Ve bu arada işin içine bir de onun çekiciliği giriyor.

Çarşamba 29 Eylül.

İlk kez Maurice'in bu akşamı Noëllie'yle geçireceğinden haberim var. Ben, İsabelle'le, Bergmann'ın eski bir filmine gittim, sonra da *Hochepot*'a gidip *fondu* yedik. Onunla birlikte olmak her zaman hoşuma gider. Her filmin, her kitabın, her tablonun çok büyük önem taşıdığı gençlik canlılığımızı koruyabildi o. Şimdi kızlarım yanımda olmadığına göre onunla daha sık konsere, sergiye gidebilirim. O da evlenince öğrenimine son verdi ama kültürünü geliştirmesini benden daha iyi bildi. Şunu da söylemek gerekir ki, o bir oğul yetiştirdi, iki kız değil. Hem sonra onun çevresinde, benimki gibi birtakım güçsüzler yok; mühendis bir kocayla böylelerine rastlama olanağı da az. Ona, gülümseme taktiğini kolayca uyguladığımı, çünkü Maurice'in bu işi sandığım kadar önemsemediğine inandığımı söyledim. Bana geçen gün «Aramızda değişen bir şey yok» dedi.

Aslına bakılırsa, on yıl önce daha da çok endişelenmiş, üzülmüştüm. Simca'daki işi —tekdüzen, fazla kazanç sağlamayan bir işti ama işini severek yapıyor ve kendine ayıracak zamanı oluyordu— ona yetmeyip başka işe yönelmek isteğini duyduysa, bunun nedeni evde sıkılması ve bana karşı olan duygularının değişmiş olmasıydı. (Gelecek bana yanıldığımı kanıtladı. Yalnız, yaptığı işi artık hiç bir şekilde paylaşamamak beni çok üzüyor. Bana hastalarından söz eder, ilginç olgular olunca haber verir, ben de onlara yardımcı olmaya çalışırdım. Şimdi ise, araştırmalarının dışında kal-

dım ve poliklinikteki hastalarının da bana ihtiyacı yok.) İsabelle bana o zaman da yardımcı olmuştu. Beni Maurice'in özgürlüğüne saygılı olmaya ikna etti. Babamın bana benimsettiği, işlediği ve bende hâlâ yaşayan eski bir ülküyü yadsımaktı bu. Bu, ağız dolusu sövgüye göz yummaktan daha da güçtü.

Isabelle'e mutlu olup olmadığını sordum:

— Kendi kendime böyle bir soru sormadım; sanırım cevabı evettir.

Her halde sabahları uyanınca yaşamından memnundu. Bu da benim için mutluluğun iyi bir tanımı! Ben de her sabah gözümü açtığımda gülümsüyorum.

Bu sabah da öyle oldu. Yatmadan önce biraz Nembutal almış ve hemencecik de uyumuştum. Maurice saat birde eve geldiğini söyledi. Ona hiç bir şey sormadım.

Bana bu konuda yardımcı olan şey, fiziksel bir kıskançlık duymamam. Ne benim vücudum, ne de Maurice'inki artık otuzunda değil. Doğrusunu söylemek gerekirse pek seyrek bir araya geliyoruz, bu buluşmalar hoş ama ateşli olmuyor. Yo! Kendimi aldatmıyorum. Noëllie'nin çekiciliği yeniliğinde; Maurice onun yatağında gençleşiyor. Bunun üstünde pek durmuyorum. Maurice'e bir şeyler verebilecek bir kadın havasına bürünmeliyim. Ama Noëllie'yle karşılaşmalarım ve onun için söylenenler bana yeterince fikir verdi. Bizim hoşumuza gitmeyen her şeye sahip: aşırı hırs, züppelik, para düşkünlüğü, kendini gösterme tutkusu. Hiç kişisel bir düşüncesi yok ve kesin olarak da duygusuz; günün koşulları neyi gerektiriyorsa, o kılığa giriyor. Çevresinin dikkatini çekmek için fingirderken dav-

ranışları öylesine aşırı, öylesine hayasız ki, hani neredeyse yatakta soğuk bir kadın olduğu kanısına varacağım.

Perşembe 30 Eylül.

Colette'in bu sabah 36,9° ateşi vardı, ayağa kalktı. Maurice bu hastalığın Paris'te salgın olduğunu söyledi: insanın ateşi çıkıyor, zayıflıyor, sonra da iyileşiyormuş. Colette, küçük evinde bir aşağı bir yukarı dolaşırken, bilmem neden ama, Maurice'in onun için duyduğu üzüntüyü ben de duydum. Kız kardeşi kadar zekiydi; kimyaya ilgi duyuyor, dersleri de iyi gidiyordu; bırakmakla çok yazık etti. Günlerini nasıl geçirecek? Ona destek olmalıyım, benim seçtiğim yolu seçti: ama benim için Maurice vardı, tabiî onun için de Jean-Pierre var. İnsanın sevmediği birinin yaşamını doldurmaya yeterli olabileceğini düşünmek zor biraz. Derslerine ve Amerika'ya duyduğu aşırı ilgiyi yansıtan bir uzun mektup aldım Lucienne'den.

Oturma odası için bir masa aramalı. Bagnolet'deki ihtiyar felçli kadına gidip bakayım.

Yazacak bir şey olmadığına göre neden bu günlüğe yazmaya devam edeyim? Yalnızlıktan ne yapacağımı bilmediğim için yazmaya başladım, huzursuz olduğum için devam ettim, çünkü Maurice'in tutumu beni şaşırtıyordu. Ama bu huzursuzluk artık her şey aydınlandığı için ortadan kalkacak ve ben de bu defteri bırakacaktım.

Cuma 1 Ekim.

İlk kez ters davrandım. Maurice sabah kahvaltısında, bundan böyle Noëllie'yle çıktığı akşamlar, geceyi onun evinde geçireceğini, böylesinin Noëllie için de, benim için de daha uygun olacağını söyledi.

—Benim bu durumumu kabul ettiğine göre bırak da doğru dürüst yaşayayım.

Laboratuvarda geçirdiği akşamları, atlattığı yemekleri hesaba katarsak, Noëllie'ye de bana ayırdığı süreden daha azını ayırmıyor. Pek fazlasıyla kızdım buna. Aptala çevirdi beni. Saatleri sayarsak, tamam, benimle daha fazla kalıyor; ama çoğunlukla çalışıyor, dergi okuyor, ya da dostlarımızla birlikte oluyoruz. Noëllie'nin yanındayken yalnızca onunla ilgileniyor.

Sonunda yumuşadım. Anlayışlı, uzlaştırıcı bir yol tuttuğuma göre, bundan şaşmamalıyım. Onun üstüne üstüne gidip ürkütmemeliyim. Eğer serüvenini burnundan getirirsem, uzaktan uzağa onu daha da güzel bulacak ve üzüntü duyacaktır. Eğer «doğru dürüst» yaşamasına izin verirsem bu serüvenden çarçabuk bıkacaktır. Isabelle'in bana dediği de buydu. «Sabır» diye tekrarlıyorum kendi kendime.

Gene de şunu bilmeliyim ki, Maurice'in yaşında bile, genç kadınlarla yatıp kalkmak erkeklerin hoşuna gider. Mougins'de Noëllie'yi düşündüğü besbelliydi. Nis hava alanında, bakışında gördüğüm kaygıyı şimdi anlıyorum: benim bir şeyden kuşkulanıp kuşkulanmadığımı merak etmişti. Ya da bana yalan söylediği için utanıyordu. Yoksa bu kaygıdan daha çok bir utanç belirtisi miydi? Yüzünü görür gibi oluyorum ama tam seçemiyorum.

Cumartesi 2 Ekim. Sabah.

Sırtlarında pijamaları, kahvelerini içip gülümsüyorlar birbirlerine. Bunu düşünmek gücüme gidiyor. İnsan bir taşa çarptımı önce çarpışmanın sesini duyar, acısı sonra gelir: ben de bir hafta gecikmeyle acı duymaya başladım. İlkönceleri daha çok şaşkın

bir haldeydim. Aptalca safsata yapıp, bu sabahki gibi üstüme çöken üzüntüyü, görüntüleri zihnimden uzaklaştırıyordum. Evin içinde dönüp duruyorum, her adımda yeni bir görüntü geliyor gözlerimin önüne. Çekmesini açtım, pijamalarına, gömleklerine, iç çamaşırlarına bakıp ağlamaya başladım. Üstünde bu ipek gömlekler, sırtında bu kazak varken bir başkasının onun yanağını bile okşamasına dayanamıyorum.

Uyanık olamadım. Maurice'in yaşlandığını, çok çalıştığını ve onun bu haline benim de uymamın gerektiğini düşünmüştüm. O da beni bir çeşit kız kardeş olarak görmeye başlamıştı. Noëllie uyandırdı arzularını. Mizacı ne olursa olsun gerçek şu ki, yatakta nasıl davranılacağını biliyor. Maurice bir kadını tatmin etmenin övüncünü, zevkini yeniden tattı: yatmak yalnızca yatmak değildir. Aralarında yalnızca bana ait olması gereken bir yakınlık var. Uyandığında ona sarılıp ceylânım, küçük kuşum diye seviyor mu? Yoksa ona başka adlar takıp, bana seslendiği gibi mi sesleniyor, ya da başka bir sesle mi çağırıyor onu? Traş oluyor, ona gülümsüyor: gözleri daha koyulaşıp parlaklaşıyor, beyaz köpük maskesi içinde dudakları daha da belli oluyor. Kapının ardından, elinde selofan kağıdına sarılı kırmızı güllerle çıkıverirdi: ona da çiçek götürüyor mu?

Kalbimi ince dişli bir testereyle kesiyorlar.

Cumartesi akşamı.

Bayan Dormoy'ın gelmesiyle beni yiyip bitiren kuruntulardan kurtuldum. Şurdan burdan konuştuk, kızına götürmesi için Lucienne'in bıraktığı şeylerden verdim. Bir yarı kör, bir başından geçen felâketleri anlatarak beni bunaltan, bir de hırsızlık

yapan geri zekâlı hizmetçiden sonra bu namuslu ve aklı başında kadını takdir ediyordum: benden yardım beklemeden çalışan tek kadın oydu.

Alışveriş yapmaya çıktım. Genellikle, koku, gürültü, gülümseme dolu sokakta uzun uzun dolaşırım. Kendimde, bu çarşıdaki meyveler, sebzeler peynirler, tatlılar, balıklar kadar çeşitli istekler yaratmaya çalışırım. Çiçekçiden kucak dolusu sonbahar çiçekleri alırım. Bugün hareketlerim makinalaşmıştı. Zembilimi çabuçak doldurdum. şimdiyedek hiç duymadığım bir duygu; başkalarının kıvancı bana çekilmez geliyordu.

Öğle yemeğinde Maurice'e:

— Sözün kısası, seninle konuşamadım. Noëllie konusunda bir şey bilmiyorum, dedim.

— Yo, konuştuk. Sana önemli olanı söyledim.

Doğru, bana ondan *Club 46*'da söz etmişti: onu böylesine dikkatsiz dinlediğim için üzüldüm.

— Onun ne özelliği var anlayamıyorum: bir sürü onun kadar güzel kadın var.

Düşündü:

— Senin hoşuna gidecek bir niteliği var onun: yaptığı bir işe kendini bütünüyle vermesi.

— Haris, biliyorum.

— Bu haris olmaktan başka bir şey,

Durdu. Noëllie'yi övmüş olmaktan sıkılmıştı. Ben de onun fikrine katılacak halde değildim.

Salı 5 Ekim.

Colette artık hasta olmadığı için, gittiğimde daha fazla oturuyorum. Çok nazik olmasına karşın, onun için kaygılanmama sinirleniyor, bunu hissediyorum. İnsan hep başkaları için yaşayınca,

kendine dönüp, kendi için yaşayamıyor. Fedakârlığın tuzağına düşmemeli: vermek ve almak kelimeleri birbirinin yerini tutmaz, biliyorum. Bir zamanlar kızlarımın bana ihtiyacı vardı, şimdi ise benim onlara. Bu konuda hiç yüksünmedim. «Sen harikasın» derdi Maurice. Şu, ya da bu nedenle, sık sık söylerdi bunu: «Çünkü başkalarını memnun etmek ilk önce seni memnun ediyor.» Gülerdim: «Evet, bencilliğin bir biçimi.» Gözlerinde o tatlı bakış: «Olabilecek bencilliğin en tatlısı.»

Çarşamba 6 Ekim.

Pazar günü bit pazarında bulup aldığım masayı eve getirdiler: kaba çalışılmış, biraz tamir edilmiş, ağır, geniş, gerçek bir çiftlik masasıydı. Bu oturma odası bizim yatak odamızdan da güzel. Üzgün olmama karşın dün gece —sinema ve Nembutal'den çabucak bıkacaktım — onun, sabah masayı görünce sevineceğini düşünerek bundan memnun oluyordum. Çok hoşuna gittiğini belli etti. Ama ne var ki, on yıl önce annesinin yanında kaldığı bir gece bu odayı değiştirmiştim, o zamanki yüzünü ve sesini anımsıyorum şimdi: «Burada mutlu yaşamak ne güzel olacak!» Şöminede ateş yakmıştı. Şehre inip şampanya almış, bana da kırmızı güller getirmişti. Bu sabah baktı, güzel olduğunu söyledi, ama bilmem nasıl söyleyeyim, sanki iyi niyetli olmaya kendini zorluyormuş gibi bir hali vardı.

Gerçekten değişti mi? Bir bakıma itirafı beni rahatlatmıştı: bir sevgilisi var, her şey ortada. Ama acaba eskisi gibi kalsaydı bir sevgilisi olur muydu? Bunu önceden sezmiştim, körü körüne direnmemin nedenlerinden biri de buydu; insan kendini değiştirmeden yaşantısını değiştiremez. Para, seçkin bir çevre; bunlardan bıktı. Geçim sıkıntısından kıvra-

nırken becerikliliğim onu pek çok memnun ediyordu: «Harikasın!» Basit bir çiçek, güzel bir meyve, ördüğüm bir kazak onun için hazineler değerindeydi. Büyük bir özenle düzenlediğim bu oturma odasının, Talbot'larinkiyle karşılaştırdığımda, öyle bir fevkalâdeliği yoktu! Ya Noëllie'ninki nasıldı? Bizimkinden çok daha iyi döşenmişti kuşkusuz.

Perşembe 7 Ekim.

Bana gerçeği söylemesiyle ne kazandım ki? Şimdi gecelerini onunla geçiriyor, bu da işlerine geliyor. Kendi kendime acaba... Ama o denli apaçık ki, Çarpılan o kapı, o viski bardağı, her şey önceden düşünülüp hazırlanmıştı. Beni soru sormaya itti. Ve ben zavallı salak da, içtenlikle konuştuğunu sandım.

Tanrım! Öfke ne acı şey. Onun dönüşünü bekleyemeyeceğimi sanmıştım. Aslında böyle bir duruma düşmem için hiç bir neden yok. İşin içinden nasıl çıkacağını bilmiyordu. Kurnaz davrandı; bu da büyük bir suç değil.

Gene de benim iyiliğim için mi, yoksa kendi rahatı için mi konuştu? Öğrenmek isterdim bunu.

Cumartesi 9 Ekim.

Bu akşam kendimden memnundum, çünkü son iki gün çok sakin geçmişti. M.Barron'un bana ismini verdiği sorumlu kişiye, cevap vermediği için, yeni bir mektup daha yazdım. Şöminede güzel bir ateş yakıp, kendime elbise örmeye koyuldum. On buçuğa doğru telefon çaldı. Talbot, Maurice'le konuşmak istiyordu.

— Laboratuvarda, sizin de orada olduğunuzu sanıyordum, dedim.

— Şey yani... Gitmem gerekirdi ama, grip oldum. Lacombe'un eve dönmüş olacağını düşünmüştüm, laboratuvarda ararım onu, rahatsız ettiğim için özür dilerim.

Son cümleleri çarçabuk ağzında yuvarlamıştı. Yalnızca bu duraklamayı duyuyordum: «... Şey yani.» Sonra bir ikinci sessizlik. Hareketsiz, gözüm telefona takılı, kalakaldım. O iki cümleyi tekrarlayıp durdum: «Sizin de orada olduğunuzu — ... Şey yani...» Ve her kez bu, değişmeyen sessizlik oluyordu

Pazar 10 Ekim.

Gece yarısından biraz önce geldi.

— Talbot telefon etti. Onun seninle birlikte laboratuvarda olduğunu sanıyordum, dedim.

Yüzüme bakmadan cevap verdi:

— Laboratuvara gelmedi.

— Sen de orada değildin, dedim.

Kısa bir sessizlik oldu:

— Doğru, Noëllie'deydim. Kendisine uğramamı rica etmişti.

— Uğramak! Üç saat kaldın. Bana çalışıyorum deyip sık sık ona gittiğin oluyor mu?

— Nasıl yani? İlk kez oluyor böyle bir şey, dedi bana. Sanki bana şimdiye dek hiç yalan söylememiş de, alınmış bir hali vardı.

— Bir kez yeter de artar. Yalan söylemeye devam ettiğine göre; bana gerçeği söylemen neye yaradı?

— Haklısın ama cesaret edemedim...

Bu cümle çileden çıkardı beni: yatıştırılmış bunca öfke, sakin görünmek için bunca çaba...

— Cesaret mi edemedin? Ben cadalozun biri miyim? Benim kadar uysal bir başka kadın göster bana!

Üzgün bir sesle:

— Cesaret edemedim, çünkü geçen gün oturup hesabını yaptın; bu kadar saat Noëllie'ye, bu kadar saat bana...

— Bak hele! Böyle hesap yapmama sen sebep oldun!

Bir an durakladı ve pişman olmuş bir sesle:

— Öyle olsun. Suçluyum. Bundan böyle artık hiç yalan söylemeyeceğim.

Noëllie'nin onu görmek için neden ısrar ettiğini sordum.

— İçinde bulunduğu durum hiç de hoş değil, diye cevap verdi.

Yeniden öfkelendim.

— Daha neler! Seninle ilk yattığı zaman benim varlığımı biliyordu!

— O da bunu unutmuyor; acı gelen de bu ya.

— Onu rahatsız mı ediyorum? Yalnız kendisinin mi olmanı istiyor?

— Bana çok bağlı...

Noëllie Guérard, bu soğuk, haris kadın, sırılsıklam aşık rolünde, böylesine zorluymuş demek.

— Eğer işinize geliyorsa, aranızdan çekilebilirim! dedim.

Elini koluma koydu:

— Rica ederim Monique, işi tersinden alma!

Yorgun ve üzgün görünüyordu ama —onun bir iç geçirmesinde şaşkına dönüp deli olan ben— ona acıyacak durumda değildim. Soğuk bir sesle:

— Ya nasıl ele alayım istiyorsun?

— Düşmanca davranmadan. Bu işe başladığım için suçlu benim. Ama olan oldu, şimdi kimseye fazla zarar vermeden işin içinden çıkmaya çalışmalıyım.

— Bana acımanı istemiyorum.

— Acımak söz konusu değil. Sana çok bencilce acı vermem beni kahrediyor. Ama anlamaya çalış, Noëllie'yi de hesaba katmam gerek.

Ayağa kalktım, artık kendimi kontrol edemediğimi hissediyordum.

— Gidip yatalım.

Ve bu akşam, belki de Maurice aramızda geçen bu konuşmayı Noëllie'ye anlatmaktadır diye düşünüyorum Nasıl oldu da düşünmedim bunu şimdiye dek? Birbirlerinden, öyleyse benden söz ediyorlar. Aralarında, Maurice'le benim aramdaki gibi gizli bir bağ var; Noëllie bizim yaşantımızda yalnızca bir pürüz değil: ben onların temiz sevgilerinde bir sorun, bir engelim. Onun için geçici bir şey söz konusu değil. Maurice'le ciddî bir ilişki kurmayı düşünüyor ve becerikli de. İlk tepkim iyiydi. Hemencecik duruma el koyup, Maurice'e ya o, ya ben demeliydim. Bir süre bana kızacaktı ama sonra teşekkür edecekti. Bunu başaramadım. İsteklerim, çıkarlarım hiç bir zaman onunkinden farklı olmadı. Pek seyrek olarak ona karşı geldiysem, bunu onun iyiliği için yaptım. Şimdi açıkça karşı koymalıyım ona. Bu savaşa girişecek gücüm yok. Sabrımın yanlış bir davranış olmadığından pek emin değilim. En acısı da Maurice'in beni hiç takdir eder görünmemesi. Öyle sanıyorum ki, tam bir erkek mantıksızlığıyla bana karşı duyduğu vicdan azabından ötürü bana yakınıyor. Acaba daha anlayışlı, daha

ilgisiz, yoksa daha güleç mi olmalıyım? Aman! Bilmiyorum. Takınacağım tavırda hiç bu kadar kararsız olmamıştım. Olmuştum, olmuş! O da Lucienne konusunda. Ama o zaman Maurice'e danışıyordum. Beni en çok şaşkına çeviren şey de onun karşısında yalnız kalışım.

Perşembe 14 Ekim.

İstedikleri gibi oynatıyorlar beni. Kim yönetiyor bu oyunu? Maurice mi, Noëllie mi, yoksa ikisi birlikte mi? Nasıl bozabilirim bunu? Aldırmıyormuş gibi görünerek mi, yoksa karşı çıkarak mı? Bu işi nereye kadar vardıracaklar?

Dün sinemadan dönerken, Maurice biraz çekinerek, benden bir ricası olduğunu söyledi: Noëllie'yle hafta sonunu geçirmek için bir yere gitmek istiyorlardı. Buna karşılık bu önümüzdeki akşamlar çalışmayacak, böylece birbirimize ayıracak çok zamanımız olacaktı. İsyan ederek yerimden sıçradım. Yüzü kasıldı: «Bundan bir daha söz etmeyelim.» Yeniden yumuşadı ama benden istediği bir şeyi reddettiğim için de çok üzülmüştüm. Beni anlayışsız, ya da kötü bir arkadaş gibi görüyordu. Gelecek hafta bana hiç çekinmeden yalan söyleyecekti: tam anlamıyla ayrılmış olacaktık... «Kendini onun yerine koymaya çalış» dedi İsabelle.

Yatmadan önce ona, düşündüğümü ve gösterdiğim tepkiye pişman olduğumu söyledim, istediği gibi davranabilirdi. Sevinmiş gibi gelmedi bana, hattâ gözlerinden canının sıkıldığı okunuyordu:

— Biliyorum, çok şey, çok fazla şey istiyorum. Bunun için de vicdan azabı çekmiyorum sanma.

— Aman! Vicdan azabı neye yarıyor?

— Hiç bir şeye tabiî. Öyle söyledim işte. Belki

hiç duymamaktan daha iyi.

Uzun süre uyanık kaldım; o da uyanıktı galiba. Ne düşünüyordu? Ben, onun isteğine boyun eğmekle iyi edip etmediğimi düşünüyordum. Ödünden ödüne, nereye varacaktı bu iş? Şimdiye dek hiç bir yararını da görmedim. Tabiî henüz çok erken. Bu ilişkinin çürümesini görmek için ilkönce olgunlaşmasını beklemek gerek. Kendi kendime tekrarlayıp duruyorum bunu. Kendimi zaman zaman olgun buluyor, kimi kez de alçaklıkla suçluyorum. Aslında ne yapacağımı bilemiyorum, çünkü şimdiye dek benim de birtakım haklarım olduğunu hiç düşünmemiştim. Sevdiğim insanlardan çok — belki de gereğinden çok — şey bekliyorum. Bekliyor, hattâ istiyorum. Ama karşımdakilere bunun hakkım olduğunu kabul ettiremiyorum.

Cuma 15 Ekim.

Ne kadar zamandır Maurice'i böyle neşeli, böyle sevecen görmemiştim. Öğleden sonra beni Hitit Sanatı sergisine götürecek iki saat bulabildi. Yaşantımızla kendi serüvenini uzlaştırmayı düşünüyordu kuşkusuz: uzun süre devam etmeyecek olsa, bunu kabul edebilirim.

Pazar 17 Ekim.

Dün sabah, saat daha sekiz olmadan yataktan usulca çıktı. Kolonyasının kokusunu aldım. Yatak odası ve sokak kapısını çok yavaşça kapattı. Pencereden, arabayı şevkle, büyük dikkatle temizlediğini gördüm; şarkı mırıldanıyormuş gibi geldi.

Güz yapraklarının üstünde tatlı bir yaz göğü uzanıyordu. (Nancy'den dönerken gri ve pembe yola yağan akasya yapraklarının altın yağmuru.) Arabaya bindi, motoru çalıştırdı; birazdan Noellie'nin oturacağı, onun yanındaki yerime bakakal-

dım. Gaza bastı ve araba yola koyuldu; kalbimden bir şeyler kopmuştu. Çok hızlı gidiyordu, gözden kayboldu. Bir daha gelmemek üzere kayboldu, gelse de, gelen o olmayacak.

Elimden geldiğince oyalanıp, zaman öldürdürmeye çalıştım. Kimi kez Colette'le, kimi kez Isabelle'leydim. İki film gördüm: iki kez, arka arkaya Bergman'ı seyrettim, öylesine duygulandırdı ki beni. Bu akşam pikaba bir caz plağı koydum ve şömineyi yakıp alevlere baka baka yün ördüm. Genellikle yalnızlık beni ürkütmez, hattâ uzun sürmezse dinlendirir bile: sevdiğim varlıkların çevremde olması yoruyor beni. Yüzlerindeki bir değişiklik, ya da bir esneme beni endişelendirir. Ve can sıkmamak için — ya da gülünç olmamak için— üzüntümü belli etmemem, hareketlerimi frenlemem gerekir. Onları uzaktan düşünmek insanı dinlendiriyor. Geçen yıl, Maurice, Cenevre'de bir kongreye gittiğinde, günler bana kısa gibi gelmişti: şimdi ise, bu hafta sonu bitmek tükenmek bilmiyor. Örgümü bıraktım, çünkü beni oyalamıyor: ne yapıyorlar, neredeler, ne konuşuyorlar, birbirlerine nasıl bakıyorlar? Kıskanç olmayacağımı sanmıştım, ama kıskanıyorum işte. Ceplerini, kağıtlarını karıştırıyorum ve hiç bir şey bulamıyorum. Mougins'deyken ona kuşkusuz yazmıştır: benden gizli postahaneye gidip mektuplarını alıyordu. Klinikte bir yere sakladı onları. Acaba görmek istediğimi söylesem gösterir mi?

İstemek... kimden? Yüzünü, sözlerini düşünemediğim —düşünmek istemediğim— Noëllie'yle dolaşan o adamdan mı? Ya da sevdiğim, beni sevenden mi? Aynı insan mı hâlâ? Bilmiyorum artık. Kendi kendime pireyi deve, deveyi pire mi yapıyorum?

Geçmişimizde sığınacak bir yer aradım. Ateşin önüne, yere resim dolu kutuları koydum. Maurice'in kolçaklı resimlerini buldum: Grands-Augustins'de yaralı Fransız askerlerini tedavi ederken ne denli yakındık birbirimize. İşte annesinin bize verdiği tıknefes eski arabayla Korsika Burnu yolundayız. Corte yakınında arabamızın bozulduğu o geceyi anımsıyorum. Yolun ıssızlığı ve sessizliğinden ürkmüş kalmıştık. «Tamir etmeye çalışmalı. — Önce beni öp.» demişti Maurice. Uzun uzun öpüşüp ne soğuğun, ne yorgunluğun, ne de başka bir şeyin bizi yıldırmayacağını düşünmüştük.

Garip. Acaba bunun bir anlamı var mı? Yüreğimi sızlatan bütün bu görüntülerin en az bir on yılı var: Paris'in kurtuluşu, Nancy'ye dönüş, arakadaşlarla yeni evimizi ıslatmamız, Corte yolunda bozulan arabamız. Ve diğerleri: Mougins'de geçirdiğimiz son yazlar, Venedik'te benim kırkıncı yaş günümü kutlamamız. Bu son resimlerin anıları beni aynı şekilde duygulandırmıyor, belki de en güzel anılar, en uzaktakiler.

Kendi kendime soru sorup cevap bulamamaktan yoruldum. Keçileri kaçırıyorum. Ev yabancılaştı artık. Eşyalar kendi kendilerinin taklidi gibi sanki. Yemek odasındaki ağır masa çukurlaşmış. Sanki ev ve ben bir dördüncü boyut içindeymişiz gibi. Eğer dışarı çıktığımda kendimi bir tarih öncesi ormanında, ya da üç bin yılının kentinde bulursam hiç şaşmayacağım.

Salı 19 Ekim.

Aramız bozuk gibi. Benim yüzümden mi, onun yüzünden mi? Onu hiç bir şey yokmuş gibi karşıladım. Geçirdiği hafta sonunu anlattı bana. Sologne's'a gitmişler; Noëllie Sologne's'u seviyormuş. (Zevk

sahibi mi acaba?) Dün, Hostellerie de Fornevil-le'de yemek yiyip geceyi geçirdiklerini söyleyince yerimden sıçradım:

— O alabildiğine pahalı, züppelerin gittiği yerde mi?

— Çok güzel, dedi Maurice.

— Isabelle orasının Amerikalıların zevkine uygun bir yer olduğunu söyledi: bol bol yeşillik, kuşlar, ve eski taklidi eşyalar varmış.

— Yeşillik, kuşlar, hakikî ve taklit eşyalar var ama çok güzel.

Üzerinde daha fazla durmadım. Sesinde bir sertleşme hissettim. Genellikle Maurice'in hoşuna giden yerler, gösterişsiz ama iyi karın doyurulan küçük birahaneler, herkesin bilmediği kıyıda köşede kalmış güzel otellerdi. Tamam, peki; bir kez Noellie'nin hatırı için böyle bir yere gitsin ama onun hoşuna giden zevksiz, bayağı şeyleri de beğenmiş görünmenin gereği yok. Ola ki, Maurice'i yavaş yavaş etkisi altına almasın! Son Bergman'ı, ağustos ayında, bir özel seansta Noëllie'yle gördü ve hoşuna gitmedi. (Noëllie ancak galalara, ya da özel seanslara gider.) Ona, Bergman'ın moda dışı kaldığını kanıtlamış olmalı, başka ölçütü yok çünkü. Her şeyi bilirim savında olduğu için Maurice'in aklını çeliyor. Geçen yıl Diana'da, yemekteki halini görür gibiyim. *Happening* üzerine bir nutuk vermişti; sonra da en son kazandığı Rampal davasından söz etmişti uzun uzun. Gülünç, numaracının biri. Luce Couturier'nin canı sıkılmış, Diana da bana göz kırpmıştı. Ama erkekler ağızları bir karış açık dinliyorlardı; onlardan biri de Maurice'di. Bu tür şeylere pek pabuç bırakmazdı. Noëllie'ye sataşmamalıyım ama zaman zaman kendimi tuta-

mıyorum. Bergman konusunda tartışmadım. Ama gece, yemekte Maurice'le saçma bir tartışma yaptık: balıkla pekâlâ kırmızı şarap içilebileceğini söyleyip benimle inatlaştı. Tipik bir Noëllie tepkisi: görenekleri çok iyi bilip onlara uymamak. Ben de bunun üzerine balıkla beyaz şarap içilir kuralını savundum. İyice birbirimize girdik. Ne yazık! Her neyse, zaten balık sevmem.

Çarşamba 20 Ekim

Maurice'in benimle konuştuğu gece, hiç de hoş olmayan bir sonuca varacağımızı sanmıştım. Hâlâ işin neresinde olduğumu, kime karşı savaşmam gerektiğini, savaşmak gerekiyorsa niçin savaşmalıyım? bilmiyorum. Buna benzer durumlarda diğer kadınlar da çaresiz kalırlar mı? Isabelle zamanın bana çalıştığını tekrarlayıp duruyor. Ona inanmak isterim. Kocası kendisiyle ve çocuklarla ilgilendikten sonra, ister onu aldatsın, ister aldatmasın bu Diana'nın umurunda değil. Onun bana vereceği hiç bir öğüt olamaz. Gene de ona telefon ettim, çünkü Noëllie konusunda bazı şeyler öğrenmek istiyordum: onu tanır ve sevmez. (Noëllie, Lemercier'ye asılmıştı, ama o yüz vermemişti; üstüne düşülmesi hoşuna gitmezdi.) Ona, Noëllie'nin Maurice'le ne zamandan beri ilgilendiğini sordum. Şaşırmış gibi yaptı ve Noëllie'nin bu konuda hiç bir şey söylemediğini ileri sürdü: Diana ile hiç bir yakınlıkları yoktu. Noëllie yirmi yaşındayken çok zengin biriyle evlenmişti. Kocası onu boşamıştı —her halde yeterince aldatıldığı için olsa gerek— ama hatırı sayılır bir nafaka alıyordu; kocasından çok güzel armağanlar kopardığını, onun yeni karısıyla iyi anlaştığını ve Napoule'deki villalarına gidip uzun süre kaldığını anlattı. Genellikle mesle-

ğine yararlı olabilecek birçok adamla yatıp kalktığını ama şimdi sağlam bir ilişki kurmak istediğini söyledi. Daha zengin, daha ünlü birini bulursa ona kancayı takıp Maurice'i bırakabilirdi. (Maurice'in onu bırakmasını yeğlerdim.) Kızı on dört yaşındaydı ve alabildiğine züppe yetişiyordu: binicilik, yoga ve Virginie'den giysiler. Diana'nın küçük kızıyla Alsace okuluna gidiyor ve inanılmayacak derecede para harcıyordu. Bu arada da annesinin kendisiyle hiç ilgilenmediğinden yakınıyordu. Diana, Noëllie'nin müşterilerinden korkunç ücret istediğini, böylece kendine iyi bir reklam yaptığını ve başarmak için de her şeyi göze alabileceğini söyledi. Onun geçen yılki palavralarından söz ettik. Yaptığımız bu aptalca çekiştirme beni rahatlatıyordu. Bu bir çeşit büyüye benziyordu: iğneyi bebeğin neresine batırırsan rakibinin orası sakatlanır, çirkinleşir, âşığı da onun korkunç yaralarını görürdü. Noëllie hakkında bildiklerimiz, onda gördüklerimiz Maurice'i nasıl etkilemiyor anlayamıyorum. (Ona söyleyeceğim bir tek şey var: Rampal davasında savunmayı o yapmadı.)

Perşembe 21 Ekim.

Maurice hemencecik onu savunmaya kalktı:

— Diana'nın ne söylediğini kulağımla işitmiş gibiyim! Noëllie'den nefret eder!

— Doğru, dedim. Ama bunu Noëllie de biliyor, öyleyse niye görüşüyor?

— Ya Diana niye Noëllie'yle görüşüyor? Bunlar toplumun gerektirdiği ilişkiler. Daha neler anlattı Diana sana? diye sordu meydan okurcasına.

— Bunların hepsi kötü niyetle söylenmiş şeyler diyeceksin.

— Orası öyle kuşkusuz: hiç bir şey yapmayan

kadınlar çalışan kadınları çekemezler.

(Hiç bir şey yapmayan kadınlar: bu söz yüreğime oturmuştu. Bu Maurice'in sözü değildi.)

— Evli kadınlar da kocalarına sırnaşılsın istemezler.

— Bak hele! Bu Diana'nın düşüncesi mi? dedi alaycı bir tavırla.

— Tabiî Noëllie bunun tersini söylüyor. Herkesin doğru bildiği kendine...

Maurice'e baktım.

— İlkönce kim kime sırnaştı?

— Sana nasıl olduğunu anlattımdı.

Evet,Club 46'da anlatmıştı ama pek öyle ayrıntılı değil. Noëllie kansızlık geçiren kızını getirmişti, Maurice de akşamı birlikte geçirmelerini istemiş, o da kabul etmiş, sonra da kendilerini yatakta bulmuşlardı. Aman! Bana ne. Konuşmaya devam edip:

— Diana'nın ne düşündüğünü bilmek istersen, söyleyeyim: o, Noëllie'yi çıkarcı, haris ve züppe buluyor.

— Sen de onun sözüne inanıyor musun?

— Hiç değilse yalancı olduğunu biliyorum.

Rampal davasında savunmayı kendisinin yaptığını öne sürdüğünü, oysa yalnızca Brévant'a yardımcı olduğunu söyledim.

— Evet, o da hiç bir zaman bunun tersini söylemedi ki. O yalnızca, üzerinde çok çalıştığı için davayı kendi davası gibi kabul ettiğini söyledi, o kadar.

Ya yalan söylüyor, ya da aklında yanlış kalmıştı. Ben savunmayı kendisinin yaptığını söylediğinden hemen hemen eminim.

— Ne olursa olsun, davanın bütün başarısı kendininmiş gibi gösteriyor.

— Bak dinle, dedi neşeli bir şekilde. Eğer bütün bu saydığın kusurlar onda varsa, benim nasıl onunla beş dakika bile kalabileceğimi düşünebiliyorsun?

— Ben de bunu anlayamıyorum.

— Sana onu övüp göklere çıkaracak değilim. Ama emin ol değerli bir kadın.

Noëllie'yi kötüleyecek ne söylesem, Maurice beni kıskançlıkla suçlayacaktı. En iyisi susmaktı. Ama Noëllie çok sevimsiz biriydi benim için. Bana kız kardeşimi anımsatıyordu: kendine güveni, pırtık çeneliliği, sözde ihmal edilmiş şıklığı onunkigibiydi. Bana öyle geliyor ki, bu süs düşkünlüğüyle karışık duygusuzluk erkeklerin hoşuna gidiyor. Ben on altı yaşındayken, Maryse on sekizindeydi ve bütün flörtlerimi elimden alırdı. O kadar ki, Maurice'i tanıştırdığımda korkudan kaskatı kesilmiştim. Maurice'in ona aşık olduğunu bir düşümde görmüştüm. Bunu Maurice'e söylediğimde alınmıştı. «O denli dışa dönük, o denli yapmacık ki! Pırıl pırıl yalancı taşlar... Oysa sen gerçek bir pırlantasın.» Katıksız: o zamanlar moda olan bir kelimeydi. Benim katıksız olduğumu söylerdi. Onu seven bendim, hem de kız kardeşime gıpta etmiyordum, çünkü ben ben olmaktan memnundum. İyi ama Maryse'e benzeyen Noëllie'yi nasıl beğenebiliyordu? Benim bu denli hoşlanmadığım birisinden hoşlanmasını aklım almıyordu bir türlü; eğer yasamıza bağlı kalsaydı, onun da hoşuna gitmemesi gerekirdi. Değişmiş olduğu kesindi. Eskiden küçümsediğimiz yalancı değerlere şimdi kanıyordu. Ya da yalnızca Noëllie konusunda yanılıyordu.

Gözünün çabuk açılmasını isterim. Sabrım tükenmeye başladı.

«Hiç bir şey yapmayan kadınlar çalışan kadınları çekemezler.» Bu söz beni hem şaşırtmış, hem de çok dokunmuştu. Maurice bir kadının meslek sahibi olmasının iyi bir şey olduğunu söyler; Colette'in evliliği ve ev kadınlığını seçmesi onu çok üzdü, hattâ caydırmadığım için bana biraz kızdı. Ama gene de bir kadının kendini yetiştirmesi için başka yollar olduğunu kabul eder. Benim «hiç» bir şey yapmadığımı asla düşünmedi. Tam tersine, hastalarla çok yakından ilgilenmeme, bu arada da evimi derli toplu tutabilmeme, kızlarıma gereken titizliği göstermeme şaşıyordu Bunları yaparken de asla sinirli ya da yorgun gözükmediğimi söylerdi. Diğer kadınları ya çok durgun, ya da çok hareketli bulurdu. Benim dengeli bir yaşantım vardı; hattâ «düzenli» derdi. «Senin her şeyin düzenli.» Noëllie'nin hor gördüğü —hiç bir şey yapmayan— kadınları, sanki kendisi de öyle düşünüyormuş gibi, hor görmesi beni çileden çıkarıyor.

Pazar 24 Ekim.

Noëllie'nin çevirdiği dümeni anlamaya başladım: beni, seven, sevdiği için de her şeye katlanan, erkeklerin evde unuttuğu bir ev kadını haline sokmaya çalışıyor. Maurice'le evde kalıp şöminenin başında oturmayı severim; ama konsere, tiyatroya hep Noëllie'yle gitmesi de sinirime dokunuyor. Cuma günü onunla bir resim sergisinin açılışına gittiğini söyleyince dayanamayıp söylendim:

— Sen açılış kokteyllerinden nefret edersin! diye cevap verdi.

— Ama resmi severim.

— Eğer iyi olsaydı seninle bir daha giderdim.

Demesi kolay. Noëllie ona okuması için kitap veriyor. Aydın kadın pozlarında. Edebiyat ve modern müzik konusunda onun kadar bilgili değilim. Ama genel olarak ne kültürüm, ne de zekâm onunkinden daha az değil. Bir keresinde Maurice, benim düşünceme başkalarının düşüncesinden daha çok önem verdiğini, çünkü düşüncelerimin «hem yalın, hem de açık» olduğunu yazmıştı bana. Yalnız düşündüğümü, duyduğumu söylemeye çalışırım: o da öyledir. Ve bu açık sözlülükten daha değerli bir şey de yoktur bizim için. Noëllie'nin bilgiçlik taslayarak Maurice'in gözünü kamaştırmasına engel olmalıyım. İsabelle'den kendimi toparlamama yardımcı olmasını istedim; Maurice'den gizli tabiî, yoksa benimle alay eder.

Bana sabırlı olmaya devam etmemi öğütlüyor. Maurice'in gözden düşecek kadar önemli bir kusuru olmadığına beni inandırmak istiyor ve ona olan saygımı, dostluğumu devam ettirmem gerektiğini söylüyor. Maurice için böyle konuşması iyi oldu; kendimi onun yerine koyup düşünmekten, tasalanmaktan, ona lânet etmekten, sonunda onu takdir etmez duruma geldim. Doğru, eğer birbirimizi sevmeseydik, ilk yıllar Simca'daki muayenehanesiyle, çocuklu küçük evimiz arasında gidip gelmesi, çok zor, sıkıntılı bir yaşantı gelirdi ona. Isabelle, Maurice'in hastaheyi benim için bıraktığını söyledi; bunun için de bana gücenmiş olabilirdi. Bu konuda onunla aynı düşüncede değilim. Savaş öğrenimini geciktirdi; dersler canını sıkmaya başlamış, öğrenci yaşantısından kurtulmak istiyordu. Gebeliğimden ikimiz de sorumluyduk. Ve Petain'in zamanında da çocuk aldırmamız söz konusu bile olamazdı. Hayır, bunun için bana kin bağlaması haksızlık olurdu. Evliliğimiz beni mutlu kıldığı kadar onu da mutlu kıldı.

Bu arada üzücü, hattâ zor durumlarda, her zamanki gibi neşeli sevecen davranabilmesi iyi yönlerinden biriydi. Bu olaya gelinceye dek ona en ufak bir sitem yapmayı aklımın ucundan geçirmedim bile.

Bu konuşma bana cesaret verdi: Maurice den gelecek hafta sonunu birlikte geçirmemizi istedim. Biraz unutmuş olduğu birlikteki neşemizi, eski yakınlığımızı yeniden bulmasını, hem de geçmişimizi anımsamasını istedim. Yeniden Nancy'ye gidelim dedim. Öbürüyle kavga çıkacağını bilen, ne yapacağını şaşırmış bir adam halini aldı. (Noëllie'nin ona paylaşılmanın olanaksız olduğunu kanıtlamasını çok isterim.) Ne evet ne de hayır dedi; hastalarına bağlıydı.

Çarşamba 27 Ekim.

Bu hafta sonu Paris'ten ayrılamayacağı kesin. Bu da Noëllie'nin karşı koyduğu anlamına gelir. İsyan ettim, ilk kez önünde ağladım. Canı sıkılmışcasına: «Aman ağlama, yerime birini bulmaya çalışacağım!» dedi. İşi yoluna koymaya söz verdi: bu hafta sonunu birlikte geçirmemizi o da istiyordu. Doğru mu, değil mi? Ama kuşkusuz olan şey, benim göz yaşlarımın onu allak bullak ettiğiydi.

Konuşma odasında Marguerite'le bir saat kaldım. Çok sabırsızlanıyor. Günler ne denli uzun gelmeli ona! Görevli kız iyiydi ama hâlâ gelmeyen izin belgesi olmadan Marguerite'in benimle dışarı çıkmasına izin veremiyordu. Basit bir savsaklama olsa gerek. Çünkü ahlâk konusunda bütün güvenceyi veriyordum onlara.

Perşembe 28 Ekim.

Öyleyse cumartesi, pazar gidiyoruz. «İşleri

yoluna koydum!» dedi memnun bir sesle. Noëllie'ye kafa tuttuğu için çok gurur duyduğu açıkça belliydi: fazla gururlanıyordu. Bu da çatışmanın hararetli geçtiğini ve Noëllie'nin onun için çok önemli olduğunu gösteriyordu. Bütün gece sinirliydi. Bir yerine iki bardak viski ve sigara üstüne sigara içti. İzleyeceğimiz yolu kararlaştırırken aşırı bir telâş gösteriyordu. Benim sakin sakin durmam onu hayal kırıklığına uğrattı:

— Memnun değil misin?

— Memnunum tabiî.

Pek öyle memnun değildim. Benimle hafta sonunda bir yere gidebilmesi için onunla tartışmasını gerektirecek kadar önemli bir yeri mi vardı yaşantısında? Ve ben de onu kendime rakip görecek duruma mı gelmiştim? Hayır. Acı eleştirileri, tutulan hesapları, sinsice davranışları, başarı ve başarısızlıkları, hepsini reddediyorum. Maurice'e, Noëllie'yle mücadele etmeyeceğimi söyleyeceğim.

Pazartesi 1 Kasım.

Öylesine geçmiş günlere benziyordu ki, neredeyse bu benzerlikten geçmişin yeniden canlanacağına inanıyorum. Önce sis içinde, sonra da soğuk, güzel bir güneş altında yol aldık. Bar-le-Duc'de, Saint- Mihiel'de, Ligier Richier'in yapıtlarını seyrederken eskisi gibi heyecanlıydık; onları ben göstermiştim Maurice'e. O zamandan beri epeyce yolculuk yapmış, çok şey görmüştük ama gene de «Décharné»ye hayran olmuştuk. Nancy'de, Stanislas meydanındaki demir parmaklıkların önünde kalbim cız etti: bu acı veren mutluluk ne çok yabancılaştı bize. O eski taşra sokaklarında sımsıkı sarılıyordum kollarına; ya da o omzuma atıyordu kolunu.

Her şeyden, belki hiçlerden, ama kızlarımızdan çok söz ettik. Colette'in Jean-Pierre'le evlenmesini bir türlü anlayamıyordu; Colette için kimya, biyoloji gibi parlak bir meslek dalı düşünüyordu. Kendisine her türlü duygusal ve cinsel özgürlüğü de tanıyacağımızı biliyordu. Bu basit ve sıradan oğlana geleceğini feda edecek kadar nasıl tutulmuştu?

— Bu halinden memnun.

— Başka türlü memnun olmasını daha çok isterdim.

Çok sevdiği Lucienne'in gitmesi onu daha da üzüyordu. Onun özgürlük tutkusunu olumlu karşılamakla birlikte, Paris'te kalıp tıp öğrenimine devam etmesini ve kendisine iş arkadaşı olmasını isterdi.

— Öyle olsaydı özgür olamazdı.

— Pekâlâ olurdu. Benimle çalışırken kendi yaşantısını da sürdürürdü.

Babalar hiç bir zaman istedikleri kız çocuğuna sahip olamazlar, çünkü kızları için kalıplaşmış bir tek düşünceleri vardır ve o kalıba girmelerini isterler. Anneler onları oldukları gibi kabul ederler. Colette'in her şeyden önce korunmağa, Lucienne'in de özgürlüğe ihtiyacı vardı. Her ikisini de anlıyorum. Herkes kendine göre bir şey ister: Colette çok duygulu ve iyliksever, Lucienne de çok enerjik ve başarılıydı, bence her ikisi de yaşantılarında istediklerini elde etmişlerdi. Yirmi yıl önce geldiğimiz küçük otele geldik ve aynı odayı —belki bir başka kattı— istedik. İlkönce ben yattım, sırtında mavi pijama, eskimiş muşamba üzerinde yalınayak gidip gelen Maurice'i seyrettim. Ne neşeli,

ne de üzgün gözüküyordu. Ve yüzlerce kez anımsanmış, kalıplaşmış ama eskimemiş, pırıl pırıl, taptaze görüntü gözlerimi kamaştırdı: bu muşamba üzerinde, sırtında siyah pijaması, yalınayak yürüyen Maurice: yakası kalkık pijaması yüzünü çerçevelemiş, şundan bundan bir çocuk çoşkusu içinde konuşup duruyordu. Buraya, aşktan sarhoş olmuş o adamı bulmak umuduyla gelmiş olduğumu anladım: görüntü aynı görüntü olmasına karşın yıllar önceki Maurice'i bir daha bulamadım. Hele bu akşam, görünüş bütünüyle aynıydı ama sigara içen etten ve kemikten bu adama dokununca, o eski görüntü toz olup kayboldu. Gerçeği birdenbire anlamak beni beynimden vurulmuşa döndürdü: zaman akıp gidiyordu. Ağlamaya başladım. Yatağın kenarına oturup sevgiyle sarıldı:

— Canım, yavrum, ağlama, niye ağlıyorsun?

Saçlarımı okşuyor, şakaklarımı öpüyordu usul usul.

— Yok bir şey, geçti, iyiyim, dedim.

Düzelmiştim, odada hoş bir loşluk vardı. Maurice'in elleri ve dudakları yumuşacıktı. Dudaklarım onunkilere değdi, elimi pijamasının ceketinin içine usulca soktum. Ansızın ayağa fırladı, beni bir sıçrayışta geri itmişti. Fısıldar gibi:

— Bu denli mi tiksiniyorsun? benden diye sordum.

— Deli misin şekerim! Yalnızca yorgunluktan ölüyorum. Açık hava, yürüyüş, uykuya ihtiyacım var.

Yorganın altına büzüştüm. Yattı. Işığı söndürdü. Sanki bir mezardaymışım da, damarlarım-

daki kan donmuş, kımıldamam ve ağlamam olanaksızmış gibi geldi. Mougins'den bu yana sevişmemiştik; eğer ona da sevişmek denirse... Sabahın dördüne doğru uyudum. Uyandığımda saat dokuza geliyordu, giyinmiş odadan içeri girdi. Nereden geldiğini sordum.

— Gittim şöyle bir dolaştım.

Ama dışarda yağmur yağıyordu ve üzerinde de yağmurluğu yoktu; ıslanmamıştı: Noëllie'ye telefon etmeye gitmişti. Bir hafta sonunda bile onu bana tamamıyle bırakmak cömertliğini gösterememişti. Hiç bir şey söylemedim. Gün bitmek bilmiyordu. Her ikimiz de, birbirimizin daha sevimli ve neşeli olmak için gayret gösterdiğinin farkındaydık. Akşam yemeğini Paris'te yiyip, gece de sinemaya gitmeye karar verdik.

Niye beni itmişti? Sokakta hâlâ yanıma yanaşıp laf atıyorlar, sinemada da dizlerimi elliyorlar. Biraz kalınlaştım ama çok değil. Lucienne'i doğurduktan sonra göğüslerim bozuldu, ama on yıl önce Maurice onları çekici buluyordu. Ya Quillan, iki yıl önce çıldırıyordu benimle yatmak için. Hayır. Maurice'i yerinden sıçratan şey, Noëllie'nin bütün benliğini sarmış olmasıydı. Bir başkasıyla yatmayı düşünemiyordu. Eğer Noëllie içine bu denli işlemişse ve Maurice de ona kendini böylesine kaptırmışsa, işler düşündüğümden de berbattı.

Çarşamba 3 Kasım.

Maurice'in bana gösterdiği yakınlık içimi sızlattı neredeyse; Nancy'deki olaydan üzüntü duyuyor. Ama artık beni dudaklarımdan öpmüyor. Kendimi iyice zavallı hissediyorum.

Cuma 5 Kasım.

Kendimi tuttum, tuttum ama ne güçlükle! İyi ki

Maurice bana önceden haber vermişti. (İstediği kadar söylesin, onun gelmesine engel olması gerekirdi diye düşünüyorum hâlâ.) Az daha gitmeyecek, evde kalacaktım. Israr etti; sık sık dışarı çıkmıyorduk, bu kokteyle gitmemek olmazdı, çünkü nedenini kimse anlayamazdı. Ya da çok iyi anlayacaklarını düşünüyordu her halde. Couturier'lere, Talbot'lara baktım, acaba Noëllie onları Maurice'le birlikte evinde ağırlıyor muydu? Evime çok sık gelen bu dostlar işin ne derece farkındaydılar? Talbot'un Maurice'le pek yakınlığı yoktur ama telefon edip gaf yaptığı o akşamdan sonra arkamdan ne dolaplar çevrildiğini anlamış olmalı. Couturier'den hiç bir şey saklamaz Maurice. Sesinden onun suç ortağı olduğu belliydi: «Soran olursa seninle laboratuvardaydım.» Ya diğerleri? Onlar da kuşkulanıyorlar mı? Ah! Ne güzel bir çifttik! Ne çok gurur duyuyordum: örnek bir çift... Bir sevginin bıkkınlığa dönüşmeden sürebileceğini kanıtlıyorduk. Kaç kez pürüzsüz bir bağlılığın şampiyonu olmuştum! Örnek çift parçalandı! Geriye, karısını aldatan bir koca ve kendisine yalan söylenen, yüz üstü bırakılmış bir kadın kaldı. Küçük düşürülmemi Noëllie'ye borçluyum. İnanılır gibi değil. Evet, tarafsız konuşmak gerekirse, çekici bir kadın denilebilirdi ona: ama ne içinden pazarlıklı o! Dudak ucuyla gülüşü, öne eğik başı, konuşanın sözlerini yutar gibi dinleyişi, başını arkaya atışı ve pırıl pırıl o güzel gülüşü; iri ama çok dişi bir kadın. Maurice'e, geçen yıl Diana'nın evinde davrandığı gibi davranıyordu: ölçülü ve rahat; Maurice de ona aptalcasına hayrandı. Ve tıpkı geçen yılki gibi, aptal Luce Couturier de ne yapacağını şaşırmış bir halde bana bakıyordu. (Acaba Maurice geçen yılki toplantıdan önce mi tutulmuştu ona? Belli oluyor muydu bu? Ona hayran hayran bakışını

sezmiştim ama bunun böyle bir sonucu olacağını düşünmemiştim.) Alaylı bir sesle Luce'e:

— Noëllie Guérard'ı çok sevimli buluyorum. Maurice'in zevki var, dedim. Gözlerini açtı:

— A ! Haberiniz var mıydı?

— Tabiî!

Önümüzdeki hafta gelip bir bardak bir şey içmesi için evime çağırdım. Kim ne biliyor, kim ne bilmiyor, ne zamandan beri biliniyor? Öğrenmek istiyordum. Bana acıyorlar mıydı, yoksa alay mı ediyorlardı? Belki biraz bayağı düşünüyorum ama benim için düşündükleri acıklı şeylerin yok olması için hepsinin de ölmesini istiyorum.

Cumartesi 6 Kasım.

Maurice'le yaptığım konuşma beni çaresizlik içinde bıraktı, çünkü sakin ve iyi niyetli gözüküyordu. Ben de bütün iyi niyetimle, dünkü kokteylden söz ederken, Noëllie'nin beni rahatsız eden yönlerini söyledim. Önce avukatlık mesleği hoşuma gitmezdi. Para için haklıya karşı haksız bile savunulurdu. Bu ahlâka aykırıydı. Maurice, Noëllie'nin mesleğini çok güzel bir şekilde uyguladığını söyledi; her önüne gelen davayı kabul etmezdi, zenginlerden çok yüksek ücret ister, ama pek çok kimsenin davasını da hiç bir karşılık beklemeden üstüne alırdı. Çıkarcı olduğu yalandı. Yazıhanesini satın alırken kocası yardım etmişti: niye olmasındı? Aralarında çok çok iyi bir ilişki vardı. (Acaba Noëllie bu ilişkiyi yazıhanesinin parasını çıkartmak için sürdürmemiş miydi?) Başarıya ulaşmak istiyor: başarmak için böyle bir yol seçmenin hor görülecek yanı yoktur. Bu söz üzerine kendimi zor tuttum ve sakince:

— Böyle söylüyorsun ama sen hiç başarıya ulaşmanın yollarını aramadın.

— Uzman olmaya karar verdiğimde hiç bir ilerleme yapmamaktan bıkmış usanmıştım.

— İlkönceleri böyle duraklaman söz konusu değildi.

— Düşünce yönünden vardı. Verebileceğimin en fazlasını veremiyordum.

— Öyle ama her halde ne pahasına olursa diyerek hareket etmedin: düşünce yeteneğini geliştirmeye ve bazı sorunlara çözüm yolu bulmaya çalışıyordun. Bunda para ve meslek söz konusu değildi.

— Bir avukat için de başarıya uluşmak yalnızca para ve ün sahibi olmak değildir. Git gide ilginç savunmalar yapar insan.

Her ne olursa olsun Noëllie için önemli olan şey, işinin çevresinde yaptığı yankılardır, dedim.

— Çok çalışıyor, dinlenmeye ihtiyacı var, diye cevap verdi.

— İyi ama niye galalara ve gözde olan gece kulüplerine gider? Bana saçma geliyor bu.

— Saçma mı? Niye saçma geliyor sana? Her eğlencenin bir saçma yanı vardır.

İşte bu sözü yüreğimi sızlattı. O da en az benim kadar toplumsal ilişkilerde aşırılıktan nefret ederdi.

— Her neyse, Noëllie'nin katıksız bir kişiliğe sahip olmadığını anlamak için onunla beş dakika konuşmak yeter.

— Katıksız... O da ne demek? Öyle çok yanlış ve yersiz kullanılmış bir kelimedir ki...

— Kullananlardan biri de sensin.

Cevap vermedi. Israrla devam ettim:

— Noëllie bana Maryse'i anımsatıyor.

— Yok canım.

— Emin ol ona benziyor; güneş batarken durup da seyretmeyen insanlardan.

Güldü:

— Sana artık benim de dönüp pek bakmadığımı söylesem...

— Amma yaptın! Sen de benim kadar doğayı seversin,.

— Öyle diyelim. Ama herkesin bizimle aynı zevkleri paylaşmak zorunda olmasını anlayamıyorum.

Anlamazlıktan gelmesi beni çileden çıkardı:

— Bak dinle, dedim. Sana bir şey söyleyeyim: Noëllie'yle mücadele etmeyeceğim; onu bana yeğliyorsan, o senin bileceğin iş. Savaşmayacağım.

— Savaşmanı kim söylüyor?

Savaşmayacağım. Ama ansızın korku kapladı içimi. Maurice onu bana yeğler miydi acaba? Bunu hiç düşünmemiştim. Katıksız kelimesini bırakalım bir yana, belki biraz fazla iddialı, ama bildiğim bir şey varsa, o da Noëllie nin sahip olmadığı bir çeşit *niteliğe* benim sahip olduğumdu. Babam gururla: «İyi niteliklere sahipsin» derdi bana. Maurice de bunu başka kelimelerle belirtirdi. Her şeyden önce insanlarda, —Maurice de, İsabelle'de— değer verdiğim şey bu *nitelikti*. Maurice de benim gibi düşünür. Hayır. Noëllie gibi yapmacık birini bana yeğlemesi söz konusu

olamaz. İngilizler Noëllie gibilerine «cheap» derler. Ama Maurice'in ondan —kabul edemeyeceğim— bazı şeyleri kapmış olması beni huylandırıyor. İlk kez aramızda bir uçurumun oluştuğunu seziyorum.

Çarşamba 10 Kasım.

Geçen gün Quillan'a telefon ettim. Hani bunu yapmak da pek hoşuma gitmedi! Hâlâ bir erkeğin beni beğenip beğenmediğini anlamak ihtiyacını duymuştum. Bunu da anladım. Ne kazandırdı bana? Bu kendimi daha fazla beğenmemi sağlamadı.

Onunla yatmaya hiç mi hiç niyetli değildim: ne de yatmamaya. Süslenmem uzun sürdü: kokulu sabunlarla yıkandım ve ayak tırnaklarımı boyadım. Ağlanacak durum. İki yıl içinde yaşlanmamış ama incelmiş, yüzü daha ilgi çekici olmuştu. Onun bu denli yakışıklı olduğunu fark etmemiştim. Benimle buluşmayı ısrarla isterken, her halde kendini bana beğendirmeyi düşünmüyordu. Belki de geçmişin anısı onu böyle davranmaya zorlamıştı. Çok çekiniyordum ondan, umut kırıklığına uğramasını istemiyordum. Ama korktuğuma uğramadım.

— Kısacası mutlu musunuz?

— Sizi daha sık görürsem mutlu olacağım.

Panthéon'un arkasında, şirin bir lokantadaydık: eski Nouvelle-Orléans plakları, sahnede numara yapan acayip kılıklı adamlar, anarşist havalı, iyi bir repertuvara sahip şarkıcılar. Quillan hemen hemen salondaki herkesi tanıyordu: kendi gibi ressamlar, heykeltraşlar, müzikçiler ve çoğunlukla gençler vardı. Kendi de gitar eşliğinde şarkı söyledi. Benim hangi plakları, hangi yemekleri sevdiği-

mi unutmamıştı. Bir gül aldı bana; beni hoşnut etmek için bin bir şey buluyordu; Maurice'in şimdi benimle ne denli az ilgilendiğini düşündüm. Bana biraz aptalca gelen, ama uzun zamandır işitmediğim, güzel sözler söylüyordu: ellerimi, sesimi, gülümsememi güzel buluyordu. Yavaş yavaş bu tatlı havaya kaptırdım kendimi. Şu an Maurice in Noëllie'ye gülümsediğini unuttum bile. Benim de gülümsediğim biri vardı ya! Kağıt peçetenin üstüne güzel bir portremi çizdi: hani hiç de içi geçmiş yaşlı biri değilim. Çok değil, biraz içtim. Ve bizim evde bir bardak bir şey içmemizi istediği zaman, kabul ettim. (Maurice'in yazlık eve gittiğini söylemiştim.) İkimize de viski koydum. Hiç kıpırdamıyordu ama gözlerini benden ayırmıyordu. Maurice'in her zaman oturduğu yerde onu görmek bana saçma geldi; neşemi yitirdim, ürperdim.

— Üşüdünüz. Güzel bir ateş yakayım.

Şömineye doğru hızla ve dikkatsizce fırladı ve Maurice'le Mısır'dan aldığımız, çok sevdiğim tahta heykelciği düşürdü. Bir çığlık attım: kırılmıştı.

— Tamir ederim, çok kolay, dedi.

Ama her halde çığlık attığım için olacak, canı sıkılmıştı. Çok kuvvetli bir çığlık atmıştım. Az sonra yorgun olduğumu, uyumam gerektiğini söyledim.

— Bir daha ne zaman görüşeceğiz?

— Size telefon ederim.

— Telefon etmezsiniz. Hemen şimdi gün kararlaştıralım.

Rasgele bir tarih söyledim. Nasılsa görmiyeceğim onu. Gitti. Heykelciğin iki parçası iki elimde, aptal

aptal kalakaldım ve hıçkırmaya başladım.

Maurice'e Quillan'ı gördüğümü söylediğim zaman irkildi gibi geldi bana.

Cumartesi 13 Kasım.

Her kez işin sonuna geldiğimi sanıyorum, ama sonra kuşkunun ve umutsuzluğun içine gömülüyorum büsbütün. Luce Couturier saf bir çocuk gibi inandı; öyle ki, acaba numara mı yaptı? diye kendi kendime sorup duruyorum. Bu iş bir yıldan daha fazla bir zamandan beri sürüp gidiyormuş. Ekim ayında Noëllie onunla birlikte Roma'daymış! Nis havaalanında Maurice'in yüzünün niye öyle olduğunu şimdi anlıyorum: pişmanlık, utanç, ya öğrenirse korkusu. İnsan darbe yiyince birtakım önsezilere sahip olduğuna inanmak ister. Ama bunda benim uydurduğum bir şey yok. Uçak kalkarken içim burkulduğu için bir şeyler sezinledim. İnsan kelime bulup anlatamadığı, ama gerçekte var olan sıkıntılarının ve huzursuzluklarının üzerinde durmuyor.

Luce'den ayrıldıktan sonra nereye gittiğimi bilmeden uzun süre yürüdüm. Aptallaşmıştım. Şimdi anlıyorum: Maurice in başka bir kadınla yatması beni pek öyle fazla şaşırtmamıştı. Yaşantında bir kadın mı var? Bu soruyu pek öyle rasgele sormamıştım. Kesin olarak ve açıkça belli değilse bile, Maurice'in eve gelmemesinden, boş zamanlarını başka türlü değerlendirmesinden ve soğuk duruşundan bu olasılık kendiliğinden ortaya çıkıyordu. Kuşkulandığımı söylersem biraz abartmış olurum. Ama yine de damdan düşmüş gibi olmadı benim için. Oysa Luce benimle konuşurken yıkıldıkça yıkılıyordum ve konuşmasının sonunda kolum ka-

nadım kırılmıştı. Bütün bu geçtiğimiz yıla, Maurice Noëllie'yle yatıyor gerçeği açısından, yeniden bakmam gerekiyor. Bu uzun süredir devam eden bir ilişki. Alsace'a gitmekten vazgeçtiğimiz zaman: «Kendimi kan kanserinin tedavisine adıyorum» dediydim. Zavallı aptal! Onu Paris'te tutan Noëllie'ydi. Diana'ya yemeğe gittiğimiz zaman çoktandır. birbirleriyle sevişiyorlardı ve Luce de bunu biliyordu. Ya Diana? Onu konuşturmaya çalışacağım. Kimbilir, belki de bu iş çok daha önce başladı. İki yıl önce Noëllie, Louis Bernard'la yaşıyordu; belki her ikisini de idare ediyordu. Acabalar, belkiler arasında kalakaldım! Oysa söz konusu olan yalnız Maurice'le, benim. Tüm dostların bundan haberi vardı pek tabiî! Aman, varsa var! Ne derlerse desinler, artık dert etmiyorum kendime. Fazlasıyla vurdumduymaz oldum. Bana ne gözle baktıkları umurumda bile değil. Önemli olan yaşamaya devam etmektir.

«Aramızda değişen bir şey yok!» Bu cümle bana ne hayaller kurdurmuştu. Acaba, beni bir yıldan beri aldattığına göre, değişen bir şey yok mu demek istemişti? Ya da hiç bir şey demek istememiş miydi?

Niye bana yalan söyledi? Gerçeğe dayanamayacağımı sanıyordu her halde. Yoksa utanıyor muydu? Öyleyse niye konuştu? Belki de Noëllie gizlilikten bıkmıştı. Her ne olursa olsun, başıma gelen korkunç bir şey.

Pazar 14 Kasım.

Ah! Sussaydım daha iyi olurdu belki. Ama Maurice'den hiç bir şey saklamadım, yani ciddî hiç bir şey. Ne onun yalanını ne de benim umutsuzluğumu içime atamadım. Masaya vurup:

«Dedikodu bunlar!» diye bağırdı. Yüzünün ifadesi beni şaşırttı. Bu öfkeli yüzünü bilirim ve severim; Maurice hiç kimseye kötü söz söyleyemez, kızamaz yalnızca dudakları kasılıp, bakışları sertleşir. Ama bu kez hemen hemen tek hedefi bendim. Hayır Noëllie onunla Roma'ya gitmemişti, Hayır, onunla ağustostan önce yatmamıştı. Ara sıra görüyordu onu, birlikte görülmüş olabilirlerdi. Bundan da, böyle kesin bir sonuç çıkarılamazdı.

— Size kimse rastlamamış; sen Couturier'ye açılmışşın, o da her şeyi Luce'e anlatmış.

— Noëllie'yi gördüğümü söyledim, yattığımı değil. Luce her şeyi yalan yanlış uydurmuş. Hemen şimdi Couturier'ye telefon et ve gerçeği sor.

— Bunu yapamayacağımı biliyorsun.

Ağladım. Kendi kendime ağlamamak için söz vermiştim ama ağladım.

— Bana her şeyi anlatsaydın iyi ederdin. Eğer gerçek durumu bilseydim, dayanmaya çalışırdım. Ama her şeyden kuşkulanıp hiç bir şey bilmemek dayanılmaz oluyor. Eğer Noëllie'yi yalnızca görmekle yetiniyorduysan benden saklamanın ne gereği vardı?

— Pekâlâ, sana tüm gerçeği söyleyeceğim. Ama bana inan. Geçen yıl Noëllie'yle üç kez yattım ama hiç önemi yoktu benim için. Onunla Roma'ya gitmedim. İnanıyor musun?

— Bilmiyorum. O kadar çok yalan söyledin ki!

Eliyle çaresizliğini belirten bir hareket yaptı:

— Seni inandırmak için ne yapmamı istiyorsun?

— Hiç bir şey yapamazsın.

Salı 16 Kasım.

Eve geldiğinde bana gülsün, sarılsın «Merhaba tatlım» desin; bu Maurice'di işte. Bunlar onun davranışı, yüzü, sıcaklığı, kokusuydu. Ben de onun yanımda bulunmasından tatlı bir zevk alıyordum. İşi orada bırakıp daha derinine inmeye çalışmamalı: Diana'yı anlar gibiyim. Ama benden öte bir şey bu. Ne olup ne bitiyor bilmek istiyorum. Laboratuvara ne zaman gidiyor? Gece mi? Noëllie'ye ne zaman gidiyor? Telefon edemem, öğrenir ve kızgınlıktan deliye döner. Onu izlesem mi? Araba kiralayıp da mı izlemeli? Ya da onun arabasının nerede olduğunu mu öğrenmeli? Bu çok kötü, bayağı bir şey. Ama biraz daha açık seçik görmek istiyorum olup bitenleri.

Diana hiç bir şey bilmediğinde ısrar ediyor. Ondan Noëllie'yi konuşturmasını istedim:

— Çok kurnaz, hiç bir şey anlatmaz.

— İlişkilerini benden öğrendiğinizi söylerseniz bir şeyler söylemek zorunda kalacaktır.

Noëllie konusunda bir şeyler öğrenmeye çalışacağına söz verdi bana: ortak dostları var. Onu Maurice'in gözünden düşürecek bir şeyler elde edebilsem.

Artık Luce Couturier'den bir şeyler öğrenmeye çalışmak gereksiz. Maurice kocasıyla konuşup dersini verdirmiştir. Hem sonra kocası Maurice'e Luce'ü yeniden gördüğümü söyler... Hayır bu yanlış bir tutum olur.

Perşembe 18 Kasım.

Laboratuvara Maurice'i ilk kez gözetlemeye

gittiğimde araba park yerindeydi. İkinci kez gittiğimde yerinde yoktu. Noëllie'nin evine kadar gittim arabayla. Uzun uzun aramama gerek kalmadı. Nasıl içim sızladı! Arabamızı severdim, insana güven veren, sadık, evcil bir hayvandı; ama ansızın bana ihanet etmeye kalkmıştı; nefret ettim ondan. Bir büyük kapı önünde durdum. Şaşkındım. Noëllie'den çıktığında ansızın Maurice'in önüne atılmayı istiyordum. Onu hiddetlendirmekten başka bir şeye yaramayacaktı ama öylesine şaşkındım ki; ne olursa olsun bir şeyler yapmam gerekiyordu. Kendi kendime düşünüyor ve: «Beni düşündüğü için yalan söylüyor, beni düşündüğüne göre de bana bağlı. Umursamasaydı daha da kötüydü ya.» diyordum. Tam buna inanmaya başladığımda yüreğim bir kez daha sızladı: evden birlikte çıkıyorlardı. Saklandım. Beni görmediler. Bulvarda bir birahaneye kadar yürüdüler. Kol kola, hızlı hızlı ve gülerek yürüyorlardı. Onları kol kola, gülerek yürürken yüz kez düşünebilirdim ama doğrusu hiç düşünmemiştim, cesaretim yoktu. Ama görmek aynı şey değil. Titremeye başladım, havanın soğuk olmasına karşın bir banka oturdum. Uzun süre titredim. Eve dönünce yattım. Gece yarısı geldiğinde uyuyormuş gibi yaptım.

Ama dün gece: «Laboratuvara gidiyorum.» dediğinde:

— Gerçekten laboratuvara mı? diye sordum.

— Tabiî.

— Cumartesi Noëllie'deydin.

Hiddetten daha da korkunç bir ifadeyle, soğuk soğuk baktı yüzüme:

— Beni gözetliyor musun?

Gözlerim doldu:

— Söz konusu olan benim yaşantım, benim mutluluğum. Gerçeği bilmek istiyorum. Ve sen yalan söylemeye devam ediyorsun.

— Kavga çıkmasını önlemeye çalışıyorum, dedi bezgin bir sesle.

— Ben kavga çıkarmıyorum.

— Öyle mi?

Karşılıklı konuşmalarımızı kavga diye nitelendiriyordu ve birden çıkarken, sesim yükseldi, kavga ettik. Gene Roma'dan söz ettim, gene yadsıdı. Noëllie gitmemiş miydi oraya? Ya tam tersine, Cenevre'ye de mi gitmişti? Bilmemek beni kurt gibi kemiriyordu.

Cumartesi 20 Kasım.

Kavga mı? Hayır. Ama ben beceriksizim, kendimi tutamıyor, onun canını sıkan şeyler söylüyorum. Şunu da kabul etmeliyim ki, onun her söylediği şeye, sanki Noëllie söylüyormuş gibi karşı çıkıyorum. Gerçekte pop art'a karşı değilim ama Maurice'in bu «göze yapılan sadistliğe» onun gözüne girmek için katlanması beni çileden çıkarmıştı: tabiî bu sergiyi ona Noëllie haber vermişti. Bunun resim olmadığını aptalca savundum ve tartıştığı için de saldırıya geçtim: bütün moda olan şeylere hayranlık duyarak gençleşeceğini mi sanıyordu?

— Kızmakta haksızsın.

— Kızıyorum, çünkü öylesine günün modasına uymak istiyorsun ki, sonunda eleştiri yeteneğini yitiriyorsun.

Cevap vermeden omuz silkti.

Marguerite'i gördüm. Colette'e gittim oturdum, ama yazacak pek fazla bir şey yok.

Pazar 21 Kasım.

Diana'nın söylediğine göre —pek de inanmıyorum ama — Noëllie Maurice'le ilişkisi konusunda pek fazla bir şey söylememiş. Kuşkusuz durum herkes için acıymış ama bir denge sağlanacakmış. Benim çok iyi bir kadın olduğumu kabul ediyormuş ama erkeklerin de değişiklikten hoşlandığı bir gerçekmiş. Geleceği nasıl görüyormuş? «Yaşayan görür» gibi bir söz etmiş. Fazla bir şey söylememeye dikkat ediyormuş.

Diana, Noëllie konusunda bir şey anlattı ama doğruluk derecesini bilemediğim için koz olarak kullanamazdım bunu. Az kalsın baro Noëllie'yi disiplin kuruluna verecekmiş: Noëllie bir hanım meslektaşının zengin müşterisini kandırmış ve bu müşteri de işlerinin yürütülmesiyle ilgili dosyaları öbür avukattan alarak ona vermiş. Adliye sarayında bu tür davranışlar hoş görülmezmiş, Noëllie de bu davranışı alışkanlık haline getirmişmiş. Ama bunu Maurice'e söylesem: «Dedikodu!» diyecektir. Ona, Noëllie'nin kızının annesinin kendisiyle ilgilenmediğinden yakındığını söyledim.

— O yaştaki küçük kızlar annelerinden yakınırlar: Lucienne'le başına gelenleri bir düşün. Aslında Noëllie kızını hiç de ihmal etmiyor. Kendi başının çaresine bakmasını, yalnız yaşamasını öğretiyor, çok da iyi ediyor.

Bu bana atılmış bir taştı. Çocuklarıma kanat geren bir anne olduğum için, benimle çoğu zaman alay etmişti. Hattâ bu konuda bazı tartışmalarımız da olmuştu.

— Bir yabancı adamın geceyi annesinin yatağında geçirmesi bu küçüğü rahatsız etmiyor mu?

— Ev büyük, Noëllie de çok dikkat ediyor. Hem boşandıktan sonra yaşantısında erkeklerin yer aldığını ondan saklamamış.

— Bu konuda bir annenin kızına sırdaşıymış gibi açılması!... Senin için de çok garip bir tutum değil mi bu?

— Hayır.

— Colette ya da Lucienne'le bu tür ilişkilerim olabileceğini asla düşünemezdim.

Hiç cevap vermedi; susmuş olması Noëllie'nin eğitim yöntemlerini benimkilerden daha iyi bulduğunu gösteriyordu. Bu gücüme gitti: Noëllie'nin işine geldiği gibi davranıp çocuğu hiç düşünmediği ortadaydı. Oysa ben her zaman bunun tersini yaptım.

— Kısacası, Noëllie'in yaptığı iyidir yani, dedim.

Eliyle yeter der gibi bir hareket yaptı:

— A! Her dakika bana Noëllie'den söz etme.

— Nasıl etmeyeyim? O senin yaşantında, senin yaşantın da beni ilgilendiriyor.

— Aman! Benim yaşantımla işine geldiği zaman ilgilenirsin, işine gelmediği zaman ilgilenmezsin.

— Nasıl yani?

— İşim seni ilgilendirmiyor gibi. Bu konuda hiç bir şey söylemezsin.

Bu yersiz bir karşı saldırıydı. Uzmanlaşırken, kendisini izleyemeyeceğim bir alanda yol aldığını çok iyi biliyordu.

— İşim konusunda sana ne diyebilirdim? Araştırmaların beni bütünüyle aşan şeyler.

— Gazetelere yazdığım makaleleri bile okumuyorsun.

— Tıp, bilim olarak benim hiç bir zaman öylesine ilgimi çekmedi. Hoşuma giden şey hastalarla doğrudan doğruya ilgilenmekti.

— Ama gene de, hiç olmazsa ne yaptığımı merak edip ilgilenmen gerekirdi.

Sesinde kin seziliyordu. Tatlı tatlı gülümseyerek:

— Senin ne yapabileceğin ne yapamayacağın önemli değil, ben seni her şeyin üstünde seviyorum ve sayıyorum. Eğer bir gün bir büyük bilim adamı olursan, buna şaşmam çünkü her türlü yeteneğe sahipsin. Ama şunu da söyleyeyim ki, benim gözümde sen neysen o kalacaksın. Anlamıyor musun beni? dedim.

O da gülümsedi ve:

— Evet anlıyorum, dedi.

İşine gösterdiğim ilgisizlikten ilk kez yakınmıyor, şimdiye dek de bu yakınmalarından hoşnut olmadığımı söyleyemezdim ama şu anda yanlış davrandığımı kabul ediyorum. Noëllie Maurice'in makalelerini başını önüne eğip dudaklarında hayranlığın verdiği bir gülümsemeyle okuyup yorumluyordu. İyi ama bütün olanlardan sonra tutumumu nasıl değiştirebilirdim? Bunun içten olmadığı belli olacaktı. Yaptığımız bu konuşma bana çok

dokunmuştu. Noëllie'nin iyi bir anne olmadığından hiç kuşkum yoktu. Böylesine soğuk ve katı bir kadın, benim kızlarıma verdiğimi kızına veremezdi.

Pazartesi 22 Kasım.

Hayır, bu uğraşta Noëllie'nin davranışlarını taklit etmemeliyim, doğru bildiğim yolu izlemeliyim. Maurice kendisine gösterilen özenden fazlasıyla duygulanırdı, onunla ilgilenmiyorum. Günümü dolaplarımızı düzenlemekle geçirdim. Yazlıkların hepsini kaldırıp kışlıkları naftalinden çıkarıp havalandırdım; ayrıca eksiklerin de listesini çıkardım. Yarın ona çorap, kazak, pijama alıp eksiklerini tamamlayacağım. İki çift ayakkabıya da ihtiyacı var: boş bir zamanı olunca gidip birlikte alırız. Her şeyin yerli yerinde olduğu dolu dolaplar insana güven veriyor. Bolluk, güven... Sıra sıra mendiller, çoraplar, yeni yünlüler geceğin benden yana olduğu kanısını uyandırdı.

Salı 23 Kasım.

Utancımdan hasta oldum. Düşünmeliydim bunu. Öğle yemeğine geldiğinde Maurice'in canı sıkılmış gibiydi. Gelir gelmez:

— Arkadaşın Diana'ya güvenmekle yanlış iş yapıyorsun. Onun, avukatlar çevresinde ve ortak dostları arasında Noëllie hakkında bir soruşturma yaptığını Noëllie'ye söylemişler. Her yerde de kendisini senin görevlendirdiğini söylüyormuş, dedi.

Kızardım, canım sıkıldı. Maurice hiç bir zaman beni böylesine suçlamadı. O benim güvenliğimdi: ama şimdi onun önünde suçlu duruma düştüm, ne acı!

— Ben yanlızca Noëllie'in kim olduğunu öğ-

renmek istediğimi söylemiştim.

— Dedikodulara yol açacağına bana sorsan daha iyi olurdu. Noëllie'nin kim olduğunu bildiğime inanmıyor musun? Yanılıyorsun. Niteliklerini bildiğim kadar kusurlarını da biliyorum. Âşık öğrenci değilim.

— Gene de senin görüşünün tarafsız olacağı kanısında değilim.

— Diana ve arkadaşlarının tarafsız olduklarını mı sanıyorsun? Onlar kötülüğün ta kendisi. Onların senden yana da olmadıklarından emin olabilirsin.

— Peki olur, Diana'ya dilini tutmasını söyleyeceğim.

— İyi edersin!

Konuyu değiştirmek için çaba gösterdi. Terbiyeli terbiyeli konuştuk. Ama utancımdan kahroluyorum. Kendimi onun gözünden düşürdüm.

Cuma 26 Kasım.

Maurice'in karşısında kendimi suçlu görmekten bir türlü kur ulamıyorum. Bana söylemiyor ama benim hakkımda iyi şeyler düşünmüyor her halde: midemi bulandıran da bu. Eskiden kendimi yalnızca onun gözleriyle görürdüm, belki biraz fazla güzel bir görüntüydü ama genellikle o bendim. Şimdi beni nasıl görüyor? diye soruyorum kendi kendime. Arkasından soruşturduğum için beni kıskanç, bayağı, saygısız ve hattâ dalavereci biri olarak mı görüyor? Bu haksızlık olur. Noëllie'ye olur olmaz şeyleri söylüyor da, benim Noëllie'yi merak etmemi niçin anlayamıyor? Dedikoduculuktan nefret ederim gene de buna yol açtım. İyi ama pek

çok nedenim vardı. Hem zaten, bir daha hiç değinmedi. Çok, ama çok nazik. Ama benimle içten konuşmadığ nın da farkındayım. Zaman zaman bakışında, tam bir acıma değilse bile, acı bir alay diyebileceğim bir şey seziyorum. (Quillan'la dışarı çıktığımı söylediğim zaman göz ucuyla tuhaf tuhaf bakmıştı.) Evet, sanki içimi okuyor ve beni acınacak, gülünç biri gibi görüyordu. Örneğin, ben Stockhausen dinlerken ansızın geldiğinde, anlatamayacağım bir sesle:

— Bak hele! Modern müziğe mi merak sardın? diye sordu.

— Isabelle bana sevdiği plakları verdi de.

— Stockhausen'i mi seviyor? Çok yeni bir müzik bu.

— Evet yeni. Zevkler de evrim gösterebiliyor.

— Ya senin hoşuna gidiyor mu?

— Hayır, hiç bir şey anlamıyorum.

Güldü, sanki açık sözlülüğüm onu rahatlandırmışçasına sarıldı bana. Açık sözlü olmaktan başka bir şey yapamazdım, çünkü bu plağı niçin dinlediğimi anlamıştı. Eğer ona bundan zevk aldığımı söyleseydim, bana inanmayacaktı.

Sonuç: ona yakınlarda okuduğum ve aralarından bazılarını da sevdiğim, «yeni romanlar» dan söz etmeye cesaret edemeyeceğim. Çünkü hemen Noëllie'yle yarış ettiğimi sanacak. İnsan art düşüncelere saplanınca her şey ne denli karmakarışık oluyor!

Diana'yla yapılan tartışmalı görüşme: benim hesabıma soruşturma yaptığını söylemediğine çocuklarının başı üzerine yemin etti. Bu Noëllie'nin

kendi kendine kurduğu bir şeydi. Bir arkadaşına: «Evet şu ara Noëllie Guérard'la ilgileniyorum.» dediğini kabul etti. Ama beni hiç bir şekilde işin içine sokmadığını söyledi. Kuşkusuz Diana beceriksizce davranmıştı. Ona devam etmemesini söyledim. Gücenir gibi oldu.

Cumartesi 27 Kasım.

Kendime hakim olmaya çalışıp davranışlarıma dikkat etmeyi öğrenmeliyim ama bu da yaradılışıma aykırı gibi! Düşündüğümü hemen söylerdim, içim dışım birdi. Gönlüm de rahattı, oysa şimdi korku ve kin içindeyim. Yemekten kalkar kalkmaz bir dergi aldı eline: «Bunu Noëllie'nin evinde yapmazdı» diye düşündüm ve kendimi tutamayıp hırsla:

— Bunu Noëllie'de yapmazdın! dedim.

Gözleri çakmak çakmak oldu.

— Yalnızca bir makaleye göz atacaktım, dedi sakin bir sesle. Bir hiç için öfkelenme.

— Benim suçum değil, her şey öfkelendiriyor beni.

Bir an sesizlik oldu: sofrada ona günümü nasıl geçirdiğimi anlatmıştım. Anlatacak başka bir şey de bulamıyordum. O gayret gösterip:

— *Wilde'in mektuplar*'nı bitirdin mi? diye sordu.

— Hayır, devam etmedim.

— İlginç olduğunu söylüyordun da...

— Wilde'ın mektupları umurumda bile değil! Ayrıca bu konuları canım hiç seninle konuşmak istemiyor!

Gittim bir plak seçtim:

— Getirdiğin kantatı dinlemek ister misin?

— Peki, olur.

Uzun süre dinleyemedim; hıçkırıklar boğazımda düğümleniyordu. Müzik bir sığınaktı benim için. Birbirimize söyleyecek hiç bir şeyimiz kalmamıştı. Onun sözünü etmek istemediği o konunun etkisi altındaydık. Sakin bir sesle:

— Niçin ağlıyorsun? diye sordu.

— Benim yanımda olunca canın sıkılıyor da onun için. Artık birbirimizle konuşamıyoruz da onun için. Aramıza engeller koydun.

— Onları koyan sensin: bıkmadan, usanmadan sızlanıp yakınmaya devam ediyorsun.

Her geçen gün onu biraz daha çileden çıkarıyorum. Bunu yapmak istemezdim ama gene de içimden bir şey bunu yapmaya zorluyor beni. Onun neşeli ve umursamaz halini görünce: «Böyle olmak çok kolay.» diyorum kendi kendime. Ve onun rahatını kaçırmak için her fırsattan yararlanıyorum.

Pazartesi 30 Kasım.

Maurice'in kış sporlarından hâlâ söz etmemesine şaşıyordum. Dün akşam sinema dönüşü bu yıl nereye gitmek istediğini sordum. Kaçamak bir cevap verdi; daha nereye gideceğini düşünmemişti. İşin içinde iş olduğunu sezdim. Israrla sordum. Yüzüme bakmadan çarçabuk:

— Nereye gitmek istersen oraya gideriz, yalnız haberin olsun, Noëllie'yle Courchevel'de birkaç gün geçirmeyi de düşünüyorum, dedi.

Her zaman olabileceğinin en kötüsüne hazırlanırım, ama her zaman da beklediğimden daha kötüsü olur:

— Kaç gün?

— On gün kadar.

— Artık bu kadarı da fazla! Tatilimizin yarısını benden alıp Noëllie'ye veriyorsun!

Öfkemden konuşamıyordum. Sonunda ağzımı açabildim:

— Bana danışmadan buna ikiniz karar verdiniz değil mi?

— Hayır ona bundan söz etmedim daha, dedi.

— İyi öyleyse, söz etmemeye devam et! dedim.

Kararlı bir sesle: «Bu on günü canım onunla birlikte geçirmek istiyor.» dedi. Bu sözlerde üstü örtülü bir tehdit yatıyordu: beni bundan yoksun edersen dağda geçireceğimiz günler cehennem azabı olur demek istiyordu. Bu şantaja boyun eğeceğimi düşünmek bile korkunç geliyordu. Yeterdi verilen ödünler! Bir şey kazandırmıyordu ve kendimden iğreniyordum. Olaylara olduğu gibi bakmalı. Söz konusu olan bir serüven değildi. Yaşantısını ikiye bölmüş, ve güzel yarısı da bende değil. Yeter. Birazdan: «Ya o, ya ben» diyeceğim.

Salı 1 Aralık.

Aldanmamıştım: beni istediği gibi oynattı. Arenada boğayı öldürmeden önce nasıl yorarlarsa, Maurice de beni, başlangıçta her şeyi itiraf etmeyerek, böylece yordu. O itiraf bile numaraydı. Ona inanılabilir mi? Sekiz yıldır yanılmamışım. Daha sonra bunun doğru olmadığını söyledi. Acaba o an mı

yalan söylüyordu? Gerçek olan nedir? Hâlâ sürüp gidiyor mu bu gerçek?

Onu ne öfkelendirdim! Gerçekten çok mu hakaret ettim acaba? İnsan, hele benim durumumdaysa, ne söylediğini pek anımsamıyor. Onu kuşkusuz gücendirmek, kırmak istiyordum; bunu da fazlasıyla başardım.

Bununla birlikte çok sakin bir şekilde: «Paylaşılmak istemiyorum, bir seçim yapman gerek.» diye söze başladım.

Ne yapacağını şaşırmış, bunalmış gibi bir hal aldı: Ve «İşte bu noktaya geldik! Olacağı buydu! İşin içinden nasıl çıkacağım?» der gibiydi. O en inandırıcı sesiyle:

— Rica ederim, Noëllie'yle ilişkimi kesmemi isteme benden. Şimdi olmaz.

— Evet şimdi. Bu iş yeterince sürdü; gereğinden fazla göz yumdum.

Meydan okurcasına yüzüne baktım:

— Her neyse, kime daha çok bağlısın? Bana mı, ona mı?

— Tabiî sana, dedi sakin bir sesle ve: Ama Noëllie'ye de bağlıyım, diye devam etti.

Gözüm döndü:

— Gerçeği itiraf et öyleyse. Benden çok ona bağlısın! Öyleyse, koş git onun yanına. Defol buradan, hemen defol. Eşyalarını al ve çek git.

Dolaptan valizini çıkardım, içine çamaşırlarını tıktım, askıdaki giyeceklerini de koydum. Kolumdan tuttu: «Dur!» Devam ettim. Gitmesini istiyordum, bunu gerçekten içtenlikle istiyordum,

çünkü ona inanmıyordum. Gerçeğin oynandığı korkunç bir psikordram gibiydi. Gerçek olmaya gerçektir ama oynanır.

— Git o şıllık, o üç kağıtçı, o rezil avukatçığına git, diye bağırıyordum.

Bileklerimden yakaladı:

— Söylediklerini geri al.

— Hayır. O pis, bayağı kadının biri. Seni pohpohlaya pohpohlaya elde etti. Saçma gururun yüzünden onu bana yeğliyor, aşkımızı kurban ediyorsun.

«Sus.» diye tekrarlıyordu. Ama devam ediyordum. Noëllie'ye, ona, aklıma geleni söylüyordum. Evet, ona zavallı, palavralara kanan, haris ve züppe biri olduğunu, eskiden sevdiğim iyi yürekli, kendini başkasına adayabilen erkek olmaktan çıktığını söylediğimi şöyle böyle anımsıyorum; şimdi katı yürekli, bencil biri olmuştu, yalnızca işi ilgilendiriyordu onu.

— Kim bencil? diye haykırdı, ve sözü ağzımdan kaptı: bencil olan bendim, ona hastahaneyi, hiç düşünmeden, bıraktıran bendim, Onu evde tutmak için bütün yaşantısını körletmiştim. İşini kıskanan bendim: onu ben köreltmiştim...

Bağırdım. Hastahaneyi kendi isteğiyle bırakmıştı. Beni seviyordu. Evet ama hemen evlenmek istemediğini de biliyordum; çocuğa gelince, bir çaresine bakılabilirdi.

— Sus! Mutlu olduk, delicesine mutlu: sen yalnızca aşkımız için yaşadığını söylerdin.

— Doğruydu: ondan başka bir şey bırakmamıştın bana. Bunun bir gün bana ızdırap vereceğini düşünmeliydin. Kurtulup kaçmak istediğim-

de de bana engel olmak için elinden geleni yaptın.

Cümleleri tam olarak anımsıyamıyorum ama o korkunç kavga aşağı yukarı böyle sürüp gitti. Herkesin bana ait olmasını ve onun da kızlarım gibi emrimde yaşamasını istiyordum.

— Colette'in aptalca bir evlilik yapmasının nedeni sensin; Lucienne de senden kurtulmak için gitti.

Çileden çıktım; yeniden bağırmaya, ağlamaya başladım. Bir ara:

— Benim böylesine kötü bir insan olduğumu düşünüyorsan, nasıl oluyor da beni hâlâ sevebiliyorsun? diye sordum.

Sonunda ağzından baklayı çıkardı:

— Ama artık seni sevmiyorum ki! On yıl önceki o kavgalardan sonra artık seni sevmemeye başlamıştım!

— Yalan söylüyorsun! Beni üzmek için yalan söylüyorsun!

— Yalan söyleyen sensin. Gerçeği sevdiğini söylersin: bırak da o gerçeği söyleyeyim. Gereken kararları sonra veririz.

Öyleyse, sekiz yıldır beni sevmiyor ve başka kadınlarla yatıyordu. İki yıl küçük Pellerine'le yaşamıştı, ondan sonra aralarında ne geçtiğini pek bilmediğim Güney Amerikalı müşterisi, klinikteki hastabakıcı ve on sekiz aydır da Noëllie'yle birlikteydi. Haykırdım, sinir krizi geçirmek üzereydim. Bunu görünce bana yatıştırıcı bir ilâç verdi ve sesinin tonunu değiştirerek:

— Bak dinle, bütün bu söylediklerimi aslında düşünmüyorum. Ama sen bana öylesine haksız

davranıyorsun ki, beni de böyle davranmaya zorluyorsun!

Beni aldattı, evet bu bir gerçek ama gene de benden vazgeçemedi. Ona çekip gitmesini söyledim. Bitkin kalakaldım. Doğruyu yanlıştan ayırmaya, aramızda geçen bu kavgayı anlamaya çalışıyordum.

Birdenbire bir şeyi anımsadım. Üç yıl önce bir gün anahtarla kapıyı açıp eve girdiğimde geldiğimi fark etmemişti. Telefonda gülüp duruyordu. Bu tatlı ve içten gülüşü çok iyi bilirdim. Söylediklerini anlayamamış, yalnızca sesindeki o tatlı sıcaklığı hissetmiştim. Dünya başıma yıkılmıştı sanki: Maurice'in beni aldatabileceği ve ölesiye acı çekeceğim bir başka dünyadaydım. Paldır küldür yanına gitmiştim:

— Kiminle konuşuyorsun?

— Hastabakıcımla.

— Pek senli benli konuşuyorsun.

— A! Çok tatlı bir kız, bayılıyorum ona doğrusu, demişti hiç istifini bozmadan.

Kendimi yeniden beni seven adamın yanında buluvermiştim. Hem zaten onu yatakta bir başka kadınla görsem gözlerime inanmazdım. (Ama o anı hâlâ üzücü ve canlıydı.)

O kadınlarla yatmıştı; acaba beni sevmiyor muydu artık? Sitemlerinde ne derece gerçek payı vardı? Hastahane ve evlilik konusunda ikimizin birlikte karar verdiğini o da biliyordu: bu sabaha dek o da böyle düşünüyordu. Beni aldatmasını haklı gösterebilmesi için kendi kendine bu gerekçeleri hazırlamıştı: eğer ben suçluysam, onun suçu azalıyor. İyi ama bula bula niye bu gerekçeleri buldu? Çocuklar konusunda söylediği korkunç söz-

ler niye? Ben onları, her ikisini de, kendi değişik yaradılışlarına göre başarılı yetiştirmiş olmaktan öyle çok gurur duyuyorum ki! Colette benim gibi evcimendi: hangi nedenle ona karşı koyabilirdim? Lucienne kendi kanatlarıyla uçmak istiyordu, engel olmadım. Maurice'deki bunca haksız kin neden? Başım ağrıyor ve olup biteni artık anlayamıyorum.

Colette'e gelmesiiçin telefon ettim. Biraz önce gitti, saat gece yarısını gösteriyordu. geldiği hem iyi hem kötü oldu. Benim için iyiliğin, kötülüğün ne olduğunu bilmiyorum ki... Hayır, ne herkesin bana ait olmasını, ne de kimsenin emrim altında olmasını istiyordum. İçtenlikle benim örnek bir anne olduğumu ve babasıyla çok iyi anlaştığımı söyledi. Lucienne'i ise, çoğu gençleri olduğu gibi, aile yaşantısı sıkıyordu ama bunda benim suçum yoktu. (Lucienne benimle iyi geçinemezdi çünkü babasına tapardı; klasik bir oedipe kompleksi: bu da benim haksız olduğumu kanıtlamazdı.) Sinirlenerek:

— Babamın sana söyledikleri çok iğrenç, dedi.

Ama Lucienne'den ötürü Maurice'i her zaman kıskanmıştı. Onu kınadı ve suçladı. Bu arada da, gönlümü almak istedi. Lucienne o acı katılığı ile beni daha çok aydınlatabilirdi. Colette'le saatlerce konuştum ama bir şey kazandırmadı bana bu konuşmalar.

Bir çıkmazdayım. Eğer Maurice namussuzun biriyse onu sevmekle boşu boşuna bunca zaman harcadım. Ama belki de bana katlanamaması, benden sıkılması için nedenleri vardı. Öyleyse ben de, niçinini, nedenini bilmeden, kendimi aşağılık, horlanan

biri gibi görmeliyim. Her ne olursa olsun durum çok kötü.

Çarşamba 2 Aralık.

Isabelle, Maurice'in söylediklerinin dörtte birini bile düşünmediğini sanıyor. Benim bilmediğim bazı serüvenleri olmuştu, bunlar da olağan şeylerdi. Bana her zaman, bir erkeğin yirmi yıl aynı kadına bağlı kalamayacağını söyler durur. Tabiî, Maurice bütün olanları bana anlatsaydı iyi ederdi ama eskiden verdiği sözlerle kendini sımsıkı bağlı hissetmişti. Beni suçlamak için ortaya attığı gerekçeleri yeni uydurmuştu: eğer benimle isteyerek evlenmemiş olsaydı ben bunu farkederdim ve öylesine mutlu olmazdık. Olup biteni unutmamı öğütledi. O hâlâ bu davayı benim kazanacağımdan emin. Erkekler en kolay yolu seçerler her zaman: karılarıyla oturmak, onlara yeni bir serüvene, yeni bir yaşama atılmaktan daha kolay gelir. Kadın hastalıkları uzmanı olan eski dostlarından birinden randevu aldırttı bana. Karı koca sorunlarını iyi bilirmiş. Benim durumumu aydınlığa kavuşturur belki diye düşünüyor. Bunu da deneyelim bakalım.

Maurice pazartesinden beri benimle çok ilgileniyordu. Fazla ileri gittikten sonra her zaman böyle davranırdı.

— Niye sekiz yıldır bana hep yalan söylüyorsun?

— Seni üzmek istemiyordum.

— Artık beni sevmediğini söyleyebilirdin.

— Ama bu doğru değil ki: hiddetimden söy-

ledim. Sana her zaman çok bağlı, kaldım bağlıyım da.

— Eğer söylediklerinin yarısını düşünüyorsan bana bağlı olamazsın. Gerçekten çocuklarımı zarar verecek kadar sevdiğimi mi sanıyorsun?

Başıma kaktığı şeylerden beni en çok üzeni de buydu.

— Zararlı? Zararlı demek abartmak olur.

— Ama?

— Sana her zaman çocukların fazla üstüne düştüğünü söyledim. Colette uysallıkla, seni model alarak, kendini sana benzetti, onun tepkisi bu oldu, Lucienne ise sana karşı çıkarak, seni üzerek tepkisini gösterdi.

— Ama sonunda kendini buldu. O da, Collette de halinden hoşnut. Daha ne istiyorsun?

— Eğer gerçekten hoşnutsalar...

Israr etmedim. Kafası art düşüncelerle dolu. Ama duymak istemediğim cevaplar var, onun için de soru sormuyorum.

Cuma 4 Aralık.

Amansız anılar. Onları nasıl düşüncemden uzaklaştırıp, zararsız hale getirmeyi başarmıştım? İki yıl önce Mykonos'da bana «Tek parça mayo giysene canım.» demiş ve nasıl bakmıştı! Biliyorum, biliyordum da: kalçalarımda biraz yağlanma vardı, karnım da artık dümdüz değildi. Ama bunlara aldırmadığını sanıyordum. Lucienne bikini giymiş koca hanım teyzelerle alay ettiği zaman ona karşı

çıkıyor: «Ne yani, kimi rahatsız eder ki? İnsan yaşlandım diye vücudunu güneşsiz, havasız bırakmamalı.» Benim güneşe ve havaya ihtiyacım vardı ve bu da kimseyi rahatsız etmiyordu. Ama belki de plajda çok güzel genç kızlar olduğu için bana: «Tek parça mayo al,» dedi. Zaten almadım ya!

Sonra geçen yıl, Talbot'larla, Couturier'lerin yemeğe geldiği akşamki tartışma: Talbot büyük patron havasındaydı, Maurice'i bazı virüslerin kökeni konusunda hazırladığı rapordan ötürü tebrik etti. Maurice de ödül almış öğrenci gibi övündü. Bu hiç hoşuma gitmemişti, çünkü Talbot'u hiç sevmem; biri için «Çok değerlidir!» dese, o adamın benim gözümde beş paralık değeri kalmaz. Onlar gittikten sonra gülerek Maurice'e:

— Yakında Talbot senin için: o çok değerlidir diyecek. Şanslısın hani! dedim.

Sinirlendi: bana alışmadığım sertlikte, çalışmalarını umursamayıp, başarılarını da hor gördüğümü söyledi. Önemsiz de olsa, eğer onun başarılarıyla ilgilenmiyorsam, onu bütün olarak sevmiş olmamın, onun için bir önemi yoktu. Sesi öylesine sertti ki, kanım çekildi, dondum kaldım.

— Ne kadar hainsin!

Şaşırdı:

— Saçmalama!

Sonra bu tartışmanın da yaptığımız diğer tartışmalardan farkı olmadığına inandırdı beni. Ama korkuya kapılmıştım bir kez.

İşini kıskanmak: bunun doğru olduğunu kabul etmeliyim. On yıl boyunca Maurice sayesinde,

benim için çok zevkli olan bir deney yaptım: hastayla doktorun ilişkisi. Çalışmalarına katılıyor, ona öğüt veriyordum. Benim için çok önemli olan aramızdaki bu bağı koparmayı o yeğledi. Bunun üzerine çalışmalarına uzaktan katkıda bulunmak da hiç hoşuma gitmedi! Bunu da yadsımıyorum. Çalışmalarına, başarılarına karşı kayıtsız davranıyorum. Onun insan yönünü seviyorum, araştırmacı değil. Ama beni körelticilikle suçlamak, bu haksızlıktı. işte Yalnızca duyup yaşayamadığım çoşkuyu, sevinci paylaşıyormuş gibi gözükmemiştim: o da benim bu dürüstlüğümü seviyordu. Bunun da onun benliğini yaralamış olacağına inanmak istemiyorum. Maurice'in öyle basitlikleri yoktur. Belki de var ve Noëllie onları bulup çıkarmasını biliyor. İğrenç düşünce. Kafamda her şey karmakarışık oluyor. Kim olduğumu, kim olduğunu bildiğimi sanırdım: birdenbire tanıyamaz oldum; ne onu, ne kendimi...

Pazar 6 Aralık.

Böyle bir olay başkasının başına geldiğinde, basit, kolayca işin içinden çıkılır bir şeymiş gibi gözükür insana. Ama aklının ucundan bile geçirmediği, korkunç bir sınavla karşılaşınca insan kendini yapayalnız hisseder.

Maurice'in Noëllie'de kaldığı geceler hem uyumaktan, hem uyuyamamaktan korkuyorum. Yanımdaki bu bomboş yatak, bu dümdüz ve soğuk çarşaf... Boyuna uyku ilâcı alıp duruyorum ama boşuna, bin bir türlü düşünceye daldım. Ansızın başıma gelen bu felâkete dayanamayıp bayıldığımı görüyorum. Hemen oracıkta, Maurice'in göz-

leri önünde, her tarafım tutulmuş, yüzümde, dünyanın bütün acıları yığılıp kalıyorum. Bana koşup yardım etmesini bekliyorum. Yüzüme şöyle bir kayıtsızca, bakıp uzaklaşıyor. Gözümü açtım, hâlâ geceydi; üzerimde karanlıkların ağırlığını hissediyordum. Bir koridordaydım; ilerledikçe koridor daralıyor, zar zor nefes alıyordum. Birazdan sürünerek ilerlemem gerekecek ve orada son nefesimi verene dek sıkışıp kalacaktım. Haykırdım. Sonra göz yaşları içinde usul usul ona seslenmeye başladım. Her gece ona sesleniyorum; ona değil: ötekine, beni sevmiş olana. Kendi kendime, ölmesini ister miydim? diye soruyorum. Sonra da şöyle diyorum: ölüm çaresi olmayan tek felâkettir; eğer beni bırakıp giderse, iyileşebilirim. Ölüm gerçek olduğu için korkunçtu, ayrılığa ise, gerçekleşeceğini düşünmediğim için dayanılabilirdi. Ama eğer ölseydi, hiç olmazsa yitirdiğimin kim olduğunu bilirdim diye düşünüyorum. Artık hiç bir şey bilmiyorum. Toprağın kendi kendini yiyip tükettiği o yer sarsıntılarındaki gibi arkamda bıraktığım yaşantım çöküp gitti; yer sarsıntısından kaçılmaz, kaçmak isteseniz bile arkanızdan yetişir. Kurtuluş yoktur. Ev, köy, ova her şey yok oldu. Kurtulsanız bile geriye hiç bir şey kalmaz, üstünde oturduğunuz toprak bile... Sabahları öylesine bitkin oluyorum ki, temizlik için gelen kadın saat onda gelmese her gün, pazar günkü gibi öğlene, hattâ Maurice öğle yemeğine gelmediğinde, akşama dek yatakta kalacağım. Bayan Dormoy bir şeyler olup bittiğini sezinliyor. Sabah, kahvaltı tepsisini götürürken:

— Hiç bir şey yemediniz! diye çıkıştı.

Israr ediyor, kimi kez sussun diye bir dilim ekmeği yutmaya çalışıyorum ama lokmalar boğazımda diziliyor.

Artık beni niye sevmiyor? Eskiden niye sevdiğini öğrenmek gerek. Bu düşünülmüyor bile. İnsan kibirli, kendini beğenmiş olmasa bile, dünyada tek olup bir benzeri bulunmaması öylesine güzel ki, başkası için de tek olması çok doğal geliyor. Beni seviyordu, işte o kadar! Ve her zaman da beni sevecekti, çünkü her zaman ben, ben olacaktım. (Başka kadınların böyle düşünmelerine şaşardım. Başkalarının deneylerinden yararlanarak insanın kendi içinde bulunduğu durumu anlayamaması garip. Benim olmayan şeyin bana yararı dokunamaz.)

Aptalca düşler. Küçükken gördüğüm bir filmde, bir kadın kocasının metresini arar bulur: «Bu sizin için bir kapristir ama ben onu seviyorum!» der ona. Bunun üzerine metresi duygulanır ve gece buluşacakları yere kendi yerine onu yollar. Karanlıkta kocası kendi karısını metresi sanar ve sabahleyin de ona utanç içinde dönmüş olur. Sessiz bir filmdi ve yapımcılar bunu güldürü olarak sunmuşlardı ama bana çok dokunmuştu. Kadının uzun giysisini, başına bağladığı eşarpları görür gibiyim..

Noëllie'yle konuşmalı mı? Ama onun için bir kapris söz konusu değil. Söz konusu olan sosyal bir yatırım. Bana onu sevdiğini söyleyecektir; ve kuşkusuz Maurice'in bir kadına verebileceği her şeyi, ama her şeyi istiyordur. Ben onu yirmi üç yaşındayken sevdim, önümüzde ne olacağı bilinmeyen bir gelecek ve zorluklar vardı. Ben onu hiç bir karşılık beklemeden sevdim. Bir meslek sahibi olmaktan da vazgeçtim. Hiç bir şeyden de pişmanlık duymuyorum.

Pazartesi, 7 Aralık.

Colette, Diana, Isabelle: kimseye içini açıp

sır vermeyen ben! Bu gün öğleden sonra da Marie Lambert'e gideceğim. O bu konuda çok tecrübeli. Beni aydınlatabilmesini ne çok istiyorum.

Yaptığımız uzun görüşmeden sonra ortaya çıkan sonuç, davamızı benim bile hiç iyi anlayamamış olmamdı. Tüm geçmişimi ezbere bilirdim ama birdenbire hiç bir şey bilmez oldum. Benden yazılı olarak kısa bir özet istedi. Deneyelim bakalım.

Babamın Bagnolet'deki muayenehanesinde yaptığı doktorluktan daha güzel bir meslek olamayacağını düşünüyordum. Ama ilk yıl boyunca her gün karşılaştığım o korkunç olaylardan bıkmış, bunalmış, yıkılmıştım. Pek çok kez caymıştım. Maurice gündüzleri çalışıyordu; yüzünde ilk bakışta okuduğum şey beni heyecanlandırmıştı. İkimizin de başından kısa süren serüvenler geçmişti. Birbirimizi sevdik. Bu önce delicesine aşk, sonra akıllı uslu aşk: aşktı. Geçen gün, onun hastahanede kalmasına engel olduğumu söylediği zaman insafsızlık etmişti. O güne dek verdiği kararın tüm sorumluluğunu üzerine almıştı. Öğrencilik yaşantısından bıkmıştı. Yetişkin bir insan yaşantısına, bir yuvaya sahip olmak istiyordu. Aramızda yaptığımız bağlılık anlaşmasına benden daha çok önem veriyordu, çünkü annesinin yaptığı ikinci evlilikten ortaya çıkan ayrılık sorunları onda hastalık derecesinde korku, yılgı yaratmıştı. 1944 yazında evlendik. Mutluluğumuzun başlangıcı kurtuluşun verdiği o baş döndürücü sevinçle aynı zamana gelmişti, Maurice bir kurum doktorluğuna ilgi duyuyordu. Simca'da iş buldu. Serbest çalışan bir doktordan daha fazla boş zamanı vardı ve işçi hastalarını seviyordu.

Maurice savaş sonrası yıkıldı, umudunu yitirdi. Simca'daki işi sıkıcı gelmeye başladı. Hastaha-

nede kalıp ilerlemiş olan Couturier, onu Talbot'un polikliniğine girmeye, kendi ekibiyle çalışıp uzmanlaşmaya ikna etti. Kuşkusuz onun bu kararına çok şiddetle karşı koymuştum on yıl önce, Marie Lambert buna işaret etti. Bütün içtenliğimle hiç bir şekilde razı olmadığımı ona fazlaca belli etmiştim her halde. Ama beni sevmeye devam etmemesi için bu yeterli bir neden olamazdı. Yaşantısındaki değişiklikle duyguları arasındaki ilişki tam olarak nedir?

Marie Lambert sık sık beni eleştirip eleştirmediğini, bana sitem edip etmediğini sordu. Eh! Tartışırız, ikimiz de hemen alevlenen kimseleriz. Ama hiç bir zaman ağır, kırıcı olmaz bunlar. Yani benim için.

Cinsel yaşantımız? Ne zaman canlılığını yitirdi, tam olarak bilmiyorum. Hangimiz ilkönce bıktık? İlgisizliğinden alındığım oldu: Quillan'la flörtümün nedeni bu. Ama belki de benim soğukluğum onu uzaklaştırdı. Cinsel sorun ikinci derecede önemli benim için. Bu başka kadınlarla yattığını açıklar ama benden kopup ayrılmasını, Noëllie'ye delicesine vurulmasını açıklamaz.

Niçin o? Bari gerçekten güzel, gerçekten genç, ya da dikkati çekecek kadar zeki olsaydı, anlardım. Üzülürdüm ama anlardım. Otuz sekiz yaşında, hoş ama fazla bir şeyi yok. Öyleyse niye? Marie Lambert'e:

— Eminim, ben ondan daha değerliyim, dedim.

Gülümsedi:

— İş onda değil.

Ya nede öyleyse? Yenilik ve güzel bir vücudun dışında benim Maurice'e veremediğim ve Noëllie'nin Maurice'e verebildiği şey nedir?

— Başkalarının aşkı hiç bir zaman anlaşılmaz, dedi.

Düşündüğümü iyi anlatamadığım kanısındayım. Benimle Maurice arasında çok derin bir ilişki var. Bu onun yönünden de çok sağlam bir bağ olduğuna göre yıkılamaz. Noëllie'ye çok yüzeyde kalan duygularla bağlanmıştı; her ikisi de bir başkasını sevebilir. Maurice'le ben perçinlenmişiz. Aramızdaki bağların bir yerinde kopukluk vardı; Maurice bu bağları kopardığına göre demek ki, koparılabilen bağlardı. Hangi bağ kopmuştu? Noëllie'ye karşı tutkuya dönüşen bir hayranlık duyuyordu ama bu yok olacak, bitecek miydi? Ah! Zaman zaman yüreğimi yoklayan ufacık bu umut belirtileri yok mu, onlar umutsuzluktan daha da acı işte(Kafamı kurcalayan bir başka soru daha var ki, Maurice buna da cevap vermedi: Niye imdi konuştu da daha önce konuşmadı? Her ne olursa olsun bana haber vermek zorundaydı. Benim de serüvenlerim olurdu. Hem çalışırdım da: sekiz yıl önce bir şeyler yapacak cesaretim olur, çevremde bu boşluk olmazdı. Marie Lambert'i en çok şaşırtan şey şu oldu: Maurice susarak benim kuvvetlenmemi ve ona karşı kesin tavır takınmamı engellemişti. Duygularından kuşkulanır kuşkulanmaz, beni ayrı bir yaşam kurmaya zorlaması gerekirdi. Marie Lambert de, ben de, Maurice'in kızlarına mutlu bir yuva sağlamak için sustuğunu düşündük. İlk itiraflarından sonra iyi ki Lucienne burada değil diye sevinirken yanılıyordum: bu bir rastlantı değildi. Öyleyse yaptığı korkunç bir şeydi: beni bı-

rakmak için kızlarımın artık benimle olmadığı zamanı seçmişti.

Yaşantımı böylesine bencil bir insanın sevgisine bağlamış olduğumu düşünmek bile çok zor. Kuşkusuz böyle düşünmekle haksızlık ediyorum. Hem Marie Lambert: «Onun da görüşünü öğrenmek gerek, kadınların anlattığı bu ayrılık sorunlarından hiç bir şey anlaşılmaz, erkek gizine kadın gizinden daha güç girilir.» dedi. Ona Maurice'le konuşmasını söyledim, kabul etmedi; eğer onu tanısaydı, kendisine olan güvenim azalacaktı. Çok dostça davrandı: ama gene de çoğu kez şöyle böyle cevaplar veriyor ve ne söyleyeceğini pek bilemiyordu.

Bana en yararlı olacak kişi, kuşkusuz beni acımadan eleştirecek olan Lucienne'di. Son yıllarda bana karşı yarı düşman bir tavır takınmıştı, bu da beni aydınlatmasına yardımcı olacaktı. Ama mektupla bana söyleyecekleri pek sıradan, basit şeyler olabilirdi ancak.

Perşembe 10 Aralık.

Noëllie'nin yakınında oturan Couturier'ye giderken arabayı tanır gibi oldum. Hayır. Koyu yeşil, üstü gri, içi kırmızı yeşil döşemeli bir DS gördüğümde hep bizim araba sanıyorum, oysa artık o, onun arabası; çünkü yaşantılarımız ayrıldı. Çok büyük üzüntü duyuyorum. Önceleri her zaman nerede olduğunu, ne yaptığını bilirdim. Şimdi herhangi bir yerde olabilir: işte örneğin, arabayı gördüğüm yerde.

Gidip Couturier'yle görüşmek saygısızlıktı. Hem zaten telefonda kendisini görmek istediğimi söyleyince şaşırmış, ne diyeceğini bilememişti. Ama anlamak istiyorum.

— Her şeyden önce Maurice'in dostu olduğunuzu biliyorum, dedim gelir gelmez. Sizden bilgi almaya gelmedim: yalnızca içinde bulunduğum durum için bir erkeğin görüşünü öğrenmek istiyorum.

Rahatladı, ama hiç bir şey de söylemedi. Erkeğin kadından çok değişikliğe ihtiyacı vardı. On dört yıl süren bir bağlılık zaten çok az görülen bir şeydi. Yalan söylemek doğaldı, çünkü insan karşısındakini üzmek istemez ama hırslanınca da ağzına geleni, düşünmediği şeyleri söylerdi. Kuşkusuz Maurice beni hâlâ seviyordu: değişik biçimlerde iki ayrı insan sevilebilirdi...

Herkes size doğal olanı anlatıyor, yani başkalarının başına geleni. Ben de bu evrensel anahtarı kullanmaya çalışıyorum! Sanki Maurice, ben ve aşkımızda bir benzeri olmayan şey söz konusu değilmiş gibi.

Alçalmam mı gerekiyor? Haftalık bir derginin falında yay burcunda doğanların aşkta önemli bir başarı kazanacaklarını okuyunca yerimden sıçradım. Buna karşılık, Diana'daki küçük bir yıldız falı kitabında yay burcunda doğanlarla, koç burcunda doğanların pek birbirlerine uygun olmadıklarını okuyunca üzüldüm. Diana'ya, Noëllie'nin burcunu bilip bilmediğini sordum. Hayır, bilmiyordu. Hoş olmayan konuşmamızdan beri bana kırgındı. Noëllie'nin Maurice konusunda daha fazla şeyler söylediğini tekrar etmekten bir çeşit zevk alıyor. Ne Noëllie Maurice'den, ne de Maurice Noëllie'den vazgeçerdi. Ben çok iyi bir kadındım (bu görüşü benimsemiş gibiydi) ama Maurice'in gerçek değerini takdir edemiyordum. Diana bütün bunları anlattığı zaman kendimi zor tuttum. Maurice Noëllie'ye benden yakınmış mıydı acaba? «Sen, sen hiç

olmazsa mesleğimle ilgileniyorsun.» Hayır, ona böyle bir şey söyleyemezdi, inanmak istemiyorum. Gerçek değeri... Maurice'in gerçek değeri onun toplumsal başarısıyla sınırlanamaz, bunu kendi de bilir, onda insanları etkileyen bir başka şey vardır. Yoksa yanılıyor muyum? Hoppa, eğlenceye düşkün bir yanı vardı da, Noëllie mi bulup çıkardı onu? Gülmeye çalıştım. Sonra da erkeklerin Noëllie'de buldukları şeyin ne olduğunu çok bilmek istediğimi söyledim. Diana bana bir akıl verdi; üçümüzün de el yazısını inceletmek; bir adres söyledi ve Noëllie'nin önemsiz bir mektubunu verdi bana. Gidip Maurice'in son yazdığı mektuplardan birisini buldum ve grafoloğa bir iki kelime ile acele cevap istediğimi yazdım, ondan sonra da bunların hepsini götürüp kapıcısına bıraktım.

Cumartesi 12.

Grafoloğun çözümlemeleri beni çileden çıkardı. Ona göre en ilginç yazı Maurice'inkiydi: üstün zekâ, geniş bir kültür, çalışma gücü, inatçılık, derin duygululuk, biraz kibirli ve kuşkucu, dıştan açık sözlü gibi görünen ama aslında içine kapalı biri (özetliyorum). Bende pek çok nitelik buluyordu: dengeli, neşeli, açık sözlü, başkalarına gereğinden fazla önem veren biriydim. Bir çeşit aşırı duygululuktan ötürü çevreme sıkıntı verebileceğimi de incelemesine eklemiş. Maurice'in bana yakıştırdığı niteliklere uyuyordu: herkesi emrinde görmek isteyen bencil biri. Ben de bu eğilimde olduğumu biliyorum, ama bununla yılmadan, usanmadan savaştım! Colette'i ve Lucienne'i serbest bırakmak, soru sorarak bunaltmamak, gizlerine saygılı olmak için ne çok çaba gösterdim. Ya Maurice için yaptıklarım: çoğu kez ona çocuk gibi özen göstermek is-

ter ama kendime engel olurdum. Canım istediği halde çalışma odasına girmezdim, ya da yanımda oturmuş okurken onu bakışlarımla rahatsız etmezdim! Onlar için hem var, hem de yok olmak istedim: başaramadım mı? Grafoloji davranışlardan daha çok eğilimleri ortaya çıkarıyor. Maurice bana hırsından saldırmıştı. Yargıları beni kararsız bırakıyordu. Her ne olursa olsun, eğer sevgimde aşırılığa kaçıyorsam, fazla titizsem, kısacası beni sevenlerin biraz canını sıkıyorsam bile bunlar Maurice'in Noëllie'yi bana yeğlemesi için bir neden olamaz.

Onun kişiliğine gelince. Benimkinden daha çelişkili, daha kusurlarla dolu olmasına karşın benimkinden daha çekici, ilginç buldum. Haristi, kendini göstermeyi severdi, değişik bir duygululuğu vardı, çok enerjik, ve eli açıktı, parlak bir zekâya sahipti. Çok üstün biri olduğumu söyleyemem; ama Noëllie öylesine yüzeysel bir kültüre sahipti ki, benden zekâca bile üstün olamazdı. Aynı mektupları bir başka grafologa göndermem gerekiyor. Hem zaten grafoloji kesin sonuçlar veren bir bilim değil.

İçim içimi yiyor. İnsanlar bana ne gözle bakıyor acaba? Tarafsız bir gözle bakılırsa ben neyim? Sandığımdan daha az mı zekiyim? Bunlar sorulması gereksiz sorular, kimse bana aptal olduğumu söylemeye cesaret edemez. O halde nasıl öğrenmeli bunu? Herkes, hattâ kafasız bulduğum insanlar bile kendini zeki sanıyor. Bunun için bir kadın, güzelliğine yapılan iltifatı, aklına, zekâsına yapılan iltifata yeğler; zekâsı konusunda kendi yeterince kanı sahibidir, bu nedenle başkasının öyle ya da böyle demesi bir anlam taşımaz. İnsan yeteneklerinin ne olduğunu anlaması için onları aşmalı: yani kendi

gölgesinin üzerinden atlamalı. Her söyleneni ve her okuduğumu anlıyorum, ama belki bir düşüncenin zorluklarını ve zenginliklerini bilmediğimden ötürü çok çabuk anlıyorum. Noellie'nin üstünlüklerini görmeme engel olan acaba bu yetersizliklerim mi?

Cumartesi akşamı.

Yay burcunda doğanların kazanacakları başarı bu mu acaba? Diana telefonda çok önemli sonuçlar doğurabilecek haberler verdi: Noëllie yayımlayıcı Jacques Vallin ile yatacakmış. Bunu Diana'nın bir dostuna, bayan Vallin kendi söylemiş: mektuplarını ele geçirmiş Noëllie'den nefret ediyormuş. Bunu Maurice'e nasıl bildirmeli? Noëllie'nin aşkından öylesine emin ki, iyice afallayacak ama bana inanmayacak gene de. Kanıtlar bulmak gerekecek. Her halde hiç tanımadığım bayan Vallin'e gidip mektupları isteyemem. Vallin çok çok zengin. Eğer boşanmaya razı olursa, Noëllie onu Maurice'e yeğleyecektir. Ne dalavereci! Ona biraz değer verebilseydim daha az üzülecektim. (Biliyorum. Şu anda bir başka kadın da rakibi için şöyle düşünüyor: ondan yalnızca nefret edebilseydim daha az üzülecektim. Zaten ben de aynı şeyi düşündüm: üzülecek kadar önem vermiyorum ona.)

Pazar 13.

Grafoloğun cevaplarını Isabelle'e gösterdim: pek aklı yatmış gözükmedi, grafolojiye inanmıyor. Ama ona geçen gün grafoloğun benim aşırı duygululuğum konusunda yazdıklarıyla, Maurice'in söylediklerinin birbirini tuttuğunu söyledim. Gerçekte de insanlardan çok şey beklediğimi biliyorum; belki de onlardan çok fazla şey istiyorum

— Tabiî. Fazlasıyla başkaları için yaşadığına göre, onların yerine de yaşıyorsun, dedi bana. Ama sevgi, dostluk buydu: bir çeşit ortakyaşama hali.

— Ama ortak yaşamayı sevmeyen biri için çok mu rahatsız edici oluyorum?

— Bu, senin önem verdiğin ama sana önem vermeyen kişiler için bir rahatsızlıktır; bunda kişilik söz konusu olmayıp, içinde bulunulan durum söz konusudur.

Ona biraz gayret edip, beni nasıl gördüğünü, benim için ne düşündüğünü söylemesini istedim. Gülümsedi:

— Aslına bakarsan, seni görmüyorum. Sen benim arkadaşımsın hepsi, o kadar.

Bir çıkar söz konusu değilse, insanlardan hoşlanılır ya da hoşlanılmaz, ama onlar için de belirli bir kanıya sahip değildir insan, diye açıkladı düşüncesini. Benden hoşlanıyordu işte, o kadar.

— Açıkça, ama çok açıkça söyle: beni zeki buluyor musun?

— Tabiî, yalnız bu soruyu sormadığın zaman. Eğer ikimiz de aptalsak, birbirimizi zeki bulacağız: bu neyi kanıtlar?

Bu işte, benim kusurlarım ya da niteliklerim söz konusu değildi. Maurice'i çeken yenilikti; on sekiz aydır süren bir yenilik.

Pazartesi 14.

Üzüntünün derinliklerine giden o korkunç yol. İnsan bir kez üzüntülü oldumu, içinden hiç de neşeli bir şey yapmak isteği gelmiyor. Uyanınca plak çalmıyorum. Artık ne müzik dinliyor, ne sinemaya gidiyor, ne de kendime güzel bir şey alıyorum.

Bayan Dormoy'nın gelmesini beklerken yataktan kalktım. Çayımı içtim, gönlü olsun diye bir dilim ekmeği zorla yuttum. Önümde uzanan yaşayacağım bu güne bakıyor ve kendi kendime...

Kapı çalındı. Gençten bir çocuk leylâk ve güllerden yapılmış kocaman bir çiçek demeti verdi. Üzerinde bir kart vardı: «Nice yıllara. Maurice.» Kapı kapanır kapanmaz hıçkırarak ağlamaya başladım. Ben onda öfkeyi, kötü düşünceleri, kini tahrik ediyor ve bunlarla kendimi savunuyorum, ama bu çiçekler, yitirdiğimiz o tatlı günlerin anısı tüm silâhlarımı elimden alıyor.

Saat bire doğru kapının açıldığını duydum, bir anda ağzım zehir gibi oldu: bu korkunun tadıydı. (Klinikte son anlarını yaşayan babamı görmeye gittiğimde de aynı tat vardı ağzımda.) Kendi öz varlığım kadar yakın olan bu varlık, benim yaşama nedenim, kıvancım, şimdi bu yabancı, bu yargıç, bu düşman olmuştu: kapıyı açtığı zaman kalbim korkudan hızlı hızlı çarpmaya başladı. Hemencecik yanıma geldi, beni kollarının arasına aldı ve gülümsedi:

— Doğum günün kutlu olsun canım.

Başımı omuzuna koyup, sessiz sessiz ağladım. Saçlarımı okşuyordu:

— Ağlama. Mutsuz olmanı istemiyorum. Sen benim her şeyimsin.

— Sekiz yıldan beri beni sevmediğini söylemiştin.

— Yok canım. Sonra bunun doğru olmadığını söyledim. Sana çok bağlıyım.

— Ama artık beni aşkla sevmiyorsun değil mi?

— Aşkın öyle çok çeşiti var ki!

Oturduk, karşılıklı konuştuk. Onunla tıpkı Isabelle ya da Marie Lambert'le konuşuyormuşum gibi dostça, rahatça ve güven duyarak konuştum: sanki söz konusu olan bizim kendi öz davamız değilmiş gibi. Şimdiye dek tartıştığımız birçok basit sorun gibi bunu da tarafsızca tartışıyorduk. Sekiz yıl bir şey söylememiş olmasına şaştığımı yeniden belirttim.

— Üzüntüden öleceğini söylerdin, dedi yeniden.

— Bunu bana sen söyletirdin: ihanetin düşüncesi bile seni üzüntülere boğuyordu...

— Evet üzüntülere boğuyordu. Bunun için sustum ya: her şey sanki seni aldatmıyormuşum gibi devam etsin istiyordum... Sihir gibi bir şeydi bu... Ve tabiî utanıyordum da...

Niçin bu yıl konuşmak gereğini duymuştu? Bunu öğrenmek istedim özellikle. Bir yandan Noëllie'yle olan ilişkisi bunu zorunlu kılmış, diğer yandan da benim gerçeği bilmem gerektiğini düşünmüştü.

— Ama gerçeği söylemedin ki!

— Sana yalan söylemiş olmaktan utandığım için.

Bana o sıcak ve içten bakışıyla bakıyor ve kalbini ta derinliklerine kadar açıyordu, sanki o eski saf ve sevecen Maurice'di.

— Senin en büyük suçun beni güven içinde bırakıp uyutman, dedim. Işte şimdi kırk dört yaşında, elim kolum bağlı mesleği, olmayan bir kadınım. Yaşamda senden başka bağlı olduğum hiç bir

şey yok. Eğer bana sekiz yıl önce haber verseydin kendime bağımsız bir yaşam kurar ve bu durumu da daha kolaylıkla kabul edebilirdim.

— Aman Monique! dedi şaşkın şaşkın. *Revue Médicale*'deki sekreterlik görevini kabul etmen için yedi yıl önce ne çok ısrar etmiştim. Senin için çok uygun bir işti ve şimdiye dek de yükselmiş olurdun. İstemedin!

Bunu hemen hemen unutmuş gitmiştim. Öylesine yersiz gelmişti ki bana:

— Ayda yüz bin frank kazanmak için evden ve çocuklardan uzak kalmanın bir anlamı yoktu diye düşünmüştüm, dedim.

— Evet, o zaman da bunu söyledindi. Çok ısrar etmiştim.

— Eğer bana gerçek nedenlerini, senin için her şey olmaktan çıktığımı, kendime yeni bir gelecek hazırlamam gerektiğini söylemiş olsaydın, kabul ederdim.

— Mougins'deyken sana bir kez daha çalışmanı önermiştim. Gene kabul etmemiştin!

— O zamanlar senin aşkın bana yetiyordu.

— Çok geç değil henüz, dedi. Sana kolayca bir iş bulabilirim.

— Bu işin beni avutacağını mı sanıyorsun? Sekiz yıl önce böylesine anlamsız gelmezdi; ilerleyip bir şeyler olma şansım vardı. Ama şimdi!...

Bunun üzerinde uzunca durduk. Bana bir iş bulursa vicdanının rahatlayacağını hissediyorum. Vicdanının rahatlamasını hiç bir şekilde istemiyorum.

1 aralıkta yaptığımız konuşmaya döndüm: bir tarih; beni gerçekten bencil, herkesi emri altına almak isteyen biri olarak mı görüyordu?

— Öfkeyle söylemiş olsan bile hiç düşünmediğin bir şey değildi bu her halde?

Duraksadı, gülümsedi ve konuştu. Niteliklerimin kusurları vardı. Her zaman büyük bir dikkatle herkesi kolluyordum, bu çok değerli bir nitelikti ama kimi kez, insan keyifsiz olunca, can sıkıcı oluyordu. Geçmişe o denli bağlıydım ki, bu konuda en küçük unutkanlık büyük bir suçtu benim gözümde. Fikirlerde ve zevlerdeki değişiklikleri asla kabul edemiyordum. Öyle olsun bakalım. Acaba bana kin besliyor muydu? On yıl önce bana gücenmişti, çok iyi anımsıyorum, bunu uzun uzun tartışmıştık; ama bunun üzerinden çok uzun zaman geçti. İstediğini yaptı, sonra da ona hak verdim. Yoksa evlenmemiz için onu benim mi zorladığımı sanıyor? Hayır, hiç de değil; birlikte karar vermiştik...

— Geçen gün, işinle ilgilenmediğim için sitem ettin değil mi?

— Üzülerek söyleyeyim ki, bu doğru; benim için daha da üzücü olan şey, yalnızca benim hoşuma gider diye bu işle ilgilenmeye kendini zorlaman.

Sesinden cesaret alıp beni en çok üzen soruyu sordum:

— Bana Colette ve Lucienne'den ötürü kırgın mısın? Seni umut kırıklığına uğratıyorlarsa bunun sorumlusu ben miyim.?

— Umut kırıklığına uğradıysam bundan seni sorumlu tutmaya ne hakkım var?

— Niye bana çok kinin varmış gibi konuştun o halde?

— İyi ama, benim içinde bulunduğum durum da pek öyle iç açıcı değil. Kendime kızıyorum ve haksız olarak da hıncımı senden alıyorum.

— Gene de beni eskisi gibi sevmiyorsun. Evet bana bağlısın; ama artık yirmi yaşımızın sevgisi değil bu.

— Senin için de yirmi yaşımızın aşkı değil artık. Yirmi yaşındayken seninle birlikte aşkı da seviyordum. Şimdi bu çoşkulu yönümü yitirdim, değişen bu işte.

Onunla eskiden olduğu gibi dostça konuşmak ne hoştu. Zorluklar azalıyor, sorular uçuşup gidiyor, olaylar eriyip yok oluyor, doğru ve yanlış tatlı bir biçimde birbirleriyle kaynaşıyordu. Aslında olup biten hiç bir şey yoktu. Sonunda Noëllie'nin varlığını unutur gibi oldum... Ne kuruntu, ne aldatmaca. Aslında yaptığımız bu gevezelik, hiç bir şeyde hiç bir şey değiştirmedi. Olanlara bir başka ad verildi ama her şey yerli yerinde. Hiç bir şey öğrenmedim. Geçmiş eskisi gibi karanlık, gelecek gene belli değil.

Salı 15.

Dün akşam, öğleden sonra yaptığımız o can sıkıcı konuşmayı yeniden başlatmak istedim. Ama Maurice yemekten sonra çalıştı, çalışmasını bitirdikten sonra da yatmak istedi.

— Öğleden sonra yeterince konuştuk, tartıştık bu konuyu. Eklenecek daha fazla bir şey yok. Yarın sabah erken kalkacağım.

— Aslına bakarsan, hiç bir şey söylemedik. Çaresiz:

— Sana daha fazla ne söylememi istiyorsun? diye sordu.

— Evet, bilmem gereken bir şey var gene de: geleceğimizi nasıl görüyorsun?

Sustu. Kapana kısılmıştı.

— Seni yitirmek istemem. Noëllie'den de vazgeçmek istemiyorum. Ve bunların arasında bocalayıp duruyorum...

— Noëllie bu ikili yaşamaya ses çıkarmıyor mu?

— Ne yapabilir ki?

— Evet. Benim gibi. *Club 46*'da aramızda değişen hiç bir şey yok demeye cesaret ettiğini düşünüyorum da!

— Öyle bir şey söylemedim.

— Dans ediyorduk ve sen: «Değişen bir şey yok!» dedin ve ben de inandım!

— Monique, sen bana: önemli olan aramızda bir şeyin değişmiş olmaması, dedin. Sustum, tersini söylemedim. O anda işin derinine inmek olanaksızdı.

— Söyledin. Çok iyi anımsıyorum.

— Biliyor musun, çok içmiştin ve kendi kendine uydurdun bunu...

Üzerine düşmedim. Ne önemi vardı? Önemli olan Noëllie'den vazgeçmek istememesiydi. Biliyor, ama inanamıyordum. Birdenbire kış sporlarına gitmekten vazgeçtiğimi söyledim ona. İyice düşünmüştüm ve buna karar verdiğim için de memnundum. Eskiden onunla dağlara gitmeyi ne çok severdim: bu durumda orayı gidip yeniden görmek

bana çok acı verecekti. Oraya onunla birlikte ilkönce gidip sonra bir başkası tarafından yerimden kovulup yenik olarak dönmeye dayanamazdım. Oraya Noëllie'den sonra gitmek de işime gelmiyordu; çünkü Maurice'in onu özleyeceğini, benim silüetimi, üzüntümü onun gülüşüyle karşılaştıracağını biliyordum. Bir sürü olmadık zırvalıklar yapacak ve Maurice'in beni başından atmasını kolaylaştıracaktım.

— Ona söz verdin, git onunla on gün geçir. Sonra buraya dön.

Bu işte ilk kez önceciliği ben ele alıyordum. Çok rahatlamıştı.

— Ama senin de benimle gelmeni istiyorum Monique! Karda ne güzel günler geçirmiştik!

— İyi ya işte...

— Bu kış kayak yapmayacak mısın?

— Bu durumda kayaktan ne zevk alabilirim ki?

Beni kandırmaya çalıştı, ısrar etti, canı sıkılmış gözüküyordu. Günlük üzüntülerime alışıktı ama kendimi kayaktan yoksun bırakmam vicdan azabı çektiriyordu ona. (Haksızım; hiç de alışık değil. İçi rahat etmiyor, uyuyabilmek için ilâç alıyor, sarardı soldu. Buna üzülmüyorum, daha da beter olsun istiyorum. Bile bile bana ve kendine acı çektirdiğine göre bu denli aptalcasına Noëllie'ye bağlı demek.) Uzun uzadıya tartıştık. Kararımı değiştirmedim. Sonunda öylesine yorgun düştü ki, gözlerinin altı morardı, yüzü gözü birbirine karıştı, gidip yatmasını söyledim. Sanki çok rahatmış gibi derin bir uykuya daldı.

Çarşamba 16.

Biraz önce camı dövmeye başlayan yağmur damlalarının akışına bakıyorum. Düşey iniyorlar;

sanki gizli bir kuvvetle sağa sola saptırılıyormuş gibiler; bir şey arıyormuşcasına kımıldamamayan damlaların arasından geçiyor, duruyor, yeniden yollarına devam ediyorlar. Artık yapacak hiç bir şey yokmuş gibi geldi. Her zaman yapacak bir şeyler bulurdum. Şimdi yün örmek, yemek yapmak, okumak, plak dinlemek, her şey boş geliyordu bana. Yaşantımın her anını önemli kılan Maurice'in sevgisiydi. Yaşantım bomboş, her şey bomboş; nesneler, anlar ve ben.

Geçen gün Marie Lambert'e beni zeki bulup bulmadığını sordum, o keskin bakışlarını bana çevirdi:

— Çok zekisiniz...

— Bir *ama*'sı var...

— Zekâ beslenmediği takdirde canlılığını yitirir. Kocanızın size iş bulmasına engel olmayacaktınız.

— Yapabileceğim işin bana pek bir yararı olmayacak.

— Bu hiç belli olmaz.

Akşam.

Bu sabah birdenbire aydınlığa kavuştum: bütün suç bendeydi. En büyük yanılgım *zamanın geçtiğini* anlamamamdı. Zaman geçiyordu ve ben örnek kocanın örnek karısı tutumunda donmuş kalmıştım. Cinsel ilişkimizi yeniden canlandıracağıma eski gecelerimizi anımsayıp onlarla yetiniyordum. Jimnastik yapıp, güzellik salonlarına giderek kendime bakacağıma hâlâ otuz yaşımın yüzüne ve vücuduna sahip olduğumu sanıyordum. Zekâmı köreltmiştim. Kültürümü arttırmıyor ve kendi kendime: çocuklar benden ayrıldıktan sonra bol

bol zamanım olur diyordum. (Belki de babamın ölümünün kendimi bırakmamda bir payı vardı. Bir şeyler kopmuştu. O andan beri zaman durmuştu.) Evet, Maurice'in evlendiği, olaylara, fikirlere kitaplara ilgi duyan o genç öğrencinin, bugün evrenin dört duvar arasına sıkıştırdığı kadınla ilgisi yoktu. Maurice'i de benimle birlikte buraya kapamak eğiliminde olduğum doğru. Yuvasının ona yeteceğine, onun bütünüyle bana ait olduğuna inanıyordum. Genel olarak her şeyimizi birbirine uyduruyordum: bu da değişen ve her şeye yeni bir açıdan bakan Maurice'i sıkmış olmalıydı. Sıkıntı da sonuçlar doğururdu. Bağlılık anlaşması üzerinde de böyle inatla durmamam gerekirdi. Eğer Maurice'e özgürlüğünü verseydim —ve belki kendiminkini de kullansaydım— Noëllie gizlilik zevkini tatmaktan yoksun olacaktı. Ben de buna kolaylıkla karşı çıkabilirdim. Bunu yapmak için şimdi çok mu geç? Marie Lambert'e bütün bunları Maurice'le konuşup, gereken tedbirleri alacağımı söyledim. Şimdiden okumaya koyulup, plak dinlemeye başlamıştım: daha ciddî bir çaba göstermem gerekiyordu. Birkaç kilo vermeli, daha iyi giyinmeliyim. Susmayıp Maurice'le daha rahat konuşmalıydım. Beni pek desteklemedi dinlerken. İlk gebeliğimde suçun Maurice'de mi, yoksa bende mi olduğunu öğrenmek istedi. Suç her ikimizdeydi. Ben takvime fazla bel bağlamıştım ama beni yanılttığı için de suç bende değildi. Çocuğu doğurmak için ısrar etmiş miydim? Hayır. Ya doğurmamak için? Gene hayır. Karar kendi kendine verilmişti. Pek inanmış gözükmedi. Ona göre Maurice bana ciddî şekilde kin besliyordu. Onun bu düşüncesine karşılık Isabelle'inkini öne sürdüm: eğer benimle evlenmek istememiş olsaydı evliliğimizin başında o denli mutlu olamazdık. Cevabı

çapraşıktı: Maurice üzüleceğine âşık olmayı denedi ve deli gibi mutlu olmak istedi; bu da bitince, içine attığı kin ortaya çıktı. Marie Lambert'in kendisi bile bu açıklamayı yetersiz buldu. Ortada yeni nedenler olmasaydı eskileri onun benden uzaklaşmasında pek bir rol oynamazdı. Ortada yakınacağı herhangi yeni bir şey yoktu.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Marie Lambert beni biraz sinirlendiriyor. Hepsi benim bilmediğim şeyleri bilir gözükerek beni sinirlendiriyorlar. Belki Maurice ve Noëllie durumu işlerine geldiği gibi anlatıyorlar, belki herkes bu konuda benden çok daha tecrübeli ve bildiğini bana uygulamak istiyor, ya da beni kendimi göremediğim bir açıdan görüyorlar. Beni istedikleri gibi oynatıyorlar, onlarla konuştuğumda da bunu seziyorum. Marie Lambert kış sporlarına gitmekten vazgeçmemi doğru buldu, ama bunun için de üzülmüş gözükmemem gerekiyordu; Maurice'in bunu kendine dert edeceğini pek sanmıyor.

Maurice'e kusurlarımı anladığımı söyledim. Artık alıştığım bir hareketle, yeter der gibi durdurdu beni.

— Kendini hiç suçlama. Dönüp dolaşıp eskiyi karıştırmayalım!

— Geçmişimden başka neyim var ki?

O korkunç sessizlik.

Geçmişimden başka hiç bir şeyim yok. Ama artık o ne bir mutluluk, ne de bir övünç: şimdi o anlaşılması güç, sıkıntı veren bir şeydi. Ondan gerçeği öğrenmek isterdim. Ama belleğine güvenilebilir mi? Ben birçok şey unuttum, anımsadıklarımın kimisini de yanlış anımsıyorum. («Değ-

şen bir şey yok» Kim söyledi bunu? Maurice mi, ben mi? Bu günlüğe onun söylediğini yazdım. Belki öyle olmasını istediğim içindi...) Marie Lambert'e, biraz da hırsımdan, ters cevaplar veriyorum. Maurice'in pek çok kez bana kin beslediğini hissetmiştim. Doğum günümde bunu yadsımıştı. Ama kulaklarımda hâlâ çınlayan sözler var; önemsemek istememiştim ama gene de unutamadım. Colette bu «aptalca» evliliği yapmaya karar verdiği zaman ona kızması, dolaylı olarak bana kızması demekti Colette'in aşırı duygulu, çekingen olmasından, birinin kanatları altına sığınma isteği duymasından ve girgin olmamasından beni sorumlu tutuyordu. Ama özellikle Lucienne'in gidişi onu daha da çok yıktı. «Lucienne senden kurulmak için gitti.» Böyle düşündüğünü biliyorum. Ama ne derece doğru? Daha tasasız, kendini daha az hissettiren bir başka anneyle, Lucienne aile içinde yaşayabilir miydi acaba? Bununla birlikte geçen yıl daha rahatlamış bir hali vardı ve aramızda her şey düzelmiş gibiydi. Acaba evden ayrılacağı için mi böyleydi? Bilemiyorum. Eğer kızlarımı iyi yetiştiremedimse, bütün yaşamım büyük bir başarısızlıktır. İnanamıyorum, aklım almıyor böyle bir şeyi. Ama bir an acaba... desem dünya başıma yıkılıyor.

Maurice acıdığı için mi benden ayrılmıyor? Eğer öyleyse, çekip gitmesini söylemeliyim ona. Cesaret edemiyorum. Eğer benden ayrılmazsa belki Noëllie umudunu yitirir ve Vallin'e, ya da bir başkasına el koyar. Belki de Maurice aramızdaki bağların anlamını kavrar.

Beni yiyip tüketen şey zaman zaman iyi, zaman zaman da kötü davranması. Davranışlarının böy-

le değişmesinin nedenlerini anlayamıyorum bir türlü. Kimi kez bana acı çektirmekten, kimi kez de bana fazla umut vermekten korkuyor gibi. Umutsuzluğa saplanıp kalmalı mı? O zaman da kim olduğumu, beni niçin sevdiğini unutacaktır.

Perşembe 17.

Marguerite yeniden kaçmış, bir türlü bulamıyorlar. Serseri kızın biriyle gitmiş. Çalıp çırpıp orospuluk yapacak. Çok üzücü, ama üzülemiyorum. Hiç bir şey beni etkilemiyor.

Cuma 18.

Dün akşam gene gördüm onları. Sık sık gittikleri *L'An 2000* civarında dolaşıyordum. Noëllie'nin spor arabasından indiler; koluna girdi, gülüşüyorlardı. Evdeyken en iyi halinde bile suratı asık, gülünce de zoraki gülüyor. «İçinde bulunduğum durum pek öyle iç açıcı değil...» Benim yanımdayken onu bir an bile unutmuyor ama onunla olunca beni unutuyor. Rahatlamış, tasasız, gülüp duruyordu. İçimden Noëllie'ye bir kötülük yapmak geldi. Bu dişice bir düşünce, doğru değil biliyorum, onun hiç bir suçu yok ama böyle işte.

İnsanlar alçak. Diana'dan, beni Bayan Vallin'in Noëllie'den dert yandığı arkadaşıyla tanıştırmasını istedim. Pek ne diyeceğini bilemedi. Arkadaşı söylediği şeyden pek emin değildi. Vallin çok tanınmış genç bir avukatla düşüp kalkıyormuş. Ama Bayan Vallin bu avukatın kim olduğunu söylememiş. Bu belki şirketin pek çok davasını almış olan Noëllie'dir, ama belki de bir başkasıdır... Diana geçen gün çok kesin konuştuydu. Ya arkadaşı bir olay çıkmasından, ya da Diana benim bir rezalet çıkarmamdan korkuyor. Böyle bir şey dü-

şünmediğine yemin etti; bana yardım etmekten başka bir şey düşünmüyordu! Öyle her halde. Ama hepsi de bana en iyi şekilde yardım etmek için kendi görüşlerinden yararlanıyorlar.

Pazar 20.

Colette'i her görüşümde soru yağmuruna tutuyorum. Dün gözleri yaşardı.

— Aşırı derecede benim üzerime düştüğünü hiç bir zaman düşünmedim, tersine hoşuma gidiyordu benimle ilgilenmen... Geçen yıl Lucienne senin hakkında ne mi düşünüyordu? Birbirimize fazla yakın değildik, beni de eleştiriyordu. Bizi çok duygulu buluyordu, kendisi de katı, duygusuz havalardaydı. Zaten ne düşündüğünün ne önemi var? Keramet sahibi değil ya.

Tabiî, Colette kendini hiç bir zaman baskı altında hissetmedi, çünkü ondan beklediğim davranışı kendi davranışıymış gibi benimsiyordu. Kuşkusuz kişiliğinden şikayetçi olmayı düşünemez. Ona canının sıkılıp sıkılmadığını sordum. (Jean Pierre iyi çocuktu ama bazı saçma davranışları vardı.) Hayır, daha çok işi başından aşkındı; bir ev idare etmek sandığından daha da güçtü. Artık ne kitap okuyacak, ne de müzik dinleyecek vakti vardı. «Kendine zaman ayırmaya çalış, yoksa sonunda insan boş kafalı biri oluyor.» dedim. «Kendi başıma geldiği için biliyorum bunu». diye devam ettim. Güldü: eğer ben ahmaksam o da benim gibi ahmak olmak isterdi. Beni çok candan, yürekten seviyor, hiç olmazsa onu elimden alamayacaklar. Acaba onu çok mu ezdim? Onun için daha canlı, daha zengin bir yaşam düşünmüştüm. Aynı yaştayken Maurice'le benim yaşantım daha iyiydi.

Benim gölgemde yaşadığı için silik bir kişiliği mi oldu?

Kendimi başkasının gözüyle görmeyi ne çok isterdim! Colette'in grafolojiyle ilgilenen bir arkadaşına üç mektubu da gösterdim. Daha çok Maurice'in yazısıyla ilgilendi. Benim için iyi şeyler söyledi; Noëllie için o kadar iyi şeyler söylemedi. Kendisine niçin bu incelemeleri yaptırdığımı bildiği için vardığı sonuçlar da tarafsız değildi.

Pazar akşamı.

Biraz önce Maurice: «Tabiî Noel gecesini birlikte geçireceğiz.» deyince tatlı bir süpriz oldu bu bana. Öyle sanıyorum ki, kış sporlarına gitmediğim için gönlümü almak istiyordu. Her ne nedenle olursa olsun, kendimi bu zevkten yoksun etmemeye karar verdim.

27 Aralık Pazar.

Ne yazık ki burnumdan geldi. Maurice farkına varmamıştır umarım. *Club 46*'da bir masa ayırtmıştı. Yemekler çok iyi, program çok güzeldi. Bütün parasını ve gösterdiği inceliği boşu boşuna harcamış oldu. Yeni bir elbise giymiştim ve gülümsüyor dum ama içimdeki sıkıntı dayanılmazdı. Bütün bu çiftler... Süslenmiş, güzel giyinmiş, saçları iyi taranmış kadınlar en iyi dişçilerin yaptığı dişlerini göstererek gülüyorlardı. Erkekler sigaralarını yakıyor, şampanya koyuyorlardı bardaklarına. Bakışıyorlar ve fısıldaşıyorlardı. Geçen yıllar çiftleri birbirine bağlayan bağı görebiliyordum. Kendimizinkine inandığım için onların bağlılığına da inanıyordum. Şimdiyse rasgele karşı karşıya oturmuş insanlar vardı karşımda. Bir an geliyor her şeyi eskisi gibi görüveriyordum. Maurice benim ayrılmaz bir parçamdı; Colette

kızımsa, o da kocamdı, bu başka türlü düşünülemezdi; aramızdaki bağlar unutulabilir, koparılabilir ama yok edilemezdi. Ve sonra birbirine hiç bir şey veremeyen iki yabancı olduk. İçimden bağırmak geldi: her şey yapmacık her şey alaylı bir güldürü. Birlikte şampanya içmek düşünce ve duygu ortaklığı demek değildir. Eve dönünce Maurice beni öperek;

— İyi bir geceydi, değil mi? diye sordu.

Rahatlamış, memnun gözüküyordu. Pek tabiî hayır demedim. Yılbaşı gecesini Isabelle'de geçireceğiz.

1 Ocak.

Maurice'in keyifli olması beni sevindirmemeli: bunun gerçek nedeni Noëllie'yle geçireceği on gün. Her zaman suratını asıp homurdanan Maurice'in neşesini, sevecenliğini, bir fedakârlık pahasına da olsa yeniden bulabilirsem, hâlâ bu davayı kazanma şansım var demektir. Isabelle'e gittiğimizde yeniden bir çift olmuştuk. Çevremizde evliliklerini şöyle böyle sürdüren, birbirlerine pamuk ipliğiyle bağlı, ama gene de birlikte yaşayan pek çok çift vardı. Isabelle'le Charles, Couturier'ler, Colette'le Jean-Pierre ve diğerleri. Çok güzel caz plakları vardı, keyfimce içki içtim. Bilmem ne kadar zamandan beri, ilk kez neşelendim. Neşe: havanın saydamlığı, zamanın akıcılığı, soluk alma kolaylığı. Ben de daha fazlasını istemiyordum. Nasıl oldu da onlara Ledoux tuzlalarını en ince ayrıntısına kadar anlatmaya başladığımı bilemiyorum. Dinlediler ve sorular sordular. Ama ansızın Noëllie'yi taklit edip etmediğimi, onun gibi dikkati çekmek isteyip istemediğimi ve Maurice'in bir kez daha beni gülünç bulup bulmadığını dü-

şünmeye başladım. Biraz canı sıkılmış gözüküyordu. Isabelle'i bir köşeye çekip:

— Çok mu gevezelik ettim? Gülünç duruma mı düştüm? diye sordum.

— Yok canım, diye karşı çıktı. Anlattığın şeyler çok ilginçti!

Benim böylesine tedirgin olmam onu çok üzmüştü. Tedirgin olmakta haklı olduğum için mi, yoksa haksız olduğum için mi üzülmüştü? Daha sonra Maurice'e niçin canı sıkılmış gibi durduğunu sordum:

— Yo, canım sıkılmış değildi!

— Bunu da sanki canın sıkılmış gib' söylüyorsun.

— Yok canım.

Belki de sorduğum soru canını sıkıyordu. Bilmiyorum. Bundan böyle her zaman, her yerde sözlerimin ve davranışlarımın ardında bir acaba yatacaktı.

2 Ocak.

Dün gece Colette'e yemeğe gittik. Zavallıcık çok emek vermişti ama yaptıkları bir şeye benzemiyordu. Ona Maurice'in gözleriyle bakıyordum. Evinin zevksiz olduğu bir gerçek. Giyinmesinden evinin döşemesine kadar hiç bir şeyde kendi karar veremiyor. Jean Pierre çok sevimli, çok cana yakın ve ona da tapıyor. Ama insan onunla ne konuşacağını da bilemiyor. Dışarı çıkmıyorlar, çok az da dostları var. İyice sönük, iyice kısıtlı bir yaşam. Ke di kendime: on beş yaşındaki parlak lise öğrencisi bu sönük genç kadın olduysa suçlu ben miyim? diye dehşetle sordum. Çok sık rastlanan

bir değişiklikti, benzerlerini çok görmüştüm; ama belki de hepsinde suçlu ana babaydı. Maurice bütün gece boyunca çok neşeli, çok candandı. Sonra da hiç bir yorum yapmadı. Benim düşündüğümü o da düşünmüştü her halde.

Maurice'in dün bütün günü evde, geceyi de benimle Colette'de geçirmesi garibime gitmişti. İçime bir kurt düştü ve biraz önce Noëllie'ye telefon ettim, eğer cevap verseydi telefonu kapayacaktım. Sekreteri çıktı:

— Bayan Guérard Paris'e yarın dönecekler.

Hâlâ niye böylesine safım! Noëllie gitmişti ve onun yerini de ben dolduruyordum Hırsımdan kuduruyordum. Maurice'i evden kovup, bu işe kesinlikle son vermek istiyordum.

Hırsla saldırdım. Noëllie'nin, yılbaşı ve Noel gecelerini benimle geçirmeye karar verdiği için gittiğini söyledi.

— Hayır, hiç de değil! Şimdi aklıma geldi; bayramları her zaman kocasının yanında, kızıyla geçirir.

— Orada dört gün kalmayı düşünüyordu.

Gene hemen o içten havasına giriverdi.

— Her neyse, bunu birlikte planladınız!

— Pek tabiî bu konuyu onunla konuştum. Omzunu silkti: —Kadınlar, kendilerine verilen şey bir diğerinden zorla koparılıp alınmışsa memnun olurlar ancak. Önemli olan davranış değil, kazanılan utkudur.

Birlikte karar verdiler buna, bu da geçirdiğim o günlerin tatlı anlarını berbat etmeye yetti.

Eğer kabul etmeyip direnseydi, Maurice isteğine boyun eğecekti. Öyleyse, ona, onun kaprislerine, cömertliğine ya da cimriliğine bağlı yaşamım... Kısacası onun çıkarlarına bağlıyım.

Yarın akşam Courchevel'e gidiyorlar. Kararımın aptalca olup olmadığını düşünüyorum. Üç hafta izin kullanacağına, on beş gün kullanıyor yalnızca (kayağa olan düşkünlüğü hesaba katılırsa, bunun büyük bir fedakârlık olduğunu söylemek istedi bana). Bu durumda Noëllie'yle düşündüğünden beş gün daha fazla kalacak ve ben de onunla baş başa geçireceğim on günden yoksun kalacaktım. Noëllie'nin onu doldurmak için bol bol zamanı olacaktı. Dönüşte Maurice bana aramızda her şeyin bittiğini söyleyecekti. Kendimi batırdım sonunda! Bunu hiç bir tepki göstermeden düşünebiliyorum. Her ne olursa olsun, hapı yuttuğumu hissediyorum. Beni istediği gibi oynatıyor, belki canıma kıymamdan korkuyor - bu söz konusu değil, ölmek istemiyorum - ama Noëllie'ye olan bağlılığı da azalmıyor.

15 Ocak.

Ya bir kutu konserve açıp yiyeyim ya da gidip yıkanayım. Ama dönüp dolaşıp gene aynı şeyleri düşüneceğim. Oturup yazarsam oyalanıyor ve düşüncelerden kurtuluyorum. Yemeden kaç saat, yıkanmadan kaç gün dayanabileceğim? Hizmeçi kadına da izin verdim. İki kez kapı çalındı, pek çok kez de telefon çaldı, hiç birine cevap vermedim, yalnızca saat sekizde Maurice'le konuştum. Her gün tam zamanında beni arıyor ve endişeli bir sesle:

— Bugün ne yaptın, diye soruyor.

İsabelle'e, Diana'ya, Colette'e, sinemaya ya da konsere gittiğimi söylüyorum.

— Ya bu akşam ne yapıyorsun?

Diana'yı ya da Isabelle'i göreceğimi yahut da tiyatroya gideceğimi söylüyorum. Israrla:

— İyi misin, iyi uyuyabiliyor musun? diye soruyor.

Onu her şeyin iyi olduğuna inandırıyor ve kar nasıl diye soruyorum: Pek güzel değil; hava da öyle. Sanki Courchevel'de çok sıkıcı angarya bir görevi varmış gibi konuşuyordu. Ama telefonu kapar kapamaz onu barda bekleyen Noëllie'nin yanına gülerek gittiğini ve içkilerini yudumlarken gün boyunca olanları hararetle konuştuklarını biliyorum.

İstediğim de buydu, değil mi?

Burada, dört duvar arasında kapanıp kalmayı istedim; artık ne gündüzün ne de gecenin farkındayım. Kendimi çok kötü hissettiğimde, bu acı dayanılmaz olduğunda, içki içiyor, sinir ya da uyku ilâcı alıyorum. Biraz iyi olunca da zindeleştirecek bir şeyler alıp polisiye romana sarılıyorum: bir sürü almıştım. Sessizlikten patladığımda radyoyu açıyor ve zorlukla anlayabildiğim, çok uzak bir gezegenden gelen sesleri dinliyorum: bu dünyanın, bana kesinlikle yabancı olan zamanı, saatleri, yasaları, dili, dertleri, eğlenceleri var. İnsan büsbütün yalnız kalıp her şeyden elini ayağını çekerse kendini ne dereceye kadar kapıp koyuverir? Oda leş gibi sigara ve içki kokuyor, her yerde kül var; pisim, çarşaflar pis, pis camların ardındaki gök pis, bu pislik beni koruyan bir kabuk, ondan artık hiç bir

zaman ayrılamayacağım. Hiçliğin dönüşü olmayan noktasına kadar kaymak çok kolay olacaktı. Çekmemde gereken şey var. Ama istemiyor, istemiyorum! Kırk dört yaşındayım, ölmek için çok erken, doğru olmaz bu! Artık yaşayamıyorum, ama ölmek de istemiyorum.

Bütün yazdıklarımı başından sonuna dek okuduğum için iki haftadır hiç bir şey yazmadım bu deftere. Hem sonra kelimelerin de hiç bir anlamı olmadığını gördüm. Kızgınlıklar, kâbuslar ve korku kelimelere sığmıyor. Kendimi biraz iyi hissedince umut ya da umutsuzluk içinde kağıda bir şeyler yazıyorum. Ama sayfalarda tüm başarısızlık, aptallık ve kopup dağılma yer almıyor. Hem sonra bu sayfalar öyle çok yalan söylüyor, öyle çok aldanıyorlar ki... Nasıl oynattılar beni! «Noëllie'den vazgeçemem...» demek için Maurice beni yavaş yavaş «İkimizden birini seçmen gerek!» diyecek duruma getirdi. Aman!. Bu olayı oturup yeniden yorumlayamam. Bu günlükteki her satırın düzeltilmesi gerekiyor, her satır bir diğerini yalanlıyor. Örneğin bu günlüğü Salines'de tutmaya başladım; bunun nedeni yitirilmiş bir gençliğin geri dönmesi ya da yalnızlığımı gidermek isteği olmayıp itiraf edilemeyen bir çeşit kuşkunun kesinlik kazanmasıydı. Bu kuşku sessizliğin derinliğinde, insanı tedirgin eden o öğleden sonranın sıcaklığındaydı ve Maurice'in somurtkanlığına, gidişine bağlıydı. Bütün bu sayfalara yazdıklarımı düşünüyorum ve hep düşündüklerimin tersini yazdığımı onları yeniden okuduğumda da hapı yuttuğumu anlıyorum. Utançtan yüzümü kızartan cümleler var... «Her zaman gerçeği bilmek istedim, eğer bildiysem bilmeyi istemişimdir.» İnsan böylesine faka basar mı hiç, yaşamı konusunda! Herkes benim gibi kör mü,

ya da ben aptalların arasında aptalların şahı mıyım? Yalnızca aptal değilim kendime yalan da söylüyorum. Ne yalanlar söylemişim kendi kendime! Noëllie önemli değil, Maurice beni yeğliyor diyordum ama bunun gerçek olmadığını da pekiyi biliyordum. Kalemi elime geriye dönmek için almadım. Çevremdeki ve içimdeki boşluk öylesine engindi ki, hâlâ yaşadığıma inanmam için elimin bu hareketi yapması gerekliydi.

Kimi kez pencereye geliyor ve üzerinden yüzyıllar geçmiş gibi gelen bir cumartesi sabahı onun gidişini görür gibi oluyorum. Kendi kendime: «Geri dönmeyecek.» diyordum. Ama bundan emin değildim. Bu başıma geleceklerin, gelenlerin kafamda şimşek gibi çakmış bir çeşit önsezisiydi. Geri dönmedi. Gelen o değildi: bir gün yanımda onun benzerini bile bulamayacağım. Araba şurda, kaldırıma çekmiş bırakmış onu. O benim için Maurice'in varlığının anlamıydı ve onu görmek beni heyecanlandırıyordu eskiden. Şimdi yalnızca onun yokluğunu belirtiyor. Gitti. Bir daha geri dönmemek üzere gidecek. Onsuz yaşayamayacağım. Kendimi öldürmek de istemiyorum. O halde?

Niçin? Başımı bu çıkmazın duvarlarına vurup duruyorum. Yirmi yıldır namussuzun birini sevmedim! Aptalın, cadalozun biri değilim her halde! Aramızdaki bu sevgi gerçekti, sağlamdı: gerçek gibi, bu sevgi de yok edilemezdi. Yalnız zaman akıp gidiyordu ve ben bunun farkında değildim. Zaman ırmağı ve bu ırmağın sularının alıp götürdükleri: işte onun sevgisi de bu zaman sularına kapılıp gitmişti. İyi ama benimki hâlâ niye yerinde?

Dolaptan eski mektuplarımızı sakladığımız kutuları çıkardım. Maurice'in ezbere bildiğim bütün

cümlelerinin en az on yıllık bir geçmişi var. Anılar için de bu böyle. Öyleyse, aramızdaki güçlü aşkın on yıl sürdüğünü, bu aşkın diğer on yılı da etkilediğini ve bunun olaylara değişik bir görünüm kazandırdığını düşünmek gerek. Bununla birlikte bu son yıllarda hep aynı gülüşü, hep aynı bakışı vardı. (Ah! Ne olur, yalnızca o bakışı, o gülüşü bir bulabilsem!) Daha yeni tarihli mektuplarda neşeli ve sevecen. Ama bunlar aynı zamanda kızlarına yazılmış mektuplar. Zaman zaman ateşli bir cümle alışılagelen üslupla çelişki yaratıyordu, ama bir zorlama da seziliyordu. Kendi mektuplarımı okumak istediğimde göz yaşlarım seller gibi aktı.

Onları yeniden okudum ve içimde buruk bir acı bıraktılar. İlkönceleri Maurice'inkiler gibi ateşli ve neşeliydiler. Daha sonraları belli belirsiz bir yakınma, bir sitem seziliyordu. Birbirimizi ilk günkü gibi sevdiğimizi biraz abartılmış biçimde söylüyor ve ondan da beni doğrulamasını istiyorum. Cevapları içinde olan sorular soruyorum: bu cevapları ondan koparırcasına aldığımı bildiğim halde nasıl olmuş da tatmin olmuşum? Ama farkında değildim, unutuyordum. Pek çok şey unuttum. Bana göndermiş olduğu ve telefon konuşmamızdan sonra yaktığımı söylediğim bu mektup da neydi? Şöyle böyle anımsıyorum. Çocuklarla Mougins'deydim, bir sınava hazırlanıyordu, bana sık yazmadığı için ona sitem etmiştim, çok sert bir cevap vermişti. Çok sertti. Üzülmüş telefona sarılmıştım; özür dilemiş, mektubu yakmamı rica etmişti. Yaşamımda unuttuğum başka dönemler de var mı? Her zaman iyi niyetle hareket ettiğimi düşünürdüm. Geride bıraktığım kendi öz öykümün böyle karanlıklara gömülmüş olmasını düşünmek ne korkunç!

Daha ertesi gün.

Zavallı Colette! Merak etmemesi için ona iki kez telefon etmiş, neşeli neşeli konuşmuştum. Ama gene de ona gitmememe, onun bana gelmesini istemememe şaşırmıştı. Zili öyle uzun çalmış, kapıyı öyle hızlı vurmuştu ki, dayanamadım açtım. Öylesine aptallaştı ki, kendimi onun gözlerinde görür gibi oldum. Evin içini gördüm, ben de şaşırdım. Kendime çeki düzen vermeye, bavulumu hazırlamaya ve kendisinde kalmaya zorladı beni. Gündelikçi kadın her şeyi düzeltirdi. Jean-Pierre gider gitmez Colette'e yapışıyor ve onu soru yağmuruna tutuyordum. Babasıyla ben çok kavga ediyor muyduk? Belirli bir süre evet, ama onu da en çok şaşırtan şey o zamana dek çok iyi anlaşmış olmamızdı. Ama ondan sonra hiç bir kavgamıza tanık olmamıştı.

— Gene de her şey eskisi gibi değildi artık.

Bunun farkına varmak için o zamanlar çok gençti. B. na yardımcı olmuyor. Biraz çaba gösterse bana bu işin içinden nasıl çıkabileceğimi söyleyebilirdi. Kaçamak cevaplar verdiğini hissediyordum: sanki onun da kafasında başka düşünceler var gibiydi. Hangi düşünceler? Çok mu çirkinleşmiştim? Gerçekten çok mu çirkindim? Evet, şu anda çirkinim: kemiklerim çıkmış, saçım başım, yüzüm gözüm birbirine karışmış. Ama sekiz yıl önce? Bunu ona sormaya cesaret edemedim. Acaba aptal mıydım? Yoksa Maurice'e lâyık olacak kadar parlak biri değil miydim? İnsanın ke di kendini eleştirme alışkanlığı yoksa, bu korkunç sorular geliyor aklına hemen.

19 Ocak.

İnanmalı mı ona? Maurice'e yapışmamamın, onu serbest bırakmamın ödülünü görecek miydim

acaba? Haftalardan beri ilk kez bu gece kâbus görmeden uyuyabildim ve boğazımdaki düğümler çözüldü. Umut. Çok zayıf ama var. Berbere, güzellik enstitüsüne gittim, kendime çeki düzen verdim, evi tertemiz yaptım, Maurice döndüğünde çiçek bile almıştım. Bununla birlikte ilk sözü:

— Bu halin ne! oldu.

Dört kilo vermiştim doğru. Colette'e beni ne durumda bulduğunu söylememesi için yemin ettirmiştim ama söylediğinden de emindim hemen hemen. Neyse! Fena da etmedi. Beni kollarının arasına aldı.

— Zavallı sevgilim!

— Ama çok iyiyim, dedim.

(Librium almıştım, sinirlerim gergin olsun istemiyordum.) Gözlerinden akan yaşları görünce çok afalladım.

— Namussuzun biri gibi davrandım!

— Bir kadını sevmek namussuzluk değildir, elinden hiç bir şey gelmez dedim.

Omzunu silkerek:

— Acaba onu seviyor muyum? dedi.

İki gündür bu cümleyle besleniyorum. Sakin ve güzel dağ havasında birlikte iki hafta geçirdiler ve şimdi de: «Acaba onu seviyor muyum?» diyerek geri dönüyor. Bunu soğukkanlılıkla karşılama cesaretini gösteremezdim ama umutsuzluğum işime yaradı. Baş başa geçirilen bu uzun tatil, aşkını eskitmeye başlamıştı. «Böyle olmasını istemezdim! Seni mutsuz etmek istemezdim!» diye tekrar etti. Bu beni fazla etkilemeyen basma kalıp bir söz. Yalnızca bir acıma belirtisi olsaydı bu, yeniden umuda

kapılmazdım. Ama benim önümde yüksek sesle: «Acaba onu seviyor muyum» diye sordu. Belki de bu onu Noëllie'den ayırıp bana geri verecek olan sonun başlangıcıdır diye düşünüyorum.

23 Ocak

Bütün akşamlarını evde geçirdi. Yeni plaklar aldı ve dinledik. Şubat sonunda güneye kısa bir yolculuk yapacağımıza söz verdi.

İnsan ar başkalarının mutsuzluklarıyla, mutluluklarından daha çok ilgileniyorlar. Marie Lambert'e, Noëllie'nin Courchevel'de maskesini attığını ve Maurice'in de bana kesin olarak dönmek üzere olduğunu söyledim. Yarım ağızla:

— Eğer kesin olarak dönüyorsa, çok iyi, dedi.

Sonuç olarak bana önemsenecek hiç bir öğütte bulunmadı. Arkamdan konuştuklarından eminim. Benim davam için hepsi kendine göre bir şeyler düşünüyor. Düşündüklerini bana açmıyorlar. Isabelle'e:

— Tamiri olanaksız bir davranışta bulunmama engel olmakta haklıymışsın. Aslında Maurice'in bana olan sevgisi eksilmiş değilmiş.

— Sanırım, diye cevap verdi kuşkulu bir sesle.

Birden parladım:

— Sanır mısın? Beni artık sevmediğini mi düşünüyorsun? Sen her zaman bunun tersini söyledin...

— Bu konuda kesin bir düşüncem yok. Maurice'in de ne istediğini bilmediği kanısındayım.

— Ne? Yeni bir şey mi öğrendin?

— Yo, hayır!

Ne öğrenmiş olabileceğini düşünemiyorum. Yalnızca itiraz meraklısı: kuşkulandığım zaman bunun yersiz olduğuna inandırıyordu beni; tam kendime güvenim gelip inanmaya başladığım zaman da içime kurt düşürüyor.

24 Ocak.

«Burada yok» diyerek telefonu kapatmam gerekirdi; hattâ hiç konuşmamalıydım. Amma cesaret! Ya Maurice'in allak bullak olan yüzü! Döndüğünde çıkışmalı ona. Telefon çaldığında yanımda gazetelere bakıyordu: Noëllie'ydi. İlk kez eve telefon ediyor: bu bile fazla. Çok terbiyeli:

— Maurice'le görüşmek istiyorum, dedi.

Aptalca telefonu verdim Maurice'e. Çok az konuşuyordu ve iyice rahatsız olduğu halinden belliydi. Pek çok kez: «Hayır, bu olanaksız.» diye tekrarladı durdu. Ve sonunda: «Peki, geleceğim.» dedi. Kapatır kapatmaz, haykırarak:

— Gitmeyeceksin! Evde bile seni rahat bırakmıyor, bu ne küstahlık!

— Bak, dinle beni. Adamakıllı birbirimize girmiştik. Onu hiç aramadığım için umutsuzluğa kapıldı.

— Ben de pek çok kez umutsuzluğa kapıldım ama Noëllie'ye telefon edip seni aramadım.

— Yalvarırım, işleri güçleştirme! Noëllie kendini öldürebilir.

— Hadi Canım!

— Tanımıyorsun onu.

Bir aşağı, bir yukarı yürüyordu, koltuğun birine tekme attı; her ne olursa olsun ona gitmek

istediğini anladım. Günlerdir ne güzel anlaşıyorduk ve işte yeniden küçüldüm. «Hadi git» dedim. Ama döner dönmez onunla konuşacağım. Kavga çıkmayacak. Her dakika ayaklar altına alınmak istemiyorum.

25 Ocak.

Yıkıldım. Geceyi Noëllie'de geçireceğini, onu bu durumda bırakamayacağını söylemek için telefon etti. Karşı çıktım, kapattı; bunun üzerine ben aradım ve telefon uzun uzun çaldı. Sonunda telefonu açık bıraktılar. Az daha bir taksiye atlayıp Noëllie'nin kapısını çalmaya gidecektim. Maurice'in yüzünü görmeye cesaret edemedim. Dışarı çıktım, gecenin soğuğunda, hiç bir şey görmeden hiç bir yerde durmadan, yorgunluktan ölene dek yürüdüm. Bir taksiyle eve döndüm ve sırtımdakilerle oturma odasındaki divanın üzerine yığıldım. Maurice uyandırdı:

— Niye gidip yatmadın?

Azarlar gibi sormuştu. Korkunç sahne. Noëllie'yle dargın olduğu için günlerini benimle geçirdiğini, en ufak bir işaretiyle ona koştuğunu, benimse burada üzüntümden geberebileceğimi söyledim.

— Haksızlık ediyorsun! dedi alınmış bir sesle. Eğer bilmek istiyorsan söyleyeyim; senin yüzünden kavga ettik.

— Benim yüzümden mi?

— Dağdaki tatilimizi uzatmamı istiyordu.

— Benden ayrılmanı istediğini söylesene açıkça!

Ağladım, ağladım...

— Sonunda beni bırakıp gideceğini sen de

biliyorsun.

— Hayır.

30 Ocak.

Ne olup bitiyor? Neler biliyorlar? Hiç biri benimle eskisi gibi değil. Geçen gün Isabelle'e iyice çıkıştım. Bana kötü öğütler verdiği için ona sitem ettim. Daha ilk günden beri her şeye boyun eğdim, her şeyi içime attım; sonuç: Maurice de, Noëllie de beni ayaklarının altına aldılar. Kendini savunmaya çalıştı biraz: ilkönceleri bunun eski bir ilişki olduğunu bilmediğini söyledi.

— Maurice'in de namussuzun biri olduğunu kabul etmiyordun, dedim. Karşı çıktı:

— Hayır. Maurice namussuzun biri değil! İki kadın arasında kalmış bir erkek: bu durumda hiç bir erkek ondan daha iyi davranamaz.

— Bu duruma düşmemeliydi.

— Ancak çok iyiler düşer bu duruma.

Maurice'in bu davranışını hoş görüyor, çünkü Charles'in pek çok şeyini kabul etmiş. Ama onların bağlılığı bambaşka bir şey.

— Maurice'in iyi biri olduğunu düşünmüyorum artık, dedim. Şimdi onun bazı basitliklerini görüyorum. Onun başarıları karşısında hayranlık duymadığım için gururunu kırdım.

— Bak bunda haksızsın, dedi biraz sertçe. Eğer bir erkek işinden söz ederse bunu övünmek için yapmaz. Maurice'in işiyle böylesine az ilgilenmene her zaman şaştım.

— Bu konuda ona söyleyebileceğim ilginç şeyler yoktu.

— Evet, ama kuşkusuz karşılaştığı güçlüklerden, bulduğu şeylerden senin de haberin olsun isterdi.

Birden kuşkulandım:

— Onu gördün mü? Seninle konuştu mu? Seni de mi kandırdı?

— Düş mü görüyorsun!

— Onun tarafını tutman beni şaşırttı. Eğer o iyi biriyse, bütün kötülükler benden geliyor.

— Yo, hayır; insanlar anlaşmayabilirler ama iki taraf da suçsuz olabilir.

Konuşurken sesinin tonu değişmişti. Dilinin altında neler vardı? Ne saklıyordu benden?

Umudumu yitirmiş durumda eve döndüm. Ne düşüş! Aşağı yukarı bütün zamanını Noëllie'yle geçiriyor. Bana ayırdığı o çok az zamanda da baş başa kalmamamız için lokantaya ya da tiyatroya götürüyor. Haklı; evde oturup yuvamızın geçmişini anımsamaktan daha az üzücü.

Colette ve Jean-Pierre gerçekten çok iyiler. Benimle çok ilgileniyorlar. Saint-Germain-des-Prés'de güzel plaklar çalınan şirin bir birahaneye akşam yemeğine götürdüler beni. Maurice'le çok sık dinlediğimiz bir blues çaldılar. Bunun bütün geçmişim, elimden alınacak bütün yaşamım ve şimdiden yitirdiğim şeyler olduğunu anladım. Zayıf bir çığlık atıp birden kendimden geçmişim. Az sonra kendime geldim. Ama bu Colette'e çok dokunmuştu, öfkelenerek:

— Kendini böyle yiyip bitirmeni istemiyorum. Babamın sana karşı tutumu ortada olduğuna göre

onu başından savman gerekir. Daha rahat edersin, gitsin o kadınla yaşasın.

Daha bir ay önce bana bunu öğütlemezdi.

Aslında da bunu yapmam gerekirdi. Ama bu benim son şansım, çünkü Noëllie de kavga etmeye, sinirlenmeye ve hırçınlaşmaya başladı. Benim böyle iyi niyetle davranmam da Maurice'e dokunuyor. Hem sonra az da uğrasa burası gene de kendi evi. Çölde yaşamıyorum. Zayıflık, alçaklık, ama kendime kötü davranmaya hakkım yok; her şeye karşın yaşamaya çalışıyorum.

Mısır heykelciğime bakıyorum: iyi yapıştırılmış. Birlikte almıştık. Sevgiyle, göğün mavisiyle doluydu. Şimdi şuracıkta çıplak ve üzgün duruyor. Avuçlarımın arasına alıyor ve ağlıyorum. Maurice'in bana kırkıncı yaş günümde armağan ettiği kolyeyi artık takamıyorum. Çevremdeki bütün eşyalar, küçük şeyler sanki bir asitle yıkanmış gibi. Onlardan geriye yalnızca insanı üzen iskeletler kalmış.

31 Ocak.

İyice dengemi kaybettim. Aşağıya, gittikçe daha aşağıya düşüyorum. Maurice çok iyi ve nazik, ama Noëllie'ye yeniden kavuşmanın kıvancını saklamayı beceremiyor. Artık: «Acaba onu seviyor muyum?» demeyecek. Dün akşam Isabelle'le yemek yerken hıçkırarak omzuna kapandım. Neyse ki, oldukça loş bir yerdeydik. Fazla sinir ilâcı aldığımı, bu yüzden de sapıtmak üzere olduğumu söyledi. (Doğru, sapıtmak üzereyim. On beş gün erken âdet gördüm.) Marie Lambert gidip bir psikiyatra görünmemi salık verdi: bir psikanaliz yapılmasa bile, içinde bulunduğum durumda bana

yardımcı olabilecek bir tedavi görmem gerekiyordu. Bana ne yararı olabilirdi bunun?

2 Şubat.

Eskiden bir kişiliğim vardı. Diana'yı kapı dışarı ederdim. Ama bugün paçavraya dönmüş durumdayım. Onunla nasıl arkadaşlık edebildim. Beni oyalıyordu ve söylediklerini önemsemiyordum.

— A! Ne kadar zayıflamışsınız! Ne kadar yorgun görünüyorsunuz!

Salt merakından ve kötü niyetle geldiğini hemencecik anladım. Onu içeri almamak gerekirdi. Gevezelik etmeye başladı, dinlemiyordum. Birdenbire:

— Sizi bu durumda görmek beni çok üzüyor. Bir şeyler yapın, başka şeylerle uğraşın; örneğin, yolculuğa çıkın. Yoksa sinir bunalımı geçireceksiniz, diye atıldı.

— Çok iyiyim.

— Hadi! Hadi! İçin için kemiriyorsunuz kendinizi. İnanın bana öyle bir an gelir ki, insan kopabilmeli.

Duraksar gibi yaptı:

— Kimse size gerçeği söylemek cesaretini bulamıyor; bana kalırsa, insanları idare etmek isterken onlara yalnızca kötülük ediliyor. Maurice'in Noëllie'yi sevdiğine inanmanız gerek; çok ciddî bu ilişki.

— Bunu size Noëllie mi söyledi?

— Yalnızca Noëllie değil. Onları Courchevel'de gören dostlar da. Yaşamlarını birleştirmek konusunda kararlı görünüyorlarmış.

Aldırmıyormuşum gibi gözükmek istedim:

— Maurice bana söylediği gibi Noëllie'ye de yalan söylüyor.

Diana acıyarak baktı yüzüme.

— Her neyse, size haber vermiş oldum. Noëllie kuru gürültüye pabuç bırakacak kadınlardan değil. Eğer Maurice ona istediği şeyi vermiyorsa, onu bırakırdı. Tabiî bunu Maurice de biliyor. Bildiği halde davranışlarını buna göre ayarlamıyorsa buna şaşarım.

Konuşmasını bitirir bitirmez gitti. Duyar gibiyim onu. «Zavallı Monique! Ne durumda! Hâlâ umudunu yitirmemiş.» Şıllık karı. Tabiî ki Noëllie'yi seviyor, yoksa durup dururken beni üzmezdi.

3 Şubat.

Soru sormamalıydım. Ona tuzak kurdum ama anladı. Maurice'e:

— Noëllie'nin, birlikte yaşamaya karar verdiğinizi sağa sola anlattığı doğru mu?

— Bunu söyleyemez, çünkü doğru değil.

Duraksadı.

— Canımın istediği şey -ona bundan söz etmedim çünkü seni ilgilendiriyor- bir süre yalnız yaşamak. Eğer -tabiî geçici olarak!- ayrı yaşarsak aramızdaki bu gerginlik yok olacaktır.

— Beni bırakmak mı istiyorsun?

— Yo, hayır. Gene eskisi kadar birbirimizi görürüz.

— İstemiyorum!

Bağırdım. Omuzlarımdan yakaladı.

— Dur! Dur! dedi tatlı bir sesle. Öyle, aklımdan geçen bir şeydi bu. Ama bu senin için çok üzücü olursa vazgeçerim.

Noëllie benden ayrılmasını istiyor, ısrar edip kavga çıkarıyordu; bundan emindim. Maurice'i zorlayan oydu. Kabul etmeyecektim.

6 Şubat, sonra tarihsiz.

Yaşama zevki kalmayınca, insan en basit şeyleri yapmak için bile ne gereksiz cesaret buluyor kendinde! Sabahleyin kolayca her şeyi yerli yerinde bulayım diye akşamdan çaydanlığı, çay fincanını, tencereyi hazırlıyorum. Ama gene de yatağımdan çıkmak, günü uyandırmak zor geliyor. Sabahları istediğim kadar yatakta kalabilmek için gündelikçi kadını öğleden sonraları getirtiyorum. Kimi kez Maurice saat birde öğle yemeğine geldiğinde kalkabiliyorum. Gelmediği zaman da Bayan Dormoy kapıya anahtarı sokar sokmaz fırlıyorum. Saat birde Maurice beni sabahlıkla, saçım başım karmakarışık görünce yüzünü gözünü buruşturuyor. Kendisine umutsuzluğa kapılmış rolü yaptığımı sanıyor. Ya da içinde bulunduğumuz durumu kabul edip, doğru dürüst yaşamak için çaba göstermediğimi düşünüyor. O da bana:

— Gidip bir psikiyatra görünmelisin, diye söyleyip duruyor.

Âdet görmeye devam ediyorum. Yaşamım, onu yok etmek için en ufak bir çaba göstermeksizin, elimden uçup gidebilse!

Bu işin bir gerçek yönü olmalı. Uçağa atlayıp Nevyork'a gitmeli ve gerçeğin ne olduğunu Lucienne'den öğrenmeli. Beni sevmez: gerçeği söyle-

yecektir. Böylece bana kötülüğü dokunan bütün şeylere sünger çeker ve Maurice'le aramdaki anlaşmazlıkları gideririm.

Dün akşam Maurice eve geldiğinde, sırtımda sabahlık oturma odasında karanlıkta oturuyordum. Pazar günüydü ve akşam üzerine doğru kalkmıştım. Jambon yiyip konyak içmiştim. Sonra oturup kafamın içinde dolaşan düşüncelere dalmıştım. O gelmeden az önce yatıştırıcı ilâçlar alıp koltuğa oturmuştum, aklıma ışığı açmak gelmemişti bile.

— Ne yapıyorsun? Niye ışığı yakmadın?

— Yakıp da ne olacak?

Kızgın, ama tatlı bir sesle azarladı beni. Niye arkadaşlarımı aramıyor, niye sinemaya gitmiyordum? Görülebilecek beş film saydı bana. Gidemiyordum. Bir zamanlar tiyatroya da, sinemaya da yalnız gidebiliyordum. Çünkü yalnız değildim. Onun varlığını içimde, çevremde duyuyordum. Şimdi yalnızken: «Yalnızım» diyorum. Ve korkuyorum.

— Böyle devam edemezsin, dedi.

— Neye devam edemem?

— Yememeye, giyinmemeye ve bu eve tıkılıp kalmaya.

— Niye olmasın?

— Hasta olur ya da oynatırsın. Ben sana yardımcı olamam çünkü benim yüzümden oldu. Ama rica ederim git bir psikiyatra görün.

Hayır dedim. Israr üzerine ısrar etti. Sonunda sabrı taştı.

— Bu durumdan nasıl kurtulabilirsin? Bunun için hiç bir şey yapmıyorsun.

— Hangi durumdan?

— İçine düştüğün bu uyuşukluktan. Büsbütün içine gömülmek için sanki özel çaba gösteriyorsun.

Gidip çalışma odasına kapandı. Gözünü korkutup gitmesine engel olmak için ona bir çeşit şantaj yaptığımı sanıyor. Belki de haklı. Kim olduğumu biliyor muyum? Belki başkalarının yaşamıyla beslenen bir çeşit sülüğüm: örneğin Maurice'in, kızlarımın ve yardımlarına koştuğumu sandığım o zavallı düşkünlerin yaşamıyla. Hâlâ pes etmek istemeyen bencilin biriyim; her ne kadar itiraf etmiyorsam da ona kendimi acındırmak düşüncesiyle hastalanıyor, kendime bakmıyor ve içiyorum. Yalan dolan kemiklerine işlemiş, kokmuş, durmadan dolaplar çeviren, onun acıma duygusunu sömüren biriyim. Ona, bensiz mutlu olmasını, gidip Noëllie'yle yaşamasını söylemeliyim. Ama yapamıyorum.

Geçen gece düşümde gök mavisi bir giysi vardı üzerimde ve gök de masmaviydi.

O gülüşler, o bakışlar, o kelimeler kaybolmuş olamazlar. Evin içinde uçuşup duruyorlar. Kelimeleri çoğu kez duyuyorum. Çok açık olarak kulağıma: «Yavrucuğum, canım, canım benim...» diyor. Bakışları, gülüşleri havada uçarken yakalayıp Maurice'in yüzüne koyuvermeli. İşte o zaman her şey eskisi gibi olur.

Kanama devam ediyor. Korkuyorum.

«İnsan böylesine alçalınca yükselmekten başka çare yoktur», dedi Marie Lambert. Ne saçmalık. Her zaman daha daha, daha daha da alçalabilir insan. Bunun sonu yoktur. Bunu benden kurtulmak için

söylüyor. Bıktı benden. Hepsi bıktı. Trajediler bir süre insanın ilgisini çeker, merakını uyandırır ve hoşuna gider. Sonra, tekrarlanıp, sakız gibi çiğnendikçe can sıkıcı olur; bana bile öylesine can sıkıcı geliyor ki... Isabelle'in, Diana'nın, Colette'in, Marie Lambert'in, hepsinin sabrı tükendi. Ya Maurice!...

Adamın biri gölgesini yitirmişti. Ona ne olduğunu bilmiyorum ama çok korkunç bir şeydi bu. Ben ise, görüntümü yitirdim. Ona pek sık bakmazdım ama Maurice'in tanımladığı gibi arka planda dururdu. Doğru, dürüst, «katıksız», basitliği, hırçınlığı olmayan, ama anlayışlı, hoşgörücü, duygulu, sağlam bir kişiliği olan, kişilere ve çevresindeki her şeye dikkat gösteren, sevdiklerine mutluluk veren ve kendini onlara delicesine adayan bir kadın. Güzel, mutlu, dopdolu ve «uyumlu» bir yaşam. Karanlık oldu göremiyorum artık kendimi. Ya diğerleri ne görüyorlar? Belki de çok çirkin bir şey.

Arkamdan gizliden gizliye işler çevriliyor. Colette'le babası, Isabelle'le Marie Lambert, Isabelle'le Maurice bu işleri çeviren.

20 Şubat.

Sonunda onların isteklerine boyun eğdim. Kanamanın devam etmesi korkutuyordu beni. Sessizlikten de korkuyordum. Günde üç kez Isabelle'e, gece yarısı da Colette'e telefon etmeyi alışkanlık haline getirmiştim. Şimdi de beni dinlemesi için birine para veriyorum. Bu çok üzücü.

Bu günlüğe yazmaya devam etmem için ısrar etti. Niçin ısrar ettiğini anlıyorum; kendime ilgi duymamı ve özdeşliğimi kazanmamı sağlamak istiyor. Ama benim için önemli olan yalnızca Mau-

rice. Ben kimim ki? Kim olduğumla hiç bir zaman öyle fazla ilgilenmedim. Maurice tarafından sevilmek benim için bir güvenceydi. Ama artık beni sevmiyorsa... Yalnızca bu nokta beni ilgilendirir. Beni sevmemesini neden hak ettim? Ya da hak etmedim mi? Namussuzun biri mi o? Onu ve suç ortağını cezalandırmak gerekmez mi? Doktor Marquet işi başka yönden ele alıyor: babam, annem, babamın ölümü. Yalnızca Maurice ve Noëllie'den söz etmek isteyen bana, kendimden söz ettirmek istiyor. Gene de ona beni zeki bulup bulmadığını sordum. Evet, zekiydim ama zekâ diğer yeteneklere bağlıydı; belli düşüncelere saplanıp kaldığımda zekâm artık bir işe yaramıyordu.

Maurice bana hastalara gösterilen aşırı nezaketi gösteriyor ve kendi bildiğini de okuyordu. Sabırlı, beni haykırtacak kadar sabırlı, zaman zaman da haykırıyorum. Deli olmak: kaçıp kurtulmanın en iyi yolu. Ama Doktor Marquet delirmeyeceğimi kesinlikle söyledi, çünkü bünyem çok sağlamdı. Aldığım ilâçlar ve içki bile dengemi pek fazla bozmamıştı. Bu yol da bana kapalı.

23 Şubat.

Kanama durdu. Biraz biraz yemeye başlıyorum. Bayan Dormoy dün yaptığı peynir suflesinin hepsini yediğim için sevinçten uçuyor. Tutumu çok dokunuyor bana. İçinden henüz çıkmakta olduğum bu uzun kâbus süresince hiç bir kimse bana onun kadar yardımcı olmadı. Her gece yastığımın altında temiz bir gecelik buluyorum. Böylece sırtımdakilerle yatacağıma, bembeyaz geceliği görünce temizlenip yatıyordum. Öğleden sonra bana: «Banyonuzu hazırladım» diyordu ve ben de gidip yıkanıyordum. İnsanın iştahını açan yemekler ya-

ratıyordu. Bu arada ne bir soru soruyor ne de bir yorum yapıyordu. Utanıyordum, onun yoksunluğu karşısında zengin olup kendimi böylesine bırakmaktan utanıyordum.

«Bana yardımcı olun» diyor Doktor Marquet. İsterim. Kendimi bulmayı isterim. Geldim aynanın önünde durdum: ne çirkinim! Vücudum ne biçimsiz! Ne zamandan beri böyleyim? İki yıl önceki resimlerimde kendimi hoş buluyorum, Geçen yılkiler de fena değil. Ama bunların hepsi amatör işi fotoğraflar. Beş aydır çektiğim acılar mı değiştirdi beni acaba? Ya da çok daha önce mi başlamıştı bu çöküş?

Lucienne'e mektup yazalı bir hafta oluyor. Çok candan şeyler yazmış cevap olarak. Başıma gelene çok üzüldüğünü bana söyleyeceği pek fazla bir şey olmasa bile bu konuda benimle konuşmak istediğini yazıyor. Nevyork'a gelmemi istiyor. İki haftalık bir izin koparabileceğini, böylece konuşabileceğimizi ve benim de oyalanabileceğimi söylüyor. Ama şu anda gitmek istemiyorum. Olduğum yerde kalıp savaşacağım.

«Savaşmayacağım!» dediğimi düşünüyorum da...

26 Şubat.

Psikiyatrın sözünü dinleyip bir işte çalışmayı kabul ettim. Tıp tarihi yazan bir adamın hesabına Ulusal Kitaplığın dergiler bölümüne gidip eski tıp dergilerinin arasından işe yarayacak olanları seçiyorum. Sorunlarıma ne denli yardımcı olur bu iş anlayamıyorum bir türlü. İki üç fişlemeden sonra bu işten sıkılmaya başladım.

3 Mart.

İşte bu da oldu! Son darbeyi vurmadan ön-

ce beni psikiyatra gönderip kuvvet kazanmamı sağladılar. Tıpkı nazi doktorlarının kurbanlarını, yeniden eziyet etmeden önce, canlandırdıkları gibi. Ona: «Nazi! Cellât!» diye bağırdım. Bezgin görünüyordu. Sanki kurban oydu. Bana:

— Monique! Birazcık olsun bana acı, demeye kadar vardırdı işi.

Yeniden, beni incitmemeye dikkat ederek, birlikte oturmamızın hiç bir işe yaramayacağını, gidip Noëllie'yle de oturmayacağını, kendisine küçük bir daire kiralayacağını söyledi. Bu birbirimizi görmemizi engellemeyecekti ve tatillerin bir parçasını da birlikte geçirebilecektik. Hayır dedim, bağırdım, hakaret ettim. Bu kez düşüncesini değiştirdiğini söylemedi.

Böyle tedavi onların olsun! Bıraktım o aptalca işi.

Poe'nun öyküsünü düşünüyorum: birbirine yaklaşan demir duvarlar ve kalbimin üzerinde sallanan bıçak biçimindeki sarkaç. Zaman zaman duruyor ama hiç uzaklaşmıyor. Derime dokunmasına bir kaç santim kaldı.

5 Mart.

Psikiyatra son kavgamızı anlattım. Bana: «Eğer cesaretiniz varsa, bir süre kocanızdan ayrı kalmanız kuşkusuz çok iyi olur» dedi. Acaba Maurice böyle söylemesi için para mı verdi ona? yüzüne iyice baktım.

— Bunu bana önceden söylememeniz garip.

— Bu düşüncenin sizden gelmesini isterdim.

— Benim değil, kocamın düşüncesi bu.

— Evet. Ama gene de bundan söz ettiniz bana.

Sonra gene yitirilmiş, kazanılmış kişilikler, ölçülü davranış, kendine dönüş masallarıyla kafamı allak bullak etti.

8 Mart.

Psikiyatr sonunda yıldırdı beni. Artık gücüm kalmadı. Onlarla uğraşmıyorum artık. Maurice döşeli bir daire arıyor: pek çok şey tasarlıyor. Bu kez sesimi bile çıkarmadım. Ama çok korkunç bir konuşma geçti aramızda. Bıkmış, yıkılmıştım. Hiç öfkelenmeden:

— Mougins'den döner dönmez, hattâ Mougins'de, benden ayrılmaya karar verdiğini bildirseydin daha iyi olurdu.

— İlkönce şunu bil ki, senden ayrılmıyorum.

— Kelimeler üzerinde oynuyorsun.

— Sonra da hiç bir şeye karar vermiş değildim.

Gözlerime bir sis indi ve geçti.

— Yani beni altı ay sınadın ve ben de şansımı yitirdim mi demek istiyorsun? Bu çok korkunç!

— Yo, hayır! Söz konusu olan bendim. Seninle Noëllie arasında kalmıştım ve bir çıkar yol bulacağımı umuyordum. Nerdeyse keçileri kaçıracağım. Çalışamıyorum bile.

— Ayrılman için Noëllie ısrar ediyor.

— O da bu durumdan en az senin kadar rahatsız.

— Ben bu durumu daha iyi karşılasaydım, kalır mıydın?

— Ama karşılayamazdın ki. Senin iyiliğin, sessizliğin bile beni yiyip tüketiyordu.

— Bana çok acıdığın için beni bırakıp gidiyorsun.

— Ah! Rica ederim beni anla, ne olur! dedi yalvaran bir sesle.

— Anlıyorum, dedim.

Belki yalan söylemiyordu. Belki de bu yaz henüz bir karar vermemişti. Hattâ benim kalbimi kırabileceğini düşünmek bile ona çok acı gelmiş olabilir. Ama Noëllie onu sıkboğaz etti. Ayrılmakla korkutmuş olabilir onu. Böylece sonunda beni fırlattı attı.

— Anlıyorum. Noëllie ya o, ya ben dedi. Ya sen beni bırakacaksın, ya da o seni bırakacak. Doğrusu çok çirkin bu yaptığı. Yaşantında bana da küçük bir yer ayırmanı kabul edebilirdi.

— İyi ama senin yerin var, hem de çok büyük bir yer.

Duraksıyordu: Noëllie'ye boyun eğdiğini kabul edecek miydi, yoksa yadsıyacak mıydı? Biraz daha üzerine gittim:

— Bir şantaja boyun eğeceğini hiç aklımdan geçirmezdim.

— Ne pazarlık ne de şantaj var ortada. Biraz yalnızlığa ve sessizliğe ihtiyacım var. Kendimin olan bir yere ihtiyacım var: göreceksin, her şey düzelecek.

Beni en az üzecek yolu seçmişti kendince Doğru mu bu? Hiç bir zaman bilemeyeceğim. Buna karşın bildiğim şey, ben alışınca, bir iki yıl sonra Noëllie'yle yaşamaya başlayacağıdır. Nere-

de olacağım? Mezarda mı? Düşkünler yurdunda mı? Umurumda değil. Hiç bir şey umurumda değil...

Nevyork'a gidip iki hafta kalmamı, Colette ve Isabelle gibi, o da ısrarla istiyor. Bunu birlikte tasarladılar, belki de Lucienne'e beni davet etmesini onlar söylediler. Dolaplarını boşaltırken sinir bunalımı geçireceğim bir gerçek. Pekâlâ. Bir kez daha isteklerine boyun eğiyorum. Artık hiç bir önemi kalmasa bile belki Lucienne kendimi anlamama yardımcı olur.

15 Mart. Nevyork.

Maurice'in telefon edip, telgraf çekip: «Noëllie'den ayrıldım» ya da yalnızca: «Düşüncemi değiştirdim, evimizde kalıyorum.» demesini beklemekten alıkoyamıyorum kendimi. Tabiî böyle bir şey de olmuyor.

Bu kenti görmek beni ne mutlu kılacaktı! Oysa şimdi kör gibiyim.

Maurice'le Colette beni havaalanına getirmişlerdi. Bir sürü yatıştırıcı ilâç almıştım; varışta Lucienne beni karşılayacaktı: bir bagaj, bir sakat, bir geri zekâlı gibi oradan oraya gönderiliyordum. Uyudum, hiç bir şey düşünmedim. İndiğimizde sis vardı. Lucienne ne kadar şıklaşmıştı! Genç kızlıktan çıkmış, kendine güvenen bir genç kadın olmuştu. (Büyüklerden nefret ederdi. Ona: «Haklı olduğumu kabul et» dediğimde öfkelenir: «Haksızsın! Haklı olmakta haksızsın» derdi.) Arabayla, bir arkadaşının ona iki haftalığına bıraktığı 50. sokaktaki güzel bir eve götürdü beni. Bavullarımı açarken: «Onu bana her şeyi söylemesi için zorlayacağım. Neden buna lâyık görüldüğümü öğrene-

ceğim. Bu hiç bir şey bilmemekten daha iyi olacak» diye düşünüyordum.

— Zayıflık sana yakışmış, dedi.

— Çok mu şişmandım?

— Biraz. Şimdi daha iyisin.

Ölçülü konuşması beni tedirgin etmişti. Gene de akşam üzeri onunla konuşmaya çalıştım. (Çok gürültülü bir barda içkimizi içiyorduk, içeride de bunaltıcı bir sıcak vardı.)

— Bizi birlikte yaşarken gördün, dedim. Hattâ bana hep eleştirici gözle baktın. Beni incitmekten korkma. Babanın beni artık niye sevmediğini anlatmaya çalış bana.

Acıyormuş gibi gülümsedi:

— Ama anne, bir erkeğin on beş yıl sonra artık karısını sevmemesi olağan. Bunun tersi şaşılacak bir şey olurdu!

— Bütün yaşamları boyunca birbirlerini seven insanlar var.

— Öyle gözüküyorlar.

— Bak dinle, bana ötekiler gibi genellemelerle cevap verme. Olağanmış, doğalmış: bunlar beni tatmin etmiyor. Kuşkusuz yanlış davranışlarım oldu. Bunlar nedir? Öğrenmek istiyorum.

— Aşkın sürekli olacağına inanmakla hata etmişsin. Ben anladım; birine tutulmaya başladığım an, onu bırakıp bir başkasını buluyorum.

— Öyleyse hiç bir zaman sevmeyeceksin!

— Tabiî ki hayır. İşin nereye vardığını görüyorsun.

— İnsan birini sevmezse yaşamanın ne anlamı var?

Maurice'i sevmemiş olmayı dilemedim, hattâ bugün bile sevdiğime pişman değilim. Beni sevmesini isterim.

Sonraki günler de ısrarla:

— Ama gene de Isabelle'i, Diana'yı, Couturier'leri düşün: ayakta duran evlilikler var, dedim.

— Bu bir istatistik işi. Evlilik aşkı üzerine oynarsan kırk yaşında ellerin bomboş, yüz üstü kalabilirsin. Senin şansın yaver gitmedi. Bu yalnız senin başına gelmiş değil.

— Okyanusu bana böyle basit şeyler söyleyesin diye aşıp gelmedim.

— Bu o kadar basit bir şey ki, aklının ucundan bile geçirmedin ve hâlâ da inanmak istemiyorsun.

— Benim başıma gelenleri istatistikler açıklamaz!

Omzunu silkiyor, sözü değiştiriyor, tiyatroya, sinemaya, kenti gezmeye götürüyor beni. Ama ben ısrarla:

— Babanı anlamadığımı, ona lâyık olmadığımı düşünüyor muydun?

— Tabiî on beş yaşında babalarına aşık olan tüm kızlar gibi.

Tam olarak ne düşünüyordun?

— Ona yeterince hayran olmadığını: o benim için insanüstü bir yaratıktı.

— Onun çalışmalarıyla daha çok ilgilenmemem yanlış bir tutumdu. Bunun için bana gücendi mi dersin?

— Bunun için mi?

— Bu, ya da bir başka şey için.

— Bildiğim kadarıyla, hayır.

— Çok kavga ediyor muyduk?

— Hayır, benim önümde etmiyordunuz.

— Gene de 55'te ediyorduk. Colette unutmamış...

— Unutmaz, çünkü hep senin eteğinin dibindeydi, hem de benden daha büyük.

— Öyleyse babanın beni bırakıp gitmesini nasıl açıklıyorsun?

— Erkekler çoğu kez bu yaşlarda yeni bir yaşam kurmayı isterler. Bu yeni kuracakları düzenin de hiç eskimeyeceğini sanırlar.

Lucienne'den de pek fazla bir şey öğrenemiyorum. Benim hakkımda çok kötü şeyler düşünüyor da söyleyemiyor mu acaba?

16 Mart.

— Bana benden söz etmek istemiyorsun: çok kötü şeyler mi düşünüyorsun hakkımda?

— Amma şey düşünüyorsun!

— Dönüp dolaşıp hep aynı konuya geliyorum, bu doğru. Ama geçmişte olanları biraz daha iyi anlamak istiyorum.

— Önemli olan gelecek. Kendine başka erkekler bul ya da işe gir.

— Hayır. Benim babana ihtiyacım var.

— Belki sana geri döner.

— Dönmeyeceğini pekâlâ biliyorsun.

Bu konuşmayı belki on kez tekrarladık. Onun da canını sıkıyor, bıktırıyorum. Belki onu iyice sıkboğaz edersem sonunda patlar ve konuşur. Ama öyle sabırlı ki, bütün umudum boşa çıkıyor. Kim bilir belki de ona durumumu anlatıp dayanabildiği kadar dayanmasını yazdılar.

Tanrım! Her şey yolundayken yaşam dümdüz, aydınlık ve bir pınar gibi akıp gidiyor. Ama en ufak bir engelde onun saydam olmadığını, ne kendi ne de başkası hakkında hiç bir şey bilmediğini anlıyor insan: onlar kimdir, ne düşünürler, ne yaparlar, sizi nasıl görürler?

Babası hakkında ne karara vardığını sordum.

— Ben kimse hakkında karar vermem.

— Bir namussuz gibi davranmadı mı?

— Açıkça söylemek gerekirse, hayır. O hatunda çok değişik şeyler bulduğunu sanıyor her halde. Safın biri ama namussuz değil.

— Beni böyle harcamaya hakkı var mıydı sence?

— Tabiî senin için çok acı. Ama kendisini mi harcaması gerekirdi? Ben kendimi kimseye feda etmeyeceğimi çok iyi biliyorum.

Pek kendine güveniyormuş gibi söyledi bunu. Görünmek istediği kadar katı yürekli mi? Merak ediyorum. Sandığım kadar güveni yok kendine. Dün kendisiyle ilgili sorular sordum ona.

— Bak, benimle içten olmanı istiyorum, buna ihtiyacım var. Baban bana o kadar çok yalan söyledi ki... Benim yüzümden mi Amerika'ya geldin?

— Amma da şeyler düşünüyorsun!

— Baban buna inanmış. Bunun için de bana küskün. Senin üzerine fazla düştüğümü, sıktığımı biliyorum.

— Daha doğrusu benim aile içinde yaşayacak biri olmadığımı söylemek gerek.

— Benim varlığım seni sıkıyordu, benden kurtulmak için buraya geldin.

— İşi büyütmeyelim. Bana baskı yapmıyordun, hayır: yalnızca kendi kanatlarımla uçup uçamayacağımı öğrenmek istiyordum.

— Şimdi öğrendin mi?

— Evet, şimdi uçabileceğimi biliyorum,.

— Mutlu musun?

— Bu da senin kelimelerinden biri. Benim için bir anlamı yok.

— Öyleyse mutlu değilsin.

Hırçın bir sesle:

— Sürdüğüm yaşam bana çok uygun.

İş, eğlence, kısa süren arkadaşlıklar; benim için çok anlamsız, kuru bir yaşam bu. Bana kalırsa, huzursuzluğunu belirten sabırsız sert hareketleri var, yalnız benimle değil, herkesle böyle. Aşkı, sevgiyi kabul etmemesi de kuşkusuz benim yüzümden: duygusallığım onu iğrendirdi, bana benzememeye çalıştı. Davranışlarında katılık, bir çeşit nankörlük var. Arkadaşlarından bazılarıyla tanıştırdı beni, onlara olan tutumuna şaşırdım kaldım: hep ölçülü, tetikte ve dediği dedikti; gülüşünde neşe yoktu.

20 Mart.

Lucienne'in aksayan bir tarafı var. Kelimeyi yazmaya elim varmıyor, bunu yazmaktan korkuyorum ama en uygunu da bu: içinde kötülük var

onun. Eleştirici, alaycı, kırıcı; o her zaman böyleydi. Arkadaşlarım dediği insanları büyük bir hırçınlıkla yerden yere çalıyor. Onlara hoş olmayan gerçekleri söylerken bundan zevk alıyor. Aslında bunlar basit ilişkiler. Bana arkadaşları olduğunu göstermek istedi ama genellikle yalnız yaşıyor. Kötülük: bu bir savunma; neye karşı? Paris'deyken düşlediğim dengeli, çevresine neşe saçan, güçlü kız değil o, onları iyi yetiştirmeyi başaramadım mı? Hayır, yo hayır!

Ona:

— Sen de baban gibi, Colette'in aptalca bir evlilik yaptığını mı sanıyorsun? diye sordum.

— Yapması gereken evliliği yaptı. Aşktan başka bir şey düşünmüyordu, ilk önüne çıkan oğlana vurulacağı besbelliydi.

— Böyle olması benim yüzümden mi?

O neşesiz gülüşüyle güldü:

— Sorumluluk kavramını her zaman abartmışsındır.

Israr ettim. Ona göre, çocuklukta önemli olan psikanalitik durumdur: bu da, ana baba istemese bile, onların dışında oluşur. Bilinçli olarak verilen eğitim ikinci planda kalır. Benim sorumluluklarım bunların yanında bir hiçtir. Pek zavallı bir avunma. Suçlu olduğumu savunacağım aklıma gelmezdi: kızlarım benim övüncümdü.

Ona da:

— Beni nasıl görüyorsun? diye sordum.

Şaşkın şaşkın yüzüme baktı.

— Yani beni nasıl anlatırsın?

— Tam bir Fransız kadınısın, burada kullanılan deyimle çok *soft*'sun. Çok da ülkücüsün.

Kendini savunmaktan yoksunsun, tek kusurun da bu.

— Tek kusurum mu?

— Tabiî ya! Bunun dışında canlı, neşeli, sevimlisin.

Benim hakkımda düşündüklerinin özetiydi, Tekrar ettim:

— Canlı, neşeli, sevimli...

Rahatsız olmuş gibiydi:

— Sen kendini nasıl görüyorsun?

— Bir bataklık gibi. Her şey içine gömülüp kayboluyor.

— Kendine gelirsin.

Hayır, belki de en korkuncu bu ya. Yalnızca şimdi anlıyorum kendime ne denli saygı duymuş olduğumu. Ama bunu doğrulamaya yarayacak olan kelimelerin hepsini Maurice yok etti. Başkasını ve kendimi yargılamak için kullandığım değerleri Maurice yadsıdı. Bunu değiştirmeyi, yani kendimi değiştirmeyi, hiç bir zaman düşünmedim. Şimdi ise kendi kendime sorup duruyorum: neye dayanarak ev yaşantısını eğlenceye, düşünceli olmayı havaîliğe, bağlılığı ihtirasa yeğledim. Çevremde mutluluk yaratmaktan başka bir düşüncem yoktu. Maurice'i mutlu kılamadım, kızlarım da mutlu değiller. Öyleyse? Hiç bir şey bilmiyorum. Kim olduğumu bilmediğim gibi, nasıl olmam gerektiğini de bilmiyorum. Beyazla siyah karışıyor. dünya benim için sınırsız bir magma. Ne kendime, ne de bir başka şeye inanmadan nasıl yaşayabilirim?

Nevyork'un bu denli az ilgimi çekmesi Lucienne'i çok şaşırttı. Eskiden pek kabuğumdan çıkmazdım ama çıkınca da her şeyle ilgilenirdim:

çevreyle, kişilerle, müzeler ve sokaklarla. Şimdi öldüm. Kim bilir daha kaç yıl çekecoği olan bir ölü. Daha şimdiden, sabahleyin gözümü açınca önümde uzanan gün hiç bitmeyecekmiş gibi geliyor. Dün yıkanırken kolumu kaldırmak bile zor geldi: niye kolu kaldırmalı, niye bir adımı ötekinin önüne atmalı? Yalnızken kaldırımda dakikalarca bir felçli gibi kımıldamadan duruyorum.

23 Mart.

Yarın gidiyorum. Çevremdeki karanlık hep aynı yoğunlukta. Maurice'in Orly'ye gelmemesi için telgraf çektim. Onunla karşılaşmak cesaretini bulamıyorum kendimde. Gitmiş olacak. Ben dönüyorum ve o gitmiş olacak.

24 Mart.

İşte. Colette ve Jean-pierre beni bekliyorlardı. Akşam yemeğini onlarda yedim. Eve kadar getirdiler beni. Pencerelerde ışık yoktu. Hiç bir zaman da olmayacak. Merdiveni çıktık, bavulu oturma odasına bıraktılar. Colette'in geceyi bende geçirmesini istemedim: alışmam gerek. Masanın başına oturdum. Orada oturuyorum. Ve şu iki kapıya bakıyorum: Maurice'in çalışma odası, yatak odamız. İkisi de kapalı. Kapalı bir kapının ardında pusuda bekleyen bir şey vardır. Yerimden kımıldamazsam kapı açılm z. Kımıldamamak: hiç bir zaman. Zamanı ve yaşamı durdurmak.

Ama kımıldayacağımı biliyorum. Kapı yavaşça açılacak ve arkasındakini göreceğim. Bu benim geleceğim. Geleceğin kapısı açılacak. Yavaşça. Amansızca. Eşiğindeyim. Yalnızca bu kapı ve arkasında pusuda bekleyen... Korkuyorum. Kimseden yardım isteyemem.

Korkuyorum.



SIMONE DE BEAUVOIR

yıkılmış kadın

Mutlu kişilerin öyküsü yoktur. İnsan ne yapacağını bilemez, üzüntülü, kolu kanadı kırılmış, kendini yitirmiş olduğunda içini dökmek gereğini duyar. Bu kitapta, çaresiz durumda kalmış, kelimelerle kendini savunan üç ayrı kadının sesini duyurmak istedim. Biri, önüne geçilmez bir yazgı olan yaşlılığa karşı koymaya çalışıyor. İkincisi çılgınca bir monologa, kendi aşırı bencilliğinin onu içine attığı yalnızlıktan yakınıyor. Yıkılmış kadın, seçtiği yaşamın şaşkın kurbanı: sevgisine karşılık bulamasa bile onu her şeyden, hattâ kendinden koparan bir evlilik bağı. Bu anlatılardan kendinize bir pay çıkarmaya çalışmak boşuna olur; ders mi vermek? Hayır; niyetim bambaşkaydı. İnsanın bir tek yaşamı vardır ama kimi kez bir beğeni onu kabuğundan çekip çıkarabilir. Okuyucularıma, kendi yaşamımın bunlara benzeyen bazı deneylerini iletmek istedim. Yaşamlarını başarmış ya da başarmak için savaşan kadınların yanında hissediyorum kendimi; ama bu, yaşamları başarısız sayılabilecek kadınlar ve her yaşamda var olan başarısız dönemlerle ilgilenmeme engel olmadığı gibi, tam tersine, bu konulara yöneltiyor beni.

SIMONE DE BEAUVOIR

Sevinç Matbaası, Ankara - 1973
Tel: 25 03 53

15 TL.